Vatra veche

12

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul V, nr. 12(60), decembrie 2013 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I.L. Caragiale, G. Coşbuc
VATRA, 1971 *Redactor-şef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-şef Nicolae Băciuţ

Cristian Tănăselea, „Linişte”, acril pe pânză

Antologie *Vatra veche*

Sunt spiritul adâncurilor

Eu sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi,
În lumea alcoolurilor tari,
Acolo unde numai frunzele
Amăgitoarei neputinţi sunt veştede.
Din când în când
Mă urc în lumea voastră
În nopţi grozav de liniştite şi senine,
Şi-atunci aprind mari focuri
Şi zămislesc comori
Uimindu-vă pe cei ce mă-nţelegeţi.
Apoi cobor din nou prin hrube trudnice
În apa luminoasă, minunată.
Sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi.

NICOLAE LABIŞ

Vatra veche dialog cu Larry Watts

SUMAR

Antologie „Vatra veche”, Nicolae Labiş, „Sunt spiritul adâncurilor”/1
Vatra veche dialog cu Larry Watts, de Nicolae Balint/3
Vatra veche dialog cu Mircea Popa, de Marin Iancu/6
Vatra veche dialog cu Amelia Pavel, de Eugenia Vodă/9
Nichita Stănescu – 30. Mesaj din boema română cu Adam Puslojic şi Nicolae Băciuţ, de Daniel Mihu/11
O rază lucind! Nichita Stănescu, de Livia Ciupercă/12
Eseu. Viaţa filozofică, viaţa poetică, de George Popa/13
Panait Istrati / Maxim Gorki, de Ion N. Oprea/15
Despre supremaţia eseismului la Al. Ivasiuc, de Mircea Popa/17
Poeme de Dumitru Ichim/19
La o ediţie (Pavel Dan), de A.I. Brumaru/20
Identitatea feminină în memoriile Luciei Apolzan, de Marian Suciu/21
Iubirile scriitorilor. Ioan Slavici – Eleonora Tănăsescu, de Mihai Ştirbu/23
Poeme de Ioan Vasiu/24
Literatura română de dragoste, de Grigorie M. Croitoru/25
Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/27
A scrie corect – a vorbi corect, de Gheorghe Moldoveanu/28
Oi şi fiare, de Daniel Drăgan/29
Poeme de Daniel Drăgan/29
Scriitorul integral (Mihail Diaconescu), de Monica Duşan/30
Cronica literară. Radu Cârneci – Purtătorul de cuvânt, de Boris Marian/31
În geminarea numărului nunţii (Nicolae Băciuţ), de Ion Pachia-Tatomirescu/32
În liniştea poemelor fără sfârşit (Lörinczi Francisc-Mihai), de Monica Grosu/33
Sincroniile latinităţii...(Eugen Dorcescu), de Iulian Chivu/34
Tetradele tipologice ale lui Mircea M. Pop, de Ion Popescu-Brădiceni/36
Kerosen şi îngeri la Ioan Barb, de Constantin Stancu/38
Muchia malului (Menuţ Maximinian), de Luminiţa Cornea/39
O punte de spirit (Bianca Marcovici), de Mihai Batog-Bujeniţă/41
Fiul ploii – un roman trăit (Valeriu Iordan-Popescu), de Victor Bibicioiu/42
Viaţa pe bază de abonament (Ioan Matei), de Alex Ştefănescu/43
Blues pentru mâna stângă (Ioan Matei), de Horia Gârbea/43
Tentaţia amânării (Doina Popa), de Tudor Cicu/44
Ultima sută? (Cornel Galben), de Rodica Lăzărescu/45
Cronica de la Răzvad (George Toma Veseliu), de Marian Barbu/46
Maia (Ioan C. Gociu), de Ion Popescu-Brădiceni/48
Iudit Bretan sau „uraganul” memoriei (Nicolae Bretan), de Ion Cristofor/50
Filtre. Bumerangul gândurilor (George Anca), de Adina Dumitrescu/51
Italianul Luca Cipolla, de Melania Cuc/52
Dincolo de daruri (Ileana Lucia Floran), de Ionuţ Caragea/52
Oameni pe care i-am cunoscut: Ion Lucian, de Veronica Pavel Lerner/53
Poeme de George L. Nimigeanu, Adrian Munteanu, Sorina Bloj, Răzvan Ducan, Magdalena Dorina Suciu, Nicolae Nicoară/54
Documentele continuităţii. Interviu cu Michel Evdokimov, de Tudor Petcu/55
Până la moartea lor, părinţii rămân părinţi, de Nicolae Gheorghe Şincan/56
Cu limba română în suflet: Teodor Ardelean, de Luminiţa Cornea/57
La bradul..., poem de Daniel Mihu/58
Samoilă Mârza, fotograful Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, de Răzvan Ducan/59
Cultură şi rasă în Transilvania, Câmpia Tisei şi Panonia, de Octavian Căpăţână/60
Ardealul, poem de Doina Pologea/60
Poeme de Adrian Botez/61
Exerciţii de admiraţie pentru Dumitru Dan Lucinescu, de Mihai Floarea/62
Poeme de Andrei Fischof/63
Atlas. Cezareea, de Paul-Louis Lampert/64
Starea prozei. Învingătorul, de Titus Suciu/65
Poeme de Emilia Popescu Rusu/66
Biblioteca Babel. Silvia Aymerich i Lemos, traducere de Ion Cristofor/67
Biblioteca Babel. Jose Guillermo Vargas, traducere de Flavia Cosma/68
Jurnal de călătorie. Vietnam, de Alexander Bibac/69
Poeme de Vlad Zbârciog/70
Poeme de Vasile Popovici/71
Tineri scriitori. Marian Horvat, de Iulian Dămăcuş/72
Vasile Vodă, de Marian Horvat/72
Poeme de Dorina Brânduşa Landen/73
Oradea – capitală teatrală, de Zeno Fodor/74
Literatură şi film. Taina lui Fred şi legea fluviului, de Alexandru Jurcan/76
Curier/77
Scriitori din diaspora: Ştefan Baciu/80
Spiritul Crăciunului, de Ananie Gagniuc/80
Catrene de Vasile Larco/81
Mozaic de sfârşit de an: Vasile Larco, Vasile Fluturel, Doina Cherecheş/82
Opera de artă – lecţie de elevaţie morală şi spirituală (Constantin Grigoruţă), de Nicolae Bucur/83
Pictura imaginativă (Cristian Tănăselea), de A.I. Brumaru/86
Perspectiva inversă (Cristian Tănăselea), de Ilinca Bernea/86
Starea prozei. Culegătorul de hribi, de Decebal Alexandru Seul/88

Cristian Tănăselea - „Adoraţia”, acril pe carton

Cristian Tănăselea, „Pocalul fals”, acril pe carton

Ilustraţia numărului, CRISTIAN TĂNĂSELEA

Vatra veche dialog

Larry Watts

„... Dacă cineva comite acte de trădare o dată, îi va fi ușor să o facă din nou”

Autor a două cărți de mare succes, *„Ferește-mă, Doamne de prieteni”* (2011) și *„Cei dintâi vor fi cei din urmă. România la sfârșitul războiului rece”* (2013), americanul Larry Watts, analist politic și specialist intelligence, a avut amabilitatea de a-mi acorda un interviu în exclusivitate. Accesul domniei sale la documente de mare importanță aparținând unor state din fostul Pact de la Varșovia, dar și ale Departamentului de Stat al SUA, precum și ale unor servicii secrete americane – *documente desecretizate după 1989* – i-au permis autorului să prezinte atitudinea singulară a României în cadrul blocului sovietic într-o altă abordare, nemaiîntâlnită până acum la vreun istoric român. Un act de curaj, dar în același timp de corectitudine politică și istorică.

*

Reporter: Demersul dumneavoastră – *mă refer la cele două cărți pe care le-ați publicat în și despre România din perspectiva acțiunilor diplomatice ale acestui stat, deseori în afara liniei impuse de Moscova, precum și unele acțiuni de pe frontul secret* – este cu atât mai valoros și credibil cu cât vine din partea unui istoric străin care se bucură de o foarte bună reputație și de o expertiză recunoscută în domeniul intelligence. De ce acest demers din partea dumneavoastră, domnule Watts? De ce despre România?

Larry Watts: ***În primul rând aș dori să vă reamintesc faptul că, deși scriu despre istoria României, nu sunt istoric. Un masterat pe care l-am absolvit – în Studii ruse și est-europene – a fost interdisciplinar și a inclus istoria, dar atât cel de-al doilea masterat, cât și doctoratul au fost axate pe relații internaționale și politică comparată. Baza mea ca analist și specialist politic conferă noutate abordării mele în privința istoriei României. Orice analist/specialist regional respectat trebuie să știe istoria țării sau a țărilor pe care le studiază pentru a identifica tipare recurente și factori care pot avea influență asupra comportamentului contemporan. În timpul Războiului Rece, după 1968, comportamentul diferitelor regimuri est europene din Blocul Sovietic a fost remarcabil de omogen. Unii ar putea spune chiar monoton. Cu marea excepție a României. Și această excepție mi-a atras interesul prima dată când am început să studiez zona, în 1978. Am abordat România în primul rând din perspectiva comportamentului său pe plan internațional, atât în Alianța Pactului de la Varșovia, cât și pe scena mondială. Am urmărit îndeaproape acțiunile internaționale ale României în deceniul următor. Aceste cărți sunt în mare parte rezultatul acelei munci de început. Pot părea ca fiind cărți de istorie pentru cititorii mei, dar ele reflectă preocuparea mea profesională cu desfășurările contemporane acelei vremi.***

Reporter: În opinia mea, conținutul demersului istoric întreprins de dvs. este absolut remarcabil, pentru că se bazează pe documente excepționale prin provenienta lor. Constat în același timp faptul că viziunea dvs. despre România și politica de apărare și siguranță națională promovată de acest stat în perioada comunistă este oarecum singulară în peisajul istoriografiei românești, având în vedere că cea mai mare parte a demersurilor de acest gen din partea istoricilor români este unul care stigmatizează și culpabilizează aproape în totalitate această politică a statului român, precum și acțiunile externe ale serviciilor speciale întreprinse în acest scop. Care credeți că poate fi explicația unei asemenea atitudini din partea acestor istorici?

Larry Watts: ***Dat fiind că standardul de viață scăzuse atât de brusc, că represiunea regimului crescuse mult, și că reputația internațională a României era atât de deteriorată la sfârșitul anilor 80, mulți simțeau nevoia să găsească un vinovat și niște cauze simple pentru un fenomen complex. Acesta este un fenomen comun în întreaga lume. După ce trec printr-un dezastru național, multe societăți încearcă să simplifice cauza, să învinovățească un singur om, și apoi să meargă mai departe. Este calea cea mai ușoară, de obicei politică, dar din punct de vedere istoric, rareori cea corectă. Problema a fost exacerbată de continuarea eforturilor Pactului de la Varșovia de a marginaliza politicile internaționale și de securitate ale României, care uimea Moscova chiar și după 1989, și în unele cazuri, chiar și după căderea URSS din 1991. Dacă în acea perioadă un istoric condamna orice acțiune inițiată de România, avea imediat un întreg alai de susținători din aceste tabere. Și invers, dacă istoricul scotea în evidență complexitatea situației și în special aspectele constructive ale politicii românești pe plan internațional, erau imediat etichetați drept „neo-comuniști”, „național-staliniști” și erau considerați drept cei ce încearcă să-l reabiliteze pe Ceaușescu, ai comunismului și ai regimului dictatorial-represiv din România. Pur și simplu a fost mai ușor pentru unii istorici să se lase purtați de val, fără să ia în considerare ciuntirea adevărului istoric și a reputației României.***

Reporter: Și ca să dau doar un singur exemplu, dumneavoastră de-mantelați mitul „eroului Pacepa”, în timp ce alții l-au susținut și îl susțin în continuare. Colonelul (r.) Filip Teodorescu, fost șef al contrainformațiilor în 1989, la o întrebare pe care i-am pus-o, declara în aprilie 2012, într-o emisiune TV, la Târgu-Mureș că, citez: *„Adevărul este că (Pacepa – n.a.) a fost recrutat de CIA din 1956, de când el era la post în Germania Federală. Nu aveam relații diplomatice, ci doar o agenție economică, iar Pacepa era șeful agenției.* →

NICOLAE BALINT

21 septembrie 2013

Acolo a fost recrutat. A fost ajutat să promoveze. Îi dădeau informații, iar la Bucureşti s-a spus: uite ce băiat deştept este acesta..." Istoricul Cristian Troncotă susține exact opusul, cum că de fapt Pacepa ar fi fost recrutat chiar de către cel ce avea să devină viitorul şef al KGB, Alexander Mihailovici Saharovski.

Larry Watts: ***În ceea ce privește afirmația că „A fost ajutat să promoveze" de către CIA, Pacepa recunoaște în ultimul volum la care este coautor că de fapt NKVD/KGB l-a recrutat și i-a sponsorizat ascensiunea în structurile române de securitate ale statului. De asemenea, Pacepa s-a lăudat cu faptul că primea instrucțiunile direct de la Saharovski, atât în volumul „Orizonturi roșii" din 1987, cât și în volumul recent din 2013. Dacă e să ne luăm după ancheta internă începută în Securitate imediat după dezertarea lui Pacepa, măcar despre acest lucru dl. Pacepa spune adevărul. Comportamentul lui în cadrul serviciului a favorizat obiectivele sovietice, în dauna intereselor românești.***

Reporter: Ce părere aveți? Erou sau trădător? De fapt, cum ați defini trădarea? Eşti erou dacă treci la americani şi trădător dacă treci la ruşi? Când ai depus un jurământ, trădarea – *în opinia mea* – rămâne trădare, indiferent de partea cui ai trece şi cât de nobil ar fi scopul sau mai degrabă scuza.

Larry Watts: ***Din punct de vedere legal, Pacepa a trădat atunci când și-a abandonat postul, a dezertat și a oferit informații secrete unei puteri străine. Bineînțeles, puterea care a primit informațiile – în acest caz Statele Unite – iubește trădarea care aduce asemenea „chilipiruri", chiar dacă niciodată nu va avea încredere completă în trădătorul care le aduce, pentru că dacă cineva comite acte de trădare o dată, îi va fi ușor să o facă din nou. Românii trebuie să hotărască dacă dl. Pacepa trebuie să fie considerat un „erou" sau nu. Nu mă interesează să îl numesc într-un fel sau altul, în afară de a sublinia că a lucrat pentru KGB și s-a comportat în acord cu scopurile și interesele sovietice.***

Reporter: Până spre anul 1980, „defectările" din cadrul aparatului de informații român – *exceptând cazul Pacepa și implicațiile ulterioare ale acestuia* – au fost relativ scăzute ca număr şi importanță a funcției deținute, dar după acest an au crescut ca număr. Care considerați dumneavoastră că a fost cauza (sau cauzele) acestor „defectări"?

Larry Watts: ***Aceasta este o întrebare interesantă și care necesită mai multă atenție. Aș prefera să nu speculez pe marginea acestui subiect acum. Totuși, pot spune că ar fi interesant de examinat în ce măsură ceilalți dezertori aveau sau nu legături cu Pacepa, și chiar cu trioul de agenți sovietici dubli („cârtițe") din Securitate, ce îi includea pe Nicolae Doicaru și Mihai Caraman.***

Reporter: În unele acțiuni externe subsumate atitudinii de apropiere şi deschidere spre Occident, Ceaușescu a riscat foarte mult compromiterea relațiilor cu URSS, dar şi cu celelalte țări satelit din blocul sovietic – *dacă nu chiar mai mult* – , în condițiile în care aceste relații, așa cum reiese şi din ambele dumneavoastră cărți, erau oricum destul de încordate. Ceaușescu avea cunoștință de "tandemul" sovieto-maghiar pe frontul secret. A fost un „risc calculat" bazat pe o analiză temeinică sau pur şi simplu s-a dat curs unor impulsuri de moment ale lui Ceaușescu? Dacă fost un "risc calculat", atunci pe ce anume s-a bazat Ceaușescu?

Larry Watts: ***În primul rând, această deschidere a început în 1962, sub Gheorghe Gheorghiu-Dej. Este adevărat că Nicolae Ceaușescu făcea parte din cercul intim al lui Dej, dar la fel era situația și cu Emil Bodnăraș și Ion Gheorghe Maurer. A fost o mișcare hotărâtă de conducerea partidului comunist și aprobată de către Comitetul Central, deci, da, a fost o mișcare extrem de bine calculată. Impulsurile de moment ale lui Ceaușescu nu au avut nimic de-a face cu asta. Motivul a constat în realizarea faptului că, după criza din Berlin din 1961 și criza rachetelor din 1962, Kremlinul era perfect capabil să provoace război, chiar război nuclear cu Satele Unite, dacă i se permitea în continuare să acționeze unilateral. A înțeles de asemenea faptul că în calitate de aliat al Uniunii Sovietice în cadrul Pactului de la Varșovia, România se putea trezi târâtă într-un asemenea război, fără a fi măcar informată despre asta înainte și fără a se ține cont de interesele sale. Aceste aspecte au dus la politica de îngrădire foarte similară cu politica de izolare dusă de Statele Unite, ambele încercând să stăvilească Uniunea Sovietică și să prevină folosirea agresivă a imensei sale puteri militare. Mai întâi Gheorghiu-Dej și apoi Ceaușescu s-au bazat pe faptul că o asemenea politică era extrem de populară, atât în cadrul partidului, cât și în România, dar și pe plan mondial.***

Reporter: În cea de-a doua dumneavoastră carte pe care am avut onoarea să o prezint la Târgu-Mureș în acest an, în prezența dumneavoastră, afirmați la un moment dat că la momentul 1989, importanți responsabili ai C.I.A. pe spațiul Est, inclusiv responsabilul ce superviza acțiunile din spațiul românesc, erau de origine maghiară. Ce relevanță a avut originea lor etnică în ceea ce privește desfășurarea evenimentelor din acest spațiu?

Larry Watts: ***Problema are două aspecte majore. În primul rând, surse din cadrul CIA au descoperit mai târziu că șeful operațiunilor din Divizia Sovietică și Est-Europeană, născut și crescut în Ungaria, era de fapt „cârtiță" sovietică. Există încă unele controverse asupra acestui fapt, dar ilustrează problema mai adâncă a „loialității divizate". În al doilea rând, există o patologie comună în analiza informațiilor din cauza tendinței oamenilor de a privi propriile acțiuni și motivații cu mai multă înțelegere decât pe ale altora, și să extindă această înțelegere/ simpatie asupra grupurilor cu care au o legătură (etnică, de rasă, de religie etc.). În sens invers, avem tendința să privim cu mai puțină simpatie grupurile care sunt ostile celor cu care noi ne identificăm. Astfel era puțin probabil ca șeful regional de operațiuni al CIA, etnic maghiar, să privească România în mod corect, și era foarte probabil →***

ca el să arate părtinire Ungariei, chiar dacă n-ar fi fost „cârtiță" sovietică.

Reporter: Și apropo de evenimentele din 1989 din acest spațiu, dumneavoastră considerați că în România a avut loc o revoluție sau o lovitură de stat? Cât de aproape a fost România atunci de dezintegrarea teritorială? Așteptăm, desigur, un nou volum din partea dumneavoastră chiar pe această temă delicată și prea puțin lămurită, mai ales cei care am trăit acele evenimente cu arma în mână.

Larry Watts: ***Păi, nu am scris încă acel volum. Totuși merită menționat că nu există revoluție fără lovitură de stat. Chiar dacă există unele exemple de lovituri de stat fără revoluții, totuși nu a existat vreo revoluție care să nu aducă o parte din elita societății de partea sa și să îi facă să le dea lovitura de grație conducătorilor din perioada precedentă revoluției. Cine putea ști mai bine unde să aplice loviturile cele mai distructive? E nevoie de o carte întreagă pentru măcar a încerca să se răspundă la întrebarea cât de aproape a fost România de dezintegrare teritorială. Acestea fiind zise, până în 1988 una din ipotezele de lucru ale serviciului de informații american era că România nu va rămâne un stat unitar în cadrul granițelor ei de la acel moment. Dacă luăm în considerare publicațiile din 1993, cel puțin câteva state europene din Vest împărtășeau această idee.***

Reporter: Și o ultimă întrebare, deși încă aș mai avea foarte multe... Ați participat efectiv în calitate de consultant, imediat după anul 2000, la realizarea reformei serviciilor speciale românești. Din perspectiva specialistului, dar și a dezideratului asigurării securității naționale, considerați că s-a realizat această reformă în acord cu noile provocări ale momentului și cărora România trebuie să le facă față ca parte a unui sistem integrat?

Larry Watts: ***Serviciile speciale românești au făcut eforturi enorme pentru a face față provocărilor pe care le menționati și astfel a câștigat respectul Statelor Unite. De exemplu, Președintele George Bush Jr. a afirmat în mod explicit că România a fost admisă în NATO în mare parte datorită performanțelor obținute de serviciile militare și cele de informații (un rol important l-a avut și sprijinul unanim oferit de Parlamentul României). Aceste servicii au continuat să se dovedească a fi parteneri de valoare ale serviciilor omonime din Statele Unite. Acestea fiind zise, integrarea și promptitudinea răspunsului într-un mediu în continuă schimbare necesită atenție și modernizare constantă așa că, dacă nu mergi înainte... rămâi în urmă. Sunt convins că atâta timp cât există resurse, România va face față cu brio acestei cerințe.***

CASETA 1

„Consultant al Corporației RAND la momentul revoluției, LARRY WATTS a călătorit deseori în Europa de Est și în URSS înainte de 1989. Ulterior a asistat oficiali din România la înființarea Colegiului Național de Apărare și a colaborat cu mai mulți miniștri români ai Apărării și șefi de stat-major la reforma armatei, cooperarea cu Parteneriatul pentru Pace și integrarea României în NATO. În 1990 și 1991, a fost șeful Biroului IREX din București, iar până în 1997 a fost senior consultant al Project on Ethnic Relation (PER) și director al Biroului PER din România. Între 2001 – 2004, a fost consultant pentru reforma sectorului de securitate pe lângă consilierul prezidențial pentru securitate națională din România. Activitatea sa de consilier a fost recunoscută de Serviciul de Informații Externe, de Președinția României și de Ministerul Apărării. În 2013, dr. Watts a fost ales membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință a României."

(Fragment din nota de prezentare a autorului conținută în volumul „*Cei dintâi vor fi cei din urmă. România la sfârșitul războiului rece*", 2013)

CASETA 2

„Istoricul Larry L. Watts a deschis un capitol cu totul nou în istoriografia românească. Cele două volume ale Dr. Watts, schimbă radical perspectivele solid statornicite privind raporturile dintre Blocul răsăritean şi Republica Socialistă România. Autorul demonstrează convingător nevoia de a le reconsidera şi a le regândi în ansamblul lor. Analiza, care îndeamnă la citit, dezvăluie capcanele multiple ale istoriei contemporane. În aceste vremi de repetate apasări asupra lumii cărţilor şi societăţii româneşti, Editura RAO ne oferă o operă de substanţă, o lucrare-reper a istoriografiei noastre."

(prof. acad. Dinu C. Giurescu, Universitatea Bucureşti, Senator în Parlamentul României)

CASETA 3

"Următorii pe lista celor mai numeroși în cadrul comunității de analiști din serviciile de informații specializați pe problemele Europei de Est și ale Balcanilor după americanii de origine poloneză erau americanii de origine maghiară (...) Este demn de notat faptul că șeful de operațiuni al Diviziei pentru Europa de Est / URSS a CIA din perioada Revoluției din România era un imigrant ungur, la fel ca analistul CIA însărcinat cu problemele României. Merită observată experiența primului șef al Serviciului de Informații Externe al României când a încercat să stabilească o legătură cu serviciile de informații din SUA (...) i-au fost înmânate 21 de cărți de vizită ale interlocutorilor dintre care 11 erau analiști cu nume maghiare..."

(Larry Watts despre prezența maghiară în cadrul serviciilor de informații americane la momentul 1989 și imediat după acest moment, în volumul "*Cei dintâi vor fi cei din urmă. România la sfârșitul războiului rece*", p. 82, 91)

CASETA 4

"Una dintre primele măsuri adoptate la debutul Revoluției române din decembrie 1989 de către președintele ungar ad-interim Mátyás Szűrős a fost abrogarea unilaterală a Tratatului de Prietenie și Cooperare semnat în 1948 de către România și Ungaria, cel care consfințea în mod oficial frontiera dintre cele două state..."

(Larry Watts despre măsurile luate în mod unilateral de către Ungaria la momentul de debut al Revoluției din decembrie 1989 din România, în volumul „*Cei dintâi vor fi cei din urmă. România la sfârșitul războiului rece*", p. 621)

NICOLAE BALINT

Vatra veche dialog
MIRCEA POPA

„Cel care dă din pământul naţiei sau încuviinţează să negocieze cu drepturile istorice ale propriului popor, acela nu mai e demn să-l reprezinte”

(III)

– Teritoriul în care vă mişcaţi, prin nesfârşitele şi anevoioasele investigaţii în arhive şi biblioteci, este de-a dreptul impresionant. Cum aţi defini, în acest context, statutul pe care îl are azi istoricul literar?

– Istoricul literar este în fiecare moment o părticică din timpul şi din epoca în care trăieşte. Gustul, erudiţia, cunoştinţele lui evoluează de la o etapă la alta a vieţii, viaţa trăită confruntându-se în permanenţă cu fenomenul de „corsi e ricorsi”, potrivit căruia un scriitor devine la modă sau intră în cercul de umbră (pe moment) al timpului, de unde revine din nou întinerit sau mai obosit decât era. Există scriitori care zac multă vreme în aşteptare de unde sunt, „treziţi” după lungi perioade de uitare spre a capta din nou atenţia criticii şi a publicului. Uneori este de ajuns o ediţie sau o monografie critică pentru ca acest lucru să se producă, pentru ca un fenomen sau o operă să reintre în prim plan. Big Bangul criticii este la fel de imprevizibil şi de susceptibil la modificări ca Big Bangul cosmic. Niciodată nu putem şti cum va arăta harta peisajului literar de mâine, ci doar îi putem comunica, pe moment, starea climatică şi topografia locului. Marile literaturi beneficiază de o mulţime de cărţi şi exegeze pentru fiecare scriitor în parte, pe când la noi există încă o mare mulţime de creatori care aşteaptă încă ivirea „sufletului pereche” pentru a fi pus în adevăratele drepturi.

– Vizând coordonatele duratei noastre istorice şi fibrele esenţiale ale sufletului nostru arhaic, cărţile dumneavoastră se transformă într-o învăţătură care salvează un neam de la dezintegrare. Ar merita să purtăm, în acest sens, o discuţie despre patriotism?

– Nu ştiu în ce măsură coarda arhaică ar putea juca un rol cât de cât important în acest proces, dar în ce mă priveşte eu sunt structural un om al cetăţii, un luptător pentru cauza naţională, pentru recunoaşterea *de jure et de facto* a drepturilor noastre. Din această cauză, am participat la multe simpozioane pe teme istorice, l-am auzit vorbind pe Vasile Netea, pe Alexandru Husar (care mi-a fost şi dascăl de paleografie chirilică la Universitatea din Cluj, fiind asistentul academicianului David Prodan, eu numărându-mă printre puţinii studenţi care l-am condus la gară în momentul plecării la Iaşi, scriindu-mi tot atunci un autograf pe prima sa carte, *Dincolo de ruine*.). Deşi nu m-am gândit niciodată, titlul pe care el l-a dat cărţii sale de debut e un titlu emblematic, care ne situează pe noi, cei de azi, *dincolo de ruine,* dar *în* prezenţa lor, căci pe strămoşi nu-i putem ignora. Am devenit patriot încă din familie, ascultându-i pe ai mei cum cântau *Imnul lui Iancu* sau *Deşteaptă-te române*, căci părinţii mei aveau amândoi voci frumoase şi obişnuiau să „producă” în unele seri astfel de mici recitaluri, mai uitând astfel de grijile diurne ale vieţii (constat astăzi cu mare tristeţe că tot mai mulţi români au uitat să cânte şi aniversările şi festinurile lor sunt cât se poate de anoste şi triste!). La modă erau şi romanţele, cântecele de dor şi de amor, imnurile patriotice, care mă înălţau, la fel cum mă înălţa dialogul dintre Mircea şi Baiazid, pe care l-am interpretat pe scenă în clasele gimnaziale. În satul refugiului nostru, la Hălmăgel, era pe un vârf de deal o cruce a lui Iancu, iar datoria mea era să-mi duc zilnic detaşamentul de prunci cu care mă jucam, până sus la cruce.

Am trăit ani de zile cu această cruce în piept, căci şi în jocurile noastre eu eram Iancu, dar niciodată Kossuth. Moştenirea istorică a fost pentru noi, copii de preoţi şi dascăli, o povară de preţ, un testament lăsat de moşii şi strămoşii noştri să ne păstrăm glia şi neatârnarea, să nu ne lăsăm batjocoriţi, ironizaţi, călcaţi în picioare de către nimeni.

Când un copil este trimis în refugiu de ostaşii unui neam străin, când aceştia ne-au ocupat casa şi ne-au dus toate lucrurile agonisite de părinţii mei o viaţă întreagă, nu poţi să creşti şi să trăieşti decât cu amintirea unei mari nedreptăţi. Sabia lui Horia, pumnul lui Iancu sau cuvintele de neuitat ale lui Bărnuţiu m-au însoţit vrând-nevrând în comportament.

Mi-am forjat atitudinea şi modul de a fi în preajma marilor mei dascăli de istorie, la minunatele spectacole folclorice de la Casa de Cultură a Studenţilor, pe paginile cărţilor citite. Mai târziu, când am devenit un mare cititor de presă, am luat act pe viu de marile nedreptăţi la care ne-a fost supus neamul în cursul istoriei, de isteria naţionalist-şovină a ocupanţilor noştri, de pretenţiilor lor absurde, de faptul că oricât le-ai da, ei cer şi mai mult. Ediţia din *Supplex*, comentată şi prefaţată de David Prodan, ar trebui să fie o Biblie pentru toţi românii, iar cartea lui *Transilvania şi iarăşi Transilvania* un îndreptar cotidian. Să acceptăm acte sfidătoare şi bezmetice precum cele ale lui Csibi Barna fără să spunem nimic, să fii şeful statului şi să ţi se ceară paşaportul în Ţinutul Secuiesc, iar tu să tragi doar o hăhăială bună, e ceva de neadmis! Până şi slovacii dovedesc →

MARIN IANCU

La cel de-al III-lea Congres Naţional al Presei de la Piteşti, alături de acad. Eugen Simion, Silvia Grosu, Aurelia Lăpuşan, Gabriela Rusu-Păsărin şi Ilie Rad

un simț al realului mai demn de respect decât dâmboviţenii noştri, rătăciţi într-un pustiu de vorbe prefabricate, în care domină suficienţa, lipsa de echilibru, slugărnicia. Din această cauză, nici străinii nu ne mai respectă, deoarece la noi una se spune şi alta se fumează, vorba lui Arghezi. Dacă ele nu izvorăsc din inimă, din crezul tău intim, până şi patriotismul pare ceva de împrumut, ceva însăilat, pe care noi, ardelenii, nu-l putem accepta. Pare că într-adevăr noi suntem veneticii şi toleraţii aici, iar cei ce ne hărţuie mereu cu pretenţiile lor nebuneşti sunt nu numai toleraţi, dar şi încurajaţi să ne ofere spectacolul stupefiant al unei hipertrofieri genetice. Fiecare ogradă, fiecare palmă de loc din acest Ardeal împilat sunt pline de cruci, de morminte, de suferinţe. „Avem un vis neîmplinit!", aşa cum spunea Goga, iar când a fost împlinit, au venit cozile de topor şi l-au negociat, aşa cum au negociat pădurile, livezile şi şesurile noastre, împlântând bornele unei aduceri aminte mai dureroase ca o rană. Istoria noastră este doar una, şi ea nu poate fi falsificată şi nici arvunită, dând fiecăruia care a acceptat să trăiască alături de tine dreptul de a o falsifica şi a o scrie după bunul lui plac. Iredentiştii cresc cu astfel de istorii încă din leagăn şi nu e de mirare atunci că steagul dezbinării este implantat pe tot mai multe case şi clădiri şi trăieşte falsificată şi istoria reală. Vizitând şi eu Budapesta, ca orice transilvănean, m-am simţit acolo ca acasă, căci oraşul poartă peste tot semnele suferinţei noastre, semnele contribuţiei româneşti la înălţarea ei, lucru care nu poate fi şters, nici uitat. Frumosul oraş a fost clădit în bună parte prin contribuţia strămoşilor noştri din Ardeal, prin jertfa şi sângele lor, astfel încât la cererile deşănţate de restituiri, care nu se mai opresc, eu revendic partea noastră de Budapestă, care să ne fie restituită în natură, la fel ca moştenirea fundaţiei Gojdu. Am aflat însă cu mirare că tocmai un „istoric" pârât, ca acel MERU de tristă faimă, şi-ar fi pus semnătura pe actul de renunţare la trecut. Dar trecutul nu poate fi amanetat, îl ai sau nu îl ai. Iar MERU ar trebui să se fi gândit înainte de o mie de ori ce ar fi spus marele patriot Gojdu despre acest gest al său, care seamănă mai degrabă cu o tâlhărie la drumul mare. Nu l-a ajuns încă blestemele naţiei, dar nu e târziu ca ele să vină. Cel care dă din pământul naţiei sau încuviinţează să negocieze cu drepturile istorice ale propriului popor, acela nu mai e demn să-l reprezinte.

Ca student la Cluj, am trăit zile şi clipe înălţătoare. Am fost unul dintre cei care am dansat până la miezul nopţii Hora Unirii în 1959, când ni s-a dat voie; m-am urcat şi eu în acea noapte de pomină pe statuia lui Mateiaş Corvinul, pronunţând cuvântul „Unire!" şi am stat acolo până am fost dat jos de un miliţian, care a dorit să mă ducă la „sediu", spre a fi tuns chilug, pentru că mi-am spus oful. Noroc că la o cotitură m-am făcut scăpat, şi dus am fost. Am fost unul dintre cei care am umplut Sala

Cu mitropolitul şi scriitorul Bartolomeu Valeriu Anania

Teatrului Naţional la spectacolul memorabil cu „Apus de soare", cu Calboreanu în rolul principal, unul dintre acei care m-am dus să-i sărut venerabila mână după terminarea spectacolului. Am fost unul dintre cei care au participat de două ori la magistralul spectacol al ansamblului „Ciocârlia" de la Cluj, ducând apoi pe braţele noastre studenţeşti pe prezentatoarea spectacolului şi înconjurând cu ea biserica Sf. Mihail; am fost unul dintre cei care am dârdâit o zi întreagă pe muntele Bobâlna, duşi de către Ştefan Pascu să asistăm, într-o cumplită zi de iarnă, la comemorarea celor ridicaţi pentru drepturi în răscoala de la Bobâlna, asistând la dezvelirea monumentului; am fost dintre cei care am fost delegat la Bucureşti la sesiunea aniversară din 1959 a cercurilor ştiinţifice studenţeşti de la Facultatea de Istorie, ocazie cu care, luând cuvântul, am spus că vin de la Cluj, primind astfel replica profesorului Gh. Ionescu, precum că el vine de la Buzău etc. Am fost prezent în sala mare a Casei Universitarilor la şedinţa de pomină în care Ceauşescu a decretat unirea celor două universităţi; am fost nelipsit de la balconul Operei când se prezentau opere celebre, cum a fost nelipsit de la teatru cu spectacolele magistrale ale lui Vlad Mugur; am fost unul dintre cei care au străbătut de mai multe ori Clujul, cântând „Gaudeamus", spre a-i aminti acestuia că o nouă generaţie a absolvit facultatea şi e gata să-şi ia misiunea în primire. Pe atunci aceasta era o tradiţie studenţească de neocolit, o tradiţie pe care cei de azi au aruncat-o la gunoi ca alte multe moşteniri, inclusiv cu aceea legată de rezistenţa de la căminul Avram Iancu. Noroc că eu am prins-o în faza ei cea mai vie şi m-am bucurat de ea, şi odată cu ea...

Dar să mai adaug câteva lucruri referitor la atitudinea mea civică. Pot declara cu seninătate că am fost membru de partid, dar n-am avut nicio funcţie tot timpul epocii de aur, fiind împiedicat sistematic de numeroşii lingăi să plec la specializări în străinătate. După 1989, am devenit membru MER, şi am şi candidat pe listele Mişcării Ecologice, dar fără succes, la primele alegeri libere. Am aderat apoi la Alianţa Civică, conducând prima şedinţă de organizare şi alegeri din Cluj. Mai târziu, am fost timp de trei sau patru ani preşedinte al Alianţei Civice Cluj, fiind propus pentru această funcţie chiar de Doamna Doina Cornea, participând la unul din congresele de la Bucureşti ale acesteia, când l-am avut printre noi pe Preşedintele Constantinescu. Am fost în două rânduri la simpozioanele de la Sighet, organizate de Ana Blandiana, şi am colaborat chiar la o carte născută din iniţiativa Fundaţiei Civice, cea legată de revoluţia din Ungaria din 1956. În acei ani am căutat să ne implicăm mai adânc în viaţa civică a oraşului, participând la şedinţele consiliului local, organizând dezbateri publice, cum au fost cele despre revoluţia din 1989, cele despre justiţie şi drepturile cetăţenilor, cele despre monarhie, organizând în Sala Mare a Casei →

de cultură a studenților din oraș, o întâlnire cu participanții la revoluție de la Timișoara sau cu Principesa Margareta și Casa regală a României. Nu puține au fost luările de poziție împotriva unor atentate la democrație, cum nu puține au fost cazurile în care am redactat proteste sau comunicate de presă, sancționând derapaje ale guvernanților sau partidelor. Am renunțat să mai fac politică în momentul în care mi-am dat seama de inutilitatea ei, într-o țară în care cei din umbră ne desenaseră deja întreaga traiectorie. Fiind membru fondator al *Astrei,* am fost ales în 2004 președinte al Despărțământului Astra Cluj, calitate în care am organizat și condus numeroase ședințe de comunicări, simpozioane, lansări de cărți, dezbateri, comunicate, proteste. Am reușit să edităm la Cluj revista „Astra clujeană", ajunsă acum la anul al VI-lea, să aniversăm diferite personalități, să le omagiem pe altele. Ne-am implicat în viața culturală a orașului, am dat numele de „Ștefan Micle" școlii din Feleacu sau de „Baron Vasile Ladislau Pop" celei din Berind. Am participat la București la „Deniile eminesciene", am fost prezent la adunările generale de la Năsăud, Șomcuta, Blaj sau Sibiu. Mitropolitul Bartolomeu Anania mi-a încredințat apoi funcția de președinte al „Frăției Ortodoxe Române", onorându-mă cu medalia „Crucea Transilvană". Pot spune astfel că n-am stat degeaba la Cluj, că nu m-am închis în turnul de fildeș rezervându-mă doar creației, ci am încercat să contribui, cât de modest, la progresul țării și normalizarea vieții politice.

În ultimii ani, am fost un membru activ al Fundației Carpatica, conducând în calitate de director revista „Filarmonia", iar apoi cea numită „Orașul". Serile de cultură, simpozioanele, expozițiile, manifestările artistico-muzicale organizate de redacția revistei noastre au devenit parte integrantă din viața culturală a Clujului, devenind nu de puține ori evenimente de seamă, care au atras un mare număr de participanți. La începutul anului trecut, am lansat ciclul de conferințe „România încotro?", la care au participat distinși oameni de cultură ai Clujului (Liviu Zăpârțan, Ioan Aurel Pop, Sebastian Dîncu, Irina Petraș, Ionel Haiduc, Teofil Lung, Dumitru Protase, Ilie Rad, Ioan Drăgan etc.), în încercarea de a găsi împreună soluții pentru depășirea tranziției și a etapei politicianismului steril. Am fost inițiatorul acestor întâlniri și cel care a semnat editorialul politic al revistei de la început până în clipa de față.

– ***Multe dintre edițiile întocmite din operele unor scriitori români (O. Goga, Ion Agârbiceanu, I. Slavici, Lucian Blaga, Cezar Petrescu, Emil Isac, Victor Eftimiu, Victor Papilian, Ion Minulescu, George Coșbuc, P. V. Haneș, Ștefan Aug. Doinaș) pot fi socotite acte cu semnificații reparatorii, izvorâte din dorința de a impune corectarea unor opinii critice depășite și înlăturarea celor clișeizate. De ce sentimente sunteți călăuzit în acest efort de reintroducere a unor valori în climatul general al receptării critice? În general, și-au mai păstrat românii cultul propriilor valori?***

– Munca la ediții a constituit pentru mine o adevărată școală literară: o școală de istorie literară în primul rând, căci aceasta presupunea alegerea și prefațarea textului, printr-un comentariu critic adecvat, și o școală filologică, de stabilire a textului primar și a variantelor sale, totdeodată cu schimbările de grafie și de ordin stilistic.

Cine n-a îngrijit vreodată o ediție nu poate fi considerat istoric literar cu adevărat. În cele mai multe, eu am urmărit repunerea în circulație a unor texte uitate, rămase de obicei în periodice sau în manuscris. Poeziile din ediția Coșbuc au fost identificate și alese de mine pentru a-l reprezenta pe Coșbuc în manuale școlare, poezii scrise de el anume pentru a servi la deprinderea unor învățături.

Ochiul lui Dumnezeu, cum am intitulat această ediție, este o noutate din toate punctele de vedere, dar o noutate pe care alcătuitorii ediției de *Opere fundamentale Coșbuc* au ignorat-o. Tot în acest fel a fost alcătuită ediția Emil Isac, cu multe texte noi, sau ediția Papilian, cu multe inedite etc.

– ***Ceea ce impresionează cu deosebire în opera dumneavoastră, un veritabil monument, extrem de sugestiv și de viu, este, înainte de orice, sentimentul de noutate a perspectivei și a deschiderii caleidoscopice spre zone dintre cele mai diferite ale literaturii române, atât spre scriitorii mari, „sigilați de destin", după cum ar fi spus G. Călinescu, cât și spre cei din categoria valorilor mici ale literaturii. Numiți, vă rog, un scriitor mai puțin cunoscut, pe care îl prețuiți într-un anume fel și față de care istoria literaturii e încă nedreaptă.***

– Vă voi da nu unul, ci mai multe exemple, spre a înțelege mai bine direcția în care m-am îndreptat. Mai întâi, împreună cu doctorandul meu Constantin Mălinaș, director în acea vreme al bibliotecii județene din Oradea, am conceput o „Bibliotecă a scriitorilor din Bihor", care mergea de la Samuil Vulcan la Iosif Vulcan și de la acesta la Al. Andrițoiu, Viorel Horj sau Mircea Bradu.

Am început cu „*Poema Munților Beiușului*", a lui Dimitrie Meciu, text iluminist de o frumusețe și fantezie aparte, care realiza o primă descriere românească a târgului de fete de la Găina.

Al doilea text publicat a fost Miron Pompiliu, *Poezii*, iar al treilea ar fi trebuit să fie Lucreția Suciu. Am lucrat ediția, am redactat prefața, dar din motive economice, ediția s-a împotmolit. O altă încercare de a realiza o Bibliotecă a romanului uitat a fost făcută la București, cu unul dintre colaboratorii la *Dicționarele* lui Eugen Simion, un tânăr domn Constantinescu, care avea o editură, Galaxia. La el am scos două romane și erau în lucru alte două, când, tot așa, colecția s-a prăbușit. Cele două cărți apărute, într-un format oarecum mignon, au fost: *Acolo sus stelele ard,* de Vintilă Horia, și *Suflete obosite,* de Const. I.A. Nottara, în pregătire fiind romane de Tit Chitul (unul a și fost lucrat de Eugen Pavel) și I. Valentineanu, *Monștrii Bucureștilor*, un roman descoperit de mine și pus în circulație prin revista „Literatorul", la care am colaborat în anii 1994-1995. Romanul acesta n-a fost tratat nici de cei care s-au ocupat de „romanul de senzație" (Mihai Barbu), nici de cei care s-au ocupat de „romanul popular" (Ioana Drăgan), fiind până la ora de față tot atât de necunoscut pe cât l-am găsit eu.

Vatra veche dialog

Amelia Pavel

(noiembrie 1915 - decembrie 2003)
O VIAŢĂ DEDICATĂ ARTEI
(II)

– Tocmai mă gândeam, de ce n-aţi semnat că plecaţi şi să fi plecat să vă vedeţi părinţii...

– Cum să plec ? Unde să plec, nici prin minte nu mi-a trecut, eram....

– Unde eraţi ?

– Eram la Institut.

– La Institutul de Istoria şi Teoria Artei, scufundată în…

– Da. Eu eram, soţul câşti.., era avocat, adică nu ştiu eram deja... nu mai ştiu exact care era situaţia...

– Ce eraţi ? Eraţi deja …

– Nu mai ştiu dacă eram sau nu divorţată, nu mai ştiu.

– Când aţi rămas o femeie singură, cei doi copii erau mari?

– Da, erau studenţi.

– N-aţi simţit un fel de discriminare? Aţi simţit ce înseamnă condiţia de femeie singură, în lumea în care trăiaţi?

– Nu, nu. E adevărat că există aşa un obicei, femeile necăsătorite în general nu sunt foarte mult invitate, dar mi-a fost indiferent.

– Aţi simţit asta la un moment dat?

– Am aflat.

– Aţi aflat pe propria piele?

– Da, dar fără să mă impresioneze într-un fel.

– Fără sa faceţi caz din asta.

– Fără. Mai fac caz câteodată, aşa, dar încerc să mă domin; sunt atâtea suferinţe pe lume... Consider că unele lucruri le-am mai împlinit, aşa... am scris şi eu nişte cărţi, am crescut nişte copii, ce poţi să pretinzi de la viaţă ?

– Sunteţi un profesionist, sună retoric dar e un adevăr, pe care meseria, faptul că îi plăcea ce face l-a ţinut în ţara asta.

– Da. Era firesc, în '68 a început să fie, întâi a fost... s-a umblat după oameni ca să se facă membri de partid, ceea ce eu am ezitat foarte mult, m-am sfătuit şi cu pictorul Sălişteanu, care era secretarul de partid al Uniunii Artiştilor Plastici, care mi-a spus „vezi-ţi de treabă, nu te mai face membră de partid, că ăştia o să te şantajeze tot timpul dacă ai părinţii în străinătate" şi aşa a fost.

– Şi nu v-aţi făcut...

– Nu. Şi totuşi, în '68 a fost succesul ăla de la Praga, cu atitudinea, chestia cu Ceauşescu cu Praga şi a început să se poată pleca şi un fost coleg de facultate, Günther Roth, care avea un loc important la muzeul din Köln, director general acolo, m-a invitat să vin la nişte conferinţe şi cu ocazia asta m-am gândit să mă duc şi la Paris.

– Să vă vedeţi mama...

– A durat până mi-am văzut paşaportul şi vizele, nu pot să vă spun, o sută de memorii am făcut, până la urma l-am luat. Fiind la Köln, chiar aşa, prima călătorie, am ţinut nişte conferinţe...

– În germană ?

– În germană, sigur. Şi când m-am întors la hotel, care era lângă locul de conferinţă, întâi mi s-a părut că este un provocator, dar nu era. La hotel era cineva de la Radio Deutsche Welle, atunci era blocul chiar acolo, acuma s-a mutat şi care mi-a propus, cu 2000 de mărci pe lună…

– Nu era rău...

– Aşa... să rămân numai pentru emisiuni culturale, nu mi-a propus nimic politic, în trei limbi. Şi eu i-am spus „cum să rămân, dar sunt copiii, am copii, păi rămân vai de capul lor..." Şi când m-am întors acasă, foarte mândră de eroismul meu, ei mi-au spus „vai de mine, dar de ce n-ai rămas ?!"

– Au spus copiii!

– Copiii, care copii pe urmă au plecat!

– Au rămas ei.

– Băiatul meu a plecat în... Pe băiatul meu, de fapt, Rosetti şi cu Mircea Maliţa l-au invitat să plece, el n-a avut de gând să rămână, dar când a ajuns la Paris, maică-mea l-a descântat „nici vorbă de aşa ceva", l-au ajutat Cioran şi cu Mircea Eliade, în '68... l-a ajutat în primul rând să-şi dea doctoratul şi l-au ajutat cu o bursă ca să se ducă în Canada. Acuma este la Chicago.

– E un om care scrie cărţi de succes, un om care e un profesor universitar la facultăţi de primă mărime din America...

– Da, şi face şi literatură...

– Un om care a făcut, sună barbar, dar e un adevăr şi aici, a făcut carieră în America. Nu v-aţi simţit puţin contrariată atunci când copiii au ales amândoi străinătatea, în timp ce dumneavoastră...

– Nu, pentru că ei au fost crescuţi aşa, într-un soi de libertate şi în acelaşi timp acomodare la existenţă pentru că, vedeţi dumneavoastră, ei crescând fără bunici şi fără niciun fel de rude afară de părinţi, spre deosebire de alţi copii care aveau bunici şi mătuşi şi aşa mai departe, eu a trebuit totuşi cât de cât să-i învăţ să se acomodeze, fără să le fac propagandă politică, ceea ce vă daţi seama că nu era cazul, dar în acelaşi timp să se acomodeze cu viaţa, să nu considere... În casă, faţă de ei niciodată n-am stat să vorbim ce rău e şi să povestim catastrofe...

– Adică nu i-aţi crescut pe copii în duşmănie faţă de mediul din jur.

– Nu, nu...

– V-am extras, dintr-una din cărţile de memorii, câteva principii de educaţie: a nu avea pretenţii, a fi vesel, a învăţa să te bucuri de ce-i în jur.

– Văd că astăzi copiii au nişte pretenţii....

– Ei, asta e în capitalism, dar atunci...

– Şi atunci erau aşa... pretenţii la îmbrăcăminte, eu le transformam pe ale mele pentru fetiţă şi aşa mai departe...

– De unde ştiţi că astăzi copiii au nişte pretenţii ?

– Fiindcă stau vizavi de un liceu.

– Şi?

– Şi văd nişte toalete şi nişte haine de blană din aia veritabilă, noi... şi vin cu maşina. Mi-am adus aminte de educaţia noastră, totuşi aveam o situaţie bună şi aveam trăsură când eram eu la şcoala primară. Şi şcoala mea primară nu era chiar la doi paşi, era la capul străzii Sfinţii Apostoli, era de umblat cel puţin 20 de →

EUGENIA VODĂ

minute. Şi eu spuneam „mamă, da' uite, de ce nu-mi dai şi mie trăsura, iarna..” „Vai de mine” zice, „dar sunt acolo atâţia copii care nu au nimic!” Şi încă ceva, la şcoală nu ne dădea sandviciuri, cum se dau acuma, fel de fel de bunătăţi; un măr şi atât!

– Ca să nu le faceţi poftă...

– Da, pentru că unii nu au. Asta era...

– Educaţia!

– Educaţia. Trăsura de fapt era a bunicii mele, care avea un depozit. Ea rămăsese văduvă foarte tânără, avea un depozit de cherestea, unde e acuma cartierul Rahova, pe atunci era afară din Bucureşti, unde nouă ne plăcea la nebunie. Ea a rămas văduvă foarte tânără, la 20 şi ceva de ani, bunicul ăsta al meu nu ştiu ce a avut, o chestie, criză mentală şi a fost... a murit în spitalul de la Sibiu. Dar era de o inteligenţă... ştia, nu numai că ştia, citea, era abonată la toate ziarele austriece... Şi trebuia să fie la curent cu ce se întâmpla cu familiile regale, din familia Habsburg şi aşa mai departe... Dar a fost o femeie de un curaj...

– Şi în timpul ăsta avea grijă de depozitul de cherestea, era al ei, nu?

– Era al ei, sigur, avea grijă, şi mie îmi plăcea, umblam, ne jucam printre scândurile alea, aveau un miros...

– Ce miros aveau ?

– Miros de ăsta de lemn, aşa era...

– Proaspăt?

– Proaspăt, era minunat!

– Dacă lumea ar fi o imensă pictură, în cine v-ar plăcea să vă dizolvaţi ?

– Îmi place îngerul care surâde, de la catedrala din Strasbourg sau de la catedrala din Chartres... Personajele astea care surâd...

– De ce vă plac mai mult îngerii care surâd decât îngerii care nu surâd?

– Pentru că îmi place surâsul în general la oameni, ca un semn, semnul inteligenţei şi al umanităţii. Am văzut chiar că există un medic american – acuma sigur că se poate vedea cu diferite aparate în abdomenul unei sarcini – care a descoperit că bebeluşii ăştia, de la 6, 7 luni, surâd! Am văzut asta la televizor.

– Deja?

– Da. Nemaipomenită chestia. Adică surâsul şi plânsul sunt...

– Din burta mamei.

– Da. Asta e definiţia omului.

– Dvs. aveţi un cult al detaliului, în scris şi în viaţă. Spuneţi în carte, „detaliile supravieţuiesc şi în ele se află tăria noastră”.

– Adevăratele sensuri le găseşti în detalii, nu în lucrurile generale. Aspectele vieţii care ne ajută să trăim sunt făcute până la urmă, totuşi, din detalii, din mici bucurii, ca să spunem, şi întristările cele mai mari, alea le lăsăm la o parte.

– Supravieţuirea prin detaliu...

– Şi prin posibilitatea detaliului de a acorda sensuri. Uitaţi-vă, am avut experienţa asta, a fost pentru mine foarte important, când am predat în aceşti câţiva ani, am descoperit o foame de sens extraordinară la tineretul ăsta de astăzi.

– Ce înţelegeţi prin foame de sens?

– Înţeleg că... uite, vă dau un exemplu concret. Să zicem puneam un diapozitiv şi le descriam un tablou. Dacă mă ocupam acolo, cum se obişnuieşte, de aspectele de formă, culoare, trăsătură de desen, nu ştiu ce, erau destul de indiferenţi. În clipa când începeam să mă refer la tâlcul filozofic să spunem, sau la sens, la nişte detalii de sens, dintr-odată erau numai ochi şi urechi.

– Daţi-mi un exemplu, de pildă, când aţi fost mândră că aţi descoperit într-un tablou un tâlc ascuns ...

– De exemplu, la un portret, la un tablou de Baba, de Corneliu Baba, pe care eu îl admir foarte mult. Un portret care în acelaşi timp e şi autoportret şi este o luptă cu el însuşi, cu epoca. Exprimă opoziţia lui faţă de lume, de lumea în care trăieşte. Ştiţi că a avut, că a refuzat să-i facă lui Ceauşescu portretul şi a avut o opoziţie, în ultimii ani mai ales. În portrete în special poţi să descoperi foarte mult dacă-s portrete interesante şi bune, cum poţi să descoperi într-un portret de Van Gogh, nu? Găseşti şi nebunia şi suferinţele lui şi un anume tip de experienţă a vieţii.

– Cum vedeţi raportul între istoricul de artă şi istoricul propriu-zis, sau ce-l desparte pe profesionistul în istoria artei de profesionistul istoric?

– Ar trebui să-i despartă cât mai puţin, după experienţele mele mai noi, cât mai puţin. A fost o greşeală în timpul comuniştilor, era şi explicabil,

era foarte delimitată istoria artei de istoria propriu-zisă şi atuncea totul era numai pe probleme de limbaj, în artă. Or, nu-i aşa.

– Era o abordare tehnicistă.

– Tehnicistă. Pe când acuma, îţi poţi permite – şi acuma mai sunt încă din ăştia care scriu tot aşa, au început şi ăştia mai tineri să se mai lămurească – acuma merită să amesteci istoria cu... nu poţi să trăieşti fără istorie şi atuncea face parte şi istoria artei din istorie.

– Despre lumea în care trăim, ce ne-aţi putea spune, observând-o cu calmul şi cu echilibrul care vă caracterizează?

– Aş spune că, în primul rând, la vârsta mea nu pot să judec perfect pentru că nu particip la foarte multe din lucrurile care se petrec, nu ? Nu iau parte, eu nu sunt un VIP...

– Har Domnului...

– Aşa, tocmai. Şi cu VIPii ăştia...

– Ce înţelegeţi prin VIPuri ?

– Nu vedeţi care sunt VIPurile? Cătălin Botezatu, ăştia, cam aşa...

(Transcrierea interviului din cadrul emisiunii „Profesioniştii”, 2003)

(Va urma)

NICHITA STĂNESCU – 30

Mesaj din boema română cu Adam Puslojic şi Nicolae Băciuţ

Un moment interesant, în pauzele serii dintre două zile ale festivalului „Nichita Stănescu”, ediţia 25, ni s-a părut a fi dialogul care părea că va avea loc între Adam Puslojic şi Nicolae Băciuţ. Şi s-a produs! M-am aşezat lângă domniile lor şi am consemnat momentele următoare. Poate vor fi utile istoriei literaturii române. În pauza dintre aducerea salatei lângă friptură, Nicolae Băciuţ ne spune că a scris în gând un poem în maniera lui lui Nichita: „Mănânc pentru trecătorul meu trup, mănânc pentru netrecătoarele mele cuvinte”... „Să nu te opreşti aici”, îi spune Adam Puslojic, încântat de începutul de poem auzit. Mai departe, spun eu, la trecătorul dejun să mâncaţi şi pentru această trecătoare cină, că v-a oferit o bună inspiraţie. Şi aşa, Nicolae Băciuţ ne vorbeşte de o carte de-a sa: „Istoria literaturii române în interviuri”, în două volume, de 1000 de pagini, care cuprinde dialoguri cu mulţi dintre marii scriitori români contemporani. De la Nichita Stănescu la Marin Sorescu, de la Ana Blandiana la... intervine Adam – la Ileana Mălăncioiu”. Nu, spune Nicolae Băciuţ. „E foarte mare poetă, dar nu am făcut încă un interviu cu ea. O venerez pe Ileana Mălăncioiu. Din punctul meu de vedere, este cea mai tragică poetă din literatura română”.

Povestindu-mi anterior că, demult, a făcut un drum pe jos de la Târgu-Mureş la Struga pentru a fi prezent la festivalul de acolo, la decernarea „Cununii de aur” lui Nichita Stănescu, l-am invitat pe domnul Băciuţ, care „garnisise” deplasarea cu multe poze, publicate în volumul său „Nichita Stănescu. Cu colţul inimii”, Editura Nico, 2013, să ne spună povestea acelei deplasări. Iat-o: „Fotografiile de care m-aţi întrebat le-am făcut pe drum. Am avut un biet aparat cu film alb-negru, dar şi-a făcut datoria. Era august 1982. După întâlnirea extraordinară din 1979 de la Nichita de acasă, cum să nu mă duc la Struga? Am spus că mă duc să fiu alături de el la încununarea poeziei. Nimic nu conta. Aveam 23,5 dolari în buzunar. Sigur că românul, poet, m-a pus sub aripa lui. Adrian Popescu, Alexandru Andriţoiu şi Alexandru Jebeleanu m-au culcat cu ei în aăpartamentul lor. Pentru o noapte, eu îmi consumasem

Nicolae Băciuţ, Solomon Marcus, Adam Puslojic, Ploieşti, 2013

deja toţi banii mei de cheltuit. Andriţoiu era teribil: a dat gata atât de mult vin că era plin de sticle în jurul patului. Când şi-a terminat banii, mi-a spus: „Băciuţ, du-te şi vinde sticlele şi ia-mi nişte vin”. Intervine Adam Puslojic: „Atunci, la Struga, a fost un moment special. Nichita era în culmea poeziei. După Herder, era la doi paşi de premiul Nobel. La Struga, după ce a primit Cununa, a rămas tot un om natural. „Eu cred că plutea prin aer”, adaugă Băciuţ. Era foarte fericit. Aşa l-am simţit. Şi era tare pe poziţie. Un reporter de la nu ştiu ce televiziune l-a întrebat ceva în franceză, iar Nichita i-a răspuns: „Patria mea este limba română!” Şi n-a vrut să-i răspundă în franceză. A zis că „dacă nu ştie româneşte, nu-i răspund!” Altuia, adaugă Adam, i-a spus: „Eu sunt poliglot de limbă română!” Ce crezi, îl întreabă pe Băciuţ, că înţelegea el prin poliglot de limbă română?

N.B. – Cred că ştia mai multe limbi în limba română!

A.P. – El distrugea limba română pentru a o recompune din nou, să o inventeze.

N.B. – Nu ştiu dacă a distrus vreo clipă limba română. El clădea în limba română alte cuvinte ca pentru un „Babel” român al poeziei. Dacă un lingvist ar sta să inventarieze cuvintele nichitastănesciene care nu sunt în limba română, ar descoperi afirmaţia că era poliglot de limbă română ca pe o afirmaţie adevărată, nu ca pe o metaforă.

A.P. – Dar ce înseamnă când spune el: „Vai de capul creierului meu”?

N.B. – Dacă e să fim ludici, în stil nichitian, atunci am putea spune că el era ca un balaur, avea mai multe capete şi putea să spună asta. Pur şi simplu, dădea o semnificaţie inversă logicii din limba română. Şi din acest motiv putem spune că era... poliglot. El nu numai că a descoperit cuvinte noi, dar a investit cu sensuri noi multe cuvinte.

A.P. – Şi necuvintele! A spus la un moment dat că a scris pentru două ţări de cititori. Şi imediat a inventat ceva incredibil, ca o artă poetică: poeme scrise în aer! Nichita chiar scria poeme în aer. Dar la început a scris din punctul său de vedere şi şi-a dat seama că ăla care priveşte mişcările nu înţelege. Aşa că le scria în aer, invers, cel care privea să înţeleagă. El avea ideea de a face din cuvinte o artă spaţială, adică a spaţializa cuvintele nu doar prin personalitate sau imagine. El vroia să facem ceva ca la Brâncuşi. Să facem un volumen din ceva imaginar. Mai mult decât atât, a spaţializa cuvintele a fost ceva misterios, adică a inventat posibilitatea de a ajunge la „nişte cuvinte nevinovate”, cum spunea el. Erau nevinovate pentru că nu le foloseam greşit. La un moment dat, a trecut la onomatopee: „cucurigu”. Era spaţializat în sunet dar şi în spaţiu.

N.B. – Citez: „Prin frunza sângeroasă a lunilor mele libelula Dora a adormit aurind cu ochii ei mari cerul de stele cu vid”. Totul e spaţial. Prin cuvinte, prin spaţiul ideii.

A.P. – Şi când spunea ceva simplu şi natural era la fel: „Ce bine că eşti...”

N.B. – „Ce mirare să sunt”.

A.P. – E demenţial. E un triumf al vieţii în „ce bine că eşti”. De aici începe misterul poeziei cu „ce mirare că sunt”. A profunzit, a spaţializat, a temporizat cuvintele. În cazul lui special e mirare, nu că e bine sau rău. Mirare e ceva cosmic.

N.B. – N-ar fi însemnat nimic să spună: „ce bine că eşti, ce bine că sunt”.

A.P. – Ar fi spus ceva ca un ziarist. Ca un ziarist prost care face doar o constatare banală. „Mirare” schimbă tot. Şi aşa a spaţializat.

R. – Şi discutând asta acum aţi temporalizat... Dar, domnule Băciuţ, relataţi despre portretul pe care vi l-a făcut Nichita.

N.B. – Cred că portretul pe care mi l-a făcut are ca substanţă o revelaţie de-a lui. M-a privit. Eram un tânăr de un an şi jumătate la facultate, cu faţa suptă, cu pletele pe umeri, şi mi-a spus: „Bătrâne, stai aşa. Ai o coală de hârtie?” Aveam mai multe, dactilografiate cu poeme de-ale mele. Cea pe care era scrisă „Mineralia”, dedicată fiului meu Raul, a întors-o şi, în maximum 2 minute, mi-a făcut un portret. L-am rugat să mi-l semneze. Şi a scris: „Al meu privit de al său”. Mi-a zis: „Bătrâne, semeni cu Horea”. Asta era în 1979. Toamna.

DANIEL MIHU

O RAZĂ STRĂLUCIND! NICHITA STĂNESCU

La trei decenii de la despărţirea de NICHITA, se cade a-l îmbrăţişa cu-n gând duios, rostind **cuvânt** zămislitor de-nţelepciune şi de dăruire – întru amintire. Din prea mult slăvita sa iubire, rostind, în şoaptă de vis – „*ergo sum*”, dezlegatu-s-a din neant, pentru a-i auzi vocea-i caldă, unduioasă, celestă: „*Eu sunt poet, deci liber sunt / De faptul de-a fi fost născut / Şi liber sunt / şi dezlegat... / ...dezlegat printr-un cuvânt*” – printr-un *cuvânt*, la rădăcina poeticului, „*arsură*” a verbului (**Intersectare**) înfipt în mantie de carte. Şi... „*inelând*” clipa, clipa cea de taină, să-ncercăm (şi vom reuşi) să ne legănăm de cuvântul marii treceri, rostind împreună cu cel „*frumos ca umbra unei idei*”: „*M-am legat de cuvânt... / ... ca şi cum s-ar naşte din mine fiinţa. / M-am legat de cuvânt...* (**Legarea de cuvânt**) – slăvitul, cuvântul cel care înscrie taina clipei înrourate de har pe-o treaptă de hotarnic hrisov, ce vrutu-l-am hristic.

Întru amintirea lui NICHITA, se cade a nu uita că pentru el prietenia este mantie-nstelată cu învăluiri siderale: „*De câte ori mă gândesc nu am dreptate; / numai când înverzesc am floare. / De câte ori răsar stelele / nu mi-e noapte; / numai când înnoptez nasc întuneric. / O, tu, de care îmi este atât de somn / o, voi, de care îmi este atâta dor...*” (**Scrisoare**). Pentru Nichita, prietenia înseamnă dăruire totală. Şi numindu-l doar pe Aurel Covaci, într-un timp care „*se prăbuşeşte-n fum*”, amintirea se-nfioară: „*Se cobor la vale / ochii dumitale / ce ai gânduri multe / multe şi strivite / de cai în copite / şi de infinite...*” (**O, tu, prietene savant...**)

Ai simţit vreodată cum sapă durerea-n tine pentru prietenul cel drag? Ei bine, Nichita a simţit-o. Pentru prietenul Aurel: „*Am văzut cu ochii mei / pământul cum se sapă / cum se dă gaură în el pentru coşciug / când morţii nimănuia fi-vor laolaltă / din milă putrezind, nearşi pe rug...*” Şi avem a reţine că ***seraficul NINI***, ne oferă o mare lecţie de viaţă, bineştiind că orice prietenie îşi are destinul ei, dar... pentru Aurel, Stela şi Laura (familia Covaci) a fost cuvânt *şuierat printre tâmple*: „*Băgase cineva cuţitul în o stea / De tot cu raze sângera / De-mi sparse osul de sub frunte...*”

Pentru Nichita, „*Istoria este un mormânt*”, în sensul că-n ea (în marea carte a lumilor) se conservă Totul. În ea „*se-nmulţesc singurătăţile*”, iar fiecare trecere se va „*risipi*” sub câte o „*silabă*”. Dac-o spune NICHITA – putem a-l şi crede: „*Secunda vieţii mele / mi-a luat-o un vultur în plisc... / Secunda vieţii mele / vulturul a dus-o sus în stele...*” (**Teremia**) Şi-acolo, „*secunda*” vieţii sale a devenit rază. Reţineţi: **Raza Nichita**!

Pentru Nichita, iubirea pentru neamul său înseamnă sfântă respiraţie. A dovedit-o: „***Doamne, apără poporul român. / Ai grijă de el şi / apără-l! / El este al tău / cu blândeţea lui de miel / şi cu răbdarea lui de taur, / cu omenia lui / de floare de zăpadă / ce se vede pe geam, Doamne, / pe fereastră şi pe libertate***!...”

Ce poate fi mai sfânt cuvânt în Rugăciune – decât acesta: „***Dăruieşte-ţi, Doamne, / pe maica Ta, care Te-a născut pe Tine, / poporului român***!... *Halleluyah*! ”

În marea sa nobleţe, Nichita şi-a recunoscut doi maeştri: pe EMINESCU („*Să ne împrietenim cu* ***Eminescu*** *sărutându-i versul / iar nu slăvindu-l de neînţeles / căci ce-a fost el, n-a fost eres / şi sărutare de pământ îi fuse mersul*”) şi pe ARGHEZI („*El este o arcă / a cuvintelor desperecheate, / a substantivelor cu gât de girafă / şi a verbului / înşurubat pe ghinturile / gâtului de copil nou născut / urlând şi cerând lapte...*”)

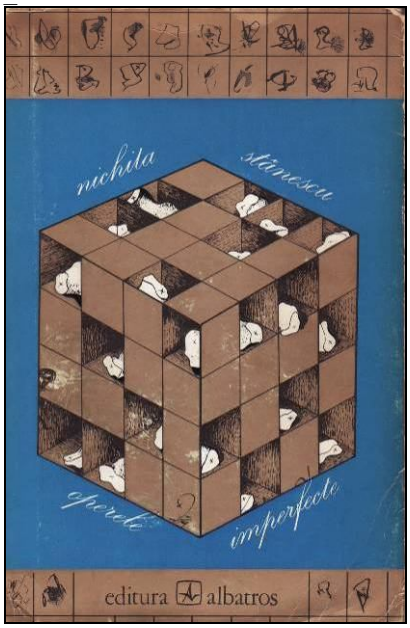

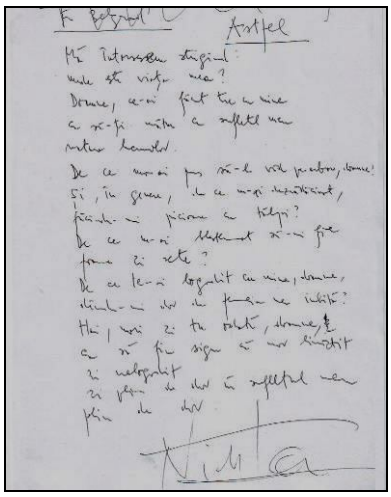

Dacă pentru Nichita, poeticul unduieşte-n revărsări de tremolo: „*Străvulturul / vulturelui / Străiarba / ierbii / Ochiul deschis / în pântecul / Verbului...*”, pentru noi, cititorii săi, El, **Raza Nichita**, rămâne un jeune noble, „*un cascador / al cuvintelor...*”, străluminând universul poetic românesc, şi-ntr-acest an (la trei decenii de la plecarea sa în universul care l-a transformat într-o stea) şi-ntotdeauna.

La ceas de mare taină, când se-nfrăţesc Soarele cu Luna, când Saturn îşi îmbrăţişează suratele, când Dună-rea-şi botează apele în Marea cea Neagră, când ochiul drept îl struneşte pe cel stâng (pentru a-l lecui de strâmbătate), să ne rugăm, prieteni cititori, versuind (în stilu-i caracteristic) împreună cu Nichita, cu-al nostru *serafic* Poet:

„*şi mă nasc şi mă şi mor*
pe pământul de pământ
peste care nu-s şi sunt
nici născut şi nici murit
mici măreţ, nici infinit...”
(**Mi se mişcă îngerul...**)

LIVIA CIUPERCĂ

Eseu

Viaţa filozofică, viaţa poetică

La grecii antici, filozofia nu constituia doar o formă de activitate a minţii, ci era *forma lor de viaţă.* Tot astfel la indieni. Pe de altă parte, Friedrich Hölderlin scria : „plin de merite, *omul poetic trăieşte pe pământ*" pentru că *„poeţii întemeiază ceea ce dăinuieşte".* Ce legătură poate exista între cele două forme de viaţă ?

*

Viaţă filozofică a avut, la modul absolut, Everestul gândirii filozofice moderne, *Immanuel Kant*. El s-a dedicat exclusiv filozofiei şi a trăit conform preceptelor eticii sale, cea mai nobilă ca viziune şi vieţuire efectivă şi cea mai înaltă din punct de vedere *uman*. Aceasta pentru că „imperativul categoric", instituit de filozoful din Königsberg drept normă morală supremă, presupune o viaţă superioară reprezentând un *comandament al propriei noastre conştiinţe*, şi nu sub porunca şi ameninţarea unei divinităţi care judecă şi pedepseşte (*deus irae*). Exemplu unic în acest sens. Dar, dacă stilul din *Critica raţiunii pure* este pur asertoric, vibraţia lirică răzbate în finalul *Criticii raţiunii practice* (unde evocă entuziast sublimitatea cerului înstelat alături de cea a legii morale din sufletul său), pentru ca poeticitatea să fie larg prezentă, sub o formă decantată, în *Critica puterii de judecare*.

Viaţă filozofică de exemplară etică – model stoic - a petrecut împăratul *Marc-Aureliu*, aşa cum ne-a transmis în meditaţiile sale din cartea scrisă în limba greacă, *Ta eis heauton* – „Către sine însuşi" – unde pledează pentru respectarea naturii, temperanţă, bună înţelegere şi mai ales efortul continuu către perfecţiunea morală de sine.

Viaţă filozofică intensă, de ordin mistic, petrecută *in apex mentis*, a avut *Magister Eckhart*, o gândire depăşind dogmele creştine. El concepe o Deitate – *Gottheit*, aflată mai sus de *Gott* – Dumnezeu, pe care îl creează pentru ca acesta din urmă, la rândul lui, să creeze lumea. În acest fel, Deitatea nu este contaminată de imperfecţiunea *omenescului.* (Similar, din aceleaşi raţiuni de a salva puritatea absolută a increatului, în religia hindusă Brahman, neutru, creează pe Brahma, masculin, iar

acesta creează lumea în conjuncţie cu Maya, iluzia). Mai sus încă, Eckhart considera că prin viaţa sa spirituală, omul transcende dincolo de sine, şi poate crea pe Dumnezeu. În felul acesta, cel mai de seamă mistic al Evului Mediu depăşeşte nu numai creştinismul, ci şi orice religie, căci toate religiile concep aservirea omului de către divinitate. Iată un text capital: „Când sufletul se desprinde de esenţa sa creată, străluceşte pe el imaginea originală increată în care şi el se află ca un lucru increat". Este „moartea în Dumnezeu – *moartea divină*" . Drept care, la finele unui „microtratat", el scrie: „Acest discurs nu este adresat nimănui decât *celui care îl consideră deja ca propria sa viaţă*, o arzătoare dorinţă a inimii sale." Iar acest lucru – „Cei aleşi vor înţelege, ceilalţi vor trebui să creadă".

Viaţă filozofică şi mistică, dar de esenţă intens poetică, a avut Giordano Bruno, care concepea libertatea metafizică absolută ca un zbor ascensional neîncetat al „intelectului eroic", parte a Divinităţii, care suie mereu către absoluitatea sa. Aşa cum am mai relevat, Eminescu intenţiona să modifice *Luceafărul* şi mai ales „să-i înalţe cu mult sfârşitul", în viziunea zborului neîncetat al intelectului „eroic" din lirica lui Giordano Bruno.

*

Gânditorii presocraticii, precum şi Platon, *şi-au creat viziunea metafizică în elan poetic exprimând însăşi viaţa lor*. În versuri, presocraticii – mai ales Empedocle şi Parmenide – au fundamentat toate adevărurile primordiale, toate conceptele care urmau să fie ale întregii filozofii occidentale, după ce acele adevăruri urmau să fie sintetizate de Platon. Fără Pitagora, Tales, Empedocle, Heraclit, Parmenide, Zenon din Elea, Democrit etc., nu ar fi existat Platon, iar pe de altă parte, Wittgenstein afirmă, pe drept cuvânt, că sistemele filozofice euro-occidentale ulterioare antichităţii nu sunt decât „note de subsol" la *Dialogurile* platoniciene.

Prin urmare, ***din poezie s-a născut filozofia*** occidentală, la fel şi cea indiană. Şi amintim că tot din poezie, sub forma ei cea mai pură, s-a născut şi filozofia morţii din balada Mioriţei, în viziune unică pe plan universal: moartea ca hierofanie feerică a omului cu întreaga natură, începând cu „gura de rai" de pe plaiul pământesc şi sfârşind cu cerul înstelat.

Iar vorbind de indieni, trebuie reliefată viaţa lui *Rabindranath Tagore,* care reprezintă un model paradigmatic de trăire filozofică şi poetică – în spiritul panteismului hindus, unificarea universală având loc sub semnul iubirii.

*

La moderni, *Nietzsche* a îmbinat, asemenea presocraticilor, la modul ideal gândirea cea mai profundă cu poezia. Întreaga sa filozofie are vibraţie şi elevaţie lirică, în pisc aflându-se *Also sprach Zarathustra.* Aşa fiind, Platon şi Nietzsche sunt citiţi mai mult decât alţi filozofi, tocmai pentru poeticitatea gândirii lor. La fel şi *Spinoza* - citit mai ales de filozofi ca Hegel şi Nietzsche - din cauza purităţii poetice şi a elanului intelectual – *amor intellectualis Dei* – din *Ethica* sa, depăşind infinit faptul că vorbeşte în teoreme şi demonstraţii cu aer rigid, *more geometrico*. Dar o altă atracţie a cărţii sale o constituie demnitatea pe care o conferă omului de a fi una cu divinitatea. Şi anume, aci pe pământ, căci pentru Spinoza nu există transcendent. Desigur şi *Heidegger* este mult citit, dar nu numai pentru că existenţialismul este la modă – şi trăit şi scris – ci mai ales fiindcă filozofia sa a suferit o comutare radicală datorită liricii lui Hölderlin, căreia i-a şi dedicat o inspirată carte.

Preferinţa îndreptată către gânditori precum cei sus amintiţi se datoreşte faptului că adevărul *uman* este poetic, este creaţia *imaginarului* nostru – grecescul *poiein* însemnează a →

GEORGE POPA

face, a crea – pe când silogismele filozofice pot păcătui prin uscăciunea lor, alături de pretenţia de absoluitate. Or, mintea noastră ştie *a priori* că nicio cunoaştere umană nu este absolută, şi cu atât mai puţin afirmaţiile apodictice care se vor ultime. În schimb, imaginarul poetic deschide fereastra spre realul pur uman, - care constituie fapta faustică şi grandoarea omului.

*

Omar Khayyam este modelul lui *uomo universale,* care a creat nu numai pe plan ştiinţific – astronomie. matematică, medicină, – dar totodată a creat şi vieţuit pe plan filozofic şi liric – de la tonalitate melancolică: „*Ivirea mea n-aduse niciun adaos lumii,/ Iar moartea n-o să-i schimbe rotundul şi splendoarea. / Şi nimeni nu-i să-mi spună ascunsul tâlc al spumii: / Ce sens avu venirea! Şi-acum – ce sens plecarea?"* – la entuziasm: „*Surâs şi puritate! O, răsărit divin! / În cupe scânteiază câte-un imens rubin. / Fă dintr-un ram de santal o harpă să vibreze/ Şi arde altă creangă ca să ne parfumeze*" şi până la zbor mistic ultim: „*La cei răi nu-mi voi spune, nici la cei buni secretul. / A gândului esenţă în verb sărac ar fi./ Eu văd un loc mirific, dar nimănui nu-ncredu-l / O taină am pe care n-o pot dezvălui*".

Pindar şi *Hölderlin* şi-au trăit viaţa la cea mai înaltă temperatură a liricii, şi anume „gândirea poetică". Căci, scrie cel mai de seamă poet grec: „*De orice înţeles, muritorii nu-şi aduc aminte, dacă el nu dă în floare pe înălţimile sofiei*". Iar autorul romanului *Hyperion* este *poetul spiritualităţii absolute* pe plan universal. „A fost arhetipul poeţilor, scrie Herman Hesse despre Hölderlin, predestinat de Dumnezeu şi jertfit de Dumnezeu, strălucind în puritatea sa supraomenească, plin de nobleţe şi dureroasă frumuseţe". De aici dificultatea de a-l apropia. Iată avertismentul lui Heidegger, infinit dator lui Hölderlin: „Ne-ar trebui multe zile cu multe ore privilegiate pentru ca meditaţia noastră să poată urmări la modul cuvenit drumul către un poem". De acest lucru, Hölderlin era conştient, chiar şi în perioada de penumbră a minţii: „*Totul este lăuntric, / Aceasta separă / Acest lucru îl apără pe poet // Temerarule, ai vrea faţă în faţă. / Să-i vezi sufletul / Te-ai prăbuşi în flăcări"*. Aceasta pentru că - nota în aceeaşi perioadă - *„Din Dumnezeu iese opera mea"*. Tâmplarul Zimmer, care, pe malul Neckarului, l-a găzduit, ultimii 37 de ani de viaţă, părăsit complet de familie şi prieteni, afirma: „nu este nebun; ştie prea multe".

În afară de *Sonete*, poezie profund gânditoare este teatrul lui Shakespeare. Monologuri precum cel al lui Hamlet („*To be , or not to be, that is the question*"…), al lui Macbeth („*Mâine, şi-apoi mâine, şi iar mâine / Cu paşi înceţi se-alungă de la o zi la alta / Până la ultima silabă-nscrisă-n timp*"…), al regelui Lear purtând pe Cordelia moartă în braţe în mijlocul furtunii („*Vă spun, nimeni nu este de vină, nimeni"*), tragedia *Furtuna* – sunt doar câteva exemple de profundă poezie.

Citim în *Visul unei nopţi de vară* un tablou expresiv al celor trei mari „condamnaţi" la imaginarul poetic: „*Nebunu, -ndrăgostitul şi poetul / Din fantezie pe de-a-ntregul sunt făcuţi; / Diavoli mai numeroşi ca-n vastul iad / Nebunul vede; îndrăgostitul, în delirul său, / Vede-a Elenei frumuseţe pe-o frunte din Egipt. / Rotindu-şi ochiul de extaz cuprins, / Poetul vede cerul pe pământ, pe cer pământul. / Celor neştiute, condeiul lui, le dă un chip / Iar vaporosului nimic îi află / Sălaş să locuiască, şi un nume*".

Rainer Maria Rilke, cel mai de seamă poet al modernităţii, şi-a trăit viaţa ca un neîntrerupt poem, o poezie prin excelenţă suprasolicitând, în măiestrie neîntrecută, metafora. De aici influenţa sa asupra întregii lirici ulterioare, care a devenit „rilkeană", inclusiv la Lucian Blaga - desigur fiecare poet asumând metaforismul la modul propriu. Dar, (sub influenţă freudiană) lirica autorului *Elegiilor duineze* este vădit impregnată de un erotism dus până la obsesii antipoetice. Aşa cum remarcă şi Blaga, poezia lui Hölderlin este lipsită de metafore, în schimb, este cea mai pură.

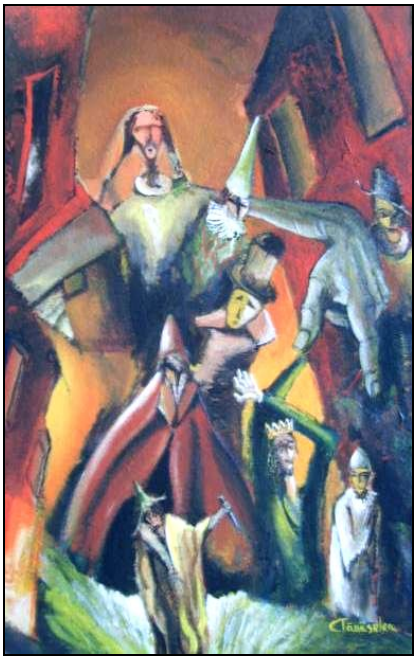

Cristian Tănăselea, „Binecuvântare", acril pe carton

La noi, cel care şi-a trăit viaţa la cea mai înaltă tensiune poetică şi intuiţie ideatică a fost *Eminescu.* A fost prin excelenţă *Denkender-Dichter*, poet gânditor, lirica lui suind supremele trepte ale gândirii.

În acest sens, a creat viziuni filozofice noi, de uimitoare altitudine. Cea mai importantă este concepţia despre *geniu,* ca fiind un străin într-o lume străină, o entitate din afara Creaţiei, aşa încât, după ce se va elibera din „corpul cel urât", în care a fost captat, geniul îşi va crea o lume a sa, paralelă celei a lui Dumnezeu. O altă originalitate constă în termenul de *arheu* definind identitatea ontică a fiecărui om, ADN-ul său spiritual, unic pentru fiecare dintre noi. Concepţii noi a formulat pe plan universal de asemenea despre *libertatea metafizică,* despre *prezentul poetic etern*, sau despre frumuseţe ca fiind nu o armonie statică, încremenită – „secţiunea de aur" a vechilor greci – ci o *armonie în mişcare*, aşa cum are loc în dans.

Este de la sine înţeles că „poezie gânditoare" nu însemnează filozofare versificată, ci acea *poezie iluminată activă* care impulsionează inima, sufletul, spiritul la trăirea transfigurată a vieţii de fiecare zi. Este viaţa ideală.

Cititorul ales, cel cu vocaţia trăirii poetice, află acest impuls transfigurator la poeţi-gânditori şi gânditori-poeţi precum filozofii presocratici, Pindar, Platon, Khayyam, Shakespeare, Hölderlin, Nietzsche, Eminescu, Tagore – şi de sigur şi la alţi creatori din aceeaşi familie cu largi deschideri luminătoare. Citiţi şi recitiţi, de fiecare dată descoperim în operele lor alte sensuri şi de fiecare dată ne naştem *altfel*, purificaţi – mai sus de noi înşine, cum cerea Nietzsche.

PANAIT ISTRATI /MAXIM GORKI

PANAIT ISTRATI ACUZATOR AL LUI MAXIM GORKI, PRECURSOR AL LUI SOLJENIŢÎN?

(III)

Nu aşa a procedat Panait Istrati. După ce a vizitat multe localităţi – şi Batum, Sukum, Novi-Afon – constata că Transcaucazia îşi dă mâna cu Caucazul, că vechea Ohrană, o poliţie bine organizată, care nu-l ataca pe om decât în dreptul său de-a gândi, iar dacă nu gândea ca Ţarul risca să-şi piardă libertatea sau viaţa ori pe amândouă, dar putea încă să-şi câştige pâinea zilnică şi să aibă locuinţă pentru el şi familie, astăzi, sub Soviete, când Partidul deţinea totul, pâinea şi adăpostul, locul său de muncă, ca şi locuinţa, şi nu numai, începeau să se clatine. Orice pas al nesupunerii însemna caldarâmul: alungarea din sindicat şi de la muncă, sortirea de a intra în neagra mizerie, foame şi sinucidere, ca în cazul „Afacerea Rusakov sau URSS de azi". Iar dacă eşti şi rămâi un „cap rău", care îndrăzneşte, care încearcă să se frământe, într-o zi, nu se ştie când, eşti cules de noua poliţie discret şi nimeni dintre tovarăşii tăi nu va şti ceea ce ai devenit şi unde…

Nemulţumitul sau opozantul în Statul sovietic din anii 1929 poate fi vânat de oriunde se află, De la lucrul său, pe stradă sau de la el de-acasă, sub ochii nevestei şi ai copiilor care ţipă, nicio socoteală nu se dă cuiva. Dacă îl condamnă, familiei i se comunică sau nu faptul. Şi dacă face greva foamei i se comunică libertatea pe care o are de a refuza alimentele, după care i se închide uşa în nas, la boxă. De se sinucide, nicio grijă, nimeni nu ştie ! Îi comunică familiei că nu-i găseşte cadavrul.

Despre cele de mai sus – şi altele – vorbeşte Panait Istrati în *Spovedanie pentru învinşi*, carte scrisă de „Omul care nu aderă la nimic", adică este un simplu cetăţean, un om liber de orice credinţă. Îşi permitea să facă asemenea spovedanie prietenei sale Madeleine Paz, sora lui Romain Rolland, în martie 1933, din Bucureşti, de la Sanatoriul Filaret, ca răspuns la recenzia care i-o făcuse aceasta la ultima lui carte, *Casa Thuringer*

_____,

pentru că se considera imaculat, cinstit în toate. „…nu vreau să cedez morţii nedrepte, morţii care-ţi închide gura, în timp ce trebuie să vorbeşti. Să vorbeşti fără cruţare, fără milă, în acest secol în care minciuna socială domneşte în toate clasele şi pune stăpânire, zilnic, pe minţile cele mai frumoase! Oricum, asta ar trebui îngăduit unui om, care nu şi-a construit vile cu banii de pe cărţile sale şi căruia editorul său îi face acum pomana de a-i trimite exact atât cât să poată face faţă datoriilor, angajamentelor sale morale!", accentua el, referindu-se, probabil, tot la Maxim Gorki.

„Nu, bună prietenă, continua el, nu în acelaşi fel am cunoscut noi viaţa celor ce trudesc. Din cauza aceasta, nici nu iubim sau urâm, în acelaşi fel.

Şi când aici, la graniţele Europei burgheze, asist la spectacolul muncitorilor care fug din Rusia muncitorilor, fiind mitraliaţi pe gheaţa Nistrului, urmăriţi până în faţa pichetelor de grăniceri români, lichidaţi pe loc sau uneori înşfăcaţi de „proletarii" Ghepeu-ului şi readuşi cu forţa în „patria muncitorilor", – când asist, repet, la acest sistem „de-a organiza" lumea nouă, dă-mi voie să iubesc şi să urăsc oamenii într-un mod diferit de al dumitale.

Lasă-mă, de asemenea, să zăbovesc la „amărăciunile mele personale" şi să continui a le „povesti" lumii, luptând de unul singur, sub steagul „omului care nu aderă la nimic". Dumneata spui că astea sunt „baliverne vechi", adăugând între paranteze: („căci ele sunt vechi, vechi!"). Da! „vechi, vechi" şi mereu adevărate! Din nenorocire!"

Că Istrati a gândit corect au dovedit-o evenimentele ulterioare, nu fără a nu-i contrazice ideologia, a lui şi a lui Racovski, cel care a pus mâinile la înmormântarea şi a Tezaurului românesc. După 1985, ajuns Secretar General al Partidului Comunist al URSS, un om, fiu al unor familii reprimate de regimul comunist totalitar, nepot al unor deţinuţi care au populat Gulagul ca duşmani ai poporului, păstrându-şi în sine nedreptatea făcută lui şi străbunilor, ajungând prin muncă şi inteligenţă pe culmea puterii, nu a făcut altceva decât să corecteze până la desfiinţarea sistemului de lagăre sovietice, iniţiind desfiinţarea totală a comunismului în Patria în care s-a născut, şi acesta a fost Mihail Gorbaciov. Cel care a dat drum liber şi literaturii de tipul *Arhipelagul Gulag*, de Soljeniţîn. Într-un fel, însă, începutul îl făcuse Panait Istrati, cu volumul *Spovedanie pentru învinşi*, apărut încă din 1929 şi reeditat în 1991.

*

După ce îi citise surorii sale Madeleine, scrisorile adresate lui Gherson de la G.P.U., Romain Rolland îi scria la 29 mai 1929 lui Panait Istrati: … „ca şi mine, ea socoate că nu puteţi, că nu trebuie să le publicaţi, în acest moment, nici să le lăsaţi să le publice Boris (Boris Suvarin, dizident sovietic) sau prietenii lui Serge (Victor Serge, scriitor sovietic, opozant). Ar fi o lovitură de măciucă, pe care nefericiţii ar trage-o întregii Rusii, cu iluzia de-a strivi putreziciunea, care-i roade ochii. Aţi făcut ceea ce trebuia, ceea ce v-a stat în putinţă. Nu puteţi face nimic mai mult. Aceste pagini sunt sfinte. Ele trebuie păstrate în arhivele Revoluţiei eterne. În cartea ei de aur. Dar, nu le publicaţi!"

Cartea *Spovedanie pentru învinşi* a apărut în librării la 15 octombrie 1929, în Colecţia Mărturii. Partidul Comunist Francez, prin ziarul L'Humanite, a primit-o cu ostilitate, ca şi presa de stânga, docilă împrejurărilor. În „Cuvânt înainte", Alexandru Talex redă ceea ce a însemnat dezbaterea publică. Panait Istrati ţinând piept tuturor atacurilor, el a răspuns viguros în confesiunea „Omul care nu aderă la nimic": „Nu mai cred în niciun crez, în nicio idee, în niciun partid, în niciun om. Eu nu mă uit la ce spun oamenii, ci la ceea ce fac oamenii". Susţinând că arta are morala sa, el nota: „Frumosul înseamnă →

ION N. OPREA

luptă împotriva mârşăviilor şi crimelor epocii. Nu se poate vorbi despre Frumos în mijlocul unei omeniri care se sfâşie”.

Parte din presă şi publicişti i-au luat apărarea. Jean Texcier, în „Revue anarchiste”, februarie 1930, consemna: „Istrati a fost târât în noroi… El se aştepta la asta şi în mod voluntar s-a expus furiei partizanilor”; Jacques-Henri Levesque, în „Orbes” nr. 1-1933: „Panait Istrati este vocea unui om care, prin experienţa sa individuală, dincolo de teorii, dogme şi organizaţii… este un om liber, natural (ceea ce-i rar astăzi), rosteşte adevăruri, punând în acord cuvintele cu faptele sale”; Charles Chautemps, în „Bulletin mensuel”, *La Chaux – des Fonds*, noiembrie 1933, scria: „Pentru ce a avut Istrati atâţia duşmani, atât la stânga cât şi la dreapta? Fiindcă el n-a fost un om de partid, zăvorât într-o anumită justiţie, ci a fost partizanul justiţiei valabile, aceea pe deasupra barierelor sociale şi politice” ; însuşi Romain Rolland şi-a păstrat tăcerea până la moartea prietenului, iar în „Jurnalul” său (1934-1935) se pronunţa „Împotriva execuţiei publice a unui prieten”, ca în interviul dat la Vezelay să-i ia apărarea: „n-a trădat pe nimeni… i-au lipsit prietenii credincioşi, capabili prin afecţiunea lor să-i dea reconfortarea de care avea nevoie”.

Şi ulterior presa s-a ocupat de cartea lui Panait Istrati. Ernst Bendz, în *Visages des écrivains*, Presse de la Cité, 1948, relata: „Am recitit *Spre altă flacără*, ruptă total de opera sa propriu-zis artistică. Ei bine, această carte a fost un gest de curaj şi de sinceritate, ieşit din comun, un strigăt de sfidare ce şi-a avut răsunetul. Această carte marchează splendid ruptura sa cu viaţa de până atunci, cu fraţii de luptă şi de clasă, cu credinţele sale cele mai scumpe, cu speranţele sale cele mai deznădăjduite. Ea a făcut din Istrati un izolat, predat răzbunării celor care se socoteau „trădaţi”, printr-un act care voia tocmai să denunţe o trădare şi efectiv un învins. El a cutezat totuşi s-o scrie, pe deplin conştient de urmările dezastruoase, ce aveau să se abată asupra-i”; Roger-Noel Mayer, în „Figaro littéraire” din 10-16 februarie 1969, detalia: „N-avea dreptul acest român să se atingă de legenda stalinismului, de-a fi primul care să ne arate adevărata faţă a dictatorului ? A fost contestarea, aşa cum o iubesc eu: avangardistă, izolată, periculoasă pentru cel ce-o încearcă. Comuniştii francezi au răspândit cele mai grele orori pe seama acestui om. Este aici metoda lor obişnuită: de-a anatemiza sau îmbrăţişa după împrejurări… Panait Istrati a fost toată viaţa sa un om liber. Ruşine celor care încercau să-i murdărească memoria. Nu poţi asasina un mort nevinovat”; în 1970, în „Maspero”, sub titlul *Spre altă flacără*, Monique Jutrin-Klener reţinea, explica şi într-un fel acuza cum se făcea jurnalistica – te atac să exist şi să mă salvez eu: „Revista Monde a lui Barbusse a luat iniţiativa campaniei calomnioase, dirijată de Barbusse.

Căzută în dizgraţie la Moscova, revista era ameninţată cu dispariţia. Barbusse a sperat, prin această campanie, să se reabiliteze, atacând autorul cărţii”; Joseph Kessel, în *Des Hommes*, Gallimar, 1972, aprofunda în aceeaşi termeni: „Oroarea lui Panait Istrati în faţa nedreptăţii, compasiunea lui pentru omul slab şi umilit suscita într-însul revolta. Formulele unei doctrine, mecanismul vieţii de partid nu erau, pentru răzvrătitul din naştere, decât gratiile unei închisori… discuţii… confruntări. Pentru această revoltă l-am iubit pe Istrati”.

Fireşte, nici nu s-ar fi putut proceda altfel. Erau anii 1930. Un Gorki, şi ca el şi alţii, se vânduse ! După 1985, când Gorbaciov avea să deschidă uşile adevăratului liberalism, să autorizeze apariţia valului de cărţi şi documente care dezvăluiau ceea ce a fost Gulagul în Uniunea Sovietică, punându-şi umărul la însăşi desfiinţarea închisorii popoarelor şi destrămarea URSS, nici el nu a fost privit şi primit cu prea mare simpatie de către cei ale căror privilegii se clătinaseră, dispăruseră. Până atunci, sistemul de represiune sovietic favorizase pe mulţi. Iar dacă după eliminarea lui Gorbaciov au încetat brusc dezbaterile asupra fenomenului Gulagul lui Soljeniţîn şi niciodată – ca şi la noi în cazul adevăraţilor securişti – nu au fost cercetaţi şi judecaţi cei care au comis faptele de tortură în masă, cu atât mai mult nu se putea judeca altfel curajul lui Istrati care, condamnându-l pe Gorki, apare drept un adevărat precursor a lui Soljeniţîn, neevidenţiat încă…

Cristian Tănăselea, „Între lumi”, acril pe pânză

În România, spune Alexandru Talex, acuzaţiile lui Henry Barbusse au făcut obiectul, în 1973, unei analize care a însemnat un mare curaj din partea criticului literar Al. Oprea (*Panait Istrati, Un cavaler rătăcitor modern*, Editura Minerva). Acuzaţiile aduse de francez românului, că ar fi devenit fascist, că ar fi falsificat explicarea grevei minerilor de la Lupeni în 1929 şi că ar fi avut statut de agent provocator în mişcarea socialistă, Al Oprea le demolează filă cu filă, demonstrând că, în revista „Cruciada românismului”, Istrati în toate articolele publicate se situează pe o poziţie netă împotriva stalinismului dar şi a fascismului, ceea ce însemna că până la moarte scriitorul nostru a rămas un luptător care nu a aderat la nimic, decât la adevăr şi dreptate.

Era reliefat meritul Asociaţiei franceze „Prietenii lui Panait Istrati”, care a readus în actualitate în anii dinainte de 1990 (*Colecţia populară*, Editura Gallimard, Folio, 1987) cartea *Spovedanie pentru învinşi*, scoţând-o din tăcere la lumina zilei, ceea ce a făcut şi Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, România. Pusă în dezbatere publică, pe bază de documente, campania nefastă a lui Barbusse dusă împotriva lui Panait Istrati a avut drept rezultat că încă din 1978 Partidul Comunist Francez a fost determinat să-şi facă autocritica, apreciind că Henry Barbusse a minţit. Nu a greşit, a MINŢIT !

La 21 aprilie 1978, cotidianul „L’Humanité”, care la moartea scriitorului nostru scrisese că Istrati „a murit în pielea unui fascist”, acum admitea autocritic: „trebuie recunoscut lui Panait Istrati rolul glorios (dar ingrat) de pionier” în lupta pentru o omenire mai bună şi mai dreaptă. Dacă s-ar relua în aprilie 2012 dezbaterea, Ziarul ar renunţa, desigur, la paranteză.

DESPRE SUPREMAŢIA ESEISMULUI LA ALEXANDRU IVASIUC

Din dragostea profesorului Gheorghe Andraşciuc pentru tradiţiile literare şi culturale ale Maramureşului, s-a născut o lucrare de mari proporţii, iniţial teză de doctorat, publicată recent cu titlul „*Alexandru Ivasiuc sau «vocaţia speculaţiei teoretice»*”*, dedicată scriitorului care a văzut lumina zilei şi a copilărit în Sighetu Marmaţiei. Numărând printre ascendenţii săi după mamă pe vestitul memorandist şi luptător politic naţional Teodor Mihaly şi pe fratele acestuia, episcopul Victor Mihaly, crescut de bunica sa în acest cult pentru valorile tradiţionale şi de luptă ale neamului, Alexandru Ivasiuc a purtat întâi povara acestei responsabilităţi pe care s-a străduit să o scoată în evidenţă în orice ocazie. Fapt care l-a pus în răspăr cu autorităţile comuniste şi l-a obligat să cunoască încă de pe băncile facultăţii experienţa amară şi dezumanizantă a închisorilor şi regimurilor carcerale ale momentului. De aici, atitudinea sa antidogmatică, spiritul său liber şi anticoncesiv, subliniat cu apăsată fervoare de autorul cărţii de faţă pe tot parcursul demersului său istorico-literar.

Capitolul *Copilăria şi modelele existenţiale* are drept obiect tocmai punerea în lumină a traseelor ideatice şi existenţiale ale autorului şi raportările lui la modelele trecutului mereu încorporate şi reiterate la nivelul întregii scrituri. Prin cele două argumente pe care le aşează în fruntea lucrării, Gheorghe Andraşciuc îşi explică pasiunea pentru tema abordată, mai întâi printr-o motivaţie de ordin subiectiv şi anume, faptul că autorul cărţii trăieşte şi lucrează într-un oraş şi într-o zonă a Maramureşului care a constituit pentru Alexandru Ivasiuc un permanent izvor de inspiraţie pentru cele mai bune dintre scrierile sale. În al doilea rând, printr-o dorinţă sinceră de a întreprinde o relectură sistemică şi sistematică a întregii sale opere, insuficient cercetată şi cunoscută până astăzi, în ciuda faptului că i s-au consacrat patru încercări de sinteză, unele cu caracter monografic. Reconstituirea biografică din capitolul următor serveşte din plin acest demers, întrucât motivaţia, care se aşează la baza eşafodajului operei, implică şi un punct de vedere psihanalitic. Astfel, majoritatea obsesiilor fantasmatice ale viitorului prozator se coagulează în preajma raportului dintre putere şi necesitate, respectiv a denunţării, chiar într-o formă voalată, critică uneori, a erorilor şi ororilor unui regim întemeiat pe dispreţul pentru om şi pentru valorile sale intime. Acest lucru este demonstrat în cel de al doilea capitol, *Anii experienţelor traumatizante*, care ne plasează în plin proces de luptă antidogmatică dusă de scriitor ca student, apoi prezintă modul în care Ivasiuc şi-a conceput existenţa viitoare, faţă de de purtătorii de cuvânt ai ordinii şi represiunii comuniste, documentaţie bazată pe studierea „Dosarului de securitate”, cercetat cu mare atenţie de către autor. Cert este că după ce i-a fost dat să suporte o condamnare de şase ani de detenţie, în 1956, scriitorul apare în lumea obişnuită a muritorilor îmbrăcat într-o armură nouă, oarecum stridentă pentru cei care l-au cunoscut, aceea de simpatizant „marxist” sau promotor al politicii de stânga, cum o defineşte autorul, adică un om al orânduirii socialiste, integrat perfect în sistem, de vreme ce a fost acceptat să lucreze ca secretar la Ambasada SUA, apoi secretar al Uniunii Scriitorilor şi director al Casei de film nr.1 din capitală. E un tribut plătit oficialilor pentru compromisul făcut sau doar rezultatul politicii de destindere afişat de noua conducere de partid în condiţiile date? E o întrebare căreia Gh. Andraşciuc se străduieşte să-i răspundă pe pagini întregi în capitolul *Ivasiuc – marxist sau promotor al politicii de stânga*.

Acest aspect legat de antinomiile vizibile ale personajului Ivasiuc este repus]n discuţie prin oglindirea narcisiacă a scriitorului în apele vălurite ale memoriei prietenilor săi, năzuind să ne ofere un cât mai plauzibil „portret al scriitorului la tinereţe”, chiar dacă un fel de Dorian Grey schimbăcios, dar expansiv şi emulativ, aşa cum rezultă din capitolul *Alexandru Ivasiuc în oglinda prietenilor,* menit să ne ajute să-l cunoaştem mai îndeaproape pe omul Ivasiuc, să pătrundem odată cu prietenii săi în intimitatea sa afişată şi supusă analizei. De fapt, de aici

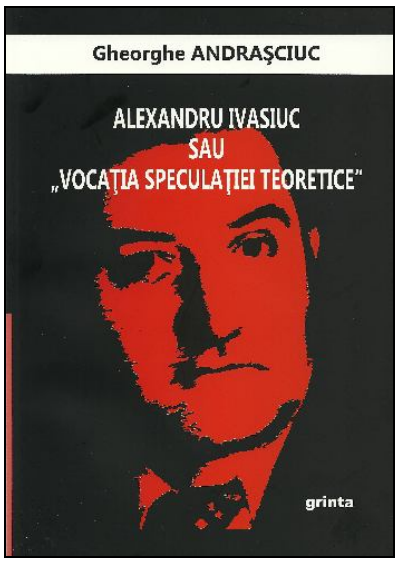

înainte, avansăm pe terenul îmbietor şi plin de surprize al operei, teren pe care Gheorghe Andraşciuc se străduieşte să îl acopere printr-o îmbinare cât mai fertilă a raportului dintre aspectul analitic şi cel sintetic în prezentarea unei opere complexe şi bogate în sugestii critice. Primul lucru, pe care vrea să-l afirme în investigaţia sa, este acela de respingerea *de iure et de facto* a literaturii aservite de tip proletcultist, distanţarea critică şi practică a scriitorului faţă de literatura obsedantului deceniu, prin eludarea dogmatismului estetic al perioadei staliniste, prin depăşirea retoricii realismului socialist şi opţiunea sigură pentru analiza psihologică de tip autoscopic şi pentru atitudinea reflexivă în faţa vieţii. În locul eroilor schematici şi falşi ai literaturii anterioare, autorul demonstrează că Ivasiuc propune un personaj responsabil de scrierea şi trăirea obiectivă a istoriei, un erou eminamente analitic şi reflexiv, preocupat mereu de analiza factorilor conştiinţei, aşa cum bine se subliniază în analiza întreprinsă. Moralismul tradiţional al ardelenilor iese aici cu putere în relief, ca şi acea tentă vădită de ataşament faţă de umanitatea unei provincii pedagogice – cum a fost definit Ardealul – şi literaturii sale. Accentul pus pe cazuistica morală, pe destinul sinuos şi imprevizibil al personajelor, pe setea lor continuă de spovedanie, hrănită din avatarurile trăirii unei culpe, care se cere elucidată, produce efecte etice dintre cele mai terorizante, născătoare de noi →

MIRCEA POPA

confesiuni. Într-un mod cât se poate de inspirat, autorul aduce în discuţie luările de poziţie teoretice ale autorului, pledoariile sale publicistice pentru deschiderea spre lumea secolului XX, prin care arăta că nu se mai poate scrie ca înainte. E vorba de ideea de a cristaliza modalitatea în care omul se raportează la timpul său, atât prin ideaţie schimbată, cât şi prin vizibila modernitate a limbajului.

Modul în care funcţionează la el construcţia romanescă poate fi urmărit pe larg în capitolele următoare, respectiv în cele intitulate *Polifonia discursului romanesc* şi *Temele ale creaţiei lui Alexandru Ivasiuc*, care reprezintă punctele forte ale lucrării, scoţând la lumină capacitatea analitică a autorului, puterea lui de a valorifica marile potenţe creatoare ale acestui inspirat scriitor, latura de originalitate şi de inovaţie pe care o aduce scrisul său. Creaţia lui Ivasiuc este judecată în raport cu producţia romanescă a întregului deceniu al şaptelea, numit de critică, la un moment dat, „un deceniu al romanului". Tot aici, autorul dedică un spaţiu adecvat problemei care a produs multe discuţii în epocă, aceea privitoare la supremaţia eseismului în proza lui Ivasiuc, caracteristică esenţială a acestei proze care se constituie ca o diferenţă specifică, am spune noi, prin care el şi opera sa se singularizează în contextul mai larg al tendinţelor dominante ale epocii.

Paginile care urmează insistă pe faptul că Ivasiuc se impune atenţiei printr-o formulă romanescă abilă, aptă să preia toate dezbaterile de idei ale momentului, să exprime toate obsesiile şi neliniştile acestei epoci, plăcerea digresiunilor cu caracter dezbatativ, depăşind uneori interesul pentru marcatorii tehnici de acţiune. Se subliniază prezenţa în proza autorului „Intervalului" a unor metafore emblematice şi a unei tensiuni ondulatorii care mută centrul de greutate al nucleelor generative de la centru spre margine şi de la margine spre centru, într-un fel de hermeneutică proprie, cu accentul pus pe întâmplările prezentului şi pe o bună colaborare între focalizarea internă şi focalizarea externă a naraţiunii, apelând la formule de prezentare venite din câmpul structuralismului. Gh. Andraşciuc vorbeşte la un moment dat de „homodiegeză", după Genette, fapt care presupune identificarea naratorului cu personajul, modul în care autorul concepe problema timpului şi a circularităţii, a monologului interior şi a stilului indirect liber, de promovare a unei anumite poetici a indeciziei, prin alăturarea a două perspective asupra aceluiaşi eveniment. Această analiză produce în ultimă instanţă un efect de bună calitate. Reducerea la minimum a elementelor epice cedează locul analizei percepţiilor, cum observă bine fundamentat autorul.

Un capitol care dă seama de capacitatea analitică a autorului este cel intitulat *Teme ale creaţiei lui Alexandru Ivasiuc* şi este în măsură să

Cristian Tănăselea, „Vis neterminat", acril pe pânză

demonstreze cu prisosinţă, capacitatea de analiză a autorului, puterea de a decela cât mai exact şi mai adecvat între structurile de adâncime ale imaginarului epicii lui Ivasiuc şi între forţa lui persuasivă de a crea elemente de tensiune. „Nu toleranţă, ci libertate", a cerut Ivasiuc în numele scriitorilor la o întâlnire cu secretarul general, cel care se credea capabil să dea „indicaţii". Pentru Ivasiuc a devenit limpede că în regimurile bazate pe dictatură, problema esenţială este *problema puterii*, din care cauză şi-a concentrat atenţia asupra denunţului sistemului de teroare generalizat şi a modului în care acesta falsifică viaţa indivizilor, anulându-le personalitatea. Din această cauză, ni se explică, nu există personaje luminoase în construcţiile sale epice, nici indivizi neatinşi de demonia nefastă şi mutilantă a dorinţei de putere. Autorul ia în discuţie amândouă ipostazele prezente în spaţiul de observaţie ale analistului Alexandru Ivasiuc, şi anume cazul individului aflat *pe poziţie de respingere a puterii* şi cazul individului *identificat cu puterea*. Nu lipseşte de asemenea nici portretul torţionarului, portret pe care Paul Goma îl va amplifica mai apoi în opera sa de mare valabilitate. Dedublarea şi deambularea personajelor, modul în care „jocul măştilor" complică trăirea diurnă a faptelor narate, implicarea sau mimarea implicării, pasiunea pentru dezvăluiri şi analize a trăirilor unor indivizi aspirând să se integreze în timpul istoric care le este mereu refuzat, asumarea participativităţii sau dimpotrivă ieşirea din istorie constituie pentru Ivasiuc pretexte de se aşeza nu de puţine ori alături de istoria oficială şi a pleda pentru vechimea şi continuitatea luptei naţionale a unor tribuni care nu acceptă afrontul, chiar când vine din partea unor feţe de prim rang (vezi cazuistica morală din *Corn de vânătoare*, din *Apa* sau *Păsările*). A face istorie, a fi „în istorie" sau a-i ignora legile şi regulile, instituirea de *procese* la care să asistăm oferind argumente pro şi contra, a participa la demascarea şi punerea la zid a unor indivizi indecişi constituie teme importante în romanul lui Alexandru Ivasiuc, la care el revine mereu cu o obstinaţie mereu amplificată. Temele dominante capătă o şi mai acută reliefare, prin mutarea câmpului de observaţie al investigatorului în câmpul de acţiune al familiei şi al amintirilor, mod de diversificare a puterii de observaţie şi de a adânci analiza. Sunt luate în discuţie alte componente caracteristice ale scrisului lui Ivasiuc, cum ar fi diversificarea registrului narativ, continua preocupare pentru sublinierea planului reflexiv adoptat, apelul la o retorică insolită şi la discursul intelectualizat, conotaţiile simbolice ale tramei epice din romane etc. Vom depista, astfel, o adevărată risipă de procedee tematico-stilistice în analizele speciale consacrate sublinierii valorii ideologice şi expresive a unor motive bine implementate de scriitor, cum ar fi: *ordinea, frica, iubirea, păsările, apa, iluminarea, războiul* etc. Extragerea de noi semnificaţii în planul concluziilor cu caracter teoretic şi valoric îi oferă autorului posibilitatea de a reliefa una dintre cauzele succeselor şi reuşitelor prozei lui Ivasiuc, dar nu numai în domeniul romanului, ci şi în acela al nuvelisticii. Aici se acordă un loc important dezbaterii mesajului nuvelei sale antologice, „*Corn de vânătoare*", construită pe baza procedeului de „punere în abis", →

scriere cu o simbolistică extrem de bogată şi sugestivă. Pe un plan oarecum secund, se aşează textul acordat celeilalte creaţii, aparţinând prozei scurte, şi anume *„O altă vedere”*, cu un diagnostic mai aproape de situaţia ei valorică în contextul operei lui Ivasiuc. Dezvăluind nenumăratele posibilităţi de comunicare cu eseistica scriitorului, bogat reprezentată de la un volum la altul şi configurând o prezenţă demnă de atenţie în presa timpului, autorul studiului de faţă reface cu mare grijă traseul ideatic reprezentat de eseistica scriitorului, apetitul său constant pentru adevăr şi sofismele lui, domeniul ilustrând, poate, cel mai bine modul de a fi al scriitorului, modalitatea prin care el se situează în cadrul sistemului sau îi place să îl contrazică şi să se aşeze în afara lui. Pasiunea dezbaterii este însă o condiţie *sine qua non* pe care n-o putem ocoli atunci când judecăm acest versant al operei scriitorului şi Gh. Andraşciuc posedă acea fervoare prin care ne obligă să devenim noi înşişi martori ai procesului creaţiei scriitorului prin practicarea acelei formule de critică genetică, extrem de benefică în cazul de faţă, obligându-ne să ne transformăm în adevăraţi martori la acest inedit spectacol al dezvăluirilor, la discutarea problemelor celor mai acute şi mai nevralgice ale timpului, la dorinţa sa contagioasă de a contribui la lămurirea unor chestiuni teoretice şi practice ale scrisului şi ale vieţii literare, în general. Sunt subliniate buna orientare a scriitorului în cultura şi în literatura străină, preocuparea permanentă a acestuia de a-şi lărgi orizontul de cunoaştere, prin lecturi permanente şi diversificate, printr-un simţ viu al polemicii şi al disputei de idei, prin dorinţa de a accede la o radicalitate inconfundabilă, dar conformă spiritului său interior, cu vădită aplecare spre problematizare şi reflexivitate. Acest mod de a exista ca individ creator l-a îndemnat pe autorul cărţii să aprofundeze chiar sensul controversat al ideilor marxiste, spre a corecta devierile, erorile şi interpretările greşite ale contemporanilor, în raport cu acest lot de manifestare filosofică. Exemplele oferite vin să clarifice şi sub acest aspect, oarecum insolit, strategiile discursive ale autorului „Cunoaşterii de noapte”, să aducă un plus de clarificări, absolut necesare. În acest fel, ni se conturează un Alexandru Ivasiuc demn de atenţie şi extrem de actual, aflat într-un dialog fertil cu timpul său şi, după cum ne arată şi autorul cărţii de faţă, mai puţin supus erodării valorice decât am crede.

Pe această temă, el polemizează cu aceia care, după 1989, au inventat un „caz Alexandru Ivasiuc”, acuzându-l pe acesta fie de colaborare cu Securitatea, fie de conformism şi colaboraţionism ideologic şi supunându-l, în ultimă instanţă, la o reducţie valorică sau la o mai redusă vizibilitate estetică. În acest sens, autorul cărţii este preocupat în permanenţă şi de imaginea pe care scriitorul Alexandru Ivasiuc o transmite posterităţii, în care scop gândeşte chiar capitolul conclusiv al cărţii, intitulat *Alexandru Ivasiuc la judecata timpului*, capitol ce conţine numeroase opinii şi sugestii interesante privind acest palier al reconsiderării critice.

Cartea pe care Gheorghe Andraşciuc o consacră scriitorului şi operei lui Alexandru Ivasiuc ambiţionează să epuizeze toate problemele abordate. Este o carte atotcuprinzătoare de aproape 500 de pagini, o lucrare asezonată cu o bibliografie bogată şi bine structurată, conţinând atât opera în volume, cât şi pe cea din periodice, împreună cu bogate şi cuprinzătoare referinţe critice. Aceste referinţe nu numai că sunt identificate, dar sunt parcurse şi valorificate critic aşa cum se poate constata la fiecare pagină a cărţii. Faptul face dovada, o dată mai mult, că autorul şi-a înţeles cu adevărat misiunea, printr-o informare şi prelucrare exigentă a faptelor şi informaţiilor, pe care le trece la tot pasul prin grila sa de lectură.

În acest fel, cartea de faţă îndeplineşte cu asupra de măsură obiectivul pe care şi l-a propus, acela de a ne oferi o temeinică şi informată monografie, încadrabilă în parametrii contemporani de analiză, informare şi interpretare critică şi răspunzând ca atare tuturor exigenţelor unei recuperări de proporţii, aşa cum a înţeles-o şi a demonstrat-o convingător autorul exegezei de faţă.

---

*Gheorghe Andraşciuc, „Alexandru Ivasiuc sau «vocaţia speculaţiei teoretice»”, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2013

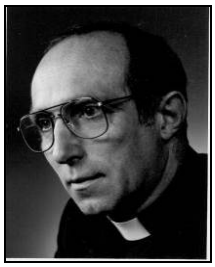

DUHUL STEJARULUI DIN MAMVRI

Vecin cu veacul și cu fagul,
stâlpul acesta de altar,
anul trecut a fost stejar.
Dulgherul
i-a descântat cu dalta și briceagul
numai șoptiri ce le-nflorește cerul,
și-n încrustări din psalmul sfânt -
cuvintele;
stâlp pentru Sfânta Sfintelor.

Dar când singurătății lui rămâne
se-ntoarce spre icoana din Mamvri
și pe cei trei,
scăpați de focul dunii,
hoțește îi adapă,
precum odinioară,
prin îngăimarea frunzelor păgâne
de freamăt crud și răcoros de apă,
cântec lumesc din care n-a sorbit
nici buza lunii.

PILDA CASTANEI

Lăsați-mi Mie,
deschiderea în cruce a castanei,
când i se-ascute spinul cercând să
mă traducă!
Numai Eu cuneiforma știu s-o
transcriu
de pe verdele coajei de nucă
spre paharul coroanei.

Adevăr zic vouă, încă și încă!
Până când dăscălire cu voi,
de trupul curat de castană
când și cum se mănâncă?
Fii ai drumului Meu,
Eu vă sunt poarta, iar voi retezul;
gustați și vedeți că vorba-i adâncă
aminte luând către pilda castanei:
Numai miezul,
nici noaptea, nici somnul, nici
spinii
coroanei
nu-s pentru voi, nu se mănâncă,
ci numai lăuntrul de cântec,
din fructa amară-a Luminii.

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

LA O EDIȚIE

Prozator remarcabil, animator cultural inspirat (mai degrabă, aș spune, diriguitor de conștiință teoretică/literară, volumul recent, **Cartea colocviilor**, alcătuit și îngrijit de el, un florilegiu al *simposioanelor* de severă, seducătoare intelectualitate de la Beclean pe Someș, o dovedește cu prisosință), ardeleanul Aurel Podaru își împlinește vocația cu ediția critică Pavel Dan (**Opere**, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2012), o lucrare deopotrivă riguroasă și somptuoasă, un model exemplar de artă editorială. Dedicat celui mai nedreptățit – prin uitare, ignorare, indiferență – mare scriitor din proeminenta școală a prozei transilvănene, ediția Podaru („o ediție critică a operei complete", cum subliniază curatorul însuși) corectează o nedesăvârșire a istoriei, așezându-l pe scriitor la locul cuvenit – i se redă prerogativa, deja autoritatea. Neajunsurile de receptare, un cusur frecvent al istoriilor literare, în cazul lui Pavel Dan s-ar datora, mai întâi, faptului că prozatorul se stinge înainte de a-și tipări opera în volum (moartea-i premerge în caz împlinirea vârstei de treizeci de ani), apoi, cum aflăm de la Andrei Moldovan, autorul unui învățat, consistent studiu introductiv la ediția de față, întâmplării că publicațiile ardelene în care semnează junele literator, deși de calitate (**Gând Românesc, Abecedar, Pagini literare**), nu depășesc în național arealul; ele intrau atunci, zice comentatorul, numai în „circuitul secund al literaturii".

Va fi prizat totuși înainte de deces (1934), remarcându-i-se pasul în canonul modernității, în revista **Gândirea** (deja la București), de către Ovidiu Papadima. Observând descendența din Slavici și Agârbiceanu, criticul constată, însă, la Pavel Dan o „problematică și o frământare de actualitate". După moartea prematură a prozatorului ecourile se înmulțesc, în 1937, de pildă, Andrei Moldovan îi numără, cu evocări, pe: I. Chinezu, I. Agârbiceanu, Radu Brateș, Teodor Murășanu, Radu Stanca, V. Stanciu, T.L. Valea. O analiză critică a operei lui Pavel Dan va apărea, însă, abia la apariția postumă a volumului **Urcan bătrânul. Nuvele**, la Editura

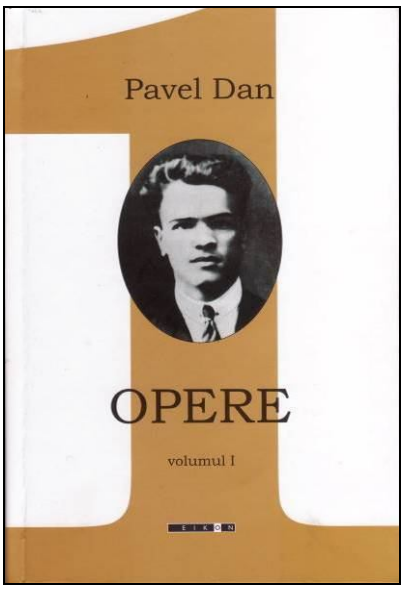

Fundațiilor pentru Literatură și Artă Regele Carol II (1938). În studiul introductiv, Ion Chinezu relevă contribuția lui Pavel Dan la desăvârșirea prozei românești, fiind întâiul dintre comentatorii ce vor considera narațiunile lui Pavel Dan, nuvelistica drept promisiuni pentru marile proiecte romanești; probabil doar visate, ținte de reverie. Tot în **Gândirea**, tânărul Vintilă Horia va vorbi, dezinhibat, derobat de poncifele critice ale epocii, de *verismul* scrisului lui Pavel Dan, amintind de „anti-estetismul școlii „lui Giovanni Verga, Grazia Deledda și chiar Pirandello"; nu se ferește să vorbească, în caz fiind nuvelele **Copil schimbat** și **Ursita**, de *fantasticul* prozelor lui Pavel Dan: un fantastic întunecat și, respectiv, un fantastic tragic. Ca Ion Chinezu, Vintilă Horia consideră că prin proza scurtă a lui Pavel Dan e cu putință să ni se deschidă „o poartă spre universalitate". Stabilind că prin dispariția lui Pavel Dan literatura română a pierdut un posibil „puternic scriitor" (cu „talentul de prozator al lui Slavici și ochiul observator al lui Rebreanu"), G. Călinescu crede și el, pe urmele lui I.Chinezu, că narațiunile scriitorului transilvănean sunt „cartoane-studiu pentru o mare compoziție„.

Neașteptată, ca și necunoscută azi, e intervenția în receptarea operei lui Pavel Dan a lui Eugen Ionescu. Nu i-a scăpat inventarierii acribiosului Andrei Moldovan. Traducerea și publicarea nuvelelor lui Pavel Dan în Franța, la Marsilia, în 1945, datorate lui Gabrielle Cabrini și Eugene Ionesco (**Le père Urcan,** Jean Vigneau, éditeur), cu o prefață a acestuia din urmă, este, folosind aci considerațiile comentatorului, „o deschidere spre universalitate nu doar prin lărgirea audienței cu depășirea unui spațiu geografic și a barierei lingvistice, dar mai ales prin conținutul *Prefeței* semnate de Eugen Ionescu". Marele dramaturg, cunoscut ca inventatorul *Teatrului Absurdului*, de fapt unul dintre gânditorii esențiali ai condiției umane, remarcă aci (scrie Andrei Moldovan) „modul în care ieșirea din matca rustică duce la alienări, la grotesc, nu departe de punctul în vecinătatea căruia renaște sentimentul absurdului". Andrei Moldovan citează acestea din *Prefața* lui Eugen Ionescu: „Astfel, Pavel Dan, într-un cadru exterior, accidental țărănesc și românesc, înfățișează, într-o viziune pesimistă, cu trăsături caricaturale îngroșate, mecanismele esențiale ale societății omenești și ale unei umanități obsedate de moarte și pradă forțelor răului /.../Așadar, nu o parte a umanității trebuie să vadă cititorul lui Pavel Dan, ci problema întregii umanități în fața zădărniciei, a neantului, a morții".

Dincolo de limbajul dublu (subliniază Andrei Moldovan), la care te sileau în epocă ideologia și puterea comunistă, un studiu (peste patruzeci de pagini) al lui Cornel Regman la prima ediție critică a operei lui Pavel Dan (în 1965), realizată tot de criticul cerchist, e vrednic, împreună, firește, cu ediția, de „un veritabil monument pentru prozatorul Câmpiei" (apud A.M.). Cornel Regman așadar (după ce abandonează probozirea „relelor societății capitaliste") va proceda, iată, în analiză în spiritul criticii moderne - aci a motivelor (*mersul cu carul, prânzul și cina, roboteala în ogradă* etc.), a aspectelor stilistice. Vor urma, în receptarea critică a operei lui Pavel Dan, Monica Lazăr, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Nicolae Balotă, Constantin Ciopraga, Sergiu Pavel Dan (fiul tragicului scriitor), Gabriela Chiciudean, Constantin Cubleșan, regretatul (de curând) Nicolae Florescu ș.a.

Dar „exegeza esențială" (subscriu) a lucrării tari, fundamentale în literatura română a lui Pavel Dan avea să urmeze abia în 1986, odată cu excepționalul eseu al lui Ion Vlad, →

A.I. BRUMARU

Pavel Dan – Zborul frânt al unui destin. („Volumul profesorului Ion Vlad este un studiu în coordonate pur estetice, eliberat de orice presiuni sau constrângeri ale contextului politic și ideologic”.) Precum Vintilă Horia și Eugen Ionescu, Ion Vlad consideră ca precumpănitoare în scrierile prozatorului Câmpiei Transilvane a temei *tragicului* („Ion Vlad – consemnează limpede Andrei Moldovan – vede în tragic o dimensiune existențială a nuvelelor ce conferă personajelor *o aură de gravitație și de solemnitate* și îl analizează ca salvare estetică”.) În contextul literaturii universale, ne încredințează criticul și impecabilul teoretician al literaturii, Pavel Dan e, cu proza lui, orișicând integrabil „fluxului extraordinar al literaturii fascinate de jocul ambivalent al fantasticului și al grotescului, al prozaicului și al satirei vitriolante”. Fiind așadar vorba aci și de hiperbolă, de „fuziunea cu trecerile *dincolo*, adică în fantastic”, Ion Vlad va apela în remarcabilul său eseu, pentru comparație, cu astfel de relații consacrate decis numai în proza secolului XX (Marquez, Bastos, Durrenmatt, Boll ș.a.). Pavel Dan nu va părăsi totuși, în opinia venerabilului universitar clujean, ceea ce s-a numit *marele realism*, o redefinire, o redimensionare a realismului („E vorba – enunță el inovativ și irecuzabil –, cum se poate înțelege, de realism ca atitudine și abordare a realului, ca revendicare a semnelor realului pentru construcțiile și pentru dialectica ficțiunii active, dinainte proiectate în discurs, în coerența și în performanțele discursului”). „Volumul lui Ion Vlad – ne încredințează pe bună dreptate Andrei Moldovan – a ridicat considerabil ștacheta interpretării critice a lui Pavel Dan”.

Noua ediție critică Pavel Dan – ce se va numi de aici înainte *Ediția Podaru* – e înzestrată de curator cu o *Cronologie*, riguroasă, bine informată, completând goluri biobibliografice, de o *Notă asupra ediției* ce informează cititorul asupra menirii temeinicei lucrări editoriale, asupra procedurilor intrinseci și adiacente, învecinate procesului; ne informează totdeodată despre structura lucrării: trei volume, însumând toate scrierile lui Pavel Dan - „nuvele, schițe, povestiri, fragmente, mici însemnări, jurnalul, corespondența, studii și articole, precum și culegerea de folclor din comuna Tritenii de Jos, realizată de autor în 1932 și publicată de noi în 2007”. O *Addenda* cuprinde *Prefața* lui Ion Chinezu la volumul Pavel Dan din 1938. Volumul I al lucrării însumează prozele care ar fi alcătuit ***ediția princeps***, pregătită de autor, dar apărută postum, în 1938. Ediția Podaru mai cuprinde *Variante*, dar și un *Aparat critic* alcătuit dintr-un amplu capitol de *Note* („cu, ne avertizează îngrijitorul, post bibliografic pentru fiecare scriere în parte”), *Tabloul edițiilor, Ediții în limbi străine* și *Monografii, studii, evocări în volume*. O strădanie, aș spune, sisifică, dar de data aceasta o silință cu rost.

În totul, realizarea Ediției critice a operei complete Pavel Dan – Ediția Podaru – se constituie, la împlinirea a 75 de ani de la moartea lui Pavel Dan, nu doar într-un act de reconstrucție a unui moment din istoria literaturii românești, dar și într-un model pilduitor de lucrare editorială.

Identitatea feminină în memoriile Luciei Apolzan

Memoriile doamnei Lucia Apolzan pornesc de la o viață dedicată pasiunii, iar trecerea peste „piedicile, suferințele și sacrificiile [ce] au însoțit mereu traiectoria vieții”[1] ei dovedesc faptul că atunci când credința e mare țelul va fi întotdeauna atins.

Pe lângă propria identitate, Lucia Apolzan ca voce a naratorului reflectă asupra imaginii femeilor din mediul rural, pe care le vede ca adevărate modele ale femeii tradiționaliste din România. Seva acestui model de femeie, țăranca, se trage din scenariul pentru femei pe care îl propune societatea din mediul rural, precum se poate observa în episodul „târgului de fete”, unde bătrânii satelor prin înțelepciunea dobândită de-a lungul veacurilor își aduc feciorii să cunoască și să se îndrăgostească de tinerele fete. În

acest episod, tânăra, „calmă, cu o seninătate adâncă ce cheamă și tulbură”[2], este cea care este condusă în joc de flăcăul cel puternic, care joacă un rol activ în opoziție cu pasivitatea trupului tinerei.

Vocea naratorului se concentrează cu precădere pe propria sa identitate, urmărind evoluția zbuciumată a Luciei din copilărie până la bătrânețe, punând accent pe viața de cercetător, dar și pe aspectele mai dureroase legate de evoluția Luciei ca femeie.

Încă din momentul în care Lucia devine statisticiană a plasei de Câmpeni se confruntă cu misoginism venit din partea notarilor și prim-pretorului din această zonă, unul dintre aceștia afirmând că „tocmai o femeie au trimis, nu s-a găsit un bărbat pentru drumurile grele din munți?”[3]. În stereotipia scenariilor de gen ale bărbaților din acea perioadă, femeia urbană nu era văzută ca fiind persoana ideală pentru anumite cercetări superioare ce trebuiau făcute în zone dificile, ci mai degrabă o învățătoare sau funcționară la birou.

Într-un alt fragment, vicepreședintele Consiliului popular județean, Saben Botici, spune cu admirație că „se răzbește greu spre satele Lucanilor”[4], fiind mirat și impresionat de efortul temerar pe care vrea să-l facă Lucia în numele cercetării, dar în același timp această afirmație denotă lipsa implicării femeilor în activitățile dificile, sugerând că până la urmă multe dintre femei, deși egale cu bărbații, preferă de multe ori să găsească munci mai ușoare sau rămân →

MARIAN SUCIU

[1] Lucia Apolzan, *Drumuri, încercări, împliniri: memorii,* Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 339.

[2] *Ibidem,* p.41.
[3] *Ibidem,* p.12.
[4] *Ibidem*, p. 182.

casnice, decât să devină sclave ale societăţii moderne care cere de la femeie să fie părinte, casnică şi muncitoare în acelaşi timp. Însă femeile precum Lucia Apolzan, dar şi altele care fie se dedică carierei, fie reuşesc să împace viaţa de familie cu cea de femeie de carieră, trebuie privite cu respect şi cu admiraţie de bărbaţi, care au mai puţină răspundere părintească şi de multe ori nu se implică în administrarea gospodăriei.

Lucia se va dovedi o femeie puternică, atât psihic, cât şi fizic, pentru că din punct de vedere fizic ea reuşeşte, să parcurgă numeroasele case din satele răsfirate ale României îndurând ploaia, greutăţile şi toate pericolele cu o credinţă puternică în ceea ce face, şi se poate ca mulţi bărbaţi care deţin forţa fizică necesară să nu reuşească să înfrunte toate intemperiile naturii asemenea Luciei, datorită slăbiciunilor de caracter.

Lucia dovedeşte tărie de caracter în momentul în care refuză să devină o apropiată a prinţului Carol, ştiind că deşi apropierea şi o eventuală relaţie cu prinţul Carol i-ar aduce numeroase beneficii şi daruri, toate acestea nu ar fi câştigate prin muncă asiduă. Ea refuză invitaţiile omului din garda regală de a fi apropiata prinţului, deoarece cunoaşte că poate ajunge printre oamenii de calitate din lumea ştiinţifică pe propriile forţe.

În episodul menţionat mai sus, se observă cum o femeie poate respinge scenariul feminin conform căruia aceasta poate ajunge într-un post bun doar având relaţii cu şeful ei, preferând din contră, să lupte pentru propria poziţie şi pentru propriul post. Ea crede şi speră ca principiul, după care se avansează în funcţie, să fie calitatea muncii şi efortul depus, fără diferenţiere de sex.

Naratorul menţionează şi existenţa „Cercului de studii al femeilor universitare din Cluj”[5], în care Raluca Ripan şi Nora Lemeny-Rozvan, ca vechi luptătoare pentru progres social şi pentru emanciparea femeii, îndeamnă tinerele cercetătoare la studiu şi afirmare profesională. Existenţa acestui tip de cerc şi al acestor luptătoare pentru emanciparea femeii arată că societatea românească a acelor vremuri trecea de la stereotipurile „femeia-casnică” şi de la scenariul feminin tradiţional la femeia ca şi egal al bărbatului, iar această egalitate putea fi obţinută doar strigând şi făcându-se cunoscută.

Din nefericire, Lucia nu a ţinut seama de sfaturile prietenului Pompiliu Caraioan, care o îndemna să vină la „cercetări în întreprinderile industriale”[6] şi să evite confruntarea cu duşmanii. În final, Lucia va fi anchetată şi acuzată de faptul că ar fi devenit membru al clasei burgheze şi amică a americanilor, fiind dată afară din Institutul Central de Statistică şi fiind nevoită să muncească în fabrică. Putem observa aici că femeia în perioada modernă începe să nu mai fie considerată doar femeie-casnică sau femeie-lucrător la birou, ci din cauza industrializări masive din diverse state, femeia devine cea mai ieftină forţă de muncă. Lucia se transformă astfel într-o sclavă a sistemului socialist industrializat.

Este de remarcat cum vocea naratorială reuşeşte să alterneze scenele pitoreşti din satele României cu scenele dinamice în nuanţe de gri ale oraşului comunist. Astfel, spre finalul memoriilor se face o trecere de la imaginea femeii-cercetător şi a femeii-muncitor, la femeia-casnică din mediul rural redescoperită de Lucia prin proiectele desfăşurate în timpul anilor de pensie. Aici se poate menţiona şi episodul practicilor „specifice vechii civilizaţii agricole milenare”[7], precum alăptarea copilului din mediul rural, în care „femeia însărcinată [...] trebuia după ce a născut «să-i dea ţâţă copilului şezând pe pragul casei dimineaţa când răsărea soarele, în trei duminici; începea cu ţâţa dreaptă; dacă nu-şi aducea aminte în timp de şase săptămâni, copilul rămânea cu o urmă»”[8].

Personalitatea Luciei a fost conturată, mai ales, de influenţa modelelor feminine care le-a avut, începând cu mama ei cea sfioasă şi tăcută şi mai apoi bunica cea grijulie. În timp ce sora ei Genica era opusul Luciei, adică era „bună, blândă, supusă”[9], asemenea unei femei casnice, în timp ce Lucia era măcinată de fuga după cunoaştere, fugă care era specifică până în urmă cu câteva secole doar bărbaţilor.

Neli Păunescu, care după căsătorie va deveni Cornelia Păunescu va fi una din cele mai bune prietene ale Luciei pe de o parte şi pe de cealaltă parte va fi modelul de feminitate pe care Lucia îl căuta. Păunescu era „imaginea stilizată a femeii intelectuale”[10], iar prietenia lor s-a legat la nivelul mentalităţii şi gândirii, lucru care se vede în aceste memorii prin numeroasele intervenţii ale lui Neli Păunescu în ajutorul tinerei cercetător.

De asemenea, în ultimele secvenţe se menţionează dorinţa aprigă a copilei Lucia de a deveni printre primele absolvente ale primului liceu românesc de fete din Cluj, dorinţă ce vine din instinctul de a cunoaşte şi a ştii. Iar Lucia alături de alte fete din deceniul al doilea al secolului XX vor fi printre primele pionere ale unui alt tip de femeie, adică a femeii-intelectual[11] din cadrul societăţii bazate pe egalitate între bărbat şi femeie.

Memoriile Luciei Apolzan oferă un model de viaţă feminină dedicată pasiunii, iar personalitatea feminină a Luciei, deşi părea revoluţionară şi inedită la începutul şi mijlocul secolului al XX-lea, ea este astăzi un tip de personalitate feminină acceptată, la care multe tinere ar trebui să ia aminte şi să înveţe că trebuie să-ţi trăieşti viaţa cu pasiune. Dacă doreşti, poţi să fii o femeie dedicată familiei, iar dacă vrei, poţi să fii atât casnică cât şi cercetătoare.

Bibliografie

1. Apolzan, Lucia, *Drumuri, încercări, împliniri: memorii,* Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1998.
2. Cerkez, Catherine, *Munca femeii şi consecinţele ei pentru familie şi societate, conferinţă ţinută la secţia de studii feminine a Institutului Social Român în ziua de 23 februarie 1929, în* Ştefania Mihăilesc (ed.), „Din istoria feminismului românesc: Antologie de texte (1838-1929)”, colecţia Studii de gen, Editura Polirom, Iaşi, pp. 340-353. Disponibil pe http://fragen.nu/aletta/fragen/SNSP-9736810127.pdf, vizualizat în 21.01.2013.

[5] Lucia Apolzan, *op.cit.*, p.54

[6] Lucia Apolzan, *op.cit.*, p.105.

[7] *Ibidem*, p. 237.

[8] *Ibidem.*

[9] *Ibidem,* p. 326.

[10] *Ibidem, p.72.*

[11] Catherine Cerkez, *Munca femeii şi consecinţele ei pentru familie şi societate, conferinţă ţinută la secţia de studii feminine a Institutului Social Român în ziua de 23 februarie 1929, în* Ştefania Mihăilesc (ed.), „Din istoria feminismului românesc: Antologie de texte (1838-1929)”, colecţia Studii de gen, Editura Polirom, Iaşi, p. 340. Disponibil pe http://fragen.nu/aletta/fragen/SNSP-9736810127.pdf, vizualizat în 21.01.2013

Iubirile scriitorilor

IOAN SLAVICI ŞI ELEONORA TĂNĂSESCU

(II)

În 1868, după examenul de maturitate, s-a înscris la Facultatea de Drept din Pesta, dar fiind plăpând, s-a îmbolnăvit, revenind acasă. Prima slujbă, de „scrietor" (funcţionar de cancelarie) a avut-o la notarul din Cumlăuş. Atent la orice detaliu, din discuţiile în birouri a auzit de existenţa „băieţilor săraci", răufăcătorii care l-au inspirat pentru nuvela „Moara cu noroc". A debutat în anul 1871 în „Convorbiri literare" cu comedia „Fata de birău" („o nuvelă dialogată", după cum a categorisit-o Nicolae Iorga).

Când s-a însănătoşit, s-a înscris ca voluntar în armată la Viena, oraş în care a redevenit student la Facultatea de Drept. Datorită regulamentelor flexibile din armata austriacă, putea merge la cursuri dimineaţa, iar la instrucţia militară participa după-amiaza. Întâmplarea, sau poate un destin aparte, a făcut ca acolo Slavici să-l întâlnească pe Mihai Eminescu, şi el student. Participau amândoi la Viena aceleaşi cursuri (comune unele), ale celor două facultăţi, Drept şi Filosofie. Se întâlneau aproape zilnic. După ce scăpa de la instrucţie, după orele 5 după-amiază, discutau, plimbându-şi paşii ori în "apropiatul parc orăşenesc, ori stând la o masă din colţul unei cafenele mai dosnice." „Pe atunci, Eminescu iubea confortul ambiental, băuturile şi ţigările fine, fără să abuzeze. Ţinea mult să aibă o locuinţă comodă, largă, curată, liniştită şi luminoasă, să se îmbrace curat şi bine, să-şi aleagă mâncările după plac, să fumeze ţigări fine, să-şi gătească el însuşi cafeaua de Mocca, şi să bea numai vinuri de calitate superioară, ori apă curată." Între cei doi s-a creat o trainică legătură de prietenie, întreruptă doar de moarte.

Eminescu i-a transmis simţul etic în relaţiile sociale, principiul de a nu face niciun fel de concesii în domeniul ideilor politice. Dispreţuind orice avantaj material, Slavici şi-a susţinut mereu idealul politic, chiar dacă a avut de suferit din cauza convingerilor sale. Împreună au pus bazele Societăţii Academice Sociale Literare „România Jună" din Viena şi au organizat în 1871 serbarea de la

Putna a studenţimii române din Austro-Ungaria şi din străinătate. Eminescu a fost cel care l-a încurajat pe Slavici să scrie, convins de realele sale calităţi de prozator ardelean. Despre Eminescu, însuşi Slavici avea să recunoască: „Deoarece nu eram în stare să scriu corect, el îmi copia manuscrisele făcând în ele corecturi cu multă discreţiune şi le trimitea la «Convorbiri literare», cu care avea legături."

De la Viena a revenit în Arad, ca avocat practicant, implicându-se în lupta românilor pentru apărarea limbii materne. Sfătuit de Eminescu, a publicat câteva nuvele, printre care şi „Moara cu noroc". Din tinereţe datează nuvela „O viaţă pierdută" (1877).

Titu Maiorescu avea, la rândul său, o încrederea absolută în scrisul tânărului autor ardelean. Criticul literar, cu tenacitate, a insistat ca nuvelele lui Slavici să fie traduse în germană, spaţiul literar specific lui. Acelaşi Maiorescu i-a prezentat Reginei Elisabeta nuvela „Popa Tanda", căreia i-a propus să o traducă. Cu un incontestabil talent dramatic, Slavici a scris şi teatru, a scris proză de ambianţă folclorică, a prelucrat şi câteva basme populare. Nuvela rămâne totuşi punctul său forte. „Popa Tanda" îi apăruse când avea 26 de ani, apoi „La crucea din sat", iar la 32 de ani a publicat una dintre cele mai reuşite nuvele româneşti, „Budulea Taichii" (în „Convorbiri literare"). Au urmat „Moara cu noroc" (în 1880), „Pădureanca" (1884), „Vecinii II" (1892), „Mara" (1894), publicată în foiletonul revistei „Vatra"), „Novele din popor" (1891) şi volumele de „Novele" (1892-1896). Pentru că făcuseră parte din viaţa sa, şi amintirile şi-au găsit locul în cărţile memorialistice („Închisorile Mele"; „Amintiri"; „Lumea prin care am trecut"). Deşi nu strălucesc stilistic, „Amintirile" lui Slavici sunt importante pentru mărturiile despre marii lui contemporani, cel mai important fiind Eminescu. În timpul vieţii, opera sa n-a fost apreciată la înalta ei valoare estetică. Chiar junimiştii îl socotiseră, pentru scrierile de început, „scriitor poporal" şi de acest calificativ n-a putut scăpa.

În timp, limbajul folosit de Slavici în scrieri, a provocat controverse. O parte a comentatorilor l-au acuzat de inabilitate verbală, de repetarea frecventă a aceloraşi cuvinte, de lipsă de imaginaţie lingvistică. Unii au interpretat altfel limbajul său scris: trăise şi fusese educat într-un mediu străin, încă din şcoala primară. Şi-ar fi însuşit greu română literară, din cauza influenţelor maghiaro-germane. Se pare că, de fapt, era posesorul unui limbaj de o excepţională bogăţie şi varietate, şi nu l-ar fi interesat o stilistică bogată a scrierilor. Începuse să aibă şi recunoaştere publică, pentru că în septembrie 1881 a primit medalia „Bene merenti", iar o jumătate de an mai târziu, în martie 1882, a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

Dintotdeauna, lui Slavici i-a plăcut să călătorească, nu asemeni contemporanilor noştri, cu mijloacele moderne de transport. Îşi recunoştea „slăbiciunea de a umbla razna prin lume, ca să mi se peardă urma". Întâlnea băietani cu caii la păscut? Pleca împreună cu ei spre bălţi, sta noaptea la focuri, taifasuri şi triluri de păsăret. Cei de acasă se-nvăţaseră, nici nu-l mai căutau.

Ajuns, asemeni altor scriitori (Caragiale, Alecsandri), în Veneţia, în 1882 i-a „cerut voie" lui Titu Maiorescu să-i scrie. Scrisorile sale, (prima începea cu: „Domnule Maiorescu, mi-aţi dat voie să vă scriu din Veneţia..."), care prin lungime aduceau mai mult a nuvele, se voiau mărturii complete, nuanţate cu observaţii şi spirit critic, atât cât îşi putea el permite atunci: „Bărbaţii, ce-i drept, nu prea sunt arătoşi, însă veneţiencele au mai păstrat în firea lor ceva ce se potriveşte cu locul. Nu e vorba de frumuseţe, căci frumoase mai sunt şi alte femei; e însă vorba →

MIHAI ŞTIRBU

de felul frumuseţii şi mai ales de port, de cum îşi ţine trupul, cum îşi poartă capul, cum îşi duce pasul, cum te măsoară cu ochiul, şi veneţianca învelită cu cârpa cea neagră şi făcându-şi mereu vânt cu evantaiul mai ales tot negru şi el, veneţianca uşoară şi lină, cel puţin mie mi-a rămas adânc întipărită şi când îmi aduc aminte, simt parcă de ce Tician şi Paulo Veronese au lucrat mai bine la Veneţia decât în alte părţi."

La Sibiu, în 1884, a înfiinţat împreună cu George Coşbuc ziarul „Tribuna", prima publicaţie cotidiană a românilor ardeleni care doreau realizarea unităţii culturale a românilor.

Trebuie subliniată preocuparea lui Slavici pentru dezvăluirea lucrurilor ascunse, care puteau fi probate după investigaţii serioase. Dintr-o scrisoare (nedatată, dar care provine din perioada 1886-1887), adresată lui Dimitrie A. Sturdza, rezultă că Slavici aminteşte aspectul procurării de informaţii contra cost, chiar dacă: „Suntem înainte de toate săraci. În timp de un an, «Tribuna» a avut un deficit de 5.000 floriniţi, fonduri la dispoziţiune nu avem şi eu a trebuit să cheltuiesc din proprii mei bani aproape 1.000 fl., dac-am voit să câştig informaţiuni."

După publicarea „informaţiunilor", n-au lipsit acţiunile concrete ale forţelor de ordine în redacţia „Tribunei" sibiene, după cum sublinia tânărul poet George Coşbuc. El îşi făcea stagiul de gazetar sub ochiul atent al lui Slavici, însă şicanele la care era supusă publicaţia atunci, nu-i făceau bine. Încerca să le evite, fapt relatat într-o scrisoare: „Eu, dacă am văzut că e multă politică la „Tribuna" şi că în redacţie colaboratorii stau tot cu frica în oase că vin geandarmii să le caute manuscriptele, am zis: eu vă dau dracului cu politică cu tot, eu nu vreau să mă amestec în isprăvi cu geandarmii."

Tot în 1894, a editat la Bucureşti, împreună cu Caragiale şi Coşbuc, revista „Vatra".

Din cauza convingerilor susţinute în articole, în februarie 1885 a avut loc primul proces de presă al ziarului pe care-l conducea, „Tribuna". Slavici a fost închis de autorităţile maghiare, dar curtea de juri l-a eliberat. A devenit secretar al Partidului Naţional Român, poziţie din care milita pentru pregătirea mişcării memorandiste. În mai 1886 au fost alte două procese de presă ale „Tribunei", în urma cărora a fost amendat cu 100 de florentini. În noiembrie acelaşi an, după al patrulea proces de presă al „Tribunei", Slavici a fost condamnat la trei zile de închisoare şi o amendă. În aprilie 1888, a fost al cincilea proces de presă al ziarului „Tribuna", soldat cu condamnarea lui Slavici la un an de închisoare, 100 de florentini amendă, şi întemniţarea lui la Vát (Ungaria).

După izbucnirea la 14 iunie 1914 a primul război mondial, Slavici, stabilit în Regat, avea, ca mulţi alţi intelectuali patrioţi (cei din cercurile junimiste şi conservatoare), o atitudine filogermană. Fiind redactor responsabil al ziarului „Ziua", scriitorul a susţinut ideea neutralităţii României în timpul războiului. În anul 1916, a fost arestat la Fortul Domneşti, pentru vederile politice. Şi-a susţinut atitudinea prin articole de orientare progermană, atacându-i pe aliaţi, din poziţia de redactor principal la „Gazeta Bucureştilor". Urmarea: după încheierea păcii şi întoarcerea din Moldova a regelui Ferdinand şi a guvernului, Slavici împreună cu alţi redactori de la „Gazeta Bucureştilor", a fost condamnat la cinci ani de închisoare pentru atitudinea politică din timpul războiului. A fost eliberat în acelaşi an 1919, dar din cauza atitudinii şi convingerilor sale filogermane la care nu renunţase, era privit cu ură de către cei din jur.

Paradoxal, cu toate că avea o viziune politică foarte combatantă, Slavici era un om paşnic, căruia îi plăcea aerul familial, grădinăritul, fotografia, sculptura în lemn.

A fost închis atât de autorităţile austro-ungare care-l considerau filo-român, cât şi de cele din România care-l considerau filo-maghiar, fără să fi fost nici una, nici alta. Slavici îndura greu, nu suferinţa şi încarcerarea, ci înjosirea.

Avea să declare că maghiarii l-au băgat la puşcărie, dar l-au tratat omeneşte, însă: „Duşmanii români ai neamului românesc n-au îndrăznit să mă tragă în judecată, ci m-au osândit în taină. Şi-au dat silinţa să mă despoaie pitiş şi pe şoptite de onorabilitatea mea personală, mi-au insultat şi prigonit soţia şi copiii şi au născocit fel de fel de apucături, ca să mă ruineze şi să-mi facă viaţa peste putinţă."

Doar o farsă

ascunde-mă-ntre două curcubee
când anotimpul râde în delir
şi-ncearcă dimineaţa să ne beie
ultimul vers ascuns într-un potir

răneşte-mă că nu o să mă doară
cu ochii tăi ca două sărbători
când ploile se nasc a doua oară
şi norii se sărută trecători

ascultă-mă când simţi că se revarsă
prea plinul sângelui învolburat
şi lasă-mă să cred că-i doar o farsă
când tu-mi şopteşti în vis că m-ai uitat

Să-mi laşi

să-mi laşi iubita mea măcar o stea
din ochiul tău când pleci spre dimineaţă
s-o pun în palmă spre-a o dezmierda
când bluza-ţi descheiată mă răsfaţă

un murmur de chitară să îmi laşi
să umple golul rămas în fereastră
când de la orăştie pân` la iaşi
se pierde-n zbor o pasăre măiastră

să-mi laşi iubita mea un dor nebun
să-mi ţină de urât o zi întreagă
şi-un fluture pe-o creangă de alun
păzind holda de maci ce-mi este dragă...

Aşteptarea

iubito aşteptarea-i tot mai lungă
şi tot mai lung e drumul către vis
uitarea iar ne doare şi ne-alungă
spre geamul amintirilor deschis

iubito te aştept să vii la noapte
să mă-nveleşti în calme poezii
amirosind frumos a mere coapte
şi-a sânziene până-n zori de zi

iubito aşteptarea-i tot mai lungă
şi tot mai lung e drumul către vis
blestemul meu aş vrea să te ajungă
să guşti din fructul încă interzis

IOAN VASIU

LITERATURA ROMÂNĂ DE DRAGOSTE

„Să dărui tot, să sacrifici totul fără speranţă de răsplată; asta înseamnă iubire” (Albert Camus)

(II)

Romanul *Rusoaica* (1933) al lui Gib I. Mihăescu se impune în topul celor mai bune romane de dragoste din literatura noastră, fiind un roman unic, o capodoperă a literaturii române, un roman care îl poartă pe cititor în lumea sublimă a idealului feminin; un roman care vorbeşte despre iubire, aşa cum este ea: uneori interzisă, alteori obsesivă, uneori misterioasă, alteori delirantă. „O carte europeană, o contribuţie care depăşeşte hotarele literaturii noastre. Prin simbolismul ei implicit, ea îmbogăţeşte nu numai literatura naţională, de care e legată prin limbă, dar însăşi literatura continentală, prin adevărul general omenesc” (Şerban Cioculescu). Personajul central al cărţii, locotenentul Ragaiac, îşi dezvălui prin propriile mărturisiri şi memorii, obsesia erotică, tânjirea carnală către Rusoaica, femeia absolută, fantasmă, ideal, vis delirant. El este real, dar această rusoaică misterioasă, ca şi misterul din care s-a închegat, fără îndoială, nu va sosi niciodată.

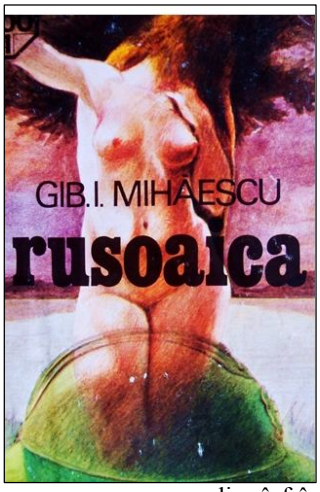

Multă vreme, romanul *Adela* (1933), de Garabet Ibrăileanu, a fost considerat un roman perfect şi cel mai bun roman românesc de analiză. Unii îl mai consideră şi astăzi. Este un roman, dacă nu de dragoste, despre dragoste sigur. Este vorba despre dragostea doctorului Emil Codrescu pentru tânăra Adela, femeie cu douăzeci de ani mai tânără, măritată şi divorţată. Cu toate că Adela manifestă pentru Emil simpatie, acesta, delicat şi fin, nu crede în posibilitatea unei uniuni. El înţelege dragostea ca pe o idee. Doctorul Emil Codrescu îşi ascunde sentimentele pentru fata devenită femeie, întrucât se crede prea bătrân pentru ea, incapabil să-i ofere o dragostea eternă. Cu toate că Adela încearcă a-l convinge că „îl place ca nici un altul, că ea ştie că el o iubeşte”, Emil Codrescu nu crede că poate să aibă totul, el alege să nu aibă nimic, dar nici măcar încercând să aibă totul. Adela este o femeie misterioasă şi asigură farmecul romanului. Nicăieri nu vei mai găsi o reprezentare mai veritabilă a misterului femeii care copleşeşte prin farmec scenele intime din alte romane. Privit din acest unghi, romanul lui Garabet Ibrăileanu este unic.

Pentru autorul acestor consideraţii, Mihail Sadoveanu a fost, este şi va fi ... Mihail Sadoveanu: scriitor incomparabil, imperial, genial, oricât de mult şi de greu ar crede unii că atârnă de gâtul lui *Mitrea Cocor şi Aventură în Lunca Dunării*. Greutatea acestora echivalează cu cea a unei picături de apă în Oceanul Pacific!

În legătură cu problema luată în discuţie, Mihail Sadoveanu nu poate lipsi dintr-un clasament al scriitorilor care au scris literatură de dragoste. Aceasta ar însemna să ne facem că nu am auzit, cel puţin, de *Haia Sanis* (1909) şi *Creanga de aur*.

Câteva vorbe despre nuvela *Haia Sanis* – „un roman patetic, deşi scurt”, cum îl caracterizează George Călinescu – care este tulburătoare, indiscutabil, drept o capodoperă a creaţiei sadoveniene. Dragostea nebună, imposibil de ţinut în frâu, cine ştie unde te poate duce. S-o urmărim succint pe Haia Sanis. Haia, tânăra evreică îndrăgostită de neisprăvitul Ştefan Bucşan, e un personaj răscolitor, îşi urmează neabătut destinul, pătimaş, înşelând-o pe prietena ei, Tudorița, căreia i-l fură pe Ştefan, ademenindu-l şi ţinându-i calea, deşi ştie că iubitul a lăsat-o pe Tudorița cu un copil. Toate insistenţele părinţilor sunt zadarnice, Haia întâlnindu-se până la sfârşitul toamnei, serile, pe toloacă, cu Ştefan. Şi când spre iarnă rămâne însărcinată, ca să o scape de sarcină, moaşa ghetoului îi administrează o poţiune care o ucide. În ghearele morţii fiind, tot articulează, ca o halucinată: „Tot mi-i drag mie, tot mi-i drag”.

Dragostea este cel mai frumos sentiment, cel mai înălţător. „Dacă dragoste nu e, nimic nu e”. Aceste cuvinte ale apostolului Pavel din *Epistola către Corinteni* 13:4 le avem mai des pe buze şi în gând de când au fost folosite de Marin Preda în romanul *Cel mai iubit dintre pământeni*, căci dragostea este parte neruptă din fiinţa noastră. Omul a transformat dragostea într-un mijloc de tortură, ca în *Ioana* (1934), romanul lui Anton Holban, unde doi oameni care nu pot trăi unul fără celălalt se chinuiesc totuşi, căci nu se pot despărţi. A rămâne înseamnă prelungirea chinului, a pleca înseamnă recunoaşterea eşecului, orgoliu înfrânt. Fiecare dintre personaje este temnicerul celuilalt, captivitatea fiind asumată ca o fatalitate. Sandu şi Ioana, în lungile lor conversaţii, se torturează reciproc, simt o adevărată voluptate a torturii. Pentru mine, acest fapt ar constitui un argument de a nu plasa romanul atât de sus într-un top al celor mai frumoase romane româneşti de dragoste. În topul tinerilor scriitori este pe locul al patrulea, Simona Sora îl plasează chiar pe locul al doilea, iar Mircea Cărtărescu pe locul al cincilea. O astfel de dragoste nu este frumoasă.

Zenobia (1985), de Gellu Naum este un roman care te pune pe gânduri: există sau nu există? Zenobia este elementul central al cărţii. Cu ea începe şi tot cu ea se termină textul, ciclic, asemenea unui cerc. Simona Sora îl consideră „un minunat roman de dragoste, una dintre cărţile ezoterice ale literaturii române.” În romanul lui Naum, se întâlnesc o sumedenie de fiinţe care aparţin mai multor regnuri: viii, morţii, favorabilii, nefavorabilii, vizitatorii, spiritele întrezărite „la lumina mâinilor”. Esenţiali sunt cei doi: Gellu (Naum) şi Lyggia (Zenobia), pe umerii cărora stă situaţia dragostei în lume, „dragoste dezesperantă a elementelor contrarii.”

Nu pot lipsi dintr-un clasament al celor mai bune romane de dragoste cele două romane ale lui Camil Petrescu: *Patul lui Procust* şi *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*.

Patul lui Procust (1933) prezintă dramele iubirii şi ale intelectualului: dragostea doamnei T pentru Fred Vasilescu şi pe cea a lui George Ladima, poet şi ziarist recunoscut, pentru Emilia Răchitaru, pe care şi-a imaginat-o drept femeia ideală şi nu se gândea nicio clipă că aceasta se folosea de el pentru a reuşi în carieră. Personajele au existenţe paralele. Fred Vasilescu o iubeşte pe doamna T, dar nu îşi mărturiseşte iubirea. George Ladima o iubeşte pe Emilia Răchitaru, iar aceasta nu iubeşte pe nimeni. În cele din urmă, Ladima îşi dă seama ce se întâmplă, care sunt intenţiile Emiliei şi ce fel de femeie este. S-a sinucis, împuşcându-se direct în inimă cu un revolver.

Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război (1930). Gelozia bat-o vina! Bogăţia, anturajul şi un anumit tip de morală strică o dragoste frumoasă. Ştefan Gheorghidiu se căsătoreşte cu Ela din dragoste, în timp ce era student →

GRIGORIE M. CROITORU

la Filozofie, iar ea la Litere. Dragostea dintre ei aducea în viaţa lui de student sărac unica bogăţie spirituală pe care o năzuia. Primind o moştenire neaşteptată, lăsată lui de Tache Gheorghidiu, unchiul său foarte bogat, îi transformă viaţa. Cunoscând altă lume, Ela se adaptează la morala acesteia. Ela devine tot mai interesată în lucruri pe care protagonistul le consideră frivole, spre neplăcerea acestuia. Existenţa lor devine din ce în ce mai tensionată. Se aruncă şi el în braţele unei femei culese de pe stradă. Se despart, se împacă, pleacă pe front, este rănit, se întoarce acasă şi se desparte de Ela, lăsându-i banii şi posesiunile sale.

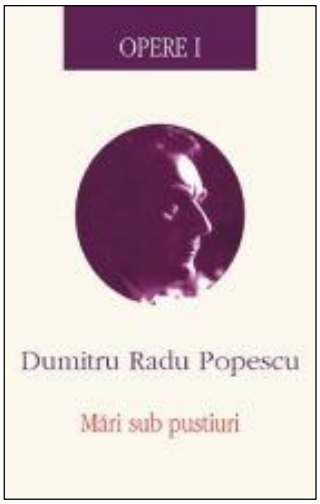

În încheierea acestor consideraţii, aducem în atenţia cititorilor o nuvelă a unui mare scriitor contemporan, pe care un critic literar mofturos îl citeşte plictisit. Este vorba de nuvela ***Mări sub pustiuri***, de Dumitru Radu Popescu. Poate că respectivul critic n-a citit-o sau n-a înţeles-o, şi e totuna.

În timpul războiului, un elev trebuia să pună explozibil la un pod. În aşteptarea orei, Beethoven – aşa îi spunea fata, pentru că i se părea că are un auz muzical ieşit din comun – vine la oraş şi se întâlneşte cu Ioana, fata de care îl lega o dragoste pură şi profundă. Având în vedere perspectiva morţii care, poate, îl aştepta, ceasurile pe care le petrece cu Ioana dobândesc un preţ nebănuit. Transcrierea monologurilor interioare ale celor doi adolescenţi pune în lumină valori sufleteşti inestimabile.

Băiatul îi dăruieşte fetei un ierbar, la care ţinea nespus de mult. Lăsându-i ierbarul şi rugând-o să-l completeze, el îi lasă o moştenire scumpă şi vorbele pe care le rosteşte capătă valoare de testament. Soseşte însă momentul despărţirii. Ce gesturi simple, dar încărcate de semnificaţii, dovezi ale dragostei curate şi puternice din sufletul său tânăr: „El îi luă mâna, pentru prima dată de când se cunoşteau, şi rămase uimit: mâna ei era foarte uşoară. Şi foarte mică. Îi privi palma: parcă era de copil, fără să fie brăzdată adânc. Numai cele trei linii se vedeau, clare. Vru să-şi atingă faţa de ele, dar îi fu ruşine. […]

Şi-i sărută palma, adânc. Îi sărută palma, cu cele trei linii, şi parcă îi sărută toată viaţa. Cele trei linii erau liniile vieţii, destinul, cum ziceau ţigăncile. Palma era foarte caldă şi el o simţi toată vibrând. Şi ieşi.” Peste puţin timp va muri într-un mod stupid, sperietoarea de ciori în care s-a ascuns după misiune fiind ciuruită de gloanţele trase de nişte nemţi beţi.

*

Cartea care urmează are ca temă dragostea, o dragoste frumoasă, care nu se aseamănă cu niciuna dintre iubirile prezente în cărţile luate în discuţie. De ce? Pentru că protagoniştii nu suferă decât de boala dragostei, survenită în mod natural. Eros a ţintit cu săgeata lui drept în inimă pe nişte tineri la o vârstă foarte fragedă, în adolescenţă. Aceştia se întâlnesc, se cunosc, se îndrăgesc, iubirea lor înfloreşte, se dezvoltă frumos şi se împlineşte total, adică se ajunge la sex. La întrebarea dacă poţi găsi pe cineva fericit fără să facă sex, nu poţi găsi decât un singur răspuns: NU. În dragoste, se înţelege. Personajele cărţii sunt conştiente de acest adevăr şi dau frâu liber simţirilor care îi copleşesc la un moment dat. Fie că recunoaşteţi, fie că nu recunoaşteţi, atunci când îmbrăţişezi o fată, chiar şi pentru prima dată, şi-o săruţi, îi simţi nu doar dulceaţa buzelor, ci şi căldura şi vibraţiile trupului şi vrei mai mult. Îi vrei sânii, doreşti s-o vezi goală şi apoi să faci amor cu ea.

În cartea noastră este vorba despre trei iubiri. În momente diferite ale vieţii, în locuri diferite, trei fete neasemuit de frumoase – cine se dă în vânt după fete urâte! – se îndrăgostesc de acelaşi băiat, acesta căutându-şi iubirea vieţii, o himeră. Iubirile sunt împărtăşite şi se ajunge la amor, necondiţionat. La un moment dat, fiecare se sfârşeşte brusc, dar fără scene dramatice, fără urmări tragice, am spune chiar dimpotrivă. Fiecare îşi urmează drumul propriului destin, se realizează sub toate aspectele. Viaţa însă le rezervă şi surprize. Plăcute.

Povestirile despre cele trei iubiri pot să placă cititorului sau nu. Noi suntem optimişti, deoarece fiecare a avut în viaţă asemenea experienţe. Oricum, mulţumim sincer tuturor celor care vor citi cartea.

Cititorul care crede că va găsi în cartea noastră pornografie, de care sunt pline televiziunile, ziarele, filmele comerciale aduse cu toptanul din lumea civilizată cică, vipuri care se dezbracă în direct la televizor, sex animalic ca în filmele porno de pe calculator şi nu mai ştim ce fantezii erotice, s-o lase jos din mână şi să mă înjure că nu sunt om al „vremurilor noi”. Nu sunt.

Terminasem cartea de scris şi am găsit, într-un cotidian de mare tiraj, un articol despre *swing – Ce este swingul*?. Cunoşteam sensurile din dicţionar ale cuvântului „lovitură la box”, „numele unui dans modern cu ritm şi mişcări rapide”, nu ştiam însă că înseamnă „sex în grup”. O tânără acceptă propunerea iubitului de a merge într-un club specializat: „Aşa că s-a decis să-i facă iubitului un cadou – o noapte în unicul club de swingeri din Bucureşti. În prima seară a fost timidă, reţinută şi tăcută. Totul în jur o inhiba: cum se atingeau fetele cu bărbaţii lor lângă ele, cum se sărutau toţi patru în văzul lumii şi apoi, după miezul nopţii, cum se luau cu toţii de mână, urcau scările dezbrăcaţi, se aşezau în paturi sau pe scaune speciale, după draperii sau direct pe hol şi, pur şi simplu... făceam cu toţii sex unii lângă alţii, transpiraţi, parfumaţi, ţipând, gemând, fără reţineri, fără ruşine, oameni de 60 de ani lângă tineri de 25. După câteva nopţi, ajunsese şi Alexandra ca ei. Acum e profesionistă” (*Jurnalul naţional*, vineri 1 februarie 2013, p. 12).

Asta este dragoste? Iubire? Animalică, da. Or, omul este animal, dar raţional.

La animale, se cheamă *rut* şi se face fără reţineri, fără ruşine, nechezând, mugind, lătrând etc. în văzul tuturor.

Oare toţi marii scriitori şi gânditori ai lumii care ne-au lăsat numeroase aforisme despre dragoste or fi fost proşti? Redăm doar câteva:

„Dragostea este singurul joc de doi în care amândoi pot să câştige” (Marcel Proust);

„Dragostea este spaţiul şi timpul măsurate cu inima” (Marcel Proust);

„Iubirea mişcă soarele şi celelalte stele” (Dante);

„Nu iubeşti o femeie că e frumoasă, ea este frumoasă pentru că o iubeşti” (Liviu Rebreanu);

„Ce e dragostea? Nevoia de a ieşi din tine însuţi?” (Charles Baudelaire).

Încheiem cu *Cântarea Cântărilor*, cunoscută şi sub denumirea de *Cântarea lui Solomon*, iar în latină *Canticum Canticorum*; interpretată literal, *Cântarea Cântărilor*, este un poem de dragoste între Solomon şi Sulamita, fiind cântate iubirea fizică dintre cei doi, frumuseţea creaţiei divine şi bucuria de a trăi. În doi, nu în turmă.

AMURGUL IUBIRII

(XIII)

Desigur, ar fi nerealist să credem că iubirea-pasiune a fost mai mult decât o practică elitară şi rară. Dar ea s-a generalizat şi difuzat până la a deveni în modernitate un stil de viaţă care şi-a adus contribuţia din plin la disoluţia societăţilor tradiţionale. Atenţi la ceea ce se integrează raţionalităţii clasice şi obiectivate clar a omului – poziţia bipedă, nivelul folosirii limbaju-lui dublu articulat, descoperirea focului, riscăm adesea să uităm că unul din cele mai mari avantaje pe care omul le-a avut în evoluţie a fost faptul că e purtătorul unei sexualităţi continui, fapt unic – cu excepţia verilor noştri, cimpanzeii bonobo – în regnul animal. Tot astfel în constituirea modernităţii şi a individualismului subiectiv raţionalist care-i constituie nucleul, iubirea-pasiune a dizolvat până la urmă sistemul schimburilor de alianţe bazat pe înrudire şi a deschis calea opţiunilor individuale afectiv-erotic-apetitive şi, implicit, a schimbului raţional contractualist. Ciudat şi mai ales împotriva tezei lui Denis de Rougemont este faptul că, deşi Biserica nu încurajează *amor*-ul, adică pasiunea, ea sprijină însă dreptul femeilor de a accepta sau nu căsătoria şi susţine o exogamie puternică, favorizând pe această cale disoluţia sistemului de alianţe bazat pe înrudire şi pe naştere şi opţiunea subiectivă individuală.

Sexualitatea poate fi semnificată şi „administrată" diferit, fie în forma socializant colectivizantă, a relaţiilor de înrudire, fie în cea individualizant subiectivizantă a iubirii pasiune. Iubirea pasiune eliberează subiectivitatea dorinţei. E o mişcare împotriva relaţiilor de înrudire şi pentru libertatea de a dori spontan, fără excesiva responsabilitate anterioară, fie de moralitate creştină, fie de coerenţă a sistemului de înrudire. Dorinţa este manifestarea „puterii" individului împotriva resemnificării ei rituale şi confiscării ei în folosul comunităţii, a alianţelor prin înrudire. Ea semnalează apariţia subiectului dorinţei ca individ izolat şi opus comunităţii. Iubirea pasiune ne permite să spunem că dorinţa, nu raţiunea e prima care se manifestă anunţând modernitatea. Încă înainte de a începe reconstrucţia omului de jos, dinspre cel mai mic divizor comun care este frica sau ura faţă de ceilalţi, Occidentul descoperă subiectivitatea individualizantă a dorinţei. Dar individualismul dorinţei în iubirea pasiune ne distinge în acelaşi timp de ceilalţi şi pentru că ne contrapune lor. Apetitul va juca un rol important în definirea individului şi explicarea solitudinii, neîncrederii, fricii şi urii în raport cu ceilalţi. Solitudinea în dorinţă e prealabilă în mentalităţile occidentale solitudinii în frică sau ură a individualismului modern.

Iubirea pasiune vesteşte imanenţa care coboară sacrul din ceruri pe pământ şi face din celălalt singura divinitate la îndemână. Iubirea pasiune e o iubire agape care greşeşte asupra sensului persoanei şi care sfârşeşte prin a introduce alteritatea, adică pe *ganz Andere* (cu totul altul) în imanenţa modernă după formula care împlineşte profeţia: „oamenii vor fi zei unii pentru alţii". Singurătatea modernă care se naşte din constatarea îndepărtării transcendenţei intensifică pasiunea pentru celălalt. Prăpastia ontologică dintre creatură şi creator, dintre om şi „cu totul altul" este înlocuită de obstacole şi de inefabil, misterul de nepătruns, inexprimabilul sau indefinibilul, pe care pasiunea îl redistribuie de la divinitate subiectivităţii individualiste a celuilalt. Înainte de iubirea pasiune, dorinţa e fie ritualizată şi supusă alianţelor matrimoniale ale sistemului legăturilor de rudenie, fie tragică. După iubirea pasiune, devine dramatică. Ca şi iubirea pasiune, individualismul este o opţiune care se manifestă, înainte de a se naşte efectiv, ca individualizare prin pasiune (dorinţă).

Eul pe care-l augmentează individualismul este eul născut de dorinţă în subiectul iubirii pasiune. Desigur, el este, psihologic, interiorizarea unui „noi" al apartenenţei gregare la grupul de origine. Dar eul iubirii pasiune, din care răsare eul individualismului modern este o construcţie socio-culturală a cărei origine trebuie căutată în ideea creştină de persoană, calitate atribuită unui eu liber să creeze, dar care este gândit în primul rând ca responsabil. În interiorul creştinismului, între difuzarea lui paveliană şi fericitul Augustin, se petrece o schimbare care modifică sensul ideii de persoană. Analiza acestei schimbări a ocupat cercetările lui Michel Foucault în ultimele decenii ale vieţii sale şi o putem găsi în cele trei volume terminate din *Istoria sexualităţii*. Ea ar putea fi rezumată astfel: ceea ce s-a schimbat în ideea creştină de persoană este accentul responsabilităţii. În momentul difuzării creştinismului în jurul Mediteranei această responsabilitate mai poate fi definită în sensul cunoaşterii, adică după formula lui Socrate, pentru care cunoaşterea binelui înseamnă şi practicarea lui, singurele erori morale nefiind decât cele de cunoaştere. La fericitul Augustin însă perspectiva este inversată: el recunoaşte că vede binele, dar totuşi urmează răul. Voinţa devine mai importantă decât cunoaşterea, idee sancţionată în plus şi de teoria graţiei şi de interpretarea sensului căderii, ca o pierdere a controlului asupra propriului corp şi sinelui.

Dar această formulă a căderii este una platoniciană care nu lasă neatins nici platonismul, nici creştinismul iniţial pentru că ne îngăduie să întrebăm: cum poate exista dorinţa înainte de căderea fie din cerul ideilor pure, fie din Eden?

AUREL CODOBAN

Cristian Tănăselea, „A fost odată…", acril pe carton

A SCRIE CORECT – A VORBI CORECT

Preocuparea constantă pentru scrierea corectă şi pentru vorbirea corectă este demnă de toată atenţia; de multă vreme se spune că scrisul este prima carte de vizită a unui om, iar o mai veche vorbă românească, după care îl cunoşti pe om de cum deschide gura, este completată de o alta: să te aud cum vorbeşti şi-ţi spun eu cine eşti. Pe un site matrimonial se făcea invitaţia ca cei ce doresc să intre legătură cu alte persoane să dea atenţia cuvenită corectitudinii limbajului, care i-ar putea descalifica în ochii partenerilor de discuţii.

Primul lucru care trebuie lămurit e accepţia cuvîntului *corect*, iar răspunsul pare dezarmant de simplu: e corect ceea ce e în acord cu normele de scriere, *ortografice*, şi cu cele de pronunţare, *ortoepice*, *norme ale limbii literare*, definită, după *Dicţionarul explicativ al limbii române*, DEX, ca „aspectul cel mai corect al limbii naţionale […], sinteză a posibilităţilor de exprimare a limbii întregului popor la un moment dat". În partea din urmă a definiţiei sîntem avertizaţi asupra caracterului evolutiv al limbii literare, ca şi al limbii în general, mereu în devenire, pentru identificarea modalităţilor optime de comunicare. Aşa se explică faptul că de la o perioadă la alta o parte a acestor norme se schimbă, dar totdeauna normele care rămîn sînt mai numeroase şi mai importante ca cele care se schimbă, condiţionînd comunicarea dintre generaţii succesive.

E de observat relaţia strînsă dintre ortografie şi ortoepie, foarte vizibilă în cazul limbii române, a cărei ortografie e considerată fonetică, în sensul că ortografia urmează ortoepia; altfel spus, ortografia e condiţionată de ortoepie. Trebuie să înţelegem de aici că ortografia urmează nu pronunţarea unui individ sau a altuia, ci pronunţarea conformă cu normele limbii literare. În scris, fiecare persoană renunţă la particularităţi pe care şi le poate permite într-o comunicare familiară, pentru respectarea normelor limbii literare. Se şi spune, de altfel, că scrisul este haina de sărbătoare a limbii. Afirmaţia că în limba română se scrie cum se pronunţă trebuie înlocuită cu *se scrie precum se pronunţă literar*,

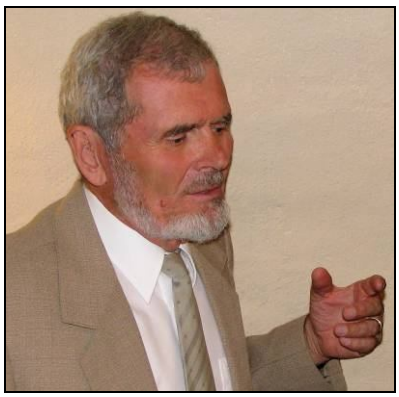

cu respectarea normelor variantei literare a limbii, ceea ce pune în lumină primatul pronunţării asupra scrierii, primatul ortoepiei asupra ortografiei. Cunoaşterea şi respectarea normelor ortoepice este un prim pas, foarte important, pentru scrierea corectă. Accentul pe ortoepie e normal şi din perspectiva faptului că scrierea mediază comunicarea, a cărei modalitate fundamentală de funcţionare e cea verbală, că fiecare om foloseşte în primul rînd comunicarea verbală şi mult mai puţin pe cea scrisă, ca să nu mai amintim despre cei pentru care comunicarea scrisă e o raritate.

Lucrul pare simplu, dar nu e deloc aşa. În timp ce pronunţarea se schimbă, iar ortoepia trebuie să ţină seama de aceste schimbări, ortografia, mult mai conservatoare, nu se poate schimba la fel de frecvent. Poate părea curios, dar două generaţii succesive nu vorbesc chiar la fel. Au apărut cuvinte inexistente acum 50 de ani, iar rostirea lor pune probleme de pronunţare, fiind necesară adaptarea lor la normele limbii române. E suficient să exemplificăm aici cu *computer* şi derivatele lui, cu pronunţări foarte diferite, sau *stripteuză*, o formaţie interesantă, care nu urmează modelul englez, de unde am luat cuvîntul *striptease,* dar nici pe cel francez. Chiar pentru unele cuvinte mai vechi norma nu a reuşit să impună o formă, acceptînd două, ca în cazul cuvintelor *angină* şi *anghină, harpă* şi *harfă* etc., situaţie valabilă şi pentru unele cuvinte mai vechi, cum ar fi *cîrnat* şi *cîrnaţ, colind* şi *colindă* etc., probînd slăbiciunea normelor. Avea dreptate Sextil Puşcariu cînd spunea că la noi e grea nu ortografia, ci ortoepia.

Dacă rostirea se schimbă permanent, iar normele ortoepice nu pot să nu ţină seama de aceste schimbări, altfel s-ar crea un hiatus între rostirea uzuală şi cea normată, deloc de dorit, ortografia nu poate ţine pasul cu aceste modificări, e mult mai conservatoare. S-a şi afirmat, de altfel, că nu scriem cum pronunţăm noi, chiar cu respectarea normelor literare, ci scriem cum pronunţau bunicii noştri, mai bine zis, cu respectarea normelor literare din timpul bunicilor noştri. Schimbarea normelor ortografice pentru fiecare generaţie ar genera dificultăţi în comunicarea dintre generaţii şi nu numai. Pe de altă parte, conservatorismul ortografiei provoacă încetinirea modificărilor din pronunţare; pronunţarea corectă este, ar trebui să fie, în acord cu scrierea corectă, iar pronunţarea corectă e cea conformă normelor limbii literare, varianta exemplară a limbii române, model la care se raportează toate celelalte variante, fie ele teritoriale sau socio-culturale. Aceasta înseamnă că fiecare vorbitor al limbii române care se respectă nu poate rămîne indiferent faţă de calitatea scrierii sale, condiţionată de calitatea vorbirii sale, şi trebuie să ştie că pe parcursul vieţii sale pot interveni modificări în privinţa corectitudinii, modificări cu care ar trebui să fie la curent.

Cititorul acestor rînduri ar putea fi mirat că, vorbind despre corectitudine, textul de faţă nu respectă norme introduse în urmă cu 20 de ani. E o greşeală pe care autorul şi-o asumă, cu credinţa în primatul funcţionalităţii ortografiei. De pildă, reintroducerea lui **â,** în loc de **î,** în interiorul cuvintelor, după ce în prima fază se normase scrierea cuvintelor *român* şi a derivatelor sau compuselor acestuia, complică inutil scrierea, care era mai simplă şi mai practică doar cu **î**. Indubitabil, ortografia actuală are nevoie de schimbări, în sensul simplificării şi eliminării confuziilor şi inconsecvenţelor. Tocmai de aceea ideea acestei publicaţii de a deschide o rubrică destinată ortografiei îmi pare salutară şi am convingerea că cititorii nu vor întîrzia să-şi exprime opiniile pe această temă, opinii bazate pe argumente temeinice, de orice natură, dar în afara subiectivismului; ortoepia şi ortografia îi priveşte pe toţi utilizatorii limbii române, ale căror sentimente nu pot şi nu trebuie să fie uniformizate.

prof. univ. dr.
GHEORGHE MOLDOVEANU

Oi şi fiare

Dansez cu poezia de şaizeci de ani. De la Homer la Evtuşenko, de la Cârlova la Emil Brumaru am iubit zeci şi sute de poeţi. Pe unii i-am iubit până la suferinţă. Dar nici unul nu a fost şi nu este *spirit al meu tutelar*. Nici unul nu mi-a servit şi nu îmi serveşte de model. Ce poate fi model în artă? Punctul de la care pleacă imitaţia. Şi – mult mai rar – interpretarea. Asociez ideea de model cu fiinţa aceea sublimă sau tembelă pe care pictorul o pune să stea încremenită pe un piedestal pentru a-i reproduce poziţia, musculatura, atitudinea şi – dacă are ceva talent – expresia. Cu asta se cam epuizează oferta „modelului". Cu un poet, cu un artist e altceva. El este – în cazurile fericite – hrană a spiritului tău.

Un mare sfetnic al literaturii române de azi îi îndemna pe tinerii poeţi: „Scrieţi ca americanii! Scrieţi ca americanii!" Când am auzit gugumănia mi s-au încleştat fălcile. Am îngheţat. Mi s-a tăiat respiraţia. Adică cum? Adică unde vrem să ajungem? Unde ar putea ajunge tinerii poeţi români cuibăriţi ca păduchii sub penajul de aripă al marilor vulturi americani? M-aş fi aşteptat să-i indemne a citi poezia americană, însă şi rusă, franceză, germană, greacă… Aceste literaturi trebuie citite cu foame, cu nesaţ. De la Delacroix păstrez o definiţie care îmi place enorm şi o ţin la mare cinste. El spunea că un leu înseamnă zece mii de berbeci asimilaţi. Marii poeţi ai lumii cu care avem şansa de a fi contemporani trebuie foarte bine ronţăiţi. Tinerii (şi nu numai ei!) să-i fărâme în măsele, să-i bage în stomacurile lor lacome, în malaxoarele pântecelor, să-i atace cu toţi acizii gastro-intestinali, să-i transforme în lipide, glucide, proteine, în calorii! Leul lui Delacroix mânca zece mii de berbeci, dar nu mirosea a oaie. Nici leii poeţilor români nu trebuie să pută a oaie americană, ci a junglă. Să aibă originalitatea şi măreţia maiestoasă a fiarei.

DANIEL DRĂGAN

Balada muntelui trufaş

Pe când se scutura planeta
În miez de ev cuaternar
Dintr-o genune s-a ivit
Izbind în jur a biruit
Un corn de calcar maiestos
Enorm cât cerul un colos.

Genune-apoi s-a potolit.
Colosu-a stat şi a privit
De sus în jos de jos în sus
Splendorile din răsărit şi din apus
Din miazănoapte şi din miazăzi
Şi era muntele un crai
Fu botezat Picior de Rai
Şi câte văi cădeau în cale
Desfăşurând poieni umbroase
Şi câte râuri în cascade
Se aruncau bubuitor
Era a toate domnitor
Era a toate iubitor.
Ţinea-n spinarea lui de stâncă
Păduri cu arbori triumfali
Cu zimbri tari mugind şi încă
Nescrise glorioase steme
Şi rimele pachet-pachet
Din viitoarele poeme

Că sus pe fruntea lui calvară
Pusese vântul floare rară
O floare albă stea regală
Cu reci reflexii de argint.
Când laudă supuşii mint.

Şi laude nemiluita
Porniră cu secret folos
De jos în sus de sus în jos
Şi fulgere cu snop de pară
Fruntea cu foc i-o-ncoronară

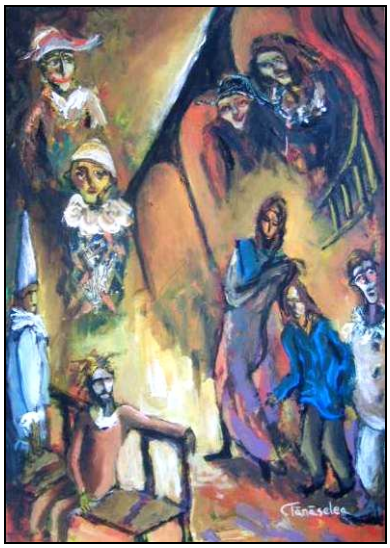

Cristian Tănăselea, „Aşteptarea", acril pe carton

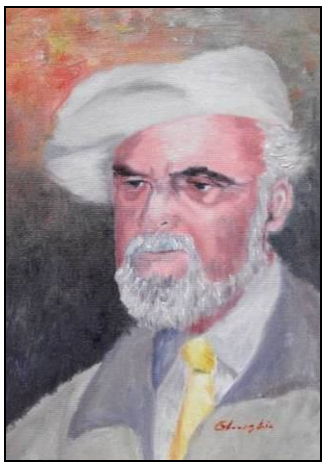

Iar focul descărcat în ape
Făcură piatra lui să crape
Să crape sus să crape jos
Dar muntele era fălos
În slava măreţiei sale
Cu fruntea-n cer cu ceru-n cale
Cu stele dulci cu stele-amare
De sus din vârf şi pân'la poale
Tot muntele era un crai
I se spunea Picior de Rai.

Trecură veacuri ca vedenii

Şi milioane de milenii
Dar muntele cu pic cu pic
Era din veac în veac mai mic.

Treceau puhoaie coborând
Cu bolovanii duşi în prund
Şi piatra cât e ea de piatră
O calcă gerul şi-o crapă
O crapă sus o crapă jos
Cu zor mai mult şi fără zor
Şi o tot cerne răbdător.
Brazi tremură în flanc cu toţii
Pe unde umblă sacerdoţii
Cu smirnă mosc şi cu tămâie
Ce este bun să mai rămâie.
Iarba cea sfântă să mai crească.
Turmele vin şi vin să pască
Turme cuminţi cu mielul sfânt
De sus din cer pân'la pământ.

Îngerii în ploi zălude
Bat din aripile ude
Apele se duc puhoaie
Şira muntelui se-ndoaie
Pietrele din munţi coboară
Rănile încep să doară
Muntele cu pic cu pic
E din veac în veac mai mic

*

Aşa vrea poate Dumnezeu
Să piară el cum pier şi eu.

DANIEL DRĂGAN

„SCRIITORUL INTEGRAL”*

(II)

Tot despre personalitatea lui Mihail Diaconescu și caracterul polivalent al operei sale, părintele prof. univ. dr. Dumitru Radu scria: *„Tradiționalistul Mihail Diaconescu a adoptat în mod original, dar a și negat, aruncându-le ca pe niște lucruri nefolositoare, vechi reguli literare, modificând astfel integral modul nostru de a ne raporta la istoria transfigurată epic. El ilustrează acest tip de creator cu o puternică vocație spirituală specific culturii noastre, zămislit în condițiile aparte ale spațiului și timpului în care durează neamul românesc. E vorba de îmbinarea dintre erudiție și artă, dintre preocupările pentru rigoare ale cercetătorului și forța plăsmuitoare a romancierului, dintre situarea științifică fermă și trăirea sentimentală aptă să susțină descoperirea lumii sub laturile ei estetice. De aceea a fost comparat cu Cantemir, Eminescu, Hasdeu, Iorga, Blaga, Crainic, Enescu, Noica și Mircea Eliade. De aceea creația lui romanescă nu poate fi evaluată fără apelul consecvent la opera istorică și teoretico-estetică pe care a realizat-o. Și tot de aceea nu numai vasta operă pe care a realizat-o atrage abundența de interpretări critice, simbolice, arhetipale sau cu conținut teologic, ci și personalitatea scriitorului percepută ca unul dintre reperele cele mai importante ale culturii noastre de azi și de mâine”*[12].

Așadar, tocmai datorită complexei și vastei arii de cuprindere a activității sale literare, Mihail Diaconescu a fost numit adesea *„scriitor integral”*. El este un produs tipic al mediilor literare, redacționale și universitare românești din a doua parte a secolului XX.

Este un mediu marcat de aspra înverșunare cu care numeroși scriitori, savanți, teologi și artiști naționaliști au luptat contra structurilor politice și administrative delegate în țara noastră de marea organizație criminală a Kominternului. Au luptat pentru impunerea celor mai reprezentative creații artistice și valori științifice prin care românii s-au afirmat în lume și în istorie.

În opera sa, Mihail Diaconescu evidențiază unele momente ale istoriei noastre, precum și permanențele spirituale ale românilor. Pentru el, plenitudinea concretă a istoriei românilor revelează în mod constant o dimensiune metafizică și spirituală.

Mai ales în romane găsim un empirism istoric transfigurat artistic și explicat prin dimensiunea metafizică a existenței noastre în timp.

În aceste romane, existența și cugetarea asupra ei, contemplația și revelația, creația și multiplele ei semnificații sunt mereu discutate dintr-o mare varietate de perspective.

De fapt, *creația* este leit-motivul (firul conducător, motivul principal) al operei sale. Este „*aurul pur*” al romanelor, în care nu numai confruntările filosofice, ci și claritatea și accesibilitatea dezbaterilor sunt atent urmărite. Acest motiv este asociat în mod consecvent cu preocuparea de a înțelege relația dintre *fenomene* și *esențe* în desfășurările istorice și cu încrederea fermă în puterea rațiunii de a pătrunde evolutiv în misterul existențial. De aceea, principalele personaje ale romanelor diaconesciene sunt preocupate, precum romanticii, de atitudinile contemplative, de enigmele universului și de natura specifică a variatelor aspirații metafizice ale omului.

Pierderea puterii de a crea și, implicit, a respectului de sine și a vocației metafizice, este pentru aceste personaje mai rea decât moartea. Toate aspirațiile lor metafizice pornesc de la stări de reverie și de la atitudini contemplative.

Se observă din studiul operei lui Mihail Diaconescu că în personalitatea acestuia se îngemănează trei fețe spirituale: *scriitorul*, *cercetătorul* și *gânditorul*. În diversele etape ale creației sale predomină o anumită față a scriitorului. Iată ce spune cu privire la acest lucru filosoful de mare prestigiu Marin Diaconu: *„În cea de a treia etapă a creației lui Mihail Diaconescu trec pe prim-plan, în modalități specifice și totodată îngemănate, cercetătorul și gânditorul. Acum, scriitorul disciplinează scriitura estetică ori de istorie literară. Așa cum esteticianul este însoțit mereu, pe parcursul celor două volume de estetică a Ortodoxiei, de istoricul literaturii și al religiei ortodoxe, al culturii române. Și tot astfel, istoricul literaturii ca cercetător se străduiește – alături de Dumitru Stăniloae, Antonie Plămădeală, Nestor Vornicescu ș.a. – să strămute începuturile literaturii române ori ale filosofiei noastre în epoca daco-romană, cu un mileniu mai devreme decât o datează istoriile literare și filosofice românești clasice”*[13].

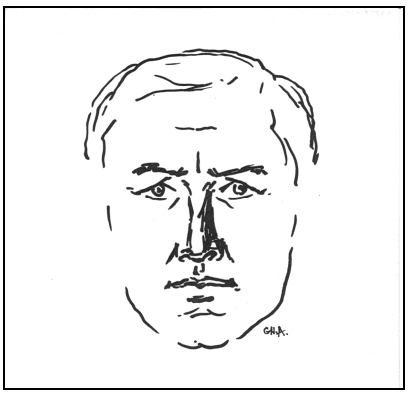

***Portret* de Gh. Adoc (tuş negru pe carton alb)**

Toate aceste calități enumerate mai sus demonstrează încă o dată motivele pentru care Mihail Diaconescu este considerat, pe bună dreptate, un *„scriitor integral”*.

Sunt calități apte să explice nu numai preferința lui pentru simboluri, ci și marea lor varietate stilistică, dar îndeosebi puterea cu care ele ne îndeamnă să gândim relația de o inepuizabilă complexitate dintre imanent și transcendent, în literatură, în istorie, în existență, în general.

MONICA DUŞAN

(Fragment din volumul în pregătire *Simbolic, metafizic și monumental în proza lui Mihail Diaconescu)*

---

[12] preot prof. univ. dr. Dumitru Radu, *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narative*, 2005, pag. 372-373.

[13] Marin Diaconu, „În dezbatere: *Farmecul dialecticii și fenomenologia narativă*, *De la exactitate, prin adevăr și frumos, către bine și dreptate*”, *Argeș*, Pitești, Serie nouă, Anul II (36), nr. 5 (236), februarie 2002, pag. 12.

Cronica literară

RADU CÂRNECI – „PURTĂTORUL DE CUVÂNT”...

Radu Cârneci declară cu mândrie că este „cel mai vârstnic poet din România”. Spre deosebire de mulți autori „geniali”, el spune „cel mai vârstnic”. O viață dedicată Poesiei, ce poate fi mai frumos? La Editura Anamarol a apărut o carte demnă de tot interesul – **„Biblioteca de sentimente”***, ce poartă subtitlul „Documentar bio-bibliografic ilustrat”, reunind date bio și bibliografice, ecouri din critică, ilustrații cu valoare documentar-istorică, printre care se împletesc, inedit, într-o perfectă armonie, adecvate texte poetice. Așadar, avem de-a face cu „o *ediție sinteză*, împlinită prin *puterea cuvântului*”, după cum ține să precizeze autorul în prefața volumul, căci: „…Da, toate sunt întru Cuvânt zidite; / prin El lumina raza își trimite, / prin El, auzul dovedind tăria, / firul de iarbă, astrul, veșnicia / văzutelor și-a celor ne-ivite, / da, toate sunt întru Cuvânt zidite…”

Să o parcurgem și vom avea oglinda unei vieți de artist autentic.

Coperta este ilustrată, foarte sugestiv, cu pictura lui Iser – *Peisaj* (*Balcic*), având în centru un maiestuos pin parasol, ce-și întinde protector coroana asupra zvelților arbori din jur, nu doar ocrotindu-i, ci și reunindu-i sub umbrela sa. Pe ultima copertă este portretul-fotografie al poetului, realizat de Liviu Pendefunda, la Chișinău, în anul 2011, și un citat din Radu Enescu, ce începe cu o sentință: „Opera sa – amestec rafinat de sensibilitate și inteligență artistică, de virtuozitate, de orfevru și de inspirație tumultoasă, precum și de încredere ilimitată în puterea Cuvântului și a frumosului va dăinui”. Redactorul cărții este una dintre cele două fiice ale scriitorului, muziciana Carmen Cârneci.

Poetul s-a născut la 14 februarie 1928 în satul Valea lui Lal, comuna Pardoși, județul Râmnicu Sărat (Buzău). Constat că modestia l-a împiedicat să se implice într-o sărbătorire binemeritată, la împlinirea unei vârste demne de invidiat. Dar în 1998 își dedica o poezie: „Fără-ncetare, din înalt / timp-fără-timp în mine cade / în triste zilele-cascade / în nopți tăcute, de cobalt” (*La o aniversare*).

Este licențiat în Silvicultură, la Brașov. (Nu întâmplător, a editat în urmă cu ceva ani o Antologie a pădurii, în cinci volume.) „Eu sunt omul pădurilor aspre / ca inima acestui stejar este dragostea mea / puternică – dar nu se vede / proaspătă – dar nu se vede / tăcută – și nu se vede, nu se aude…” (*Vers*) Nu este Natura cea care ne naște și ne este refugiul final?

În 1964, a fondat revista de cultură „Ateneu”, la Bacău, în anii 1972-76 a fost

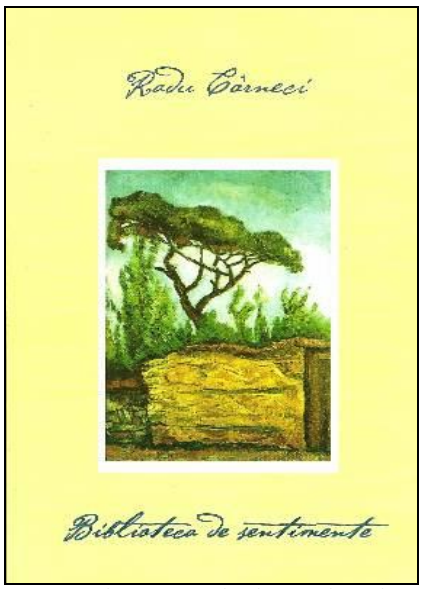

secretar al USR, a fondat apoi revista „Neamul Românesc”, Editura Orion, a condus revista „Ariel”, Fundația „Izvoare”, a colaborat și colaborează cu numeroase publicații din țară și din străinătate. „Poetul și truditorul cultural se susțin, sunt unul și același…” (Zoe Dumitrescu-Bușulenga). Poetul a debutat în 1950 la „Luceafărul”, iar editorial la EPL (condusă de Marcel Breslașu), publicând apoi circa treizeci de volume de poezie originală, traduceri, antologii, multe încununate de premii de prestigiu. Amintim aici doar câteva titluri – „Cântarea Cântărilor” (în două ediții), „Cântând dintr-un arbore”, „Scrieri”, „Sonete” ș.a. E un iubitor al clasicismului, al frumosului în stare nealterată de inovații subculturale, un idealist în sensul unui crez în perenitatea purității versului. A tradus și a antologat poezii de Leopold Sedar Senghor, personalitate africană francofonă, Khalil Gibran, Baudelaire, poeți israelieni de limba română și ebraică, sud-americani ș.a.

Ceea ce impresionează în formația culturală a lui Radu Cârneci este împletirea unei iubiri pasionale pentru natură, tradiția românească și cultura altor popoare, din Europa, Africa, Israel. Orizontul său are o deschidere puțin întâlnită la cărturarii noștri. Putem găsi alăturate poemele „Închinare lui Bach” și „Pădurea de la Fântânele”. Dar „emblema scrisului său” (I. B. Lefter) este iubirea: „…Iubirea-i axul cerurilor toate / în mari nuntiri cu muzici peste poate / un semn al ei și lumi cu lumi s-adună: / idei dansează, hăurile tună / stele-n ghirlande leagănă-se roate / iubirea-i axul cerurilor toate…” (*Iubirea de iubire*). Scria Mircea Tomuș: „Poezia lui Radu Cârneci tinde să exprime o dimensiune interioară dintre cele mai importante ale omului: Iubirea”, iar acad. Mihai Cimpoi sublinia: „Ca și pentru Ovidiu, pentru Radu Cârneci rostirea Iubirii, care ține de divinitate, de adâncurile ființei, este echivalentă cu rostirea Adevărului. Ea este realitatea supremă, ce atinge absolutul…”

Magda și Carmen Cârneci și-au urmat tatăl în pasiunea pentru frumos și cultură, prima ca poet, eseist, a doua ca muzician. „Iarba mea, lumina mea, fetele mele, / iată timpul aducându-mă-n cântece, / văile cerului umbrindu-mi obrazul, / drum făcându-mă stelelor. // Iarba mea, lumina mea, fetele mele, / / cum v-ați înălțat ca două voievodițe / și cum s-a ivit pe fruntea voastră cununa, / bucurie ochilor mei.” (*Iarba mea, lumina mea…*)

Dintre personalitățile care i-au acordat prietenia lor, îi amintim pe fostul președinte al Senegalului, Senghor, și pe Marele Rabin al Genevei, dr. Alexandru Șafran. „Prietenia-i ca durerea: / de s-a topit, nu mai existi! / dar de-o păstrezi, mai dulce-i mierea, / și se-nsenină ochii triști! // … // Prietenia-i drept oglindă: / privindu-te, privești la cel / ce-n suflet tainic te colin-dă: / el e în tine, tu în el!...” (*Prietenia*)

Numeroși poeți, artiști plastici l-au elogiat, i-au făcut portrete. E o personalitate mai bine cunoscută în străinătate decât în țară, din păcate. Iar referințele nu lipsesc, nici de la noi, nici din alte țări – Lucian Alexiu, Valeriu Anania, Ion Apetroaie, Al. Balaci, Eugen Barbu, Horia Bădescu, Sabin Bălașa, Voicu Bugariu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Hristu Cândroveanu, Shaul Carmel, Mihai Cimpoi, Șt.Aug.Doinaș, Paul Dugneanu, Victor Felea, Dinu Flămând, Tudor George, Aureliu Goci, Dan Grigorescu, Ioan Holban, Mircea Iorgulescu, Carol Isac, Gh. Istrate, I.B. Lefter, Al. Lungu, Solomon Marcus, D. Micu, Dan C. Mihăilescu, Romul Munteanu, Ramiro Ortiz, Irina Petraș, Al. Piru, Petru Poantă, Adrian Popescu, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Eugen Simion, C. Stănescu, Grete Tartler, Ioni Tuvia, Mircea Tomuș, L. Ulici, Cornel Ungureanu, Tudorel Urian, Grigore Vieru, Henri Zalis ș.a., notați aici în ordinea alfabetică.

Un bărbat frumos la suflet și la trup, născut pe meleaguri încărcare de istorie, pe unde a ctitorit și Vodă Brâncoveanu, iubitor nu numai de Poesie, dar și de cultura popoarelor, fără nicio prejudecată, Radu Cârneci e un model demn de urmat.

„Da, am trecut prin acest veac străduindu-mă a rămâne mereu sub protecția acelui dicton latin: *sine ira et studio*. / Spre capătul drumului, deci, împodobindu-mă cu acest: / **Finis coronat opus** / *Tocmită-i cartea-n ultima ei filă!* / iar gândul cade fără să murmure / sub clipa ca o tainică secure / zâmbind în sine, retezând abilă…”

Fie-i cât mai îndepărtat capătul drumului!

BORIS MARIAN

---

*Radu Cârneci, „Biblioteca de sentimente. Documentar bio-bibliografic ilustrat”, Editura Anamarol, București, 2013, 335 pag.

În geminarea numărului nunţii: „55“

Un număr ce indică o vârstă aurie – în 2012, pentru ardeleanul poet Nicolae Băciuţ (născut la 10 decembrie 1956, la Chintelnic / jud. Bistriţa-Năsăud) – este „55“, obţinut prin „geminarea“, „dublarea“ numărului **nunţii** („5“), ce, prin însumare („în întreg“, **5 + 5 = 10**), dă **decada de aur** (cum, de altfel, şi „primele patru conducătoare“ de Lume: **1 + 2 + 3 + 4 = 10**), număr îndreptăţit, fireşte, a fi titlul unui volum aniversar de poeme, ***Cincizeci şi cinci*** (2012)*, volum de se structurează în „binomul“ ciclurilor: (I) ***Săptămâna luminată*** (după titlul poemului „deschiderii“) şi (II) ***În dunga nopţii*** (reunind poeme venite «pe nepusă masă [...] scrise pe patul de spital» – ***În loc de prefaţă***, p. 6; acestui ciclu secund, i se alătură «...„ciornele“ unor poeme, cu caligrafia grăbită a locului şi stării de creaţie» – ***ibid.*** –, **caligrafieri ce se înfăţişează drept „martore“ de** ***crez poetic:*** „Eu cred în inspiraţie şi spontaneitate. Nici nu cred că se poate scrie altfel poezie. Cel puţin, prima „şarjă“ trebuie să iasă din focul inspiraţiei. [...] Sunt un autor grijuliu cu textele sale, chiar dacă, inexplicabil, am pierdut poeme, ori au ajuns prin cine ştie ce cotlon internautic. [...] după ce le-am scris pe petice de hârtie, pe colţuri de cer.” – p. 5).

De fapt, **cinci ca „nuntire“ întru Logos**, după cum certifică însuşi autorul în „cuvântul înainte“ (din care am citat şi mai sus), se relevă sărbătoreşte la Nicolae Băciuţ şi prin **numărul cărţilor sale ce au văzut lumina tiparului în cel de-al 55-lea ocol al Soarelui**: „Această carte nu exista în planurile mele. Când am constatat însă că mă apropii vertiginos de 55 de ani, m-am gândit, într-o clipă, să marchez într-un mod aparte acest moment. Aşa s-au născut această carte de poeme, ***Cincizeci şi cinci***, şi alte volume: ***Altă facere a lumii, Nicolae Băciuţ în receptări critice, Lentila de contact, Presa culturală mureşeană. Reviste, jurnalişti. Repere***...”; mai mărturiseşte că volumul îşi relevă „tabla de materii“ de prin „hârtii“/„fişiere“, din „poemele scrise în ultima vreme, ori poeme uitate, din alte timpuri.

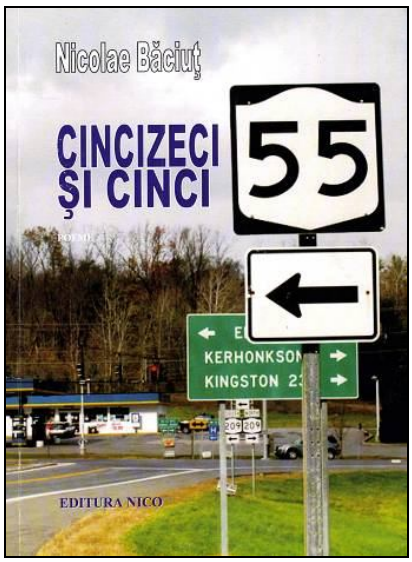

Aveam nevoie, nu?, de cincizeci şi cinci de poeme, nepregătite pentru un moment festiv, poemele mele cele de toate zilele şi nopţile. Toate cuprinse într-o cifră, într-o vârstă, într-o vamă.” (p. 5).

O foarte interesantă **artă poetică** (din 15 mai 2011) a lui Nicolae Băciuţ abordează – ghilgameşian – „***ens***-Poemul-Enchidu“ ca sălbăticiune sortită spre „îmblânzire“ doar Poetului: „În sfârşit, am mai îmblânzit un poem – / Dresate cuvinte, puse în lesă, mă urmează pe străzi, / Amuşinând în stânga şi în dreapta, / Mârâind uşor, / Dar fără să mai muşte pe nimeni. // În fiecare dimineaţă, îl scot la plimbare, / Îl dezleg / Şi-l las să zburde în voie, printre tufişuri, / În căutarea unei iluzorii prăzi – / O pisică, un câine al străzii, / Orice nu e după chipul şi asemănarea mea... / [...] // Când plec de-acasă, poemul meu veghează, / [...] // Cândva, poemul nu va mai avea nevoie de mine.” (***Îmblânzirea Poemului*** – p. 13).

Lămurit fiind chipul de ***ars poetica*** – din cele 55 de poeme –, se cuvine a urmări vălurit-murmurătoarele, ori abisalele trăiri ale eroului liric băciuţian, evenimentele extraordinare la care participă eroul / eul său poematic; dar, înainte de toate, e bine să pornim – ca în orice labirint celest-rotativ – pe firul roşu al sacrelor sale „iubireme”/„erotolireme” (termenul s-a născut „spontan“, chiar în această clipă recenzios-îndimineţită, prin analogie cu ***lexem/semantem***, ***mitem, morfem*** etc.), din ***Săptămâna luminată***, chiar dacă mai sunt glisante confuzii datorate acelor zeităţi ce tutelează fiecare dintre zilele săptămânii şi meteorologia zariştii de suflet: „În fiecare luni / e miercuri, / în fiecare nor / sunt ploaia ta, / în fiecare lacrimă / e ochiul / ce nu mă poate lăcrima.» (p. 7); **erotoliremul-Ea (Iubirea Christianică/laică) şi erotoliremul-El (Iubirea Christianică/laică) –** din care poate oricând să se ivească întregul androginic de dinaintea lecţiei de anatomie a Olimpului –, pe când „zăpezile se oxidează / de-atâtea sângerări”, intră în câmpul magnetic al superb-paradoxistului motiv, „colivia expirată“ („soma-sema“): „De-atâţia fulgi / ca nişte blitzuri, / să-ncapă albul în fotografii, / să-ncapă toată viaţa noastră / în expirate colivii” (p. 9).

Eroul poematic băciuţian mai vopseşte „viaţa unei secunde”, „în roşu, cu sângele-i cel tânăr / de-acum” (***Roşu*** – 20 aprilie 2011, p. 10), ori comunică, graţie Internetului, cu Dumnezeu („Am dat clic / pe Dumnezeu / şi s-a deschis / o fereastră / şi în fereastră, / o altă fereastră, / în care se deschidea / încă o fereastră – / şi-n fiecare fereastră / era Dumnezeu” – ***Internet***, 25 aprilie 2011, p. 11), participă întru catharsis la redimensionarea sufletului de Sfintele Paşti („Dumnezeu sădeşte-n noi lumină / Dinspre ochiul lăcrimând – / Până-n trupul nostru se alină / Lemnul cruciinmugurind” – ***Înviere***, Paşte, 26 aprilie 2011, p. 12), se supune unor fantastice metamorfoze – **dinspre Iubirea Christianică înspre iubirea de păsări-idei** ce vin să i se încuibeze în fereastră „până ea însăşi se transformă-n cuib”, până când el, însuşi, le este cuib, dar şi anotimpuri echinocţiale, sau anotimp hibernal, până când şi El, cel de Geniu locuit, „le devine lucarnă“ (cf. ***Cuib***, p. 14), **dinspre Iubirea Christiană înspre nemoarte**, graţie „închiderii acelui sartrean **în-sine / pentru-sine**“ „în carte / cum ierburi în nisipuri”, „în litere / care-au uitat de plumb, / în ultimul cuvânt”, „ştiut”, „pierdut în şpalt” „după o noapte albă fără tine” (***Altă moarte***, 21 iunie 2011, p. 15), „în ultimul cuvânt / până un alt, / asemeni lui, / se-nchide-n carte / ca-ntr-o altă moarte”, până când „îi moare şi moartea“ ca „zare altui răsărit» (***Moartea morţii***, Topliţa, 18 iulie 2010, p. 17), thanaticul înstăpânindu-se-n viaţă, viaţa înstăpânindu-se-n moarte, ca jertfă de sublimă→

ION PACHIA-TATOMIRESCU

zidire: „Până la tine este noapte, / ca o lacrimă pe cer, / până la mine totu-i şapte / ca un ler dintr-un alt ler. // Şi ziua parcă e de iarbă, / iar pasul tău e ca o rană, / şi mâna mea e încă oarbă, / iar zidul tău încă e Ană.” (***Până la tine***, 5 august 2011, p. 18).

Alteori, graţie Iubirii Christianice, graţie sublimei jertfe de zidire, înzestratul erou liric aude, nu vreun plâns bacovian al materiei, ci un plâns al Atoatecreatorului: „Doamne, ştiu că plângi acum – / nu ştiu unde, nu ştiu cum.” (Sibiu, 2 noiembrie 2011, p. 23), poate, pentru că-l cheamă iarna (pe eroul poematic băciuţian) „într-o limbă albă” (***Colivia toamnei***, Alba Iulia, 30 octombrie 2011), poate, pentru că-i „ca trandafirul pietrei / în pustie” (28 noiembrie 2011, p. 39), poate, pentru că „vinul trage toamna / după el, / ca-n iubirile uitate – / aşteptare / între armă şi rastel” (***Mas***, 2 decembrie 2011, p 31), poate pentru că are superbe traiectorii de zar („Mai caut ziua, luna / anul, / ca să mă-nchid / în calendar, / în care orei să-i fiu clipă, / în care ţie să-ţi fiu zar.” – ***Zar***, 8 decembrie 2011, p. 42).

Ciclul secund, ***În dunga nopţii*** (pp. 45 – 55), stând „mai la vale“, sub motto-ul cules de la un filosof-pacient-şi-mare-anonim („În fiecare seară ne culcăm cu moartea în pat. Într-o dimineaţă, numai ea se mai trezeşte” – ***Dedicaţie***, p. 54), amplifică registrele thanaticului, poematicul său erou „luat de mână de Dumnezeu“ – deşi-i (el, eroul) cu tâmplă şi inimă în tangenţă la ecranul de celestă sticlă a limitei tragic-existenţiale – simte parcă o reîntoarcere în Cuvânt / Logos, într-un timp genezic-înmuguritor: „Când Dumnezeu / te ia de mână, / mai poţi să te-ntâlneşti / cu un poem, / care în locul tău / va respira / şi-n care încă te mai chem. // Când Dumnezeu / te ia de mână, / te-ntorci în primul său / cuvânt, // te-ntorci / în clipa ce se-amână.” (***De mână cu Dumnezeu*** – 19 decembrie 2011, [h.] 22,10’, p. 52), „te-ntorci“, însă nicidecum în „starea de zero a universurilor“.

---

*) ***Cincizeci şi cinci***, poeme, de Nicolae Băciuţ, Târgu-Mureş, Editura Nico, 2012.

În liniştea poemelor fără sfârşit

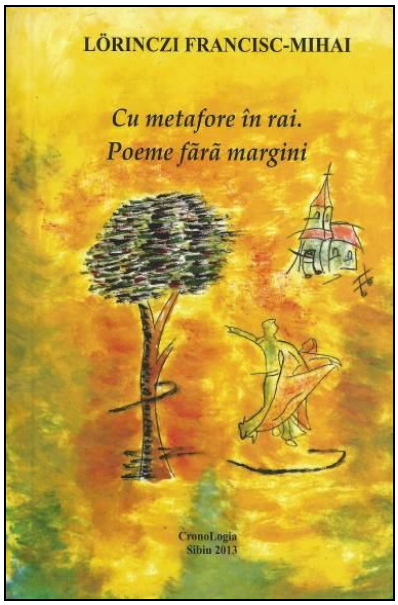

Lörinczi Francisc-Mihai obişnuieşte să se exprime în registru metaforic, poemele sale se cufundă în preaplinul emoţiilor fără sfârşit şi nu mai caută evadarea, trăind pe deplin cantonate în acest tărâm al reveriei purificatoare. Poezia îi oferă autorului modalitatea de expresie cea mai potrivită structurii sale intime, deşi metaforele îi ţâşnesc din vârful peniţei şi atunci când scrie eseuri (*Popas pe malul gândurilor* - 2013) sau critică literară. Volumelor anterior publicate (*Preludii* – 2011, *Michelangelice. Scrisori de dragoste* – coautor Lörinczi Maria-Daniela, 2012, *Anotimpurile dragostei* - 2013), li se adaugă recent un altul, cu şi mai pronunţat apetit pentru metaforă, aşa cum se prefigurează încă din titlu: *Cu metafore în rai. Poeme fără margini* (2013).

Iubirea şi minunea fiecărei zile clădesc fiinţa poetului pentru lumea nevăzută a marii întâlniri: „Nu poate să nu fie o sensibilă lume nevăzută/ în care să ne dezbrăcăm de cotidian/ şi să primim aripi/ care să ne înfăţişeze înaintea lui Dumnezeu./ Mă clădesc în fiecare zi./ Contemplu minunea vieţii,/ natura în splendoarea sa/ şi ard de frumuseţe./ Oare potecile tale curge-vor la fel?/ Am munţii în faţă/ şi cerul cu nori deasupra,/ iar tu mă umpli dinlăuntru./ Să nu visezi ar fi un sacrilegiu,/ când azi se sinucide realitatea.” (*Pânza I*). Ne întâmpină în poezia lui Lörinczi Francisc-Mihai o panoramă atât de solară, peisaje radiind de lumină şi frumuseţe, de gânduri şi vise pozitive, probabil o manieră personală de a contracara realitatea prozaică, tot mai ostentativ ancorată în grotesc şi efemer.

În plus, observăm această disponibilitate deosebită spre admiraţie, această putere a elogiului naturii şi iubirii în formele ei cele mai pure, această uimire cuprinsă în „poeme fără margini”, alunecând pe liniştea apelor, pe amintirile copilăriei sau pe tăcerea de necuprins a munţilor, căci exaltării, ca stare de spirit preponderentă, îi corespunde, în poemele de faţă, desenul figurativ al muntelui, punând în relief tentaţia nemărginirii, a zborului infinit, a unei ascensiuni plurivalente (spre Dumnezeu, spre sine, spre cunoaşterea lumii, spre iubire, spre purificare ş.a.).

Muntelui i se asociază râul (izvorul, pârâul) ca surse ale aceleiaşi limpezimi de cleştar intrate în voia pietrelor, în drumul aproape misterios al văilor, picurând în peisaj linişte şi taină a facerii (a devenirii, a nuntirii elementelor naturii şi, analogic, a fiinţelor-pereche). Graţia acestor rânduieli (curgeri), prinse în nevăzutele tipare tradiţionale, se asociază firesc mâinilor aflate în rugăciune. Atmosfera, încărcată de emoţie şi deplină migală a gândurilor, coboară din tablou, îmbrăcând culoarea peisajului în aura matinală a timpului purificator.

Pecetea de originalitate şi viziune a acestor poeme constă tocmai în această forţă a imaculării şi înmiresmării, mergând de la cuvinte, de la interioritatea sufletească până la înfăţişarea exterioară a universului. În mod definitiv, opţiunea privirii poetice este una a esteticului absolut, recognoscibil oriunde în natură, în simţămintele umane sau în aspiraţii. Unui astfel de episod, poetul îi dedică un *Remember*: „Dimineaţa îmbrăcată în graţie, / timpanul ascultă tăcerea din limba zorilor, / greierele tace. / Lângă mămăliga aburindă/ mâini se-mperechează în rugăciune,/ rânduială divină. / Nisipul scurs în grabă se usucă în clepsidre/ şi pe un aşternut nou se culcă cuvintele / şi, ca note pe partitură, vorbesc în dodii, / rumegă tăcerea zorilor / născând lumina la poalele muntelui, / pe mal de râu îmi curge liniştea/ talangă, un ceasornic →

MONICA GROSU

Vechi / ţesut în mine de mâini aspre, / dar cu migală şi stăruitor, / de un inelar simplu / legându-se întregul lanţ uman / prin suflare cu azur înmiresmat.

„Universul liric al *Poemelor fără margini* se construieşte pe cromatica nuanţată a florilor şi miresmelor de munte, pe boarea gutuilor în toamnă, pe covorul moale al ierbii, căci poezia de faţă mizează mult şi pe descripţie, la fel ca şi pe atmosfera de candoare şi discreţie a gesticii. Impresia este de consecvenţă a tonalităţii lirice, nici discursul nu suferă rupturi tematice sau tulburări de perspectivă, dominând printr-o plasticitate ritualică.

„Cu metafore", poetul pătrunde în raiul înţelegerii şi iubirii, în aventura cunoaşterii şi mărturisirii frumosului, în experienţa definitorie a vieţii – credinţa în redempţiune.

Din acest unghi, poezia devine ontologie şi sens, dar şi strategie recuperatoare, prilej de sărbătoare, mesaj omagial, Cântare a cântărilor: „Aceasta este noaptea, aceasta mi s-a părut / marea amabilitate a lui Dumnezeu; / Copilul, căruia îi servesc toţi îngerii, / aduce lumină în întunericul nostru. / Trei zile a durat noaptea Ta / până ce ai dat pământul la o parte. / Când Tu, Doamne, spui: s-a împlinit! / Sfinţenia ni s-a dăruit. / Lumina Ta străluceşte / într-o curăţenie nesfârşită / ce încă nu s-a mai văzut. / În lumina Învierii Tale / eşti Tu, Doamne, chiar aici." (*Psalm*).

În întreaga sa poezie, Lörinczi Francisc-Mihai face elogiul frumuseţii şi al valorilor moral-spirituale, versurile sale se umplu (blagian) de admiraţie şi încântare în faţa „corolei de minuni a lumii", spre care Poezia este doar calea conducătoare spre „izvor", autodefinitorie: „Poezia este o grădină-nmiresmată / În care poetul este o albină. // Poezia este azurul care dăruieşte, / Iar poetul cupa care se umple de ea. // Poezia este nectarul iubirii / Poetul, cel care îl soarbe. // Poezia este misterul nemărginirii,/ Poetul o uşă deschisă spre necunoscut. // Poezia este lanul de grâu, / Poetul rodirea care îi poartă graiul. // Poezia este marea desăvârşită, / Poetul un fir de nisip încoronat. // Poezia este cântecul norilor cernând ploaia, / Poetul, vlăstarul născându-se din humă. // Poezia este trandafirul gingaş/ Poetul, spinul care îi simte şi durerea." (*Poezia şi poetul I*).

Arta poetică se continuă prin aceleaşi reluări şi reveniri la esenţa mântuitoare a vieţii: dragostea. Înţelegem că şi poezia este tot dragoste, fiindcă se dăruieşte, cum slujbaş credincios al ei este poetul şi fiecare dintre noi putem reface, în concepţia autorului, traseul dăruirii, al nuntirii ideale, androginice cu valorile adevărate: „Poezia este aur nepreţuit, / Poetul îi este sclipirea. // Poezia este arta de a deschide porţile / Poetul e cel care te trece dincolo. // Poezia e cea care umple / Poetul, un nobil vas. // Poezia se află în jurul tău / Poetul: ochiul care te face să vezi. // Poezia este regina frumuseţii, / Poetul, prea umila-i slugă. // Poezia este Iubirea, mireas(m)a / Poetul este Iubitul, mirele. // Poezia este pădurea misterioasă/ Poetul, oxigenul care ne aduce aerul în suflet. // Poezia este un fluture gingaş, / Poetul cel care îţi transmite fâlfâitul aripilor. // Poezia este floarea din inima ta/ Poetul eşti tu." (*Poezia şi poetul II*).

Versurile volumului *Cu metafore în rai. Poeme fără margini* se aştern pe un fond muzical discret, mai mult intuit, alternând tonalitatea psalmică şi trilul îndepărtat al pădurii ce măsoară clipele în bătăi de aripi şi fremătări de vânt.

Cu toate acestea, în peisajul interior al poetului mai picură din „ruginiul amintirilor târzii", mai cad ploi infernale, „cu sare şi fără de făclii" (*Când aurul a curs în brazde II*). Dar dreaptă şi fierbinte rămâne rugăciunea, învăluită în amintirea bunicii, prelinsă „cu lacrimi / în grădina bunicului meu." (*Iarba*).

Cu predispoziţie spre metaforă, aşa cum arătam la început, poezia lui Lörinczi Francisc-Mihai dovedeşte mobilitate asociativă şi muzicalitate (fină), încărcându-se totodată de un pronunţat mesaj etic, alături de impulsul apropierii şi regăsirii celuilalt.

Această nevoie a apropierii de tot ceea ce ne înconjoară, a înţelegerii şi capacităţii admirative constituie o trasătură dominantă, asigurând poemelor de faţă nu doar relevanţă, ci şi statutul de originalitate într-un decor liric destul de diversificat, cum este cel contemporan.

Sincroniile latinităţii în „Las elegías de Bad Hofgastein"

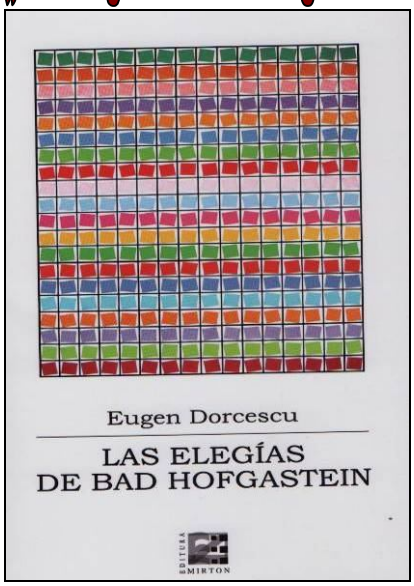

De puţine ori mi se întâmplă să recitesc o carte, ca să nu mai spun că niciodată nu am scris de două ori despre vreuna. Nici de data aceasta nu scriu pentru că l-aş percepe altfel pe Eugen Dorcescu, dar din tot mai numeroasele traduceri din scriitorii noştri în varii limbi, mai mult sau mai puţin sensibile la rostirea românească, puţine sunt acelea care-şi duc mesajul *in integrum* spre alte orizonturi de simţire. Cunosc *Elegiile de la Bad Hofgastein* (Ed. Mirton, Timişoara, 2010) încă de la puţină vreme după apariţia lor şi le-am remarcat cum se cuvine la timpul potrivit. Acum însă le am în ediţie bilingvă, spaniolă-română, în traducerea lui Coriolano González Montañez (*Las elegías de Bad Hofgastein*, Ed. Mirton, Timişoara, 2013) şi înţeleg (a câta oară!) ce înseamnă nu numai să fii tradus cu har, ci mai cu seamă ce justificată satisfacţie ai când îţi citeşti poeziile într-o limbă care îţi permite să te regăseşti în ele. O amiciţie sinceră s-a înfiripat de câţiva ani între poetul Eugen Dorcescu şi mai tânărul poet spaniol Coriolano González Montañez, cei doi traducându-şi cărţile reciproc în limbile română şi spaniolă; începutul se făcea cu *El camino hacia Tenerife* (2010), ca mai apoi Eugen Dorcescu să traducă singur un florilegiu din poezia lui Andrés Sánchez Robayna (*La sombra y la apariencia*; Barcelona, 2010), *Umbra şi aparenţa* (Ed. Mirton, 2012). Şi de data →

IULIAN CHIVU

aceasta (*Las elegías de Bad Hofgastein*), traducerea, fiind făcută de un poet spaniol, întâmplarea este fericită cu adevărat. Și asta fiindcă Coriolano González Montañez, născut la Santa Cruz de Tenerife (1965), căruia i s-au decernat mai multe premii pentru poezie în țara sa, împrospătează cu un tonus original lirica spaniolă chiar și atunci când tristeți ontice umbresc cugetarea cu neputințe metafizice, precum în *Este ultimo milenio de sombras tras du recuerdo* (1987), *Las llanuras del desierto* (1991), *Las montas del frio* (2005) și nu în ultimul rând în *El viaje – poemmas* (1984-2000), tradusă și publicată de Eugen Dorcescu la aceeași editură timișoreană, Mirton. Spaniolul Coriolano González Montañez l-a citit în românește pe Eugen Dorcescu și e impresionat de poezia acestuia. *Cu un limbaj crud, direct, nud, parcimonios în ce privește retorica, Dorcescu confruntă – și ne determină să confruntăm – viziunea sa descărnată asupra morții*, citim în *Confluențe literare* (20 aprilie 2012, preluare după *El Perseguidor. El vuelo de Icaro*; CLXXV/28 martie 2012, p. 7, Tenerife), cu referire la volumul *Poemas del Viejo* (*Poemele bătrânului* – 2012), în traducerea Rosei Lentini și prefațat de un alt cunoscut poet spaniol din Tenereife, universitarul Andrés Sánchez Robayna. Coriolano González Montañez descoperă la Eugen Dorcescu un complex românesc al morții, o thanatologie surprinzătoare pentru el poate tocmai prin relevanța unor afinități de simțire ce reverberează în mai toată spiritualitatea latinității. Surpriza aceasta se regăsește în accentele, deloc distorsionate în traducere, cu care el marchează intensificările latine ale unor trăiri general umane înmuiate într-o ușoară undă defensivă, vag introvertită, necunoscută altor spiritualități occidentale. Poate că și aceste afinități îl determinau pe Andrés Sánchez Robayna, și el un poet metafizic și un bun cunoscător al liricii românești de astăzi, să „*atragă atenția asupra lui Dorcescu ca poet European, în ciuda faptului că împrejurările sociale și culturale ale țării sale, pe durata prea multor ani, l-au izolat, în mare măsură în limitele propriei limbi, și doar în vremea din urmă această operă a început a fi cunoscută în restul continentului. Fiindcă important este că în creația lui Dorcescu sunt puse unele din cheile cele mai adânci ale modernității poetice*" (coperta a IV-a, *Las elegías de Bad Hofgastein*). Și una dintre aceste chei ar fi tocmai reflexele metafizice din poezia lui, semnalate și de Coriolano González Montañez când scria despre *poezia metafizică a lui Eugen Dorcescu*. Tematic, *Las elegías de Bad Hofgastein* nu pot fi decât metafizice fiindcă spațiul reflecției transcende experiențialului care o determină, deși cade totuși sub simțurile cele mai delicate ale poetului. Nimic nu e excesiv din moment ce umbra morții urmărește Ființa până dincolo de ea însăși: *Ei au murit, poate / încă mai mor, / spre-a fi vie Ființa* (p.93) sau *Eu nu-ncetez a / fi viu./Mama nu-ncetează / să moară/* (p.89), lucruri care la traducerea în spaniolă nu ridică dificultăți tocmai datorită spiritualității care a permis exprimarea identică a conceptualizărilor: *Ellos murieron, quizás / mueren aún, / para que El Ser esté vivo. /* (p. 92) sau *Yo no ceso de/estar vivo. / La madre no cesa / de morir* (p. 88). Altfel ar fi stat lucrurile la o eventuală traducere în limba engleză sau într-o limbă nordică, de pildă suedeza: *De kan ha dött / och fortfarande dör / för att leva för evigt*, respectiv, *Jag upphär inte att vara vid liv / mor upphör inte att dö*. Traducerea literală nu e posibilă tocmai din motive de reprezentare, de conceptualizare, din motive idiomatice și de cultură în definitiv. Nu se poate spune însă că misiunea asumată de Coriolano González Montañez este o simplă formalizare de genul *copy/paste*; Eugen Dorcescu, cu toată sinceritatea trăirilor exprimate, nu-și relevă profunzimile decât unei reflexivități intuitive atente, nonconcesive. În timpul translării, reglările conceptuale se fac ori de câte ori traducătorul, bun cunoscător al limbii și culturii noastre, simte nevoia unor precizări ca de pildă în versurile: *Îi sunt recunoscător că-mi țese din / raze de soare / statura măruntă / a mamei / venind pe cărare. Venind, ca altădată, către / Poiană, venind fără veste…* (p. 29). Aici, traducătorul notează o observație de nuanță semantică, de diferențiere în sinonimie, fiindcă spaniola o cere: *Le estoy agradecido / de que me teja en/ los rayos del sol / la estatura menuda / de la madre / que viene por el sendero. / Que viene, como en otro tiempo, / hacia / el Claro, que viene / inesperadamente/ que no me diga…* (p. 28). El le va spune cititorilor spanioli că *Poiană* (*Claro*) este un *Topónimo de la mitología personal de Eugen Dorcescu. Se refiere a un peisaje edénico, ubicado muy cerca de la casa natal y ahora destruido* (p. 30). Desigur, toate acestea converg într-o metafizică românească complexă, cu adânci implicații etnogenetice despre care au scris, printre alții, Constantin Brăiloiu, Ov. Densușianu, Ion Mușlea, Ernest Bernea, iar mai recent, la Paris, sub semnătura Ioanei Andreescu, în colaborare cu Mihaela Bacou (Payot, 1986), se publica un studiu remarcabil de thanatologie românească, *Mourir à l'ombre des Carpathes*. Poezia lui Eugen Dorcescu nu este una *ascetică*, stricto sensu, dar nici profană și, ca atare, fiindcă atinge cu vibrațiile ei lirice regiuni emoționale subtile, converge în transcendent nu neapărat cu *ură față de trupul pământesc*, cum nota Coriolano González Montañez parcă cu o vagă trimitere spre religiile brahmanice, îndreptățită doar de un singur cuvânt, *samsara*, la p. 59 (*Ascultând cum, în / noaptea de dincolo, / duhul ei călătorea,/ cum lupta, / spre / a ieși / din samsara*). Mai degrabă cred că Eugen Dorcescu, cel puțin cu volumul în discuție, centrat pe moartea mamei, excede conceptul și sacralizează ideea în hipersensibilități românești autentice. *Dar / ce-aș face, oare, / dacă mamei aș dori / să-i trimit o scrisoare? / Cum aș întocmi-o în / idiomul acela, pe care / nu-l pot vorbi nici viii, / nici morții, / în limba eternă, de / toți înțeleasă și / de nimeni știută, / a morții?* (p. 53), scrie cu sensibilitate cultivată poetul, doctor în filologie cu o remarcabilă teză despre *Structura lingvistică a metaforei în poezia română*, autorul mai multor volume de versuri ce se cer traduse nu numai în spațiul spiritual al latinității, unde Ființa reverberează aproximativ după aceleași constante. Ar fi momentul, iată, cum observă nu numai Andrés Sánchez Robayna, să scoatem *din izolarea propriei limbi* cu mai mult curaj și alte nume decât cele expediate spre universal cu recurențe ostentative, după axiologii autohtone lipsite de șansa globalizării.

Tetradele tipologice ale lui Mircea M. Pop

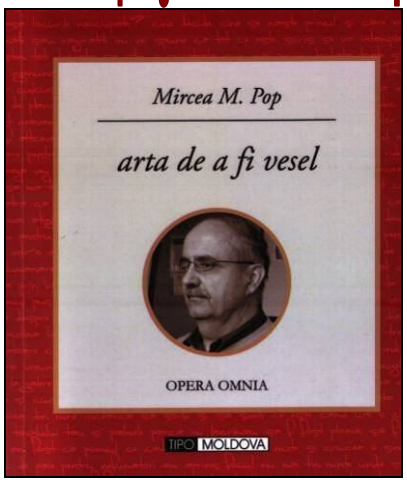

Nu-mi pun o întrebare retorică: ce fel de poet este Mircea M. Pop? Ci una iscoditoare, doritoare să afle cât mai multe lucruri despre autor şi despre literaturitatea lui.

Dar în primul rând ce este un autor? Michel Foucault are părerea că acesta este purtătorul/producătorul unui discurs transgresiv, al unui act „plasat în câmpul bipolar al sacrului şi profanului, al licitului şi ilicitului, al religiosului şi blasfemiatoriului"[1].

Mircea Eliade ar obiecta că prin religarea sacrului şi umanului în lumea modernă, omul areligios descinde tot din homo religiosus şi este, fie că vrea sau nu, opera acestuia, adică „s-a constituit datorită unor stări asumate de strămoşii săi, fiind în cele din urmă rezultatul unui proces de desacralizare."[2]

Acest proces este şi el dualist căci poetul e un om trist care voieşte a se licenţia în „arta de a fi vesel". Oximoronica atitudine împrăştie atâta linişte în jur încât, în stil oblomovian, autorul ezită ad infinitum între a da frâu emoţiei sau a o eradica printr-un râs rabelaisian, între a se confesa, mărturisindu-şi „lanţul nemulţumirilor" privind gramatica verbal-nominală drept „închisoare de cuvinte", sau a se arăta, fericit ca un demiurg – că dialogul între senzaţii şi semnificaţii s-a materializat în „permutaţii" ludico-experimentale cam în genul celor conceptualizate de Jacques Derrida, cel preocupat de „originea mişcării, acel ceva care face posibilă o mulţime de configuraţii."[3] dar şi în arte poetice, invocaţii didactice, definiţii, haiku-uri, ode, (auto)portrete etc.

Termenul „vesel" – găsim la un reputat filosof grec contemporan – este o categorie estetică şi ea situată pe traseul ascendent polarizat / grotesc-frumos[4].

A fi vesel înseamnă a fi glumeţ, hazliu, comic, umoristic, hâtru (precum Moş Nichifor Coţcariul al lui Ion Creangă). Carlos Bousoño pretinde a soluţiona o necunoscută: comunitatea de mijloace între poezie şi glumă: „într-un caz substituirea lingvistică are virtutea de a ne emoţiona în vreme ce în celălalt caz produce în noi un efect într-un anumit mod invers, de veselie zeflemitoare"[5].

Însă, poezia lui Mircea M. Pop e mai degrabă o dicţiune tragicomică, exuviantă, cam în maniera nichitastă-nesciană de a suscita în cititor în acelaşi timp şi râsul, şi plânsul. I-aş zice simultaneism şi cred că n-aş fi prea departe de adevărul gol-goluţ ca-n filmele lui şi cu Charlot în care procedeul e fundamental: aceeaşi expresie care ne face să râdem, în mod paradoxal ne emoţionează; prin urmare, poeticul trebuie receptat ca fiind prin esenţă inversul comicului; poetul poate fi uneori o persoană atât de rizibilă dar pe lângă toate acestea e o fiinţă ingenuă şi pură, plină de bunătate, generozitate, dragoste.

«Poetul» lui Mircea M. Pop – care de acum e metapoet – „ia cuvintele precum bijutierul pietrele / încercând să le potrivească / îndeajuns de sceptic / neştiind ce va ieşi, până la urmă". Potrivirea arghezieană şi hazardul dadaiştilor ies în relief ca legi adoptate dar din poziţia de „aristocrat al poeziei" care, totuşi, scrie „poezii nobile... învăluite într-o aură de mister", cum la Lucian Blaga. De la „Pasărea sfântă" a lui L.Blaga, la „Pasărea în zbor" a lui C.Brâncuşi, care cântă, evoluţia nu-i decât una aşteptată... analogic.

Apoi poetul se trezeşte aruncat, hamletian, în dilema demarării primului poem: cum „să-l înceapă / cu o consoană / că sunt mai multe / sau cu o vocală / că sunt mai gingaşe"?; cum să-l scrie: acasă sau în exil? Un posibil portret al poetului ar fi întocmai celui schiţat de Carlos Bousoño: el „ia ironia drept arma împotriva tristeţii / de aceea plânge cu un ochi / şi cu celălalt râde" şi „e un poet înţelept / care se mişcă cu dezinvoltură / în propriu-i câmp magnetic".

Ironia este, pragmatic şi programatic, cuplată cu emoţia (vezi „Personal am privit cu emoţie", pag. 21), precum şi „arta de a fi vesel" cu „arta de a nu face nimic", rezultatul efortului fiind «nimicul» ca-n filozofia lui Heidegger[6].

Într-un „Sfat" către un confrate mai tânăr, Mircea M. Pop îl povăţuieşte pe acesta să lase poezia să curgă „Ţesută de firul inspiraţiei", s-o recitească zilnic – căci poetica recitirii e totdeauna salutară – [7] şi s-o corecteze necruţător, fiind „judecătorul intransigent / care îşi joacă marea carte a vieţii", deşi, vai, înşelător, „dintre toate artele / poezia-i cea mai ieftină / şi la-ndemână pentru creator". Şi tot ea, vai, „este copilul vitreg al literaturii / ea exprimă doar sentimente şi idei / în epoca noastră computerizată / sentimentele sunt un produs desuet / iar ideile sunt şi ele demult perimate / de aceea nici nu există state de plată pentru poet / pentru că el profesează o meserie necunoscută de / societate / deşi ea se perpetuează din antichitate / precum prostituţia / doar că prostituatele încasează banii înainte / pe când poetul – dacă nu trebuie însuşi să plătească – / rămâne în cel mai fericit caz mofluz / văzute lucrurile astfel adică realist / poetului îi rămâne drept consolare eternitatea / care şi ea tot mai nerecunoscătoare şi străină / îi întoarce intenţionat spatele".

Fireşte poemul e opera deschisă[8], viziune paradigmatică şi meditaţie sintagmatică, proiecţie a verticalităţii pe orizontală, iar „viaţa-i pentru poet o luptă / neîntreruptă / cu cuvintele...". Care cuvinte sunt la rândul lor „inocente simboluri[9] pentru obiecte şi simţăminte" greu de biruit. „Oricum – ca să închidem cercul hermeneutic – poemul este / o perlă strălucitoare[10] pentru care poetul (Scoica) „ucide singurătatea precum pasărea cucuvea", „aleargă peste munţi şi dealuri în întâmpinarea oamenilor", ajutându-i „să-şi potolească setea / prin intermediul cuvintelor", făcând – precum Moise cu toiagu-i – să ţâşnească spre ceilalţi gândurile sale, viziunile, idealurile „precum din stâncă apa de izvor", urmând apoi a le fi mesager „ca într-un templu", decizând „care dintre ei este îndreptăţit a intra pe poarta paradisului / care se cuvine să putrezească-n iad" (Vezi „Unii, alţii", pp. 63-64)

Ţesătura pe firul inspiraţiei, vorbele „traversate de firul roşu al simţămintelor" pot fie să devină valori gratuite fie „bunuri de strictă necesitate şi bunuri de lux / uneori unul putându-se transforma în celălalt".

„Pentru a-ţi putea da cu părerea / şi într-un caz şi în celălalt" eşti provocat să vezi „dincolo de suprafaţa tablourilor", transhimeneutic, spărgând „coaja aparenţei / spre a degusta sâmburele dulce-amărui al esenţei", adus în fenomenul de transaparenţă. Tablourile deci „au nevoie de ochi / spre a fi văzute, admirate, înţelese" ostensiotic, iar „ochii au nevoie de →

ION POPESCU-BRĂDICENI

tablouri hrană spre a admira, a se incita, a înţelege" sensul prim, secund şi terţinclusiv – ca în transmodernism[11].

Ba, pe deasupra, eşti şi somat, de către vulgul cel futil: „Scrie, tâmpitule, o poezie ca lumea / să se bucure lumea / şi s-o memoreze / şi să viseze / crâmpeie de imagini din ea; / să rămâi şi tu în istoria literară / pentru un ceas, pentru o seară / măcar cu o poezioară / publicată cândva / undeva."

Apropo, răsfoind „Istoriile" întocmite de Nicolae Manolescu şi Alex Ştefulescu n-am dat peste numele unor Mircea M. Pop, George Drăghescu, Dan Anghelescu, Victor Ştir, Zenovie Cârlugea ş.a. (?!), poeţi găzduiţi de TipoMoldova în colecţia *Opera Omnia. Poezie contemporană*, editură care se doreşte selectivă şi promotoare a unor personalităţi copleşitoare ca însemnătate şi notorietate.

Prin urmare, poetul se comportă când ca un Don Quijote, „în arena de hârtie / înfrânt de propria-i himeră", când ca un Sisif, scriind iluminat, transfigurat, optimist „mişcătoare semne negre / pe imaculatul sedentarei foi / destinate eternităţii", scriind convins că „poemul acesta / fi-va în sfârşit capodopera / mult visată", scriind pătruns – pe măsură ce s-ar apropia de final – de „firul rece şi sever al îndoielii / menite a-l convinge / că iar şi iar / în naivitatea-i / s-a autoiluzionat / degeaba." O voce interioară, potrivnică şi la fel de lucidă l-ar atenţiona: „ai grijă, ai grijă, / nu te îmbăta cu apa rece / a frumoaselor cuvinte sterile". Şi l-ar determina să-şi caute mai bine propria formulă magică, acea graţie căreia ar „merge la sigur". În ce-ar consta ea această „formulă magică?". Păi în a ţine cont de firul inspiraţiei, de cel al simţămintelor, de cel al îndoielii şi mai ales de „firul subţire de aur" obţinut prin înlăturarea zgurii.

Alteori, poetul are senzaţia că nu el scrie poezia, ci poezia îl scrie pe sine; ea îi pune foaia albă în faţă şi condeiul în mână obligându-l s-o maculeze, cu semnele negre ale gândurilor sale ori ale sentimentelor sale. O altă formulă magică ar putea-o institui şi o altă tetradă: arta de a fi vesel / arta de a nu face nimic / arta de a vorbi mult fără a spune nimic şi arta de a spune lucrurilor pe nume.

„Speciile literare" cultivate de Mircea M. Pop sunt: tabloul, portretul, povestirea, invocaţia, confesiunea, testamentul, inventarul, scrisoarea, poemul, ars poetica, constatarea, cotidiana, interogaţia retorică, sfatul, pastelul, mărturisirea, explicaţia, oda, haiku-ul, didactica, fresca, impresia, cântecul, definiţia, anotimpul, ipostaza, marina, micropoemul, peisajul, dialogul, permutaţia, lauda, livresca, erotica, pledoaria. Din acest unghi evaluată, lirica sa îl trimite pe critic, inevitabil, şi la stilul practicat de Gheorghe Grigurcu, la experimentalul insurgent prin ritualistica unei rostiri neutre, centripete, reprimate înspre centrul „alb", „invizibil", „intangibil", mereu ţintit ca incandescenţă îngheţată, de vulcan pietrificat.

Deşi, Mircea M. Pop ştie a se diferenţia calitativ, a se plasa într-o alternativă viabilă, rătăcind solitar, mergând pe un drum închipuit, gândind nostalgic, ori ca un vrăjitor ţinând în frâu literele ce se împreună în cuvinte, de la un moment dat, spăşit, constată ca şi Constantin Brâncuşi, că „poetul e stăpânul dar şi sclavul cuvintelor" şi cu fiecare pas pe care-l face pe nisipul eternităţii e „tot mai aproape de Dumnezeu / sau poate de duşmanul lui", „Versurile nu sunt altceva decât cioburi / din sufletul său". În consecinţă – ne cutremură poetul adresându-ni-se imperativ – patetic – „să păşim în poezie încet / căci poezia se scrie încet / literă cu literă / cuvânt cu cuvânt" – Scrierea poeziei, pag. 178) ca într-o catedrală / mergând pe vârfuri / cu capetele descoperite / şi inimile deschise / pregătiţi a asculta / Cuvântul / din care înfloreşte / pururi lumina" – Mod de a lectura poezia, pag 230). Ca „un înger exilat în templul cuvintelor", ca un „violonist cu arcuşul condeiului pe struna hârtiei", poetul aspiră la perfecţiune, în timp ce scrie, făcându-şi singur din vorbe sicriu, aspiră a prinde „într-un vers / misterul întregului univers", întrucât „aceasta-i toată arta", iar „cuvintele" sunt „totul" „de la o vreme", de când – „se autodenunţă" – poetul – îl interesează doar verbele „ce sugerează acţiune mişcare".

Dar de ce ar fi cuvintele totul? Gérard Genette consideră că ele transformă gramatica într-un fel de vrăjitorie evocatoare: „cuvintele reînvie, în carne şi oase, substantivul în măreţia lui substanţială, adjectivul, veşmânt străveziu care îl acoperă şi îl colorează, şi verbul, înger al mişcării, ce dă primul impuls frazei"[12]

Pentru Mircea M. Pop cuvintele „pot purta minciuna în ele ori adevăruri etern valabile", ele „sunt alfa şi omega începutul şi sfârşitul", iar arta, totuşi, redă realitatea, fie ea servindu-se de pictor, de compozitor sau de poet, acesta din urmă minuni făcând cu poezia sa.

„Undeva" (pag. 247) e o bijuterie metaestetică şi transsubiectivă[13] pe care, din iubire şi plăcere a textului în-sine „tăiată de-a curmezişul de umoare" constelată de inteligenţă, ironie, delicateţe, euforie, măiestrie, siguranţă: arta de a trăi[14] o reproduc în totalitatea ei justificativă: „Undeva există un simplu poet / ce o singură poezie / recită // mereu aceeaşi / cu alte cuvinte / şi aşa / nimeni n-o poate memora // undeva / un singur poet / exista / care neobosit / zi şi noapte cânta // undeva / dacă nu ploua / poetul poezia-şi zicea / şi atunci ploua // dacă nu ningea / poetul poezia-şi citea / şi atunci ningea // dacă poporul adormea / poetul poezia-şi rostea / şi aşa / îl trezea // undeva / un poet / minuni făcea cu poezia sa"[15]. „Corola de minuni a lumii"[16], poetul fiind un Nou Orfeu rechemat să reproclame extazul[17] ca metodă declanşatoare de noi posibilităţi de cunoaştere, un Profet-mag recelebrat graţie purităţii morale a doctrinei sale[18].

Note bibliografice:

1. Michel Foucault: Ce este un autor?; Taducere de Bogdan Ghiu şi Ciprian Mihali; cuv. în. de Bogdan Ghiu; postf. de Corneliu Bâlbă; Idea Design Print Editură, Cluj, 2004, pag.44.

2. Mircea Eliade: Sacrul şi profanul; trad. de Brânduşa Prelipceanu; ed. Humanitas, Bucureşti, 1995, pag. 177.

3. Jacques Derida: Scriitura şi diferenţa; trad. de Bogdan Ghiu şi Dumitru Ţepeneag; pref. de Radu Toma; ed. Univers, Bucureşti, 1998, p. 13.

4. Evanghelos Moutsopoulos: Categoriile estetice. Introducere la o axiologie a obiectului estetic; trad. de Victor Ivanovici, introducere de Constantin Noica, ed. Univers, Bucureşti, 1976, p. 26.

5. Carlos Bousoño: Teoria expresiei poetice; trad. de Ileana Georgescu, studiu introductiv de Mircea Martin; ed. Univers, Bucureşti, 1975, p. 280.

6. Martin Heidegger: Repere pe drumul gândirii; traducere şi note introductive de Thomas Kleininger şi Gabriel Liiceanu; ed. Politică, Bucureşti, 1988, vezi „Postfaţă la „Ce este metafizica?". În gândirea lui Heidegger „nimicul nu e negarea a tot ce fiinţează, ci lumina negativă în care apare faptul de-a-fi, în care se manifestă miracolul (s.m., I.P.B.) că este fiinţare, şi nu Nimic. Nimicul este vastitatea termenului opus care conferă oricărei fiinţă şi certitudinea de a fi. Altceva-ul fiinţării pe care îl relevă Nimicul este tocmai Fiinţa. De aceea, Nimicul apare drept „vălul fiinţei", treapta premergătoare către ea." (pag. 279) →

7. Matei Călinescu: A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii; trad. de Virgil Stanciu; ed. Polirom, Iaşi, 2003, in integrum, 405 pagini.

8. Umberto Eco: Opera deschisă. Formă şi indeterminare în poeticile contemporane; trad. şi pref. de Cornel Mihai Ionescu, editura Paralela 45, Piteşti, 2002, in integrum, 277 pagini.

9. Tzvetan Todorov: Teorii ale Simbolului; trad. de Mihai Murgu; pref. de Maria Carpov, ed. Univers, Bucureşti, 1983: simbolurile sunt inocente când sunt originare şi aparţin limbajului sălbatic şi (pp. 310-338) nu pot fi acuzate de arbitrarietate.

10. Perla simbolizează centrul mistic, sublimarea instinctelor, spiritualizarea materiei, transfigurarea elementelor, capătul luminos, numinos al evoluţiei. E imaginea perfecţiunii ideale, fiind rară, pură, preţioasă. E lumina intelectuală în inimă, viziunea extatică. Atingem aici noţiunea de perlă ascunsă în scoica ei: dobândirea ei – întocmai cu aceea a adevărului, a cunoaşterii cere efort şi sacrificiu ş.a.m.d. (Vezi Jean Chevalier, Alain Gheerbrant: Dicţionar de simboluri; vol. 3 (P – Z), ed. Artemis, Bucureşti, 1995, pp. 66-68).

11. Ion Popesu-Brădiceni: Din metafizica transmodernului; editura Napoca Star, Cluj, 2009, 246 pagini.

12. Gérard Genette: Figuri; trad. şi pref. de Angela Ion, Irina Mavrodin; ed. Univers, Bucureşti, 1978, pag. 238.

13. Adevărul operei nu poate fi conceput altfel decât în maniera în care un element transsubiectiv devine lizibil în în-Sinele imaginat la modul subiectiv. Mijlocirea acestui transsubiectiv o constituie arta (Theodor W. Adorno: Teoria estetică; trad. din limba germană de Andrei Corbea, Gabriel H. Decuble, Cornelia Esianu; coordonare, revizie şi postfaţă de Andrei Corbea; ed. Paralela 45, Piteşti, 2006, pag. 401).

14. Roland Barthes: Plăcerea textului; trad. de Marian Papahagi; postf. de Ion Pop; ed. Echinox, Cluj, 1994, pp. 81-82.

15. Mircea M. Pop: Arta de a fi vesel; ed. TipoMoldova, Iaşi, 2012, colecţia Opera Omnia; 382 pagini.

16. Lucian Blaga: Opera poetică; cuv. în. de Eugen Simion; pref. de George Gană; ed. Humanitas, Bucureşti, 1995, p. 33.

17. Ioan Petru Culianu: Experienţe ale extazului. Extaz, ascensiune şi povestire vizionară din elenism până în Evul Mediu; pref. de Mircea Eliade; trad. de Dan Petrescu, postf. de Eduard Iricinschi; ed. Nemira, Bucureşti, 1998, 264 pagini.

18. Mircea Eliade: Arta de a muri; selecţie de texte şi note de Magda şi Petru Ursache; ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2006, pp. 349-353.

Kerosen şi îngeri la Ioan Barb

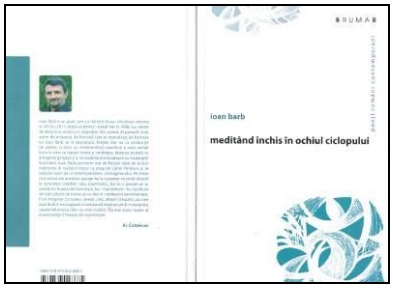

Meditând închis în ochiul ciclopului, o carte de referinţă pentru creaţia lui Ioan Barb, o carte apărută la Editura Brumar, Timişoara – 2013, densă, relevantă prin contrast pentru momentul poetic actual, dominat de experiment, de fantezii gratuite, de tandre rătăciri în Utopia.

Titlul este percutant, profund şi exprimă esenţa creaţiei lui Ioan Barb.

Ciclopul poate fi închipuit un animal fantastic, cu un singur ochi în frunte, dominat de ritmul nevăzut al mitului scăpat de cenzură. Un ochi, simbolul acelui **unu** care ne conţine în mod virtual, la nivel spiritual, ne ţine captivi, imaginea fiind locul unde se petrec miracole, adică fantezia poetului captiv în destinul său unic, destin atins de ape adânci, în faţa peisajului infinit al lumii.

Cartea aceasta de versuri vine după alte cărţi semnate de Ioan Barb, printre care amintim: **Picătura de infinit**, poeme, Ed. ATU Sibiu, 2010, **Sub via fiinţei plâng strugurii**, poeme, Ed. ATU, Sibiu, 2010, **Babilon,** poeme, Ed. Brumar, Timişoara, 2011**, Sabatul interior,** poeme, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2011.

De reţinut şi debutul în proză a lui Ioan Barb cu *Oraşul scufundat,* plus revista „Algoritm literar", care apare la Călan sub atenta sa regie de poet în căutarea sensurilor pierdute ale poeziei, locul unde trăieşte acest scriitor interesant.

Revenind la volum de versuri prezent, observăm structura acestuia, ordonată sub tensiunea mesajului:

- *Momente cu Brigitte;*
- *Rănile încetinirii.*

Aceste părţi ale volumului ne sugerează stările iubirii într-o lume ciudată şi greutatea gândurilor care ne reţin şi ne încetinesc viziunea, acele răni care ne afectează nevăzut.

Deşi poetul, membru al Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor din România, reia unele teme care l-au preocupat, sau pare absorbit de tensiunea vieţii pe care a trăit-o cu fervoare, reuşeşte să-şi închege discursul, să elimine acele pasaje la care uneori un poet stăruie pentru că îi plac, să atingă limita actuală posibilă a poemului esenţial pe care orice scriitor îl poartă în sine ca o boală învinsă, cu efecte secundare…

Imaginaţia lui Ioan Barb este în plin dinamism, el pare a-şi conserva energiile şi a le pune în operă cu talent. Deşi munceşte asupra poemului ca un meşteşugar absorbit de aurul pe care îl prelucrează, pare a-şi fi găsit ritmul interior necesar şi cuvintele care să traducă stările sale.

Uneori tandru, alteori dur, chiar brutal, legat de mit sau de realitatea imediată, de speranţele sale de om matur în călătorie spre ţara mult visată, preocupat de greutatea memoriei în cuvinte şoptite sau de revolta care macină omul în faţa lumii în cădere, toate sunt stări care dau consistenţă poemelor. Lecturile din textele Bibliei îi luminează versul, el regăseşte teme pierdute ale literaturii sau le reinventează după stilul care îl defineşte, îl marchează modelul omului mare care stă în fiecare inimă, modelul acela care poate izbucni într-o zi…

Ce-l preocupă pe Barb?

Un foc străin, umbrele, povestea aceea stranie, unică într-o viaţă de om, viaţa ca o pradă (Marin Preda), fereastra care se poate deschide spre celălalt, kerosen şi îngeri, fragilitatea destinului unui om în Patul lui Procust (Camil Petrescu), nopţile interioare, gustul violent al zmeurii, inima unei femei şi moartea ca pasaj de trecere, ori prezenţa lui Dumnezeu, fratele Abel care s-a dus în locul celui păcătos, asprimea vieţii pe un deal care trebuie urcat, schimbarea minţii sub presiunea lumilor…

Dacă omul modern e preocupat de moartea lui Dumnezeu conform teologilor occidentali, o temă cumva la modă printre intelectuali, Ioan Barb redescoperă că în ultimul timp Dumnezeu este mai tânăr… Iată energia pierdută a multor poeţi!

„Când trece poştaşul/ se bucură ca nişte copii/ a venit Dumnezeu a venit/ îşi spun că-i mai tânăr/ decât în icoane şi plâng (în ultimul timp Dumnezeu este mai tânăr)".

În poemul *drumul Damascului*, Ioan Barb surprinde în sine pe cel →

CONSTANTIN STANCU

cel care s-a maturizat brusc sub scut, într-un timp absolut cu părinţi şi copii, cu durere şi eliberare. Ceva viu este în fiinţa omului, etern şi repetabil sub model. „Lângă drum era o fântână săpată în piatră / când m-am aplecat să beau am văzut în oglinda apei / chipul tatei am băut şi apa s-a tulburat / m-am uitat din nou şi am văzut iar chipul tatei / dar ştiam că eram eu încărunţisem şi semănam cu el”.

Poetul reuşeşte să metamorfozeze etape în poemul acela care îl poartă sub frunte, să-l traducă în cuvinte, e poemul care este suficient sieşi, poem sub matricea din făgăduinţe: poeţii îşi încep ziua / cu un pahar de tărie / alungă din aşternuturi / umbrele pe care s-au / încolăcit sub pomul cunoaşterii / îşi descos amintirile din perne / şi se bucură / împărtăşindu-i profeţii / despre împărăţia de o mie de ani // prin priviri se întorc în larg corăbiile / în locul catargelor / flutură aburii inimilor topite de singurătate // când mor un demon le sapă în palme / câte o flacără (moartea începe cu o femeie săpată în palme)”.

Am citat acest poem pentru a lăsa cititorului un exemplu semnificativ din carte, venit după ani de scris, de visat, de suferit, sub aparenta beţie a inspiraţiei care poartă corăbiile spre inima celui de pe ţărm.

Într-un altul, regăsim pe tânărul poet implicat în revoluţie, e purtătorul energiei care biruie, titlul este definitoriu: viaţa este doar un steag cu stema decupată. Versuri care descriu stare de revoluţie la artist, o implicare totală, până la sacrificiu pentru că în locul stemei din steagurile ţării *ochiul lui Dumnezeu clipea uimit*… Povestirea simplă debordează în eternitate, viaţa este o taină care ne prinde în ochiul ciclopului…

În poemul care dă titlul volumului, *meditând închis în ochiul ciclopului*, Ioan Barb redă pulsul vieţii aşa cum l-a simţit: gesturi principale pierdute în eternitate, urci în interiorul tău ca într-o peşteră, valoarea timpului, un simplu răsărit, vinovat de a vorbi în lumea reală, sărutul morţii sau al tainei, apoi golul… O filozofie de viaţă în chiar ochiul ciclopului…

Un alt poem rotunjit de inspiraţie, este *răsăritul unei păsări*, un poem simbol pentru poezia lui Barb: „moartea este doar un ogor / din când în când semănăm câte un trup / pentru lumea de dincolo unde viaţa va încolţi”.

Pentru a dinamiza poezia care curge în scrisul acesta de scrib presat de moarte şi de viaţă în acelaşi timp, poetul introduce tema Brigitte, o temă reală, semn al dragostei care provoacă miracole sau drame, a dragostei ca relaţie între două fiinţe tinere, sau care se străduiau să nu îmbătrânească, sub gesturi banale cu efecte importante: timpul se opreşte în loc pentru cei care se atrag… Da, sunt momente cu Brigitte, dar el picură în altă dimensiune, una pierdută şi apoi regăsită prin poezie, simplu, ca un poet în călătoria sa neterminată. „Sunt un călător cu un singur rând de încălţări / şi o singură haină / în fiecare dimineaţă o spăl / învelind acest trup supus dorinţelor /… / atunci mă întorc în trupul părăsit / un şarpe îmi atinge de fiecare dată cămaşa / aşa cum se lipeşte viaţa veche de mine / ca o femeie uşoară” (călătorul).

Călătoria pentru Ioan Barb, este una simbolică, el poate retrăi marele *exod*…

Este şi un soi de naivitate voită în poeme, asumată ca starea copilăriei pierdute, poate ar fi trebuit să renunţe la aceasta, dar ochiul ciclopului este geometrie pură. Grafia versurilor curge simplu, suspendarea semnelor de punctuaţie este la modă pentru întâlnirile cu Brigitte cea tainică, poetul lasă ideile să curgă, pare o libertate a poemului în căutarea formei pierdute, dar luciditatea ţine captiv destinul într-un soi de liber-arbitru dobândit pe drumul Damascului…

Volumul are şi o scurtă prezentare pe ultima copertă întocmită de Al. Cistelecan, fin observator al fenomenului literar, în care se reţine: „E un imaginar cu tupeu, uneori cinic, alteori simpatic, pe care Ioan Barb îl încurajează la îndrăzneli împinse până în marginea suprarealismului (dar nu mai încolo).”. Despre poezia lui Barb au mai scris Ioan Moldovan, Cornel Ungureanu, Silviu Guga, Radu Văcărescu, Dumitru Hurubă, Ioan Evu, Constantin Stancu şi alţi.

Eliberarea de sunt teroarea democraţiei imediate vine la final, poemul *metanoia* este cel care desenează modelul: „când sunt deznădăjduit / aştept să-mi fluture / prin ochii închişi / umbra cerului un drapel / pe care Heruvimul / a brodat veşnicia”.

Călătorul a ajuns în locul miracolelor, absolutul ia locul ciclopului…

Muchia malului

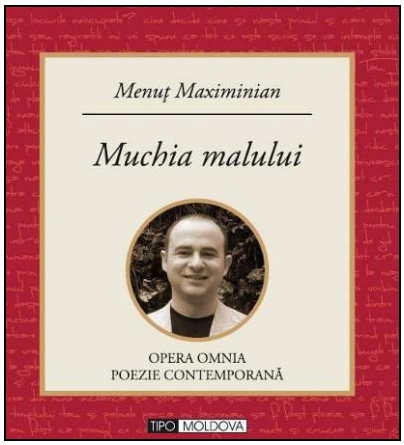

Am în faţă un volum de poezii. Autor contemporan. Îmi pun întrebarea dacă, astăzi, citim autorii contemporani sau preferăm clasicii. Problema lecturii clasicilor!? De multă vreme, clasicii „sunt destinaţi rafturilor de bibliotecă, studiului academic, îmbălsămărilor comemorative”, cum declara categoric criticul literar Lucian Raicu, într-o „scrisoare de la Paris” (*Gustul clasicilor*, Editura Cartea Românească, 2010, p. 41-43). În motivarea sa, Lucian Raicu ajunge la concluzia că „vulgaritatea şi imoralitatea au devenit de altfel atât de intense, de arogante, încât un tânăr cu spirit treaz (trezit) se va arunca, măcar pentru a respira, asupra nu importă cărei cărţi din trecut.” Pentru acelaşi scop, tânărul „cu spirit treaz” se poate „arunca” şi asupra cărţii scrise în prezent. Este citit un autor contemporan? Opera sa este percepută ca o valoare? Este percepută ca un mod de a ieşi din cotidian pentru „a respira” frumuseţi? Te regăseşti, ca cititor, în paginile ei?

Mi-am pus asemenea întrebări, având în faţă volumul de poezii *Muchia malului*, semnat de Menuţ Maximinian, din colecţia „Opera omnia – poezie contemporană”, Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2013. De la început, pentru un volum de poezii, impune numărul de pagini – peste 200. Sumarul? Cuprinde două mari secvenţe: *Muchia malului*, cu patru cicluri: *Cruci plutitoare – gânduri*; *Clik – ipostaze*; *Trenul cu flori – nostalgii*; *Apusul luminii – răzleţe*. A doua secvenţă, *Noduri în haos*, cuprinde ciclurile: *Pe o geană de nemurire – poezii patriotice*; *Casa luminii – cotidiene*; *În zori de viaţă – rustice*; *Pragul pădurii – natura*; *În munţii zăpezilor – anotimpuri*; *Răstignit pe cuvinte – religioase*. Toate titlurile sunt semnificative, bogate în frumuseţi. Subtitlurile trimit direct la temă.

De la primele pagini, ne-a bucurat lectura poeziilor lui Menuţ Maximinian, poezii ce atestă un extraordinar plin sufletesc, o bogăţie a spiritului rar întâlnite. Oricine va deschide volumul →

LUMINIŢA CORNEA

și va citi o poezie va fi curios să citească alta și alta. De unde această fascinație? În primul rând, se citesc ușor. Te captivează lectura lor. Frumusețea versurilor te transpune în spații spirituale diverse.

Având în vedere numărul mare de poezii din acest volum „Opera omnia" este cât se poate de firesc să existe o multitudine de teme pe care nu ne propunem să le identificăm acum. Totuși... Cum să nu-ți cuprindă sufletul o interogație de crez artistic ce relevă frământările creatorului de poezie? „Dacă lacrimile m-au părăsit, / Cu ce fiori voi simți viața / În mâinile întinse ale poeziei?" (*Lacrimi*). Osteneala celui truditor întru poezie o găsim simplu într-o constatare: „Va fi tot mai lungă/ Cărarea versului" (*Primăvara*).

Tema iubirii este prezentă în poeziile tuturor ciclurilor sub diverse aspecte. Dragostea împlinită: „Ești/ Icoana mea; / Pe cer. / Când mă uit la Carul Mare, / Văd chipul tău luminat. // Fără tine,/ Chipul ar păli, / Trupul s-ar înțeleni,/ Pierzându-se... / Casa mea / E făcută după cuibul visurilor tale..." (*Tu și eu*). Eul poetic simte prezența sau absența sentimentului iubirii, transmițând starea respectivă prin imagini artistice pline de profunzime: „Când iubești / Ești rudă cu Dumnezeu./ Cobori în adânc de suflet,/ Până la rădăcini" (Flori de mac); „Când sunt nefericit fac lucruri mari,/ Suferința are și ea voluptățile ei,/ Iubirea e o cârjă, un paravan,/ Iar eu o savurez până la lacrimi" (*Un gram de iubire*). Sentimentul singurătății – prezent ca un laitmotiv, în volum – provocat de lipsa iubirii și vinovăția eului, duce la deznădejde, chiar disperare: „Toamna asta / Mi-am vândut dragostea. / Am dat-o pe o speranță deșartă. // În sufletul meu / Se înghesuie sentimente sumbre. / Îmi umplu deznădejdea / Cu fumuri de țigară" (*Noduri în haos*). „Iubirea asta / E o stare de îndrăgosteală / În care inima / O ia pe căi pierdute" (*Da*).

Singurătatea devine o obsesie, constituind o problemă centrală a frământărilor eului liric: „Mi-am licitat iubirea pe scena singurătății / (...) / Sunt un om melancolic. Și totuși... / Nu știu să spun „Te iubesc!" (*Și totuși*). „Poza asta nu știu când am făcut-o, / E chipul nostru,/ Dar sufletul unde a rămas?" (*Clik*). Preocuparea pentru ceea ce va rămâne dincolo de iubire este una dintre îngrijorările eului liric: „Alege o fotografie,/ Care vrei tu, și vei vedea / Că noi suntem aici, iar chipul e acolo, / Ce e mai important: / Momentul sau amintirea?" (*Clik*). Alta, nostalgia, regretul pentru ceea ce ar fi putut fi: „Te-am așteptat / Să fii nemurire" (*Ana*), sau renunțarea: „Îi spun că eu singur / Îmi sunt de ajuns" (*Singurătate*).

Fapte obișnuite, tabieturi trimit la ritmul banal al vieții cotidiene, dar sunt semnificativ prezentate în poezii cu o anumită delicatețe și frumusețe artistică: „Sorbim cafeaua de dimineață, / Eu pe canapea, lecturând cartea cu statui, / Ea lângă geam, ca să fie mai aproape de flori. // Ne bem cafeaua, zi de zi, / Cu florile și cartea, / Cu parfum de litere. // Zi de zi, dimineți la rând, / Cafeaua curge prin vene, / Și prin clorofila mușcatelor" (*Cafeaua*).

Poezii precum *Balerina bibelou* te umplu de melancolie, amintindu-ți de bibelourile păstrate cu sfințenie de bunica, însă arta poetului Menuț Maximinian de a transmite sentimente puternice, printr-o evocare a unui bibelou, este extraordinară: „Printre cărți e casa ei. / De 20 de ani stă pe aceeași poliță. / Când se plictisește îi trage cu ochiul lui Eminescu / Sau lui Coșbuc, / Sau la alții din Biblioteca pentru toți. // E o balerină nobilă, / Din porțelan fin sau sidef cu irizații albăstrui".

Mult impresionează versurile poetului cu referire sau despre lumea satului, pentru care considerăm că are o adevărată predilecție. Putem exemplifica prin o serie de poezii, dar ne oprim la *Frunze de nuc*, *Căldarea*, *Mărul*, *În joc*, R*evedere*, *La hribe*, *Tămăduitoarea*, *Sub Țibleș*. Elogiul și respectul față de această lume rustică – lumea satului în dezagregare – se simte în fiecare vers. Uneori este prezentă nostalgia pentru ceea ce a fost: „Faceți loc / În rândul din față! / Vin bătrânii mei, / Simpli și tăcuți. // Chipul lor e brăzdat de sunetul anilor. / Hainele lor sunt din fân și mere. / Ochii lor au intrat în nesfârșire. // Îi aștept ca pe sfinți. // Sunt calea spre amintiri./ Ei, cei ai satului din ilustrată!" (*Satul din ilustrată*).

Ironia, de multe ori, amară este prezentă în multe din versurile lui Menuț. Poate, se regăsește mai mult în versurile din ciclul subintitulat *Rustice*, spre exemplu: „Feciorii ăștia în blugi nu mai merg în armată. / Le apără patria străinii" (*Roțile*).

Ciclul *Răstignit pe cuvinte*, cu subtitlul *Religioase*, cuprinde poezii cu trimiteri la Cartea Sfântă dar cu multiple referiri la creștinii de pe meleagurile românești. Exemplificăm prin titlurile: *Minunea* („La Nicula veacurile devin veșnicie"), *Un loc*, *Crucea*, *Rânduieli*, *Oile Raiului*, *Lacrima Lui*, *Aici, acolo*, *Abia atunci*, *Mască*.

Eul liric se transpune în creștinul învăluit de păcate, chiar dacă este creator întru poezie: „Iartă, Părinte, păcatul, / Rămân în faza mocirlei, / Cu sufletul sugrumat! // Dacă biblioteca ar fi o cruce, / M-aș răstigni în cuvinte, / Aș sta nopțile între cărți, / Să le fac zile întru silabe. // Clopotele bat, / Mă cheamă prin vifor spre mânuire. / Iar eu, netrebnicul, / Nu am puterea să mă ridic." (*Părintele*). Finalul poeziei citate dezvăluie zbuciumul sufletesc, când luptă credința cu îndoială: „Doamne, dacă aș ști că suferința-i un dar, / Aș răbda săbiile ticăloase, / Aș pune mâna pe stele, / Te-aș urma în cerul *de* sfinți." Urmând după stări sufletești patetice de o mare încărcătură spirituală evidențiate în versurile menționate, poezia *Sufletul Pasăre* descoperă un eu poetic liniștit, plin de credință: „În Lumina Lumii, sus, tot mai sus, / Își deschide aripile, mari cât Cerul. / Zborul lent desenează flori de măr. / Sufletul om este în siguranță. // Pasărea duce sufletul la Rai, / Până la a doua Venire. / Pe stâlpul credinței, / Se înalță iertările. // Pe o aripă e speranța, / Pe alta e iubirea. / La mijloc de trup o inimă, / Care bate pentru El." și de siguranță: „Fiecare fir are rostul lui. / În fiecare floare e Dumnezeu" (*Tămăduitoarea*).

N-am intenționat să ne oprim asupra unor conexiuni între poezia lui Menuț Maximinian și poezia clasică și contemporană românească. Desigur acestea există și în mod sigur se vor realiza.

Ca un adevărat op care adună laolaltă „opera omnia", în finalul volumului, editorul a găsit de cuviință să dovedească universalitatea poetului Menuț Maximinian, prin traducerile unor poezii semnificative în limbile engleză, franceză și spaniolă. Considerăm că este un fapt demn de evidențiat.

Am aflat cu mărturisită bucurie că producția de poezie în România este mereu în creștere. Am spus bine „producția", având în vedere cantitatea. În ceea ce privește „creșterea poeziei românești", adică acea calitate indispensabilă valorii, ar fi mult de comentat. Mai bine să ne raportăm la vorbele lui M. Eminescu: „Ideea valorii este foarte relativă, căci fiecare o măsoară după interesul său". Interpretăm, aici, „interesul" prin subiectivitatea și puterea de înțelegere a lectorului. Toată-n tot, poezia lui Menuț Maximinian dezvăluie, prin frumusețea mesajului și prin imaginile inedite, iubirea pentru semenul său, cititorul. Este o carte importantă a poeziei române, ocupând un loc de frunte în lirica contemporană românească.

Fără a ne mai încumeta la vreo încadrare, revenim la spusele criticului literar Lucian Raicu, care se întreabă, în același studiu menționat: „N-a spus Dali că, în comparație cu opera unui Velasquez, a sa nu valorează mare lucru și că numai pe contemporani, în frunte cu Picasso, izbutește, de departe, să-i întreacă?"

Fii fericit, Menuț Maximinian! Prin versurile tale ai reușit să-i întreci pe foarte mulți dintre contemporanii tăi, confrați întru poezie. Opera ta este percepută ca un mod de a ieși din cotidian, pentru „a respira" frumuseți. Succes! Timpul este de partea ta.

O PUNTE DE SPIRIT ÎNTRE DOUĂ ŢĂRMURI DE CULTURĂ: BIANCA MARCOVICI

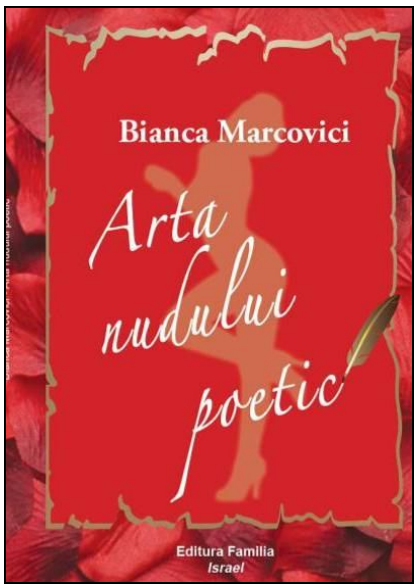

În urmă cu vreo câţiva ani mă plimbam printre ruinele, aflate acum în proces de restaurare, rămase întru amintirea gloriei de altădată a Dresdei, un nume de referinţă pentru splendoarea apusă a Europei secolului al XIX-lea. Priveam cu interes şi cu admiraţie ce mai vedeam acum din vechea sinagogă dar şi din vechea catedrală în care a concertat inclusiv Bach. Două magnifice simboluri ale unor culturi plecate din acelaşi trunchi, ajunse în zona sublimului frumuseţii şi apoi spulberate de bombele unui măcel absurd. Motivele acestei barbarii sunt greu de înţeles şi chiar greu de descifrat şi acum, după mai bine de şase decenii. Să fi fost doar înverşunarea combatanţilor, sau poate doar ura ca formă de manifestare a răului, ori numai sfânta noastră invidie cea care mult prea uşor ne întunecă minţile? Cine ştie… Cert este că acele superbe simboluri avuseseră parte de glorie dar şi pătimiseră împreună ceea ce ne spune parcă mult mai multe despre adevărata noastră natură şi ne-ar arăta, poate, calea către iubire dacă am avea înţelepciune. Numai că, înţelepciunea…

Pitită undeva într-un sertăraş al amintirilor şi aceasta ar fi avut, cred, soarta celorlalte, respectiv uitarea, dacă nu aş fi citit într-un volum de poezie al doamnei Bianca Marcovici următoarele versuri: *Oraşul zdruncinat de bombe care a plătit / un preţ de nedescris / clădiri refăcute, / dar ploaia nu a putut spăla funinginea / de pe clădirile arse. / Undeva o sinagogă priveşte oraşul. (Sinagoga din Dresda)* Iată că, într-un fel deloc uimitor, la fel ca mine, poate chiar apropiat în timp, şi ea gândea cam la fel privind măreţele ruine ale Dresdei.

Cum însă nici lectura volumului de poezie, *Arta nudului poetic,* din care am citat şi pe care Bianca Marcovici mi l-a dăruit cu o elegantă şi generoasă dedicaţie, nu este chiar o poveste obişnuită am să încerc să o descifrez, în sensurile ei tainice acelea care ţin de ceea ce numim, de regulă, căile cele nepătrunse, fiind eu un om căruia îi place să creadă într-o lume în care miracolele se arată acelora care cred în ele, cum bine spunea prietenul meu, înţeleptul doctor Schor.

Prin urmare, arhitectul dar şi talentatul grafician Edi Matess, ieşean de origine, la fel ca şi autoarea volumului, este colaborator de mai mulţi ani la revista Asociaţiei Literare „Păstorel" şi, în acest context, avem o relaţie prietenească. Eu citisem mai multe poezii însă şi proze ale doamnei Bianca Marcovici, o prezenţă virtuală dar foarte activă în discuţiile despre poezie care se desfăşoară în cadrul întâlnirilor de la Uniunea Scriitorilor, filiala Iaşi. Aveam totuşi senzaţia că lecturile nu-mi conturau sau poate că nu puteau defini o personalitate pe care o intuiam mult mai complexă, mult mai profundă şi mai cuprinzătoare decât ceea ce întâlnisem în lecturile mele, recunosc, din varii motive, nu prea extinse.

De ce intervine Edi Mattes în această istorie? Pentru că anual în Iaşi are loc un eveniment cultural-sportiv intitulat: „*Iosif Mattes, in memoriam*". Este vorba de tatăl lui Edi, sportiv de performanţă şi conducătorul Clubului de box ieşean timp de mai multe decenii. Desigur la manifestări este prezent întotdeauna şi Edi. În anul acesta el a primit volumul amintit de la Bianca Marcovici, însă eu nu eram în ţară, aşa că acesta mi-a parvenit printr-un alt prieten comun fost coleg de liceu cu cei doi. Precum spuneam, necunoscutele căi se deschiseseră pentru a-mi îndeplini o dorinţă şi cred că Bianca Marcovici „a aflat" aceasta prin acel subliminal despre care vorbim mai mereu dar nu prea ştim mare lucru. Aşa se face că, după cam două zile de la evenimentul amintit, citeam cu sufletul la gură poemele din volumul primit. Poeme pe care le cred, foarte sincer, o chintesenţă a personalităţii şi creaţiei acestei fascinante autoare.

După o primă lectură am închis volumul şi am început să gândesc. Ceea ce citisem acum nu semăna cu aproape nimic din ce mai citisem ca poezie. Prin urmare am redeschis volumul şi am reluat lectura. De data asta cu mare atenţie, cu pauze între poeme, cu un creion alături şi cu capul plin de întrebări. Fiindcă acesta este unul din rosturile poeziei. Să ne invite la meditaţie să încercăm a găsi, dacă putem, răspunsuri la tulburătoarele interogaţii care deseori se nasc din lectură apoi să vedem ce şi cum am înţeles ce a dorit să ne transmită autorul. Mai ales când aceasta se numeşte Bianca Marcovici şi ştii că are marele talent de a lăsa în spatele textului subtile nerostiri şi incitante trimiteri spre orizonturi de cunoaştere în care ideile se interpătrund dând naştere unor texturi complicate şi nu de puţine ori înşelătoare. Nu poţi citi aceste poezii în tramvai, spre exemplu, sau în parc şi să ai pretenţia că ai înţeles mesajul. Nici nu cred că aceste poezii vor fi recitate de copilaşi în faţa musafirilor, nici la serbările de sfârşit de an şcolar şi, exclus a fi cântate la petreceri. Ele au un alt nivel, alt rost şi, de ce nu, altă chemare. Spre dezbaterea filozofică sau către un model de poetică în care să găsim mai multă înţelepciune, un model care să incite la un dialog sincer între oameni cu vederi diferite asupra lumii sau a vieţii, acel admirabil *dialecticon* la care ne invitau grecii din antichitate…

Dar, mai intervine o discuţie! De ce oare *Arta nudului poetic*? Destul de simplu, cred! Poezia doamnei Bianca Marcovici este lipsită de preaplinul jocului metaforelor, de exaltarea hiperbolelor, dar şi de o simbolistică excesivă. Prin urmare, fără a pierde nimic din ceea ce numim poezie, aceasta devine extrem de sinceră, profundă, cu ritmuri şi armonii interioare mai dificil de sesizat, asemănătoare întrucâtva acelor incantaţii rostite în limbajul aspru şi direct al vechilor rabini. Acela pe care noi, astăzi, chiar dacă nu-l mai înţelegem, îl simţim în străfundul fiinţei în acea zonă pe care tindem să o numim inimă dar de fapt este suflet.

Rigoarea întregii creaţii din volum este una firească, întrutotul racordată autoarei, de profesie inginer, dar nu trebuie să ne inducă în eroare şi să o considerăm prea tehnică. Nu, are tot ce este necesar pentru a fi poezie, inclusiv mesaj, senzualitate discretă, sensibilitate, sau umor rafinat.

Uneori versurile sunt un avertisment: *Casa mea e locul unde am prins rădăcini / Un cuib de păsări →*

MIHAI BATOG-BUJENIŢĂ

FIUL PLOII - un roman trăit

Un destin şi o experienţă de viaţă aparte, cum puţini contemporani şi le-au asumat, croind din ele pretexte pentru cărţi a căror lectură să nu fie amânată de pe o zi pe alta. „Un roman trăit”, în fond calea de reconstituit a traseului existenţial personalizat, la ora bilanţului împărtăşit, după clipe de ezitare, înainte de a împlini un răspuns concluziv la atât de delicata întrebare: „Unde este reţeta fericirii?”... Un demers creator original în spaţiul literaturii „obiective”, concepute de un poliglot, în limba „de-acasă”; îmbinare de genuri şi stiluri – proză, jurnal nescris la timp, reportaj.

În intenţie, o simplă culegere de „file din istoria turismului braşovean, precum şi a personalităţii ctitorului unor obiective emblematice”, Şerban Andreescu (Şerbănică). FIUL PLOII, (de Valeriu Iordan Popescu) „un roman trăit”, radiografiază mersul societăţii româneşti din vremea ultimei Conflagraţii Mondiale şi până în actualitatea imediată – oameni, locuri, fapte de excepţie (pozitive sau cu reverberaţie negativă, extremistă), numeroase personaje păstrând numele trecute în istoria naţională (Dej, Maurer, familia Ceauşescu, Trofin etc.), altele prezentate prin pseudonime, prescurtări ori porecle, la modul aluziv.

Din cele două cicluri – *Năruit peste timp* şi *Lupta pentru putere naşte monştri* – se reţin... povestiri cu conotaţii tipologice privind actanţii, gradul de autoritate în plan social-politic, obţinut adesea în interiorul anturajului („pile-cunoştinţe-relaţii”); competenţă (profesionalism), dar şi întâmplări fel de fel, colorate emoţional, de la tragic la... ilar (Tropăit de bocanci şi o voce inconfundabilă; Instructorul de partid, comsomoliştii şi Churchill; Un ministru de tot rahatul ş.a.m.d.)

Colorate emoţional apar, mai ales, paginile inspirate de un eveniment reper petrecut la graniţa deceniilor şapte şi opt – şi ele „obsedante”, dacă se răscoleşte perioada în care „cultul personalităţii” liderului politic şi administrativ a cunoscut apogeul. Nu mult a lipsit ca, alături de autor, prietenul Romulus Guga şi... subsemnatul să devină „desidenţi”... cu acte în regulă. Astfel, povestirea *Cultura, la beci* (pp. 185-187) – nicidecum inventate de dragul impunerii unei imagini inedite, cosmetizate, în posteritate – edifică asupra verticalităţii personalităţii eminentului prozator, dramaturg, gazetar-manager, (re)fondator al revistei VATRA, la Tg. Mureş.

Desfiinţată pe... hârtie, „cenzura” funcţiona în „creierele spălate”, vidate de principiile democraţiei autentice, iar protagonistul show-ului spontan din locaşul cultural-gastronomic de sub Tâmpa, Cerbul Carpatin, şi-a dovedit „curajul să-i atace public şi vehement pe atotputernicul comandant suprem şi ideologia pe care o sprijinea” acesta, clamându-şi convingerile: „Nu le permit redactorilor să-i proslăvească pe cei mari de la Bucureşti! Noi avem un statut de oameni liberi şi nu de sclavi!” De unde şi refrenul vocal rostit fără teama de consecinţe: „Jos Ceauşescu! Jos ciuma roşie”!...

VICTOR BIBICIOIU

O PUNTE DE SPIRIT....

→ *definitiv / mi-e frică de spitalele anoste/acolo unde trupul omenesc devine o fabrică de produse.* (*Casa mea*). Alteori o nostalgie amară şi cât se poate de general valabilă este cuprinsă în doar câteva cuvinte: *Eu am peste douăzeci de ani de când alunec / din propria-mi viaţă precum săpunul din mână.* (*Oamenii mint*). Găsim şi o declaraţie de „avere”, asta ca o tristă ironie a faptului că trăim într-o lume în care „a avea” pare mult mai important decât „a fi”: *Nu număr banii / ci bucuriile. / Averea mea sunt nepoţii / şi gândul la stabilitatea noastră / ca popor iubit de Dumnezeu / încă ales.* (*Averea mea, nedeclarată*). Un sfat izvorât dintr-o milenară experienţă, menit să ne arate că în viaţă sunt lucruri mult mai importante decât banii, acelea care, odată pierdute, nu mai pot fi răscumpărate cu bani, oricâţi de mulţi ai avea, ci cu un preţ mult mai mare, unul care ar putea fi plătit doar prin sacrificiul unor generaţii… Şi nu putem să nu recunoaştem faptul că evreii ştiu cel mai bine ce înseamnă asta.

Şi cu cât umor, Bianca Marcovici priveşte lumea prin prisma modei: *Moda şleampătă ne-a invadat lumina / Burţile sunt expuse ca un trofeu / Pălăriile au boruri pleoştite / Buricul expus ca un diamant neşlefuit / Mă duc acasă. / Am văzut destul!* (*Jartiere*). Şi oare cui se adresează acest reproş nedeghizat: *suport căldurile / suport frigul / dar nu rezist / la cocktailul deghizării obligatorii* (*Diezul*). Lumii, în general, sau acelora care ne silesc să purtăm tot timpul masca unui carnaval grotesc şi să ne ascundem în spatele ei omenia, bunătatea ori nevoia de comunicare sinceră?

Dar oare este sfârşit rolul femeii cea care de-a lungul mileniilor a fost factorul de echilibru al societăţii omeneşti: *Femeia slabă şi furioasă hotărăşte / Să spună lucrurilor pe nume / Tăcerea din ultimii ani / A făcut-o mai demnă / Şi-a smuls cuvintele din inimă / Şi le-a dat viaţă / Rezultatul e magic.* (*Insulta lunii*). Într-adevăr, câtă nevoie este de acest glas puternic şi demn al femeilor din întreaga lume. Una dintre extrem de puţinele şanse de salvare! Asta pentru că şi preţul păcii este unul cumplit de scump: *Preţul păcii noastre l-am plătit scump! / Să medităm puţin / la echivalenţe: / O viaţă contra o mie!* (*O viaţă contra o mie*).

Şi aş dori să închei acest parcurs voit sumar printre versurile doamnei Bianca Marcovici cu unele pe care le-aş dori citite de toţi acei cuvântători ai teatrului absurd care fac din cuvintele patrie şi patriotism un altfel de talcioc. *Cum evită să mai citească româneşte / iar nepoţii nu ştiu decât cuvântul / „mămăligă”. / Voi avea grijă să-mi traduc / din vreme / numele meu şi al soţului / cu litere latine / acolo / unde vom dormi / ca într-o cadă de beton prenupţial.* (*Aspectele mele*).

Nu cred că lectura aprofundată a acestui volum poate lăsa cititorul indiferent. Iar cea mai firească reacţie ar fi aceea de a deveni mai bun. Prin urmare, merită!

Viaţă pe bază de abonament

Ioan Matei are privirea educată. El vede ceva interesant chiar şi acolo unde alţii nu observă nimic. Explicaţia constă în experienţa lui de ziarist, dar mai ales într-o sensibilitate de scriitor căruia îi pasă de ceea ce se întâmplă cu oamenii.

L-am remarcat cu mulţi ani în urmă, când era un tânăr necunoscut din Târgu-Mureş şi îmi trimisese proză scurtă pentru „poşta redacţiei". M-au surprins plăcut atunci priceperea de a crea din câteva fraze o atmosferă, finețea analizelor psihologice şi, în general, umanismul viziunii.

Aceste calităţi, datorită cărora Ioan Matei se poate considera succesorul unor prozatori ca Marin Preda sau Vasili Şukşin, le regăsesc în acest volum, valorificate inteligent, în deplină cunoştinţă de cauză. Autorul, ajuns între timp la o deplină maturitate intelectuală, ştie cum să-şi folosească talentul. Departe de maniacala plăcere de a persifla a multora dintre prozatorii de azi, el îi studiază pe oameni cu înțelegere şi gravitate şi, uneori, cu o ironie tandră. Ne recunoaştem în personajele lui şi simţim că această nouă carte a sa este o carte despre noi.

ALEX. ŞTEFĂNESCU

Blues pentru mîna stângă

În lumea noastră literară, mai puţin pestriţă decît ne place să credem, Ioan Matei este un autor ieşit din comun. Modest şi scrupulos, tăcut şi exigent peste poate cu sine însuşi, dar extrem de generos cu confraţii, prozele abia îi pot fi smulse, cînd şi cînd, pentru a fi publicate. Ai zice că e un bijutier care oftează după fiecare inel pe care-l fabrică şi e nevoit să-l înstrăineze sau chiar personajul lui Márquez care finisa cu trudă peşti din aur pe care, apoi, îi topea spre a lua munca de la început.

Ce-i drept, cînd tipăreşte un volum, cum se întîmplă acum, acesta e cumpănit în părţile lui şi în întreg, încît cu mare greutate i s-ar putea găsi vreun cusur.

O altă trăsătură atipică a prozatorului nostru este că el lucrează aproape exclusiv cu atmosfera, deşi nu refuză poanta, absolut necesară unei proze scurte. Presupun că şlefuirea îndelungată a textelor duce la acest amestec optim de atmosferă şi umor conţinut, neostentativ. Desigur, *Drepturi de autor*, povestirea cea mai lungă şi mai suculentă, cu potenţial dramatic cert şi transformată ca atare şi în scenariu, are un haz mai mare şi mai

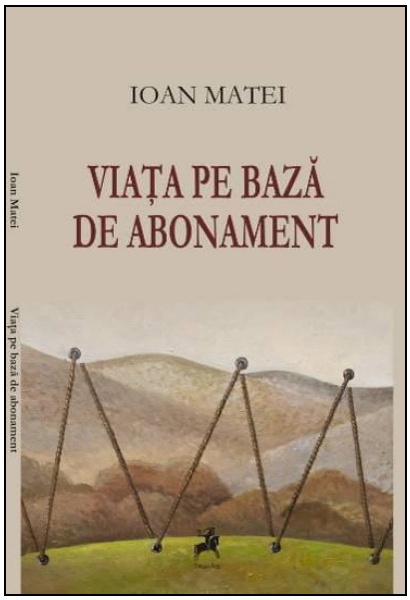

perceptibil. Dar fiecare dintre prozele din volum dezvăluie un umorist, fiecare s-ar putea constitui într-o comedie sau chiar o farsă, eventual tragică, în chipul în care Cehov însuşi îşi subintitula piesele „comedii".

Cînd e vorba de Ioan Matei, trimiterea la Cehov şi Gogol este inevitabilă. Se vede bine asta în *Hard and soft* după mine piesa cea mai bună a volumului. I-am sugerat chiar autorului să adopte acest titlu pentru cartea sa. Chiar dacă *Drepturi de autor* e mai consistentă la umor şi personaje, *Hard and soft* e mai metafizică şi titlul acoperă mai bine întregul. Opţiunea finală pentru *Viaţa pe bază de abonament* o înţeleg însă pentru plusul de spectaculos al titlului şi compexitatea mai mare a textului respectiv.

Lucrul cel mai important este că fiecare dintre povestiri incită, trezeşte atenţia, nu se uită. Dacă venim mai aproape de timpul şi spaţiul în care vieţuim literar, vom spune că avem în faţă un volum în linia generaţiei 80, din care face parte autorul, amintind de paginile cele mai bune, comportiste, ale lui Groşan, Cristian Teodorescu, Mircea Nedelciu de la început. Apropiindu-ne mai mult încă, ne putem aminti pe-alocuri de frumoasele povestiri ale lui Cătălin Mihuleac ori de ale altor congeneri ai lui Ioan Matei ca Iacob Florea, Gheorghe Stroe. Desigur, în zare se întrevede un maestru precum Liviu Rebreanu, cel din povestiri...

Ioan Matei nu scrie avîntat, ci apăsat. Frazele par cioplite sau încrustate într-un material dur. Se fereşte de epitete, iar de metafore să n-audă. De caracterizări directe nici nu poate fi vorba. Pentru observatorul care poartă oglinda de-a lungul drumului contează numai faptele personajelor şi vorbele lor. Din acest punct de vedere, Ioan Matei dovedeşte un impecabil auz de prozator, toate nuanţele vorbirii eroilor sînt surprinse, încît vreo caracterizare din „off" ar fi inutilă.

Prozatorul pune la cale un cinematograf sonor care proiectează scurt-metraje relevante - din nou referinţa Rebreanu e inevitabilă. Un eventual regizor primeşte decupajul de-a gata, iar la dialoguri (monologuri) nu mai are de ce să umble.

Spre deosebire de ilustrul său înaintaş, Ioan Matei refuză însă scenele „tari". Spectaculosul e în spatele aparenţelor cenuşii aşa cum, pentru a mă referi din nou la povestirea care-mi place mai mult, *softul* este invizibil şi intangibil în interiorul *hardului* pe care-l însufleţeşte.

Dintr-un *cuvînt înainte* oricît de succint, nu poate lipsi îndemnul către cititor de a parcurge această carte. El însă nu e prea folositor pentru că şi dumneavoastră, care citiţi acest îndemn, veţi fi contaminaţi îndată de un fel de virus şi nu veţi abandona lectura pînă nu veţi isprăvi întregul volum. La sfîrşit veţi regreta că s-a terminat atît de repede.

Cu toate acestea, i-aş sfătui să citească volumul nu doar pe iubitorii de proză scurtă ci şi pe autorii ei care ar dori, eventual, să învețe lecţia simplităţii relevante şi a scrisului marcant şi despodobit. Aceştia însă ar fi bine să reziste (dacă pot!) seducţiei acestor texte şi să ia aminte la tehnica autorului din care au de deprins multe procedee. Dar tehnicile– chiar bine însuşite şi exersate – nu pot să creeze doar ele literatură dacă lipseşte acel sîmbure de har inefabil pe care îl numim convenţional talent.

Ioan Matei este un autor care posedă talent şi are meritul de refuza facilitatea şi de a-l completa, spre bucuria noastră, a celor care îl citim, cu o scriitură minuţioasă, atentă, eficientă.

Se spune că un maestru expressionist, exasperat de uşurinţa cu care desena figurativ, s-a apucat să folosească mîna stîngă pentru a nu mai desena „ca Rafael". Azi, cînd vedem pînzele maestrului nu numai că nu distingem nicio boabă de Rafael, dar le-am putea, ca profani, caracteriza simplu: „nişte dungi" de culoare. Dar ce dungi!

Priviţi, stimaţi cititori, dungile lui Ioan Matei şi bucuraţi-vă de cromatica lor. Dar nu uitaţi cît de greu i-a fost să reducă eficient o întreagă realitate la aceste dîre esenţializate.

HORIA GÂRBEA

Tentaţia amânării

Motto:
„Fiecare îşi are sufletul lui, pe care nu poate să-l amestece cu altul”.
(*Hermann Hesse*)

Cu volumul de povestiri „**Himera cu sfeşnic aprins**” de Doina Popa, apărut la Ed. Rafet, 2013 – volum premiat la Festivalul „Titel Constantinescu” cu premiul „Dumitru Pricop”, autoarea se situează de partea scriitorilor ce au dovedit, în cărţile lor, o preocupare centrală pentru pasiunile şi încercările omului. Cu anumite excepţii nesemnificative, în ansamblul acestui volum, ce însumează un număr de 13 povestiri, Doina Popa e interesată, deopotrivă, de procedeele povestirii psihanalitice şi caracterul personajelor, deşi, pare să-şi concentreze proza scurtă în termeni uimitor de nesofisticaţi, asupra personajelor care distonează în cadrul narativ, iar sensul întâmplărilor provocate de acestea se finalizează doar prin deducţie. Cititorii vor avea prilejul să constate ei înşişi prin aceste povestiri de faţă, că atmosfera, sensibilitatea, uneori şi temele, o apropie pe Doina Popa de universul prozei sud americane, că se vor simţi foarte familiari cu specificitatea „în doi” a prozelor scurte ale autoarei, şi le vor atribui un elan moral după amânarea sentinţei finale din aceste povestiri. În povestirea „***Himera cu sfeşnic aprins***” (cea care deschide volumul), un *Eu*, personaj „meticulos şi consecvent” cu sinele său şi care îşi construise până la întâlnirea cu o *Ea* „cu migală bruma de siguranţă”, fiind absolut sigur „că nu avea cum să intervină vreo fisură în eşafodajul blindat pe care şi-l crease”, termină prin a constata că totul nu fusese decât o himeră.

Ceea ce la început i se păruse „o abatere de la regulă”, sfârşeşte doar cu amânarea unei decepţii preconizate în ochii „îngerului păzitor” aşa cum fusese încadrat în icoana construită de *Ea*. În ansamblul rostuirilor psihanalitice, ca într-un eşafodaj al construcţiei stilistice mânuite cu migală de către prozatoare, surprindem *speranţa* unui subconştient ce îşi „aprindea lumânarea în sfeşnic şi *El* adormea obosit şi fericit la culme”. Cu povestirea „***Un dram de noroc***”, suferinţa, mocnită din ochii şi de pe chipul personajului feminin, avea să detoneze, nu în urma trecerii anilor petrecuţi tot într-o goană nebună după „realizări” materiale alături de soţul ei (când şi norocul pare a le fi un zeu ocrotitor), ci, ca urmare a unei teribile constatări aflate la capătul drumului, tocmai de la acela care le furniza idei geniale de propăşire şi bunăstare. Astfel de abordări ale prozei, întâlnim la prozatorii analitici, dar, autoarea se detaşează de această specie literară, acordând toate privilegiile, în exclusivitate aproape, emoţiei, fără a specula tipologia caracterelor şi a se pierde în teorii.

Atenţia autoarei este îndreptată asupra argumentului estetic din rândurile scrise, literar vorbind, este pecetluită de o eleganţă acaparantă. „***Voalul mireseî***” nu-i decât relatarea unei nunţi de la ţară, făcute în grabă şi cu toate detaliile ei, aceasta nu poate trece neobservată datorită unor ghinioane petrecute acolo şi, evenimentul ca atare, în loc să aducă liniştea în casa proaspeţilor căsătoriţi, o umbră de incertitudine, cât o scânteie la început, va spori încordarea, şi, ca un vierme, în timp, le va decima, la toţi, sufletele.

Morala e totdeauna una înaltă, superioară convenţiei sociale, iar autoarea mânuieşte, subtil, vâltoarea sufletelor încondeiate, trecute prin malaxoarele caznelor, dar pe de altă parte, are şi conştiinţa că suntem locuitorii unei lumi riguroase, că există ordine, şi prozele nu dau soluţii ci numai deducţii, după citirea acestora. Şi, putem aminti, în acest sens, povestirile „***Mânuitorul de umbre***”, „***În afara vârtejului***”, „***Negru de fum***” etc...

Aşa cum subscrie şi Emil Lungeanu, în prezentarea făcută succint pe coperta a IV-a a cărţii, poveştile în doi ale autoarei rămân în continuare „analizabile în termenii unor ecuaţii fără soluţie”, dar, privind în ansamblu şi celelalte povestiri scrise în registru mult mai dinamic (şi aş aminti aici: „***Ploi torenţiale***” şi „***Rondul de flori***”), mă opresc la două trăsături vrednice de laudă. Una constă în faptul că studiul caracterelor omeneşti pe care ni-l propune autoarea are o anumită aplecare spre zona de mister şi anamneză a prozatorilor sud-americani, proză întreţesută cu un soi de amânare a rezoluţiei, tehnică folosită în proza de psihanaliză.

Cealaltă: Doina Popa, un bun psiholog al construcţiei prozei (gen Hermann Hesse ori Thomas Mann), nu alunecă în detalii nesemnificative de psihanaliză. Volumul oferă cititorului şi alt gen de povestire, cu teme ce structurează cu totul altceva. O astfel de povestire este „***Vară pribeagă***”, scrisă sub forma unui spectacol în cheie parodică, cu multă încărcătură socială. Povestea tinerei Silvia, ajunsă în

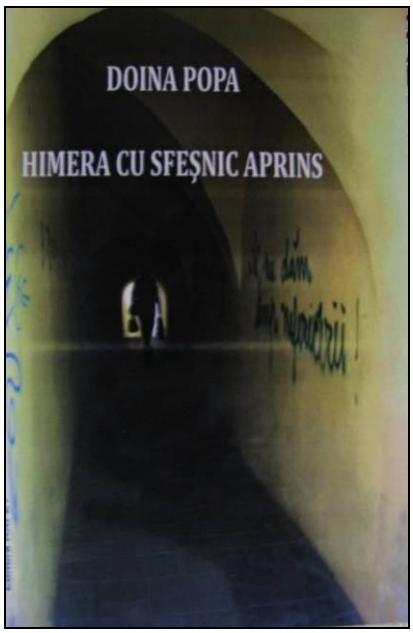

Capitală, bazându-se doar pe nuri, farmecele ochilor şi frumuseţea corpului, nu-i decât o tristă constatare a cititorului, că lumea îşi are doar legile ei implacabile, că „victoriile” ori „farmecele” trupului sunt efemere, dacă nu-s şi corect drămuite, iar iubirea imposibilă – dintre un bărbat în vârstă şi o fetişcană zvăpăiată a călcâielor aprinse după oricine – nu poate avea decât consecinţe extreme, sfârşind în ironie. Astfel de proze (ca „***Vară pribeagă***” şi „***Compotul de vişine***”) pendulează între sentimentul ridicolului şi nevoia acută de a ironiza astfel de situaţii. Autoarea, atentă la detalii şi nuanţe, introspectează mereu stările afective extreme ale personajelor sale. Nucleul povestirilor se constituie din monologul (auto)analitic al protagoniştilor.

Elementul neaşteptat, în proza Doinei Popa, nu vine nicidecum din scenariul întâmplărilor narate, ci din această tentaţie a amânării unui eventual, posibil scenariu, când conflictul dintre cele două personaje se stinge, bineînţeles, de la sine. Stilul direct al narării pune în continuă priză cititorul (a se vedea „***Ploi torenţiale***”).

Monologul interiorizat al autoarei, coparticipantă la dramele eroilor săi, salvează cu adevărat sufletul, pe care o anume realitate a vieţii, clamându-l încontinuu, îl uită de fapt. Inerţi cum sunt (o parte dintre ei – jumătatea părţii), eroii prozatoarei Doina Popa nu-s, în fond, rău intenţionaţi, ci numai ameninţaţi cu amânarea unor soluţii rămase neverificate în ecuaţie.

TUDOR CICU

ULTIMA SUTĂ?

Rar mi-a fost dat să întâlnesc o atât de puternică forţă de sugestie, o asemenea concordanţă între înveliş şi conţinut, cum este cea emanată de coperta, datorată lui Vasile Potolea, care „îmbracă” recentul volumaş* semnat de Cornel Galben.

„Ultima sută” (titlu ce sugerează ultimele o sută de zile, în continuarea celor 150 din jurnalul anterior**, rămase până la „ieşirea din lume” a diaristului, dar care ne duce cu gândul şi la o zicală românească, „pe ultima sută de metri”, – oricum l-am interpreta ideea este aceeaşi) adună notaţiile zilnice ale celui care este „obişnuit de peste patru decenii să consemnez(e) momentele mai mult sau mai puţin relevante din zbuciumul acestei vieţi trecătoare”. Atâta doar că, dacă în cazul anteriorului jurnal, însemnările diaristului acopereau o vastă arie de preocupări, pe „ultima sută” – de zile, de metri – a existenţei sale laice Cornel Galben îşi întoarce gândurile (reflectate în însemnări) mai mult către sine însuşi, omul aflat în pragul unei decisive şi de neclintit decizii şi, începând cu 24 noiembrie 2012, retras la mănăstirea „Sf. Ioan Casian”. De notat că „ieşirea din lume” nu se produce odată cu această zi, adică odată cu mutarea la mănăstire, ci va fi un proces de lungă durată, ce va necesita multă voinţă, susţinută de credinţă („totul depinde acum doar de propria voinţă, dar mai ales de ajutorul pe care îl voi primi de la Maica Domnului şi de la Fiul său, Îndelung-răbdătorul”) şi trudă din partea diaristului, conştient că „va trebui să fiu mult mai sârguincios şi, treptat, să-mi iau gândul de la cele lumeşti, dedicându-mă cu toată fiinţa celor trebuitoare sufletului”. Un drum lung, al cărui capăt nu se întrevede, dar în atingerea căruia Cornel Galben are o nestrămutată credinţă: „Da, o voi lua de la capăt în fiecare zi şi cu voia Domnului osteneala mea o să dea **cândva** roade” [s.n.].

Notaţiile (aproape) cotidiene încep la 1 iunie 2012 şi curg constant până în 14 iulie, apoi sunt reluate, doar pentru o zi, în 22 octombrie şi părăsite din nou până în „ultima săptămână”, la 20 noiembrie diaristul transcriind autografele de pe cărţile ce urmează a fi donate bibliotecii

moineştene, acolo unde a ajuns mare parte din biblioteca personală. Poate din lipsa timpului, cu siguranţă însă pentru că îşi notează gândurile „doar atunci când simt cu adevărat că am ceva de transmis”, se răresc acum însemnările care, până în acest moment, surprinseseră şi multe aspecte sociale, culturale, chiar şi politice ale perioadei. Suntem exact la jumătatea cărţii – odată cu următoarea consemnare, datată 24 noiembrie, începe, practic, şi foarte exact consemnat – „la ora 3,20” –, „ieşirea din lume” a autorului, când „prioritate va trebui să acord lucrurilor legate de suflet şi apoi să am grijă şi de celelalte”.

Avem, aşadar, de-a face cu un jurnal sufletesc, printre rândurile căruia mai dăm, ici-colo, de referiri la activitatea de istoric al personalităţilor şi scriitorilor băcăuani, care, cu siguranţă, nu va înceta odată cu mutarea la mănăstire a autorului. Că va fi aşa, ne asigură enumerarea bagajelor cu care purcede la drum „de parcă aş fi plecat la capătul lumii” („11 colete mari, două mijlocii, 10 mai mici, 3 saci, mai multe plase etc.”) şi care-l fac pe Părintele Casian să-l „taxeze cu destulă fineţe”, deşi, înţelegem, este vorba de o „arhivă”, şi nicidecum de bunuri materiale inutile în noua sa viaţă. Odată instalat în chilia mănăstirească, diaristul înţelege că simpla mutare a domiciliului nu înseamnă şi o transformare radicală şi imediată: „am încă de luptat cu propria conştiinţă”. Deocamdată, are de luptat cu „frigul care mi-a intrat în toate oasele”, cu întreruperea frecventă a curentului electric, cu „cititul la lumânare”, cu lipsa accesului la internet, are a se obişnui cu dependenţa financiară, „de fiecare dată va trebui să îi cer [banii] de la stareţ”, mai are a ucenici în „operaţia de preparare a mâncării” ori „să descâlcească firul logic al textelor ce trebuiau cântate sau citite” în strană. Pentru toate e conştient că „…e nevoie de tăierea voii şi de ascultare…”, căci „nevrednicia mea încă atârnă ca o stâncă, nu ca un bolovan”.

Dacă în jurnalul publicat anterior, diaristul era într-o perpetuă şi sfâşietoare pendulare între împlinirea canoanelor credinţei şi îndeplinirea obligaţiilor laice, de editor şi scriitor – cele care-i asigurau traiul, în fond –, în paginile date acum la iveală balanţa înclină net şi definitiv în favoarea celor dintâi preocupări. Asistăm la o desprindere, treptată şi pe care o bănuim a fi lungă, de cele „ale lumii” şi la o integrare – consecinţă a unui act de voinţă – într-un nou fel de a vieţui, în care până şi activitatea de peste 40 de ani, care i-a adus atâtea împliniri – scrisul – este percepută drept o „glorie lumească [ce] n-are valoare”, o „glorie deşartă” care nu este iubită de Dumnezeu, „că ce altceva înseamnă să-ţi vezi numele într-o publicaţie sau o carte?” Este, cred, lupta cea mai grea, necesitând, cu siguranţă, alte sute de zile, pe care va trebui s-o ducă, în drumul fără de întoarcere pe care a apucat Cornel Galben: „Va mai curge însă destulă apă în mare până ce mă voi obişnui cu ideea!”. Simţim chiar şi teama de a nu putea învinge în această bătălie: „Eu am ratat multe, inclusiv căsnicia, aşa că nu vreau să ratez şi mântuirea din pricina scrisului”.

E o transformare nu lipsită de îndoieli („Ciudatele sunt căile Domnului! Voi avea puterea să le descopăr?”), de îngrijări („…am început să mă îngrijorez şi mai tare, pentru că sunt extrem de în urmă cu toate şi foarte departe de ceea ce vrea Dumnezeu de la mine”), de incertitudini, ce, uneori, capătă accente dramatice: „Ce voi face? Pentru că nu mă văd în stare, cel puţin în faza actuală, să mă desprind total de cele lumeşti.”

Dar fibra de esenţă humuleşteană – pe care o descoperisem încă din primul jurnal – se face adesea şi aici simţită, estompând frământările interioare, cel puţin pentru cititorul pe care, probabil, diaristul nu şi-l vrea martor la toate sfâşierile sale lăuntrice: „M-am lăsat de nenumărate ori prins în plasa lui Sarsailă şi, chiar dacă mă străduiesc să nu-i mai fac pe plac, nu trece zi în care să nu mă agaţe cu ceva”. Recent călugăritul nu poate rata spectacolul oferit de Părintele Ioan (ce-şi întrerupe metaniile în clipa →

RODICA LĂZĂRESCU

în care zăreşte o uitată plasă cu fructe, prin care începe să scotocească, exclamând *Am găsit mâncare!*), de care râde „pe înfundate”, făcându-i părtaşi şi pe cititori: „…îmboldit de Aghiuţă, râdeam în gând ori de câte ori dădeam cu ochii de binecuvântatul Părinte, la rândul său contrariat probabil de starea mea ilariantă”. Cu sfinţii pe care îi necăjeşte cu nepriceperea sa într-ale rânduielilor speră să găsească o cale amiabilă de înţelegere („faţă de Sfântul Andrei nu ştiu cum mă voi recompensa, pentru că l-am vitregit de o bună parte din texte, ca un neisprăvit ce sunt”), alteori se surprinde încălcând regulile („Numai ce m-am spovedit, că am şi scăpat două minciuni din gura mea spurcată.”), concluzia fiind în aceeaşi tonalitate hâtră: „Nici eu nu sunt mai breaz, tulburându-i pe cei din mănăstire prin neştiinţa mea…”

Piedică în calea uitării („mărturia de faţă e încă un semn pe care îl dărui cu toată inima celor ce nu vor ca să uite”), şi acest al doilea jurnal al lui Cornel Galben este, după cum remarca Mircea Dinutz într-un mesaj privat privind „Ieşirea din lume” – mesaj pe care diaristul îl reproduce în volumul de faţă –, „spovedanie, justificare faţă de tine şi de semeni, proză de idei, informaţii istorico-literare pentru cei ce vor veni…”

Dar, mai ales, este, aşa cum sugerează coperta, transpunând în imagine vorbele Sfântului Efrem Sirul, alese drept motto al jurnalului, povestea drumului – cu toate obstacolele lui – pe care îl parcurge Lumina în translarea ei de la o formă de viaţă (laică, aflată sub „jugul cel rău şi greu al lumii acesteia”) – Soarele, aflat, pe coperta I, deasupra unor eoliene îndepărtate, la alta (religioasă, ce stă „sub jugul cel bun al Domnului”) – Soarele izbucnind victorios, împrăştiindu-şi razele prin deschiderea din troiţa aflată în prim-plan pe coperta a IV-a).

Nu degeaba, cartea se încheie cu următoarea notaţie: „…peste 7 minute, la 20,30, **începe slujba**” [s.n.].

---

*Cornel Galben, „Ultima sută”, Editura Pim, Iaşi, 2013, 95 pag.

**Cornel Galben, „Ieşirea din lume”, Editura Fundaţiei Culturale Cancicov, Bacău, 2012.

CRONICA DE LA RĂZVAD

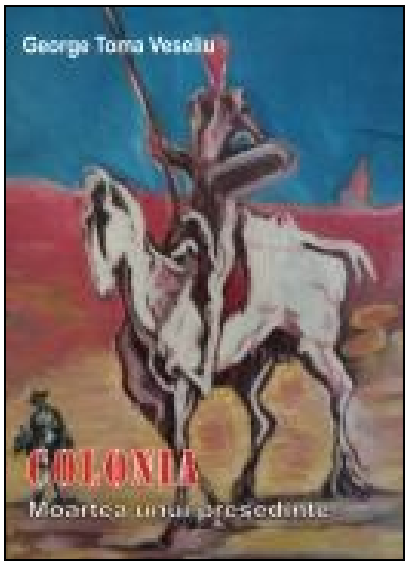

Cu puţin peste 1000 de pagini, trilogia de proză contemporană **Colonia** (I – *Sărutul copacilor* – 368, II – *Noi exilaţi la Pontul Euxin* – 440, III – *Moartea unui preşedinte* – 234), semnată George Toma Veseliu, a văzut lumina tiparului la Editura Bibliotheca din Târgovişte, în 2012.

Sub raport informaţional, cronica presupune nu atât înregistrarea,cât povestirea (cu şarm) a unor fapte şi evenimente istorice, despre care autorul a auzit sau, în cazuri fericite, a şi luat parte. Astăzi, şi de când ziarul tipărit a ieşit pe piaţa informării, comentării şi analizei evenimentelor, în suita lor cronologică, contribuie şi el, la ceea ce latinii au definit prin cuvântul *chronica* (etimon regăsit în toată aria de limbi romanice).

Există o singură cerinţă a oricărei… cronici: *obiectivitatea* sau cum se exprimau(tot) latinii: *sine ira et studio* (=fără ură şi părtinire, favoare).

Întorcându-ne în timp, atunci când sau înregistrat primele cronici, în Ţările Române – Moldova şi Muntenia –, nota de subiectivitate a prevalat, devenind chiar copleşitoare. Ţinta lor era să informeze, explicându-şi, fiecare dintre autori, părerea şi, cu mare grabă, atitudinea. Ba, fără ocolişuri sau învăluiri stilistice, de partea cărei baricade se situează.

Incipitul comentariului nostru ne-a fost cerut în precizări clare de leviatanul prozastic, intitulat cumva faulknerian, atât pe dimensiuni de spaţiu, cât şi de timp, mereu restrâns, dar şi dilatat în funcţie de epicentrul naratorului, Matei Vişan. El nu este altcineva decât scriitorul de astăzi, care s-a înregistrat pe sine, în foarte multe etape ale vieţii. În fond, din perspectiva devenirii sociale şi profesionale a autorului însuşi, trilogia trebuie considerată un *Bildungsroman*, termen încărcat de variaţiuni, de la Goethe încoace, cel puţin în aria europeană a literaturii.

Conştienţi că ne abatem perturbător de la termenul de *cronică*, vom mai folosi alţi substituenţi: *roman, proză, scriere* ş.a., nu atât pentru a înlătura monotonia exprimării, ci pentru a surprinde *pro causa* informării şi devierii zecilor de comentarii în marginea informaţiei fruste. Fiindcă dominanta întregului text este înmulţirea oglinzilor stendhaliene a *eu*-lui creator, pus să reacţioneze de îndată la o situaţie creată ori lăsată la o distanţă în timp să reflecteze. Şi atunci, scriitorul se implică mai adesea balzacian, sau, ca la devenirea lui Neagu Bulboacă, Dinu Păturică, Tănase Scatiu, Stănică Raţiu, Iancu Urmatecu şi alţi parveniţi.

Dacă primul volum – *Sărutul copacilor,* rămâne şi cel mai realizat, cu o independenţă narativă suficientă, cel de al doilea – *Noi exilaţi la Pontul Euxin*, se arată a fi un mélange de tipologie şi atmosferă, prin care autorul, ca în teatrul de păpuşi, leagă şi dezleagă situaţii ca în romanul de mistere.

Sub pretextul invocării postmodernismului şi al folosirii achiziţiilor pe care acesta le-a afişat în jurul anilor ’70 -’80 şi în România, scriitorul angajează nenumărate convorbiri cu … iubitul său cititor. Pentru respectul pe care i-l oferă acestuia, adesea îi lasă câmpuri de spaţii albe, prin chenare bine marcate, în care el, cititorul virtual, să-şi exprime părerile. Desigur, iluzii, nu prea departe de acel *captatio benevolentie*.

Îi precizez, nu numai lui George Toma Veseliu, ci tuturor care au achiesat (=acceptat!) la teoriile postmodernismului, începând cu francezii, că dialogul romancierului cu lectorul ipotetic s-a înregistrat în prima jumătate a sec. al XIX-lea, prin romanul de mistere (autor faimos – Eugène Sue; ulterior şi sateliţii lui. La noi, I.M. Bujoreanu, Nicolae Filimon, în acelaşi secol.

Cât priveşte specia unui asemenea tip de roman, ideocriticul Adrian Marino l-a inclus în categoria *literaturii de consum*. Desigur, francezii au avut valorificată literatura populară, care s-a opus – mai ales în timp – multor formulări narative semnate de Al. Dumas – tatăl, Stendhal, Flaubert, Zola ş.a.m.d. Toţi au crezut că trebuie să →

MARIAN BARBU

instaureze *modernitatea*. (Ceea ce în Europa, în sec. al XIX-lea, începuse nu numai în Franța, ci și în Germania, în Anglia, Spania, ba, chiar în America de Nord – vezi E.A. Poe).

Pe scurt, confrate Veseliu, modernismului, afirmat zgomotos după Primul Război Mondial, în forme care mai de care – și în pictură, muzică, sculptură ș.c.l. – i s-a opus (prin complementaritate!) postmodernismul. Pentru cei interesați de *modernism, postmodernism*, am reprodus o schemă din 1985, propusă de către unul dintre cei mai avizați cercetători americani ai domeniului – Ihab Hassan. Detalii în cartea lui David Harvey – *The Condition of Postmodernity*, Cambridge, 1989.Tot pentru Dumneata – în lumina noțiunilor și conceptelor, din acea schemă, am redactat romanul *Colonelul de la ghiol*, în 1996, ilustrația copertei fiind o reproducere după un tablou de Salvador Dali).

Așadar, distinse Coleg, ai la dispoziție câțiva indicatori bibliografici, pe care, consultându-i, te vei hotărî, ca la ediția *ne varietur* a **Coloniei** să păstrezi ori nu acele „coabitări" cu cititorul.

Oricum, înaintând în comentariul nostru, va trebui să spunem că ingeniozitatea **Cronicii de la Răzvad** constă în alternanța (parcă prea minuțioasă – și nu prea folositoare în funcționalitatea semnificațiilor) faptului real, adesea brut, cu analiza superioară, fie și-n context.

Adunate mai toate sub coviltirul cârciumii, cei mai mulți dintre meseni își pierd identitatea. Rămân notabilitățile multor localități – primar, notar, milițian, învățători.

Se mai impun câteva precizări: a) zona explorată… literar aparține unui spațiu agricol, care a fost „populat" cu sonde, pentru extragerea petrolului. Zona se găsește în nord-estul Târgoviștei. Forajul a început cu mult înainte de cel de-al Doilea Război Mondial. Racilele și beneficiile regimurilor politice (din țară și de peste hotare) scriitorul le-a înregistrat, mai întâi, din propria-i familie. Ba, tatăl, ca maistru petrolist destoinic, a fost trimis și în India. Viața și-a urmat mersul, înainte, mai mult cu voia altora, până când copilul, adolescentul, apoi tânărul (elev și student), bărbatul (ziarist, profesor și funcționar la primăria din Gura Ocniței) a început să proceseze mersul vremurilor. În acest punct de conștientizare a sinelui, a găsit de cuviință că doar scrisul este singura formă de împiedicare a uitării.

Și ca Marin Preda odinioară, ori ca Miron Costin, și mai încolo, pentru George Toma Veseliu, totul i-a apărut pe ecranul memoriei vizuale, derulându-se acum după altă paradigmă, decât a înșiruirii de ani și de fapte, unele dintre acestea, anoste.

În toate cele 1042 de pagini ale trilogiei, apar luminoase descrieri de natură, mai cu seamă de peisaje silvestre, de o măreție poetică aparte sub clar de lună sau de dislocări ale norilor în vreme de ploaie ori când zăpezile ațin calea sondelor răsărite în tot locul. Prozatorul nu se arată extrem de încântat la procesul industrializării câmpului agricol. Ca atare, îi evocă perioada de creștere și cu precădere pe cea de descreștere, cârciuma și țuica sunt fenomene omniprezente, în toate localităților zonei. Mai toți veneticii sunt rezultanta chemării petrolului. Odată cu părăsirea mijloacelor de producție, aferente muncii de extracție, de către companiile străine, din cauza schimbărilor de regim politic, ei, ultimii veniți sunt ca și poetul Ovidiu, exilat la Pontul Euxin.

Depopularea zonei i-a găsit bine pregătiți pe comuniști, ca să se poată instala confortabil sub faldurile purpurei roșii și în căutare de adepți.

Prozatorul surprinde c-un ochi sagace cum se transformă notabilitățile zonei, nu numai pentru a supraviețui, ci și pentru a domina.

Cred că numai așa se motivează crearea lui Matei Vișan, ca epicentru al întregii tipologii, el având *numai așa* o largă rază de acțiune, în plan direct, dar și ca rezoneur. Postura lui G.T. Veseliu, astăzi, ca romancier, „ieri", funcționar, profesor, ziarist, cultivat în mod constant, ca absolvent de filologie bucureșteană, îi dă dreptul să circule elegant, lejer prin lexicul destinat poeziei. De aceea, zecile de paragrafe poetice incluse în proza actuală îl trădează pe *pictorul în vorbe*, aerisindu-i scăpările tautologice sau nefericitele ligamente. Pe acestea le-nțelegem, când pun în mișcare componentele oralității, dar când aparțin autorului, le spunem stop! („campion *la ba*ncuri, voință uni*că că*reia, Mișuli*că când* etc.)

b) Are câteva „ieșiri" citând autori și opere din literaturile lumii franceze, rusă și sovietică, italiană, germană etc.; dezvoltă teorii despre relația dintre realitate și ficțiune, semnificație și simbol, nașterea și formarea personajului literar, a mișcărilor literare din Europa.

c) A reținut, în cunoștință de cauză, ideea de sprijin narativ, pe care ți le oferă vocile interioare ale sinelui. Ele îl personalizează, îl sfătuiesc încotro să-și îndrepte pașii scrisului („*O Voce mi-a pus stiloul în mână și m-a pus să scriu la persoana a treia spre a mă distanța de aceste personaje*…"). Proza la persoana întâi (teoria lui Camil Petrescu!) îngrădește chiar autenticitatea rostirii.

A face acum un recurs la metodă, ar trebui să cantonăm în ambianța genului proxim și a diferenței specifice, aducând pe tabla dezbaterii conceptele de *autentic* și de *original*. Iar dacă vom rosti cu deplină convingere că autenticitatea materialului epic din trilogia **Colonia** prevalează în oricare dintre cele 24 de capitole (vol. I), plus 29 (vol. II), plus 13 (vol. III) că și reciproca este valabilă, adică originalitatea, derivând din amestecul oamenilor și obiceiurilor acestora, sat-oraș, nu greșim cu prea mult. Prozatorul s-a ferit ca de foc să scrie pagini (și mai ales dense!) despre satele țării în marș triumf(l)ător pe drumul socialismului și separat despre industrializare, bază unică pentru asigurarea progresului înălțător (sic!).

De aceea, nu de puține ori, discursul epic se frânge conștient ca să facă loc liber politicii nefaste, care a jugulat viața normală a oamenilor.

d) Abaterile pe la cârciumă sunt o formă aluvionară a *Poienei lui Iocan*, deoarece, dealurile împomite cu pruni, le dădea posibilitatea tuturor să-și facă propria – le țuică. Așa că autorul se-ncumetă să scrie franc: „*Țuica o mâncam cu lingura*". De fapt, e o trimitere directă la degustarea primelor picături… de frunte!

Apoi, ca orice *alter-ego*, bine informat și cultivat, în spre Rebreanu (acolo, în romanul *Ion*, drumul intră în sat), aici, el iese (cu bicicleta). Violeta „trecând prin cătunul Gorgoteni, ca să ajungă «în Colonie» intra în Islazul comunal, unde rămăsese o cruce metalică, pe care scria încă citeț: «Foraj Lemoine»; trecea podul lui Tocan. De aici, începea Ocnița. Noi ne apucam de treabă" (adică de făcut țuică).

Detaliile care urmează sunt dovezi răscolitoare de implicare, ca în alcătuirea unui manual de învățătură – pentru alții, din altă parte, și neinițiați. (despre prepararea clandestină a țuicii și despre folosirea ei).

Toată protipendada din zonă, ca și alți neofiți sunt convertiți la asemenea obiceiuri, le-am spune, de tip asiat. Derizoriul, pe care îl surprinde chirurgical scriitorul, ține de o realitate ca atare. De aici și tratamentul comico-tragic pe care i l-a aplicat George Toma Veseliu unei galerii de personaje: *Adânceanu, Zambilica Poponete, Iancu Livadă,Costelini, Păsărică, Nae Gătej, Sabie* etc. →

Cum el însuşi a trăit sub faldurile politicii roşii şi având distanţa în timp, după 1990, să înţeleagă spinoasele căi ale evoluţiei şi involuţiei acesteia, a tot reluat materialul existent, pentru ca foarte târziu să se hotărască în a-l pune în unda tiparului.

De aceea, în 2012, avem „ediţia a doua, revăzută şi adăugită" (Aşteptăm şi… ediţia *ne varietur*; la care, îi sugerăm autorului să ataşeze şi o *addenda*, în care ar trebui să cunoaştem părerile lui Marin Preda şi Mircea Ciobanu, în ograda cărora s-ar fi aflat romanul… *cândva*, începând din 1978. Detalii în *Cuvânt – înainte*, de Eugen Negrici, la această variantă a trilogiei **Colonia.**

Mai facem câteva precizări:

1)Nu cunosc variantele anterioare ale scrierii de faţă, ca să mă pronunţ în cunoştinţă de cauză, în vederea unei posibile ierarhizări.

2)După o activitate culturală şi jurnalieră înregistrată ca fiind valoroasă; după o alta poetică, referenţială, cea de romancier îl stabilizează pe George Toma Veseliu în matca prozatorilor contemporani.

3)Din loc în loc, în morfo-sintaxa scrierii actuale a lui George Toma Veseliu parcă se aud voci ale *Şcolii de la Târgovişte*. Mai apropiaţi fiind Radu Petrescu şi Costache Olăreanu (nu şi Mircea Horia Simionescu sau Alexandru George). Toţi patru i-au fost contemporani.

4)Sper să nu forţez marginile revelaţiei dacă voi spune că în romanul **Colonia** stau risipite (nu ascunse!) imagini şi impresii seducătoare (era să scriu veridice) despre componentele unei vieţi de graniţă socio-politică. Ba aş vedea pe omul de cultură, intrat, peste timp, în polemică viabilă, veritabilă, cu teoriile sămănătoriste şi poporaniste, de la începutul veacului al XX-lea. Dar şi cu scriitorii practicanţi ai acestora.

Cum toată devălmăşia politicii roşii a avut loc spre sfârşitul aceluiaşi secol, îl credităm pe G.T.V. cu un acut şi reverberant simţ al istoriei reale.

5)Se pot alcătui, cu bună ştiinţă, dat fiind fondul documentar, doldora de informaţii şi trimiteri cu miză, anchete sociologice pe categorii sociale, pe meserii şi profesiuni, pe grupe de psihologie normală şi clinică, pe mentalităţi etc.

6)Deloc amator sau naiv, în ilustraţia cărţii – pe trei falii, George Toma Veseliu şi-a valorificat într-un mod admirabil talentul de pictor. El crede cu tărie în steaua lui şi din acest spaţiu al culorii.

Trimiterea se face la Cervantes, la romanul său *Don Quijote* (1605 – 1615), al cărui personaj – nobil cărturar, a fost denumit „cavalerul tristei figuri". El a rămas un „visător incorigibil, trăind într-o lume fictivă, victimă a unui ideal cavaleresc devenit anacronic" .

În contrast cu el, s-a aflat servitorul său – „Sancho Panza, ţăran simplu, naiv, dotat cu un simţ empiric al realităţii".

7)Cum să putem interpreta acum situaţia nou creată ? Pictorul se opune romancierului? Cum, când el a adunat şi interpretat (ca la strungă – în câmp literar deschis) o realitate cu numeroase implanturi sociale, politice şi familiale, ca-ntr-o monografie de caz? Iar prin ilustraţia la policromie (cervantescă, nu?) să deducem că totul a fost o ficţiune? O luptă cu morile de vânt? Că autorul a fost un naiv?

Dacă *omul* va disloca pe *romancier*, apelând la simbolistica ilustraţiei – deh, autoreferenţialitatea!, să-i spunem cititorului interesat că prozatorul a lansat un joc de-a-v-aţi ascunselea. El este un realist matur, aproape un grefier al propriei vieţi, trăită lângă semenii lui, în împrejurări istorice date. În niciun caz, nu este un naiv . Îl acceptăm decât dacă termenului îi atribuim sensuri şi conotaţii pe care germanii i le ofereau acestuia în perioada romantică. În traducere liberă : *naiv*, eminescian vorbind, *mai aproape de natură*, de sensul originar al lucrurilor şi al lumii.

Maia

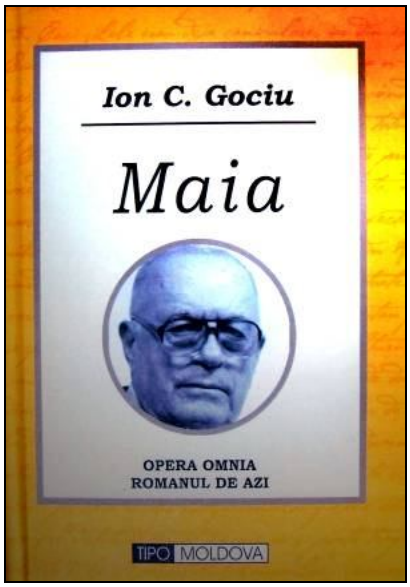

Ion C. Gociu reprezintă un caz special, în peisajul literar şi în contextul epicii narativ-ficţionale ale Gorjului. A debutat în 2010 şi, exact după trei ani, dilogia sa de succes imediat în plan editorial (Maia I: Calvarul Secolului XX, 2. Blestemul aurului) s-a retipărit la prestigioasa editură TipoMoldova din Iaşi, în la fel de semnificativa colecţie OPERA OMNIA / ROMANUL DE AZI şi numărând 574 pagini.

În ceea ce mă priveşte, ca titular pe Ştiinţele Comunicării al Universităţii „Constantin Brâncuşi" din Târgu-Jiu, pot sintetiza ca o trăsătură integralistă a acestei scrieri prozastico-fresciale că ea şi-a cucerit statutul de titlu încununat cu atributul izbânzii graţie mai ales unei sinteze remarcabile a celor patru paradigme comunicaţionale: structural-expresivă, formal - tranzacţională, relaţional-sistemică, fenomenologico-praxiologică.

Nu insist pe aceste componente (meta)teoretice ci pun accent pe alte dimensiuni ale temerarei întreprinderi scriitopice, iată, receptată, prompt, în mediul critic şi, mai nou, exegetic. Întâi şi întâi, romanul „Maia" – repet – e o vastă frescă social-politică şi istorico-economică. Pe canavaua ei autorul implementează, prelevează, individualizează personaje-simptom. Fiecare apariţie-portret în parte dislocă, alveolează, un tip-efigie al unei epoci, una mereu subminată de criză: morală, etică, estetică etc., care, încărcat cu o menire, se achită de sarcină. O face în stilu-i caracteristic, ascunzându-şi, strategic, o pseudomediocritate călduţă, deşi pronia divină, fatalitatea, judecata de apoi îi dă replica ce se cuvine, impusă de intrigă, de context, de poziţionare spaţio-temporală şi de tramă/dramă

Scos în excelentă înfăţişare grafică, romanul „Maia" impune un om, un complex de atitudini, un conglomerat de idei, mai toate interzise cândva. Asistăm la un atac frontal al mai multor tematici grele, dificile, imposibile: problema ţiganilor, drama evreiască, eşecul şi nostosul numite Basarabia, monstruozitatea dictaturii dejisto-ceauşiste, maladia, cancerul securisto-procustanizant/ostracizant.

Sigur că romanul, deşi e redactat în termenii celei mai evidente modernităţi dorice, ca notă dominantă, nu-şi refuză ispita postmodernă ori paradigma transmodernă (în definitiv – de ce nu? – şi pe cea metamodernă).

Aşa se derulează subiectiv/ obiectiv lucrurile. Scriitura lui Ion C. Gociu e o venire în text şi o revenire din el. Ea simte imperios necesitatea motivării. Se revendică din aducerea aminte. Se distribuie contrapunctic →

ION POPESCU-BRĂDICENI

de pe Linie pe Deal" sau alternativ (intrare-surpriză).

Își arogă rolul de instanță supremă. Timpul în romanul „Maia" posedă anumite trăsături caracteristice, care indică natura fictivă a lumii romanești. Ne aflăm pe un tărâm ficționant. Autorul Ion C. Gociu și-a distrus volens-nolens identitatea lui separată și avem impresia că afirmația nu este făcută nici la trecut nici la prezent, dar și la trecut și la prezent.

Planurile se întrepătrund: cel real și cel oniric; sau se înglobează reciproc. Citez: „În spectacolul real, visa că plutește într-un abis, că dincolo de el se află limanul norocos al făgăduinței, un pustiu confuz de unde un Rabin sau un Moise, cu toiagul în mâini, îi făcea semne să se apropie." Apoi survine comparația aglutinată: „Șatra i se păru a fi un trib izraelit în pustiu, așa cum și-l imagina ea când asculta povestirile tatălui său în zilele de Peshah", care se contopește metonimic (metaforic) pentru al transporta pe cititor fie în fantastic fie într-o meta-istorie a cărui filozofie transpare în fluxul narativ alterna(n)tiv: „Visul ei devenise o altă realitate." (Vis versus realitate, n.m. IPB).

Ion C. Gociu se comportă ca un pictor. Adică precum cel cu celebra precizare: „Aceasta nu este o pipă." Și iată că mă surprind din postura de critic la întâmpinare, confundând pe a fi cu a reprezenta, ca și cum ar fi echivalente. La fel pare a înregistra memoriile unei persoane istorice, desigur invizibilă, trăitoare în spatele textului: unul însă obiectiv, redactat la persoana a treia, neutru, fără a arăta că s-ar fi angajat emoțional.

Stilul romanului e unul adecvat, alegerile ele însele adecvate; și este un stil totodată eficient. Dat fiind că scriitorul imaginativ nu se folosește de limbaj numai pentru a descrie un set de întâmplări existente ci și pentru a le interpreta, oarecum nevinovat, și a le restitui valoric, modul său de folosire denotativă a cuvintelor prezintă însemnătate estetică.

Dar Ion C. Gociu a asimilat conștient un paradox-truism: scriitorul imaginativ creează ceea ce descrie. De aici rezultă că fiecare exprimare imaginativă este o simbolizare adecvată experienței pe care o transmite, dat fiind că nu există nicio altă simbolizare posibilă a aceleiași experiențe.

Ne găsim într-o vorbire orală, argotică pe alocuri, populară pe de altele, specific țigănească unde e cazul. Odată spart codul limbii utilizate, prozatorul Ion C. Gociu își continuă aventura-i scriitoricească din postura de cititor implicit al faptelor, actelor, evenimentelor, abordate cu o luciditate imperturbabilă, cu o plăcere mereu motivată a artei microportretului, a detaliului care paradigmatizat construiește o atmosferă autentică, veridică, verosimilă.

Și totuși câte un personaj pierde noțiunea timpului exact, ca-n ficțiunea postmodernistă, fragmentarizată, transversalizată, aceea care are ca trăsătură esențială schimbarea dominantei. Adică – (mă) explic – imaginea istoriei literare va trebui și ea să se schimbe substanțial căci, cu asemenea noi opere, devine incomparabil mai bogată ori măcar mai completă însăși istoria României, rescrisă (rescriptibilă) integral după 1990.

Funcția estetică, fiind o dominantă transistorică, se grefează pe o artă verbală ușor accesibilă lectorului de azi, unul inerent grăbit (dar nu comod) urmând să se dumirească asupra (non) adevărului romanesc din perspectivă ontologică și dinspre orizontul unei lumi posibile cu sublumii (zise și domenii narative). „Tensiunea și disparitatea dintre sublumile diferitelor personaje și dintre sublumile lor și lumea ficțională „reală" sunt cele care au format baza poeticii epistemologice moderniste și, înaintea acesteia, a celei realiste" – afirmă Brian McHale.

În replică, Ion C. Gociu estompează granițele externe ale ficțiunii, ne provoacă, sugerându-ne că epiderma ficțiunii sale nu este o membrană impermeabilă ci semipermeabilă. Departe de a fi bine definite și izolate, granițele ficțiunii în „Maia" par să fie accesibile, reînnod un fir anterior, în mod variat, uneori ușor de încălcat respectând tipurile diferite de constrângeri în contexte diferite și multiple cunoașteri.

Ca atare, Marița se transpune într-un preludiu sexual, inspirată de o fotografie a altei femei. În Transnistria, Trifon Mogoș începe să aibă convingeri proprii și să se ascundă dezertând din calvarul istoriei urmând „jocul destinului" printre membrii unei șatre de lăieți. Aici își întemeiază o familie, traversează infernul de la Suha Balca…

Prozatorul caută semnificații peste tot avansând – repet modelizator – în construirea socială a (i)realității pe zone. Dar ce este o zonă? Spațiile pe care scriitura imaginată le traversează, prin simplu fapt de a le fi traversat într-o ordine inteligibilă, constituie o zonă heterotopică. Fiecare zonă în parte e renaturalizată încât implantul sau transplantul de fantezie auctorială să nu deruteze masa de cititori doritori de asemenea incursiuni (explorări) în interiorul romanului – în sine. Zonele se juxtapun halucinant, ba chiar se suprapun, înlăuntrul lor totul și toate se derulează când lent când precipitat, când onest când „mincinos", când apocrif (o figură istorică poate să iasă dintr-un hotel al lumii reale și să intre într-o casă ficțională) când legitimizat.

Astfel procedând, Ion C. Gociu, când survin asemenea deplasări, o barieră ontologică, dintre real și ficțional, dintre câmpul extern de referință și cel intern - a fost transgresată. Ba mai mult, cusătura dintre realitatea istorică și ficțiune e și nu e în evidență, făcând tranziția de pe un tărâm pe altul cât mai normală, alteori cât mai șocantă, prin contrazicerea vizibilă a documentelor publice ale istoriei oficiale de sub dictatură, fie ea carlistă, antonesciană, dejisto-ceaușistă etc.

Ca să închei: romanul „Maia" e o întreprindere curajoasă, a unui om tradițional, dar pregătit pentru orice eventualitate. Vocea sa străbate etnografia către orice posibilitate de a se manifesta („– Om trăi ș-om vedea! – spuse Mărgăreta cu tonul vocii potrivit pentru a pune capăt discuției", pag. 121.) Constrânse, realemele (neologism lansat de Itamar Even-Zohan, n.m. IPB) istorice, culturale, compatibilizate cu realul demascat, vehiculate de Ion C. Gociu, ne obligă la o moralitate severă, la o etică demistificatoare.

Atrocitățile comise față de țigani, evrei, români trebuie să ne interzică orice confort choral. Ele vor fi nu numai amendate ci pedepsite exemplar. Asemenea elemente umanoide criminale (măști ale răului absolut al istoriei) îl întristează profund pe autor, îl revoltă în subsidiar. Iar sancțiunea supremă e moartea. Moartea reinstaurează domnia binelui, ordinea stricată, legea dreptății.

Iudit Bretan sau "uraganul" memoriei

Compozitor, bariton şi regizor de operă, Nicolae Bretan s-a născut la 25 martie 1887, la Năsăud, într-o familie de greco-catolici. A decedat la 1 decembrie 1968, la Cluj-Napoca. Compozitorul a făcut studii la Conservatorul „Gh. Dima" din Cluj (1906-1908), la Academia de Muzică din Viena (1909) şi la Academia Regală de Muzică din Budapesta (1912). După terminarea studiilor s-a afirmat ca prim-bariton al Operei din Bratislava, precum şi la Opera Maghiară din Cluj. Vorbea fluent, alături de română (limba sa maternă), maghiara şi germana. În sfârşit, se va impune ca un talent complex la Opera Română din Cluj, deşi cariera sa va fi afectată de invidii şi de odioase cabale instrumentate de colegii săi mai puţin dotaţi. A cunoscut gloria, meritată, dar viaţa i-a fost adeseori întunecată de ignoranţa şi de răutatea semenilor, precum şi de dogmele politice ale zilei.

Cea mai întunecată perioadă a existenţei lui Nicolae Bretan a fost, desigur, cea a comunismului. Deşi s-a împrietenit încă din perioada studiilor la Budapesta cu dr. Petru Groza, va constata că lunecosul prim-ministru al noului regim l-a ignorat când compozitorul, aflat în dificultate, i-a solicitat sprijinul. După plecarea fiicei lui în Statele Unite, căsătorită cu un diplomat, Nicolae Bretan a fost exclus din Uniunea Compozitorilor din România, opera sa fiind sistematic ignorată. Marginalizat de autorităţile comuniste, marele compozitor nu şi-a pierdut umanitatea, a rămas acelaşi suflet blând şi tolerant.

Nicolae Bretan a compus în jur 230 de lieduri pe versuri de poeţi români, maghiari şi germani, dintre care îi amintim doar pe Octavian Goga, Mihai Eminescu, George Coşbuc, Victor Eftimiu, Petöfi Sandor, Ady Endre, Heinrich Heine, Nikolaus Lenau. Este autor, de asemenea, a numeroase lucrări religioase şi a unui *Requiem pentru voce solo (sau cor) şi orgă.* Dintre operele sale amintim: *Luceafărul* (1921), *Golem* (1924, a avut premiera în Elveţia în 1990), *Arald* (1939), *Eroii de la Rovine* (1935) şi o operă în trei acte, *Horia* (1934), pe care o putem socoti ca una din capodoperele

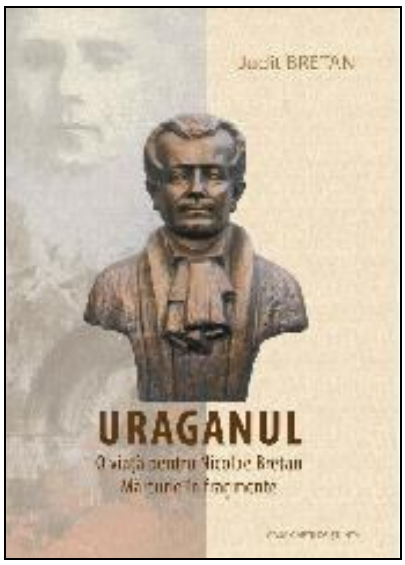

artei muzicale româneşti. Este şi autorul studiului *Romantismul în muzică* (vol. I-II, 1962). Destul de târziu, Nicolae Bretan începe să fie redescoperit, mai ales datorită eforturilor devotatei sale fiice, Judit Bretan Le Bovit. Din 1993, Academia de Muzică „Gh. Dima" a patronat câteva ediţii ale Festivalului Concurs „Nicolae Bretan", iniţiat de fundaţia culturală condusă de fiica compozitorului, Judit Bretan din SUA. Prin admirabilul devotament al fiicei compozitorului, a fost donat municipalităţii clujene un splendid bust, operă a sculptoriţei Ana Rus.

Cu ocazia dezvelirii bustului în Parcul Central, alături de cel al confraţilor săi, Antonin Ciolan şi Sigismund Toduţă, a fost prezentată şi cartea fiicei compozitorului, intitulată *Uraganul* (Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2013). Memoriile doamnei Iudit Bretan evocă, într-un stil fermecător, personalitatea lui Nicolae Bretan şi Clujul natal, dar şi eforturile făcute de autoare pentru a impune creaţia unui compozitor încă puţin cunoscut în propria ţară. Titlul cărţii este o metaforă pentru energia uluitoare a acestei femei ce a ştiut să treacă peste toate opreliştile, reuşind să scoată creaţia lui Nicolae Bretan din nemeritatul con de umbră în care intrase. Cartea e, în acelaşi timp, un volum documentar în care cititorul poate găsi nenumărate dovezi ale calvarului pe care marele compozitor l-a suportat, cu dezvăluirea „tertipurilor oficialităţilor", a chipului hidos al acelora care „au călcat în picioare un suflet de artist şi încearcă şi în ziua de azi să treacă sub tăcere creaţia sa muzicală".

La o vârstă venerabilă, Iudit Bretan încearcă să salveze documentele cele mai importante din oceanul de uitare şi nepăsare din jur, „păstrând cu fidelitate mesajul închis în sticlă al Tatălui meu". După cum mărturiseşte autoarea acestei fabuloase cărţi documentare, ea vorbeşte cititorului cu o cuceritoare francheţe, lăsând „la o parte orice rafinament diplomatic". Iudit Bretan încearcă să pună adevărul în pagină fără să menajeze pe nimeni, inclusiv pe sine însăşi, punând în lumină adevărul fără să-l fardeze, cu o anumită „cruzime", „fără îndurare" – ca să cităm expresia autoarei însăşi. Deşi prin structura sufletească şi prin vocaţie, autoarea se dezvăluie ca fiind o actriţă fără daruri de scriitor („mă doare că nu sunt un scriitor"), Iudit Bretan nu e lipsită de calităţile unui autentic mânuitor al condeiului. Mărturiile sale au farmecul confesiunii brutale, ce merge la ţintă direct, întrucât ţâşneşte din inima adevărului însuşi, reuşind "să pătrundă armura inimii omeneşti".

Această „*Mărturie în fragmente*", cum sună subtitlul cărţii, dezvăluie calvarul existenţei lui Nicolae Bretan, mai ales a perioadei ultimelor decenii din viaţa marelui artist. Compozitorul e supus şicanelor unor colocatari impuşi cu forţa de autorităţile comuniste, silit fiind să ducă o luptă cu morile de vânt în faţa autorităţilor. În ciuda umilinţelor la care a fost supus, marele compozitor „şi-a păstrat până la sfârşit splendidul spirit luminos, indestructibil, personalitatea cuceritoare şi umanismul". E ceea ce o încurajează şi o obligă moral pe autoarea volumului de a depune propria-i mărturie, în vremuri tulburi, cum sunt şi cele pe care le traversăm.

Mărturia ei are, cum bine afirmă autoarea, frumuseţea unui râu subteran, ce izbucneşte la suprafaţă, a magmei clocotitoare, năvălind cu furie şi justificată indignare. Tocmai de aceea e greu de rezumat conţinutul compozit al cărţii. Totuşi, în ciuda diversităţii materialelor încorporate, masivul volum se citeşte cu uşurinţa cu care ai citi un roman veritabil. Autoarea rememorează episoade ale copilăriei sale petrecute la Cluj, ca şi începuturile de regizor, de compozitor şi de cântăreţ ale lui Nicolae Bretan.→

ION CRISTOFOR

Familia Bretan se mişcă într-o lume selectă, deşi existenţa lor nu e lipsită de privaţiuni. Naşa autoarei era soţia reputatului avocat Augustin Pordea, fiica acestuia fiind căsătorită cu celebrul magnat Max Auşnit. Memoriile autoarei aduc în prim-plan un Cluj interbelic civilizat şi tolerant, în care evoluează şi familia Bretan, compozitorul dar şi soţia acestuia, Nora Osvat, evreică de expresie maghiară, căreia îi este dedicat de altfel masivul tom. După cum mărturiseşte Iudit Bretan, care evită să idilizeze relaţia celor doi, soţii Bretan erau două personalităţi cu "caracter marcant şi voinţă fermă". Nu mai puţin interesante sunt paginile în care autoarea descrie anumite cabale din lumea artistică, cu eterna conspiraţie a mediocrităţilor. Prigoana împotriva compozitorului se va dezlănţui mai ales în perioada dictaturii comuniste, dar dureroase sunt şi paginile în care Iudit Bretan dezvăluie gestionarea deficitară a moştenirii artistice a marelui compozitor. Ca un veritabil uragan, autoarea năvăleşte în biroul potentaţilor comunişti (al Elenei Ceauşescu, de pildă), dar şi al unora dintre oficialităţile de după 1990.

Iudit Bretan constată că mentalităţile lumii culturale şi politice din România nu par să se fi schimbat prea mult faţă de perioada comunistă. Autoarea încearcă să mişte inerţii, să dinamizeze instituţii – aici sunt amintite şi câteva instituţii clujene – iar rezultatele nu sunt descrise întotdeauna în termeni măgulitori. În acest sens, am remarca spiritul critic ascuţit al autoarei, dar şi coroziva ei ironie.

În sprijinul demonstraţiei, autoarea reproduce scrisori, facsimile, citate din alte cărţi, cronici muzicale şi articole din diverse publicaţii. Am remarca mai ales paginile reproduse din volume ale ilustrului poet şi diplomat Ion Brad, unul dintre puţinii români care s-au alăturat efortului autoarei de a promova creaţia unui mare compozitor român, Nicolae Bretan. Îngrijită cu devotament de pictorul scenograf Hristofenia Cazacu, volumul *Uraganul* (2013) al lui Judit Bretan este o carte de excepţie, ce merită a fi cunoscută şi salutată ca un document de conştiinţă şi de admirabil devotament pentru valorile culturii româneşti.

Filtre

Bumerangul gândurilor - despre Provensale

Mi-am permis acum aproape trei ani, după îndelungă citire, să cataloghez poezia lui George Anca drept poezie academică, termenul fiind nefolosit în încadrarea literară. Mă tot îndoiam de formularea mea, îmi tot spuneam că unde e poezie nu e academie, că au cuvintele înţelesuri aproape incompatibile. Partea zburătorului din mine se ferea de limite stricte, partea cititorului realist de poezie, căci există şi un astfel de cititor, nu voia să scurteze sau să decoloreze din aripi, să creeze nişe prin care să se piardă esenţe, miresme sau gânduri fantomă de zâne bune sau rele. Şi din real mi-am fabricat un bumerang, dar interiorul acestuia era plin de vise. Mi-am spus: dacă-l arunc, acesta nu poate decât în cel mai rău caz să facă drumul înapoi înspre mine, dar visul şi gândul rămân întregi. Îmi reconsider mai ferm termenul de poezie academică, citind Provensale. M-am aşteptat să vină spre mine aroma bucatelor provensale, ierburile acelea ce umplu locul şi farfuria călătorului, să vină unda de lavandă şi violete şi maci înfloriţi lângă piperul ierbii crude, să vină un vânticel rece dinspre Alpi şi un foşnet de mare. M-am aşteptat la cascada râsului meridional, fără grija zilei de mâine, la o placă de surf, sau la o bătălie roşind ţinutul şi schimbând de secole învingătorii. M-am gândit-aşteptat la celţi detronaţi, la romanii cu armura gladiatorului învingând teutonii, la sarazini în distrugere, la francezi şi la limbi-voci reunite spre odihnă sau contemplaţie. De undeva ar fi răzbătut aromă de peşte sărat şi de fructe de mare, dar şi foşnet de carte într-un muzeu fără alt titlu decât stăpânul foşnetului, adică Cité du Livre, pânze de Cezanne, pagini de Zola peste suspine-n batiste parfumate, domnişoare cu umbreluţe de soare plimbându-se-n Avignon. Şi nu m-am aşteptat degeaba! Numai că şi aici, ca şi-n traiectoria bumerangului, întoarcerea acestuia se face-n coconul de baştină „gârlă deturnată târlă colocată alternanţă beată / respingerea de tot ce pe româneşte ne-o fi fost viaţă / care stai în calea mării neîntrebare… (***coupo santo***)… Din ţinutul sud-estic al Provensului autorul sare cu tine de-o aripă în meridionalii carpatici, cimitir albit de decembrie, „mă adunai clasic pe după oi ca lup sub luna răguşită…." , „…şi ţiganilor sacii bucureşteni / distrug ce-au ridicat pătrat în romb alchimişti aburiţi de schim-

bare / plătitori de aruncători de zar…" (***sud midi***). Deziluzia privind degringolada, apoi toboganul alunecării neamului şi individului superinstruit, deznădejdea din sufletele hrănite-n iluzii, „dropia" făurită-n aromă de trandafir „rosa răsură Ronsard", măcieşul, devine suflet ars „ce-am nins ars pars de ieri dar de azi capete netăiate / cu unghia mestecenilor sanscriţi pe tuşul cărţii de vizită (***mi s-a promis că voi fi statuie***).

Ceea ce pentru alţii poate să pară la prima vedere un simplu joc de cuvinte, este de fapt o trimitere – spre –, o asociere în urma unui salt. Nimic nu e ce pare a fi, nimic nu este scris la întâmplare. Un loc, un nume, un timp undeva devine un simţământ, o iluzie sau o deziluzie în altă parte, ca intr-un joc cu piesele bine conturate, care-şi urmează mersul. Un fir devine urzeală, o părere devine nu un compendiu, ci un tratat. O simplă stare devine întâi predispoziţie, apoi naturalul poetului simţitor, de elită şi mare cognoscibilitate. Dintr-un picur se naşte-un ocean. Un Dietrich Manel duce prin Laba trista Dacia la o ţară „nebizonată", neînsemnată, neluată în seamă de alţii. Suferinţa ţării e şi suferinţa poetului, deziluzia devine a ambilor, cununa de laur a învingătorului „laur aurelian" devine spinul învinsului în stare de a se ascunde, a părăsi scrisul şi înălţarea, dezvăluirea, supunându-se „Aix ţine-mă ex să mă potolesc târgovişteşc a mormânt basarabesc / transă pe dicţie Dunăre supunere cheaguri praguri raag asparag" (***laur aurelian***). Accentele devin tragice în „***Troia troiţei***", „pe podul dracului am un picior rupt stai cu pumnul în stomacul meu".

Şi revii, precum bumerangul ajuns, nu neajuns la ţintă, spunându-ţi că da, există o poezie academică, George Anca scrie de mult o asemenea poezie, numai recunoaşterea să existe din partea cititorilor mai noi sau mai vechi, ca şi dintr-a celor de-o mamă cu el, ziditorii de litere. Trebuie să admitem că azi prea puţini pun preţ pe expertizarea altora, limitându-se să-şi fie doar propriul expert, supraviserul, dabsterul lui.

ADINA DUMITRESCU

Italianul Luca Cipolla
și marea sa dragoste pentru poezia danubiană

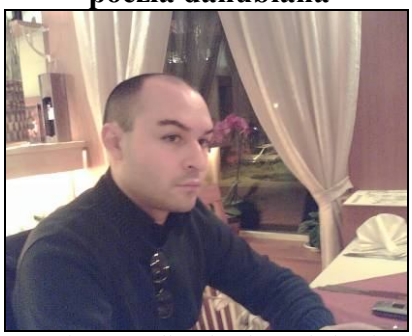

Deși nu este lingvist de profesie, doar un împătimit al Poemului, Luca Cipolla trăiește cu o parte a spiritului său rarisim în și prin Limba Română.

Cetățean, prin naștere și trăire, al cetății industriale din Millano, Italia, Luca Cipolla e prezent într-o pleiadă de reviste literare, electronice și clasice, care apar în România sau (și) în diaspora românească.

Poet și traducător de poezie din română în italiană, și viceversa, Luca Cipolla și-a câștigat pe merit notorietatea în galaxia poeților din țara noastră. Colaborator permanent al revistei *Boema* din Galați, dar și publicând cu ritmicitate spectaculoasă în alte reviste. Este redactor al revistei „Sfera Eonică" din Craiova și colaborator de bază la revista „Boema", „Climate literare" și la revista internațională online „Starpress".

Numele lui apare și în alte reviste serioase din România, dintre care amintim: *Oglinda literară, Nord literar, Luceafărul, Ecouri literare, România Literară, Apostrof, Vatra Veche, Climate literare, Luceafărul* etc.

Cu abilități de comunicare moderne, el a reușit să atragă atenția asupra necesității dialogului culturală, a „trecerii" operei scriitorilor din România, dincolo de fruntariile Europei, în speță, în Italia.

Un exemplu excelent în acest sens, este simbioza literară dintre Luca Cipolla pe post de traducător și micuța poetă Denisa Lepădatu, fenomen care a determinat ca poemele poetei din Galați să fie primească Medalia de argint la Premiul Internațional „Giovani e Poesia" de la Triuggio, ediția a XXII-a. Un alt premiu pentru poezia românească, și care se datorează și traducerii de calitate prestată de Luca Cipolla, este cel de semnalizare pentru poezie în limbă la XVII Edizione del Premio Internazionale ARTE E CULTURA 2013 din Castel San Giorgio (SA) – Italia;

Luca Cipolla a obținut, cu poeme personale scrise în limba română, Premiul III pentru poezie la Concursul Internațional de Poezie și Proză „Limba noastră cea română-Starpress 2013", organizat de revista româno-canado-americană „Starpress" cu ocazia Zilei Limbii Române, pe 31 august.

Foarte activ și în sfera editorială. Luca a semnat traducerea în limba italiană din cartea „Judecata de apoi", autor Petre Rău, carte care a apărut în ediție bilingvă, Editura InfoRapArt, Galați, 2011. dar și a volumului „Mirajul mamei – cele mai frumoase poezii despre mamă", Editura InfoRapArt, Galați, 2012.

Datorita efortului său intelectual, a fost onorat cu premii și distincții, cum ar fi: Premiul I pentru poezie la Concursul de Creație Literară „Visul" – Ediția a VII-a; Premiul special al revistei „Boema" pentru cel mai bun colaborator din străinătate în cadrul Festivalului Național de Literatură „Prietenia cuvintelor" din Galați.

Construind o adevărată punte de legătură între poeții celor două țări, Luca Cipolla este încă la începutul drumului său în literatura clasică europeană. Cu un simț perfect al relației umane, el exemplifică perfect intelectualul născut și nu făcut al tinerei generații europene, reușește să își consolideze drumul de poet și traducător în paralel cu profesia prin care își câștiga pâinea zilnică.

Dacă despre calitatea sa de traducător cu virtuți indubitabile, vorbesc premiile enumerate deja de noi, despre poetul Luca Cipolla vorbesc versurile pe care le caligrafiază cursiv, într-un limbaj desferecat de rugina convenienței. Deși tânăr încă, nu se lasă atras de sintagmele mai mult sau mai puțin licențioase, care, în opinia majorităților scriitorilor juni de pe Mapamond, fac sarea și piperul Poeziei actuale. Luca Cipola își convinge cititorul cu talentul său, scrie versuri cu impact emoțional dublat de filosofia interesantă a un ui ins care vede lumea literară dinspre Vest spre Est. O comuniune de idei interesante își găsesc locul perfect în poemele sale, lucrări bine definite și care reflectă lumea complexă în care trăim azi.

Iată o mostră de poem italienesc contemporan, semnat de Luca Cipolla, și tradus , tot de el, în limba română:

Păianjenul ţese pânza lui
și singura fiică nu mai eşti;
tace sufletul meu în pernă
și arde tămâie
până la o lentă agonie,
fii prezent dar în concediu,
strălucitor și salubru aerul nu vibrează
și mă emoţionezi,
de numai piatră Sinai.
Acum neruşinată hrăneşti razele
unei pânze
pe care o filezi din zori şi până-n seară
și în sarcină
pretenţia să te numeşti viaţă.
(ARACHNE ŞI EU ÎN AŞTEPTARE)

Felicitări, Luca Cipolla și, fie ca și vestitul Ovidiu, să-ți cânți în vers frumos, iubirile (și) la Pontul Euxin.

MELANIA CUC

Dincolo de daruri
sunt oameni care aşteaptă să fie citiţi

Pe unii scriitori oneşti, în ciuda faptului că nu au popularitate şi nu sunt prezenţi în librării, îi descoperim pe Internet sau în reviste din provincie şi ne bucurăm de impactul pozitiv pe care cărţile lor îl au asupra sufletului nostru. Un exemplu ar putea fi şi volumul bilingv de versuri „Dincolo de daruri" / „Beyond gifts", semnat de Ileana-Lucia Floran şi publicat la Editura Emma 2012. Mai mult de atât, după cum precizează şi Silviu Guga în prefaţa cărţii, „Ileana-Lucia Floran şi-a adus o contribuţie esenţială la renaşterea culturală a Orăştiei, oraşul Paliei, oraşul unde a debutat Liviu Rebreanu şi care a fost atât de îndrăgit de Dominic Stanca." Ca o completare, reamintim cititorilor că autoarea se implică de câţiva ani în viaţa literară românească, fiind preşedinte al Asociaţiei Culturale „Florema Design" şi promotor cultural prin concursul de creaţie literară „Visul" şi revista culturală „Visul".

Titlul cărţii nu e doar o invitaţie la sursa generozităţii poetice – sufletul – dar şi un strigăt de ajutor, „un continuu S.O.S." („Alfabet dificil"). Dincolo de daruri întâlnim dezamăgirea, rătăcirea, pierderea şi neputinţa de a reveni în trecut pentru a schimba macazul vieţii. În locul omului plin de energie şi sentimente împlinite descoperim omul absent, autoarea, „învinsă de obişnuinţă", „rămâne pe veci în sclavie, baladin la curtea unui rege afon" („Abandonarea realului"). Simţim în poezie „teama care cuprinde, învăluie şi seduce" („Punct de sprijin"), regretul pierderii persoanei iubite, regretul trecerii, astfel încât tristeţea nu poate fi alungată, „este doar o repetiţie generală". („Repetiţie").

Poeta simte din când în când şi nevoia răzvrătirii, mărturisind că nu vrea să mai fie „copacul fără frunze, care-şi înalţă crengile până când se descompun" („Copacul"), că mai are „tupeul să lupte, măcar s-ajungă în propriul său vis", ea „trăind în visul altcuiva..." („Lucruri ciudate"). Cu alte cuvinte, prea multă „filozofie" în versuri, prea mult „poate" şi prea puţină acţiune, determinare, indecizia autoarei influenţând nota finală a cititorului.

Dar poeta nu ne minte, ea scrie exact ceea ce simte, trecând prin tot felul de contradicţii sufleteşti, încercând să răspundă tuturor întrebărilor care-i trec prin minte, încercând să găsească o cale de ieşire din labirintul amintirilor, mergând pe firul ariadnic al unei poveşti de dragoste, „ca un simplu şi veşnic călător / cu inima căzută în humă / şi cu viaţa mereu trăită pe jumătate" („Fenomen în oglindă", p. 92).

IONUŢ CARAGEA

OAMENI PE CARE I-AM CUNOSCUT

Întâlnirea cu omul de teatru şi epigramistul Ion Lucian

Cine nu l-a iubit pe Ion Lucian? Mie mi-a încântat şi copilăria şi adolescenţa. Avea acea voce cu totul specială pe care nu numai că o recunoşteai dintr-un milion, dar ale cărei nuanţe ştiau să mângâie.

L-am întâlnit pe Ion Lucian în 2002, când actorul, în ciuda vârstei de 78 de ani, a venit în Canada cu piesa „Băieţii de aur" de Neil Simon. Spectacolul a fost foarte reuşit şi, după spectacol, a stat de vorbă cu publicul în foaier. Adusese cu el şi câteva volume din cartea „Steluţe cu umor", pe care am cumpărat-o şi pe care mi-a scris o dedicaţie.

În 2006, am fost la Bucureşti la lansarea unui volum al meu de poezii. Prietena mea, Adelaida Mateescu, o graficiană foarte talentată, care făcuse cu ani în urmă o expoziţie de portrete ale actorilor în foaierul Teatrului de Comedie, dorea să-i ofere lui Ion Lucian tabloul înrămat cu portretul lui şi m-a rugat să o ajut să-l găsim.

Trebuie să spun că am fost un adevărat detectiv timp de câteva zile, dar până la urmă am aflat numărul de telefon şi l-am sunat. I-am spus că eram din Canada, că îl văzusem cu câţiva ani în urmă în spectacolul „Băieţii de aur" şi că acuma eram în Bucureşti pentru o lansare de carte şi doream nu numai să-l invit la lansare, dar şi să-i ofer, din partea unei prietene, un portret al lui desenat de ea.

A acceptat imediat să ne întâlnim, ne-a dat o adresă pe la Piaţa Romană şi ne-a invitat pe amândouă să mergem la el. Nu am înţeles exact dacă era casa lui sau biroul lui sau amândouă. În ziua şi la ora stabilită, prietena mea cu mine sunam la uşa lui. Ne-a deschis o doamnă, soţia artistului, care ne-a invitat să luăm loc şi să-l aşteptăm. După foarte puţină vreme, a apărut însuşi maestrul, cu care am intrat în biroul lui. Noi eram foarte emoţionate, dar Ion Lucian, cu zâmbetul lui cuceritor de sub mustaţă, ne-a făcut imediat să ne simţim confortabil.

I-am făcut o mică introducere, după care prietena mea i-a înmânat tabloul cu portretul lui. S-a bucurat ca un copil. Doamne, ce exclamaţii de admiraţie a mai scos! L-a pus în toate poziţiile, ca să vadă unde ar fi cel mai bine de plasat. Era foarte emoţionat şi manifesta o bucurie sinceră şi plăcută la privire. După ce a pus tabloul pe birou, în faţa lui, s-a dus în altă cameră şi a venit cu 2 exemplare din cartea lui „Fantezii pe teme umoristice". „Nu mai am decât două trei exemplare, dar vi le ofer cu mare plăcere", a spus el şi ni le-a dat cu dedicaţie.

Povestindu-i despre expoziţia cu ani în urmă a Adelaidei Mateescu din foaierul Teatrului de Comedie, la care primisem ajutorul lui Mircea Şeptilici, el a propus imediat ca, la inaugurarea noii săli a teatrului Excelsior, care urma să aibă loc într-un viitor destul de apropiat, să fie organizată o expoziţie asemănătoare. A rămas că vom mai vorbi despre asta. Discuţia a alunecat apoi spre vizita lui din Canada. L-am întrebat când mai vine. Nu ştiam că avea 82 de ani împliniţi (era născut în aprilie 1924). Mi-a răspuns că ar veni cu mare plăcere, mai ales că publicul l-a primit cu urale, dar am înţeles că nu prea i-a plăcut sala aleasă pentru spectacolul din 2002 şi, sincer, i-am dat dreptate.

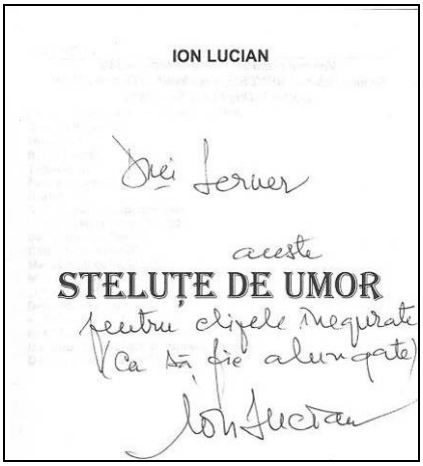

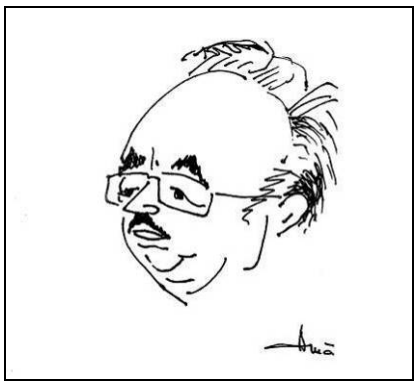

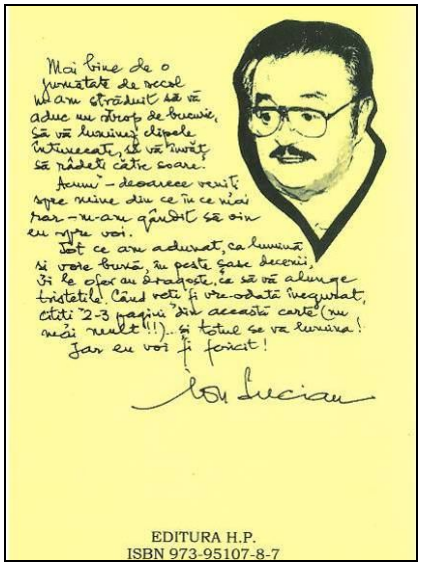

Ne-a vorbit apoi cu mare entuziasm despre proiectul noului teatru Excelsior şi despre spectacolele pe care avea de gând să le monteze. Vorbea cu un ton nu numai entuziast, dar şi foarte cald. M-a impresionat veşnica tinereţe a acestui actor, a cărui voce i-o auzisem prima oară la emisiunile de Teatrul Radiofonic, când eram mică.

Am plecat de la el cu sufletul uşor şi vesel. Contactul cu un om generos şi bun e întotdeauna binefăcător.

Mai târziu, nefiind în Bucureşti, n-am putut organiza expoziţia visată şi teatrul s-a inaugurat fără expoziţie.

Ştirea dispariţiei lui Ion Lucian, în 2012, a venit ca un trăsnet şi m-a tulburat profund. A plecat un om în a cărui voce era copilăria şi adolescenţa mea...

Zilele trecute, am revizitat cele două volume scrise de Ion Lucian şi am găsit, în poezioarele lui, un umor delicat, care, aş spune eu, „muşcă din plin / dar fără venin".

VERONICA PAVEL LERNER

RUGĂCIUNE

E iarnă... și decembre ninge!...
Cald e-n casă, lângă foc!...
Doamne, fă în cer să fie
și pentru pământ un loc!

Ninge sfânt... e frig afară...
Noi, în noi, Te preamărim;
Doamne-ajută gândul nostru
de Crăciun să-l primenim!...

Cu Lumină Sfântă, Doamne,
luminează viața noastră!...
Dă-ne Adevărul – Cale...
și Cuvântul Tău – fereastră!

Și-n colind, cu toți ai noștri,
după datini, când ne-aduni,
izbăvește-ne de rele,
schimbă-ne din răi... în buni!

Harul Tău, Preasfânt Părinte,
să ne-mprejmuie pe veci!
Nu ne ocoli căsuța
când prin preajma noastră treci!

Ușa inimii deschisă-i,
masa sufletului – plină
și Te-așteaptă să treci pragul
în a datinei grădină,

să ne bucurăm cu Tine,
până-n vremile de-apoi...
Clipa scrie-ne-o-n vecie,
bucurându-Te cu noi!

Când va fi să Ți se nască
Lege lumii – Fiul Sfânt,
cu Lumina Lui, Părinte,
fă dreptate pe pământ!...

Pace-n praguri să-nflorească!...
Inimile-n bucurie,
pe Hristos să-l preamărească,
întronat pentru vecie,

Domn al sufletelor noastre;
în cer – Stea... și-n lume – Cale...
Împărat al Nemuririi...
și-al Împărăției Tale!...

GEORGE L. NIMIGEANU

Primiţi cu colindul?

Există în decembrie o seară
Ce-a-nveşmântat cu taine-adânci
hermina.
Desferecată şi-a uitat hodina
Şi-n cugete un timp imens măsoară.

Uităm vrăjiţi nelinişteа şi vina
Şi pacea clipei peste frunţi coboară.
Ard ceruri vii în geamăt de vioară,
Cu mierea tainei s-a-nvelit albina.

Când se aştern brocarte de sfinţire
Pe rumenul colac stropit cu vin
Şi pe-un colind venind din nemurire,

Vestind uimiri la care-n veac mă-
nclin,
Atunci mă nasc în staul cu iubire
Privind o stea prelinsă-n noi divin.

ADRIAN MUNTEANU

Cristian Tănăselea, „Dinspre”, acril pe carton

COLIND

Ninge linişte,
ninge din Lună,
ninge şi mi-e dor
de-o iarnă împreună,
înzăpeziţi cu colindătorii,
să bem vin fiert,
şi să uite zorii,
să se mai reverse,
peste dimineţi,
oameni de zăpadă,
ciute şi mistreţi,
să se-adune-n pace,
sub lumina blândă
de lângă fereastră
şi să-ngâne sfântă
şi-n dalbă candoare
colindă sublimă
despre cum se naşte
Hristos din Lumină.

SORINA BLOJ

Omul bun!

Prinde carate
despodobirea de vanitate.
Pom de Crăciun
e aerul din jurul omului bun!
O beteală e zâmbetul său
iar strălucirea din ochi,
fărâmă de Dumnezeu.
El umblă fără să ştie
că este cetină de bucurie
şi brad de pe creste
ce spune-o poveste.
De aceea noi îi cântăm:
„Ca o mănuşă
întoarsă pe dos,
e bogăţia sufletului tău.
O, ins frumos!”

RĂZVAN DUCAN

Iisus, colindul nostru

E seară albastră
și clopotul de stele
se sparge-n taină.
Departe, într-un pătuţ sărac,
un Prunc măreţ
priveşte înspre noi
și cerul e pe El
frumoasă haină.

Cât sufletul ne e
o icoană aprinsă,
iar zăpada
nu e întinată în noi,
Crăciunul ne va bate la uşă,
Iisus va fi colindul nostru
și aripa din Dumnezeu desprinsă.

Aproape e ieslea de inima mea

Ferestre tivite cu îngeri
și stele căzute în prag...
Lumină mă ninge în suflet,
iar ochii-mi clipesc a bucurie,
căutând de departe
cărarea unui mag.

Doamne,aproape e ieslea
de inima mea!
Cu lacrimi de jar
vreau să podesc pământul,
pe când din cer
va coborî Mesia.

MAGDALENA DORINA SUCIU

Adevăr trist, frumusețe tristă...
5 Noiembrie 2013

„Adevăr trist, frumusețe tristă”,
Cuvintele acestea le aud mereu,
Adevărul și Frumusețea există
De când le-a lăsat pe pământ
Dumnezeu.

Adevărul în toate e Unul singur,
Nici fericit și nici trist,
Și frumusețea aceasta, desigur -
Frumusețea că exişti și exist...

NICOLAE NICOARĂ

DOCUMENTELE CONTINUITĂŢII

Interviu cu pr. Michel Evdokimov

Semnificaţia Bisericii Ortodoxe în Franţa

– Aş fi foarte interesat să începem dialogul de faţă prin a discuta despre elementele de doctrină al Bisericii Ortodoxe în comparaţie cu bisericile occidentale, în special cu Biserica Catolică, majoritară de altfel în Franţa. Se ştie că fiecare biserică are particularităţile sale şi de aceea cred că ar fi bine să subliniem prin ce se distinge Biserica Ortodoxă privitor la elementele de doctrină şi de credinţă.

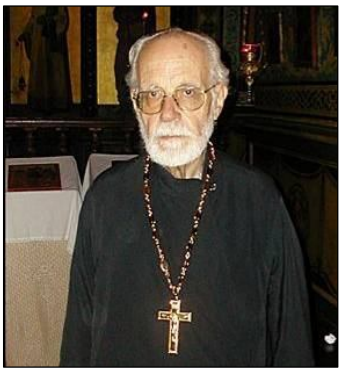

– Marea ruptură în plan teologic este adăugarea unilaterală a „Filioque" în Crez, care distruge echilibrul numelui lui Dumnezeu în trei persoane. Totuşi, se pare că problema se poate rezolva dacă, aşa cum anumiţi teologi ortodocşi (părintele Boris Bobrinskoy) şi catolici se gândesc la Duh ca la cel care este „trimis" de Hristos („Vi-l voi trimite pe Mângâietor"), şi nu la o relaţie ontologică Hristos-Duh identică cu cea dintre Tată şi Duh.

Infailibilitatea papală a făcut să curgă multă cerneală. Papa Francisc vorbeşte despre sine însuşi nu ca papă, ci ca episcop al Romei, ceea ce e fundamental pentru noi.

Biserica română a pierdut mult din „autoritarismul", chiar „triumfalismul" său, ca urmare a secularizării. Biserica catolică oferă o „unitate" în plan universal, pe care am putea să o invidiem. Bisericile noastre s-au retras deseori la naţiunile unde îşi transmit mesajul, în detrimentul viziunii universale a Bisericii („mergeţi până la capătul pământului"), având în acelaşi timp patriarhi foarte geloşi de prerogativele lor. Slăbiciunea noastră este etnofiletismul (de exemplu declaraţia patriarhului Daniel prin care îi invită pe toţi românii să rămână fideli Bisericii din Bucureşti !). Tatăl meu spunea cu umor că catolicii aveau norocul de a nu avea decât un papă, în timp ce ortodocşii erau încărcaţi de vreo cincisprezece papi ! Am în parohia mea români, ruşi, greci, arabi, fericiţi că s-au reunit împreună înaintea lui Dumnezeu.

În Geneză, Dumnezeu a văzut că era „bine", sau „frumos" conform traducerilor. Occidentul a optat pentru „bine", în acord cu acest „Dumnezeu al dragostei" de care vorbeşte Sfântul Ioan, un Dumnezeu care ne invită să ne întoarcem către lume, să depunem mărturie, să plecăm în misiune la celălalt capăt al pământului. Orientul va favoriza «frumos», Dumnezeu ca sursă a întregii frumuseţi percepute în contemplaţie, frumuseţea slujbelor, a icoanelor. Deseori, mesa romană e foarte săracă, textele începând de la Vatican II sunt banale, fade, muzica nu e la înălţime (uneori ghitare, ritmuri de muzică modernă …), cântecele rămân superficiale (Biserica noastră îşi „cântă" frumoasa sa teologie).

Vă dau câteva idei rapide, care trebuie aprofundate. Poate cunoaşteţi lucrarea tatălui meu, Pavel Evdokimov: *Ortodoxia*, cele ale lui Kallistos Ware, Olivier Clément. Acestea vă vor oferi alte idei generale.

– Consider că un aspect interesant al discuţiei noastre ar fi dezvoltarea, evoluţia Bisericii Ortodoxe în Franţa. Aş aprecia foarte mult dacă aţi putea evidenţia condiţiile care au favorizat evoluţia ortodoxiei în Franţa, desigur, în măsura în care se poate vorbi de o anumită evoluţie.

– Biserica ortodoxă a fost înfiinţată în Franţa sub presiunea războiului (Grecia se eliberează după războiul din 14-18), a Revoluţiei (ruşii după 1917), a opresiunii politice sau economice (numeroşi sârbi şi alţi europeni, dintre care un mare număr de români, au venit să muncească în Franţa). Ruşii au fondat Institutul de teologie Saint-Serge unde s-au format numeroşi preoţi şi episcopi. Cursurile se ţin în întregime în limba franceză. La cei aproximativ treizeci de studenţi de acolo se adaugă de la două la trei sute de persoane înscrise la cursurile prin corespondenţă, din care unii îşi obţin licenţa şi chiar mai mult decât aceasta. Biserica ortodoxă avea o mare influenţă în anii de după război, până la sfârşitul anului 1980. Creştinii ruşi persecutaţi (azilele psihiatrice ale lui Brejnev…), românii, de asemenea, deşi mai puţin cunoscuţi, atrăgeau atenţia francezilor în general, şi a asociaţiilor precum ACAT (acţiunea creştinilor pentru abolirea torturii).

La ora actuală, interesul pentru Ortodoxie a scăzut considerabil. Poate pentru că nu avem, în prezent, gânditori puternici. Poate şi pentru că Rusia de astăzi nu oferă, de departe, o imagine atrăgătoare, unde preşedintele şi patriarhul colaborează strâns în ceea ce pare a fi o întoarcere la teocraţia bizantină, care îndepărtează de Biserică un mare număr de credincioşi.

– V-aş ruga să vorbiţi puţin şi de maniera de organizare şi de structura Bisericii Ortodoxe în Franţa pentru a cunoaşte mai bine caracteristicile sale. Ştiu de asemenea că exista şi problema rupturii de Bisericile mame. Care sunt principalele motive, cum aţi putea explica această ruptură, dacă ea există cu adevărat?

– Din nefericire, principiul naţionalităţii îi împiedică pe ortodocşi să se unească într-o Biserică unică. Episcopul grec se îngrijeşte de greci, episcopul român, sau sârb, sau rus, se îngrijeşte de compatrioţii săi. O singură dioceză, cea din strada Daru (Constantinopol), fondată de ruşi de mare valoare în anii '*20*, a dorit sa deschidă Biserica spre lume şi să susţină pe scară largă sărbătorile în limba franceză destinate francezilor atraşi de ortodoxie, dar şi descendenţilor ruşi care îşi pierd deseori limba părinţilor. Acest lucru este adevărat pentru toate diocezele: când se păstrează limba de origine, tinerii nu mai vin. Dioceza din strada Daru fondată de ruşi a avut, în aceşti ultimi treizeci de ani, doi arhiepiscopi care nu au fost ruşi: unul german, celălalt flamand.

La sfârşitul anilor '20, fraţii noştri catolici şi protestanţi i-au chestionat pe ortodocşi pentru a-i întreba la ce autoritate trebuiau să se adreseze în cazul în care îşi doreau o participare ortodoxă la o sărbătoare ecumenică sau pentru o astfel de problemă pusă societăţii. Prin urmare, la presiunea „fraţilor" noştri, ortodocşii au fost chemaţi, în anul 1967, să se reunească în „Comitetul consultativ ortodox" care, câţiva ani mai târziu, a devenit AEOF (Adunarea episcopilor ortodocşi din Franţa), prezidată de Mitropolitul grec de Constantinopol, şi fiind alcătuită din toţi episcopii canonici din Franţa. Este o etapă importantă către o structură sinodală, cu voia lui Dumnezeu, şi care suscită un mare interes în Bisericile din diaspora în lume, aşteptând ca viitorul conciliu pan-ortodox să aducă elemente care să rezolve această problemă. Suntem mândri de teologia noastră cu privire la unitatea Bisericii, dar suntem încă departe de a o pune în practică.

Nu se poate spune că există o „ruptură" cu Bisericile-mamă, mi se pare că, din contră, tinerele comunităţi create în Occident sunt rareori capabile – cu unele excepţii – să se elibereze de sub influenţa maternă. Singura ruptură veritabilă a fost cea a diocezei din strada Daru, în anii '20, *din →*

TUDOR PETCU

motive pur politice, deoarece au fost denunţate în Europa occidentală persecuţiile ale căror victime au fost creştinii în URSS, persecuţii pe care patriarhia de la Moscova, sub ameninţarea KGB-ului, nu trebuia să le recunoască de teama unor represalii sângeroase.

– Ce ar trebui să cunoaştem referitor la dialogul Bisericii Ortodoxe cu celelalte comunităţi creştine din Franţa? Care este perspective dvs. ca teolog ortodox asupra fenomenului dialogului ecumenic, ce a cunoscut o puternică ascensiune în ultima perioadă? Credeţi că ecumenismul ar trebui să fie o necesitate pentru Biserica Ortodoxă?

Mi-ar plăcea de asemenea să aducem în discuţie şi rolul pe care îl are credinţa ortodoxă în Franţa, de altfel o ţară majoritar catolică. Cum reuşeşte să se impună ortodoxia în Franţa şi care sunt implicaţiile în societatea franceză?

– Dialogul Bisericii ortodoxe cu celelalte Biserici creştine din Franţa este bun, se desfăşoară în pace, în deschidere, în întâmpinarea Sfântului Duh. Am luat parte la acesta de la crearea sa de mulţi ani şi pot să depun mărturie despre spiritul frăţesc care îi anima pe toţi participanţii. Ar trebui să ne cunoaştem, să ne acceptăm prin diferenţele noastre, să elaborăm reflecţii asupra marilor probleme ale societăţii noastre (de exemplu: „căsătoria pentru toţi!”).

Părăsim o lume „religioasă” (toată lumea este botezată, se căsătoreşte în Biserică, credinţa este formală, convenţională) pentru a intra într-o lume „nereligioasă” unde însăşi noţiunea de Dumnezeu al creştinilor dispare. În mod sigur, oamenii au nevoie de un absolut (fie că acesta ar fi negarea lui Dumnezeu) şi se creează cu uşurinţă noi idoli: banii (lumea este sub stăpânirea lui Mamona), cursurile de la Bursă, fascinaţia publicităţii, idolii sportului, toate tipurile de staruri. Dietrich Bonhoeffer (Germania) şi părintele Alexandre Men (Rusia), ambii asasinaţi de un regim totalitar, se bucurau să intre în această lume nereligioasă, unde imaginea lui Dumnezeu nu ar fi pătată de ipocrizie. Părintele Alexandre Men spunea: ce ar fi mai bine să avem, biserici pline dar sufletele sunt goale, sau biserici goale dar sufletele sunt pline ? În Apocalipsă, Dumnezeu îi aruncă pe cei care nu sunt nici calzi, nici reci, adică cei călduţi. Aceste cuvinte sunt valabile pentru Europa occidentală, nu pentru celelalte continente (America, Africa, chiar Asia, unde creştinismul progresează). Într-o lume în care suntem deja minoritari, noi, ortodocşi, catolici, protestanţi, trebuie să ne recunoaştem ca fraţi uniţi în Sfântul Duh, botezaţi în numele lui Hristos înviat, adresându-i lui Dumnezeu rugăciunea pe care Iisus ne-a dat-o. În această lume trebuie să fim martori ai lui Hristos venit pentru a ne mântui pe noi, ortodocşi, catolici sau protestanţi.

Deşi foarte minoritară, comunitatea ortodoxă e primită la egalitate cu Biserica catolică şi Biserica protestantă unite în diversele manifestări creştine, şi în special Consiliul Bisericilor creştine din Franţa (CECEF) în care mitropolitul Emanuel (de Constantinopol) îşi asumă preşedinţia prin rotaţie cu ceilalţi doi preşedinţi ai Bisericilor catolică şi protestantă.

Diviziile jurisdicţionale estompează mesajul Ortodoxiei. Numai la Paris se află o jumătate de duzină de episcopi în ciuda canoanelor noastre conform cărora nu poate fi decât un episcop în acelaşi loc. Doar un consiliu pan-ortodox ar putea aduce puţină lumină cu privire la acest punct, din nefericire, nu a venit timpul pentru ca acesta să se reunească.

Într-o lume instabilă, aflată în evoluţie constantă, Biserica rezistă, în ciuda vicisitudinilor, pentru a da mărturie despre pace, despre dragostea lui Dumnezeu printre oameni. Această mărturie nu va dispărea niciodată, căci Biserica e trupul lui Hristos şi „porţile iadului nu o vor birui” (Matei 16,17).

Până la moartea lor, părinţii rămân părinţi

***„Copiilor, ascultaţi pe părinţii voştri întru toate, căci aceasta este bine-plăcut Domnului”**. (Col.3,20)*

Nu există bucurie mai mare pentru părinţi decât să vadă că sunt cinstiţi şi iubiţi de către copiii lor! Legătura dintre copii şi părinţi, Dumnezeu n-a lăsat-o la voia întâmplării. Cinstirea părinţilor a îmbrăcat-o într-o poruncă divină. Părinţii trebuie iubiţi, cinstiţi şi respectaţi pentru ceea ce sunt şi nu pentru ceea ce au făcut sau fac pentru copiii lor. A-ţi cinsti părinţii înseamnă: „a-i iubi” „a-i asculta”, „a învăţa din experienţele lor”, „a-i preţui” şi „a-i ajuta”. Porunca lui Dumnezeu e necondiţionată. Nu se spune că să-i cinsteşti dacă sunt vrednici de cinstire şi să nu-i cinsteşti dacă nu-s vrednici de cinstire. E necondiţionată: ***„Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta”***. Sfântul Apostol Pavel ne atrage atenţia că porunca cinstirii părinţilor, din cele zece porunci, este prima poruncă cu făgăduinţă: ***„Ca să-ţi fie ţie bine şi să trăieşti ani mulţi pe pământ"*** *(Ef. 5,2-3)*

Cuvintele Sfintei Scripturi sunt extrem de dure la adresa copiilor care nu-şi respectă părinţii: ***„Cel ce se poartă rău cu tatăl său şi alungă (din casă) pe mama sa, este fiu aducător de ocară şi de ruşine”*** *(Pilde 19,26)*

„Se povesteşte că, într-o zi, o mamă a primit o scrisoare din partea unei rude. După ce a citit-o, a rămas mult pe gânduri. În cele din urmă, a chemat-o pe fiica sa în vârstă de 15 ani şi i-a spus:

– Draga mea, mătuşa ta, care ştii că este în vârstă şi tare bogată, mi-a scris că ar vrea să te înfieze. M-a asigurat că la ea vei găsi, tot ce te-ar putea face fericită şi orice dorinţă a inimii tale ţi-ar fi pe loc îndeplinită. Pentru o clipă fetiţa, visa cu ochii deschişi, la rochii şi toalete scumpe, la călătorii în străinătate, la petreceri strălucitoare şi la tot ce i-ar fi putut aduce această împrejurare. Mama sa i-a zis:

– Bine-nţeles acest lucru nu se poate împlini fără consimţământul tău. Cu toate că îţi sunt mamă, m-aş simţi vinovată dacă, ţinându-te lângă mine, aş sta în calea fericirii tale. Pe când rostea aceste cuvinte, lacrimile şiroiau pe obrajii mamei, şi vocea-i tremura... Fetiţa văzându-şi mama atât de tristă, a început şi ea să plângă.

– Buna şi scumpa mea mamă!, strigă ea, căzându-i la picioare şi îmbrăţişând-o. Nu duce nicio grijă, pentru că eu nu-mi pot afla fericirea părăsindu-te pe tine, iubită mamă a inimii mele... Lacrimile tale mă încredinţează îndeajuns că am în inima ta o comoară de bunătate şi iubire, pe care toate avuţiile din lume nu le-ar putea înlocui. Îi voi scrie de îndată mătuşii, că-i sunt recunoscătoare pentru bunăvoinţa ce mi-a arătat-o, dar că eu nu-mi voi părăsi părinţii”.

Iubirea faţă de părinţi este şi o poruncă a firii; de aceea o şi găsim la toate popoarele, chiar şi la toate vieţuitoarele, oricât de sălbatice ar fi ele. Vă propun ca pildă, pentru a ne fi de ajutor atât dumneavoastră cât şi mie păcătosului, pasărea ce se numeşte cocoşul sălbatec, care, când vede că părinţii săi au îmbătrânit şi au orbit şi nu mai pot să zboare, le face cuib şi-i hrăneşte acolo înăuntru şi le smulge penele ca să nu zboare. Şi părinţii stau acolo în cuib şi se odihnesc până ce le vor creşte penele din nou şi până ce li se redă vederea ochilor de către Dumnezeu pentru mila pe care le-o poartă copiii lor. Fiecare ocazie pierdută de a da părinţilor cinstire şi a le arăta preţuire pe care o merită poate conduce mai târziu la durere şi la amare păreri de rău.

PR. DR. NICOLAE GHEORGHE ŞINCAN

Cu limba română în suflet
Teodor Ardelean

Îl cunosc pe Teodor Ardelean prin cărțile domniei sale. De fapt, doar prin două cărți. Cărți scrise cu dragoste întru limba română.

În anul 2011, anul jubileului de 150 de ani a ASTREI, au fost tipărite multe cărți care evidențiază activitatea bogată a Asociațiunii ASTRA și lupta pentru păstrarea identității naționale. Una dintre aceste cărți este *Asociațiunea ASTRA și limba română* de Teodor Ardelean, Editura Asociațiunii Astra, Sibiu, 2011. Aceasta este o sinteză a volumului apărut în anul 2009, *Limba română și cultivarea ei în preocupările ASTREI*, prefață de prof. univ. dr. Victor Grecu, Editura LIMES, Cluj-Napoca. O carte cu adevărat importantă pentru cultura română care a ridicat autorul pe cele mai înalte trepte ale ierarhiei culturale din România. O dovedește premiul „Ion Petrovici" care i s-a acordat de Academia Română, în decembrie 2012. Deși o lucrare, cum rezultă chiar din titlul, cu referire specială la domeniul filologic, cartea lui Teodor Ardelean a primit premiul Academiei Române la Secțiunea filosofie. Nu trebuie să ne mire, deoarece este o operă interdisciplinară situată la granița dintre filologie și filosofia culturii. Totodată, din punct de vedere tematic, se situează într-o zonă de convergență a mai multor discipline fundamentale: lingvistica, istoria, filosofia, sociologia.

Pe tot parcursul lucrării, demersul autorului formulează gânduri frumoase și aprecieri la adresa ASTREI ca entitate socioculturală, spirituală, științifică importantă, căreia în special românii ardeleni de dinainte de Marea Unire îi datorează enorm.

Prof. univ. dr. Victor Grecu semnează prefața cu titlul „*O enciclopedie consacrată ASTREI*", în care afirmă cu deosebită convingere: „*Laitmotivul cercetării, ale cărui acorduri se amplifică apoteotic spre final, aidoma reverberației temei în structura unei sonate, este funcția demiurgică a preocupărilor lingvistice ale ASTREI, promovată cu religiozitate în toate inițiativele, acțiunile și realizările ei*" (p. I). Distinsul profesor V. Grecu, cunoscător în profunzime a istoriei și preocupărilor ASTREI, elogiază vrednicia întru documentare a autorului Teodor Ardelean, apreciind viziunea caleidoscopică „*în aspirația*

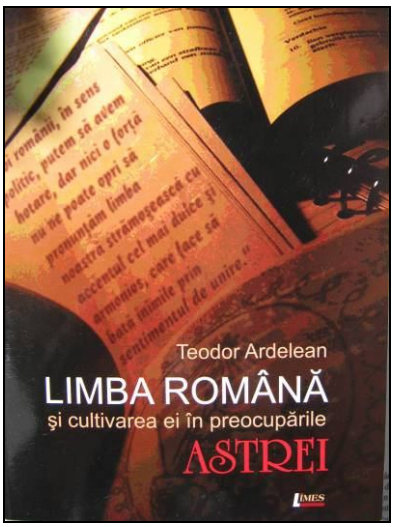

unei examinări exhaustive."

Deși lucrarea are în vedere întreaga activitate astristă, prefațatorul volumului remarcă pe bună dreptate: „*Cheia de boltă, de mare frumusețe morală și patriotică, pivotul în jurul căruia gravitează investigația și vectorul acesteia reprezintă* ***limba****, predicată axiomatic și sacerdotal din amvon:* ***limba înainte de toate și în toate****, ceea ce poate constitui motto-ul întregii întreprinderi a autorului, având ca obiectiv să evidențieze locul și rolul limbii în marea simfonie a sufletului național românesc*" (p. III)

Pentru a ne forma o părere, merită a fi menționate câteva titluri din cuprins, titluri care trimit direct la conținut: *Limba înainte de toate și în toate*, *Unitatea limbii și unitatea națională*, *Elite astriste preocupate de problemele teoretice și practic-aplicative ale limbii române*, *Limba română și cultura populară*, *Limbă și cultură prin biblioteci*, *Cultivarea limbii române prin teatru*, *Enciclopedia lui Corneliu Diaconovici și limba română*, *Contribuția ASTREI la lupta împotriva neștiinței de carte sau Bătălia împotriva analfabetismului*, *Limbă și cultură prin școlile țărănești*, *Cultivarea limbii române prin articolele și studiile din revista Transilvania, organul de presă al ASTREI*, *Preocupări actuale ale ASTREI privind problemele limbii române, în colaborare cu Filiale ale Academiei Române*. Teodor Ardelean a realizat o operă de importanță capitală referitoare la limba română și preocupările ASTREI, cunoscând faptul că „*întâia condiție pentru existența unei culturi naționale, actul ei de naștere, este limba*" (Ion Breazu, *Inițiative ardelene în cultura românească*, în *Transilvania*, nr. 7-8/ 1943). Autorul relevă importanța Asociațiunii în vremuri de cumpănă, când Astra a intuit cu clarviziune că neamul românesc din Transilvania trebuie să reziste tuturor provocărilor și că populația Ardealului trebuie întărită sufletește prin revigorare națională, pentru a se păstra în matricea ei specifică. ASTRA și-a dat seama că, în multiplele nevoi, necesități, oportunități, priorități, firul călăuzitor este LIMBA, „*care dă naționalitatea, dă tăria, dă comunicarea, dă unitatea*" (p. 2).

Opiniile despre importanța limbii române, așa cum au fost prezentate de scriitorul Teodor Ardelean, în volumul amintit, sunt deosebit de relevante. Spre exemplu, în ședința din 14 sept. 1863 a Dietei transilvane, George Roman declara: „*Eu țin limba națională de cel mai prețios odor și de cel mai mare tezaur al fiecărei națiuni (...). Dar e întrebarea cum își iubesc limba românii? Martoră ne este istoria, căci ea ne spune că mai mult se luptau pentru limbă decât pentru viață*" (p. 55).

Teodor Ardelean evidențiază cu mândrie ideea că scriitorul și memorialistul, fruntașul astrist Ion Codru Drăgușanu, afirmă că „*Limba română e fiica cea mai asemenea limbei latine*" (p. 56), cu referire directă la originea nobilă a limbii române. Referitor la cunoscutul astrist George Barițiu, este menționată ideea că reprezintă, în rândul elitei astriste, prin contribuțiile sale multiple și diverse, momentul celor mai nobile strădanii pentru marea acțiune de demarare a iluminării neamului prin limbă, cultură și tradiții. Scopul principal i-a fost „*trezirea poporului la viață națională*", iar mijloacele prin care se apropia de acest scop erau „*graiul românesc, răspândirea gustului de citire și dezvoltarea interesului pentru toate chestiunile publice românești*" (p. 61).

Jubileul de 50 de ani al Asociațiunii, din anul 1911, sărbătorit la Blaj, îi prilejuiește lui Teodor Ardelean să prezinte problemele limbii române așa cum au fost evidențiate de elitele astriste prezente în orașul de la confluența Târnavelor. Astfel vicepreședintele Andrei Bârseanu afirma răspicat: „*Vom cultiva deci înainte de toate graiul național (...) tezaur mai scump decât viața; tezaur care, de l-am fi pierdut, de l-am pierde (...) atunci mai bine să ne înghită pământul de vii, să ne adunăm la* →

LUMINIȚA CORNEA

La bradul ...

La bradul unde moşul n-a venit
Şi se întinde sărăcia,
Copilul parcă doarme liniştit
Şi somnul lui i-e toată bucuria.

Îi e şi foame uneori în somn,
De frig, adeseori tresare,
De parcă viaţa lui de pui de om
Îşi caută în spaţiu alinare.

O zbatere, cum i-a fost dat de mic,
În amărâta lui căsuţă,
De parcă ar găsi înspre nimic
Întreaga bogăţie sub crenguţă.

Sărman copil, ai lui şi mai sărmani,
Că i-au furat mereu mai marii
De la-nceput, din timpii fără ani
Cu care au plecat barbarii!

Iar ăştia au furat şi vor fura
Şi brazii vieţii înstărite
De jos cadoul, iar de sus o stea,
Lăsând Crăciunul doar cuvinte!

Dar bradul prea sărmanului copil
Din stele va avea lumină,
Împodobit eventual umil
Dacă zăpada o să vină!

Sau dacă, dinspre vară, au rămas
De la păienjeni nişte pânză,
Şi lumânarea de la parastas,
Şi scamele de la o bluză!

Dar Moşul bun nu va veni aici
Că-i prea sărac şi dus în boală,
Oricât i-ar tot iubi pe toţi cei mici
Şi viaţa lui din ea se scoală!

Chiar dacă va pleca sărman spre cer,
Chiar dacă îi va fi finalul,
Acela unde cei săraci, când pier,
La Carul Mare îşi şi află calul!

Iar el nu a avut nici ren, nici cal,
Doar două truditoare braţe,
Când se ducea la muncă, sus, pe deal,
Ca oboseala să-l înhaţe!

Acolo însă el avea amici,
Natura îi dădea să aibă
Gospodăria lui: nişte furnici
Şi holda firelor de iarbă!

Dar vara a trecut, e prin străini,
Pe iarnă se aşează nouri
Şi el, în frig, pe nişte rogojini,
Visând pentru copii cadouri ...

Crăciunul a venit, n-ar mai veni,
Pe firea lui dansează luna,
Ca un cadou de albe jucării
Cum nici nu sunt zăpezi acuma.

Dar o să ningă, pare scris în cer,
Iar Moş Crăciun citeşte rece,
Bătrân, bolnav, sărman, şi mai stingher
Decât tot anul care trece!

Se roagă disperat la Dumnezeu
Nu de averea, viaţă lungă,
Ci să trăiască timpul ăsta greu,
Măcar după Crăciun s-ajungă!

Că astfel o să fie moşul bun
Ce neputând să dea, salvează,
Ideea pururi sfântă de Crăciun
În bradul care fiinţează!

Of moşule, la brad nu vrei să vii,
Că ai o teamă, gând rapace,
Că, dacă mori, îl vor tăia - şi ştii -,
Din el sicriu că îţi vor face!

Iar, fără brad, mai trişti vor fi copii,
În tot Crăciunul sărăcie,
Apoi, mai liber, vei putea muri,
Că bradul vine, că te ştie!

Deci tu aştepţi, prea tristul bine,
Când vine bradul după tine!

DANIEL MIHU

→→părinţii noştri cu acea mângâiere că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am fi demni de a ne mai numi fiii lor" (p. 70).

În cadrul pertinentei analize, Teodor Ardelean remarcă faptul că Adunarea Generală a ASTREI ţinută la Sfântul Gheorghe, în 13-14 septembrie 1931, i-a dat posibilitatea scriitorului Ion Agârbiceanu să susţină o conferinţă pe problema cultivării limbii române prin intermediul ASTREI. El apreciază că, în cei 13 ani scurşi de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918, limba românească a crescut şi în calitate şi în frumuseţe. „*Până în cele mai ascunse cătune s-a ridicat şcoală românească. Sute de elevi învaţă din aceleaşi manuale, aud aceeaşi rostire* ..." (p. 75)

În continuare, autorul notează că la aceeaşi adunare însufleţitoare de la Sfântul Gheorghe, mitropolitul Nicolae Bălan, personalitate a Bisericii Ortodoxe Române, dar şi fruntaş al ASTREI, după ce a salutat şi a binecuvântat lucrările, relevând „*marea datorie de a acţiona prin ţinuturile unde limba românească pierde terenul*", arată direcţia de acţiune pentru contracararea fenomenului - „*ASTRA mână în mână cu biserica*". Acesta a fost şi în trecut „*factorul principal*", acesta va putea fi şi în viitor garantul pentru „*menţinerea sufletului românesc*". Numai prin colaborare şi conlucrare, ASTRA „*va putea avea succesele dorite de întreaga suflare românească*" (p. 75-76).

Între meritele incontestabile ale volumului *Limba română şi cultivarea ei în preocupările ASTREI*, remarcăm evidenţierea că, sub presiunea nevoii stringente de a satisface multiplele trebuinţe pentru emanciparea culturală a poporului transilvan, ASTRA a atras la marea sa lucrare distinşi bărbaţi români, buni organizatori şi „temeinici orânduitori" care au avut un rol imens în păstorirea culturală a neamului. Un asemenea înflăcărat şi luptător astrist a fost şi Andrei Bârseanu, care mărturisea, în 1907, următoarele: „*Asociaţiunea noastră are în vedere probleme aşa de înalte, când la adunările ei este vorba de tot ce poate fi mai scump unui popor: de limba şi de literatura sa, de cultura şi de luminarea sa, cu un cuvânt: de tot ce-l poate înălţa în prezent şi poate asigura viitorul său între celelalte popoare*" (p. 38).

Volumul la care facem referire cuprinde 282 pagini, în format mare, încât nu putem cuprinde în câteva rânduri întreaga bogăţie de informaţie, nici măcar într-o succintă prezentare. Dorinţa noastră este să punem în faţa cititorilor o lucrare capitală despre cel mai important deziderat al identităţii poporului român.

Cartea lui Teodor Ardelean ne arată că important pentru noi, astăzi, este să continuăm tradiţia ASTREI privind cultivarea limbii române. Să folosim corect limba română în orice împrejurare şi să determinăm pe semenii noştri să aprecieze frumuseţea şi mlădierea ei. Prin limbă, vom asigura viitorul ţării noastre între celelalte popoare ale Europei şi ale lumii, pentru că „*Dumnezeu a binecuvântat graiul nostru românesc în care s-au rugat strămoşii noştri*", după cum spune, cu diverse ocazii, Înaltpreasfinţitul Arhiepiscop Ioan Selejan al Episcopiei Covasnei şi Harghitei.

Samoilă Mârza

fotograful Unirii de la 1 Decembrie 1918!

Alba Iulia, 1 Decembrie 1918

Iubirea de patrie poate îmbrăca sute de forme, care mai de care mai subtile. Prezenţa la timpul şi la locul potrivit, pentru a imortaliza ceva, irepetabil şi de o importanţă colosală pentru ţara ta, poate fi un mod de manifestare a acestei iubiri. Se ştiu, în general, condiţiile în care s-a realizat Marea Unire. Poate mai puţin ştiu ce important a fost „vizualul" acelor zile. Conferinţa de pace de la Paris din anii 1919-1920 a fost un front al înfruntărilor dure, politice şi diplomatice, între România şi Ungaria, cu argumente şi contraargumente privind legitimitatea României, referitor la Transilvania. Un singur fotograf a imortalizat cei o sută de mii de români care au cerut răspicat Unirea Transilvaniei cu România. Acesta a fost Samoilă Mârza din satul Galţiu, comuna Sântimbru, din apropiere de Alba Iulia, cel care cu aparatul cumpărat pe o „părechie de boi" a reuşit să facă 5 fotografii, mai puţin din sala Unirii din Alba Iulia, pentru care nu a avut „credenţional" (acces de intrare în sală). Trei fotografii sunt cu mulţimea venită la adunare, cu mii de steaguri româneşti, iar două cu vorbitorii Iuliu Hossu şi dr. Aurel Vlad, citind Declaraţia de la Alba Iulia!

Deşi, iniţial, guvernul „austro-ungar", de fapt ungar, angajase un fotograf sas, pentru imortalizarea marelui eveniment, acesta, probabil „convins" de autorităţi, nu s-a prezentat pentru fotografiere, existând pericolul defetismului şi minimalizării adunării. Mana cerească, însă, a dat gând bun acestui român, Samoilă Mârza (1886-1967), pasionat de fotografie, să facă ce trebuia să facă, fotografii, cu care să facă istorie şi astfel, să rămână şi el în istorie. Încadrat în serviciul topografic şi fotografic al armatei austro-ungare, după ce învăţase fotografiatul de la un sas din Sibiu, şi venit acasă, de pe frontul din Galiţia, doar de câteva zile, acesta „şi-a cărat aparatul cu burduf, trepiedul şi clişeele de sticlă pe bicicletă, pe distanţa de aproape 11 km până la Alba Iulia".

La începutul anului 1919, aceste fotografii au fost incluse într-un album intitulat „Marea Adunare de la Alba Iulia în chipuri". Acest album a fost prezentat de către delegaţia română şi la Conferinţa de pace de la Versailles şi ulterior de la Trianon, având un impact deosebit pentru justificarea Unirii!!! (Nu în faţa noastră, a românilor, ci în faţa Puterilor europene, şi nu numai!). Alte exemplare au fost trimise personalităţilor marcante ale epocii: Regelui Ferdinand I, primului ministru I.C. Brătianu, dr. Iuliu Maniu, preşedintele Consiliului Dirigent, generalului francez Berthelot, Nicolae Iorga, şi altora, bucurându-se de o mare apreciere din parte tuturor.

Samoilă Mârza a mai realizat şi alte câteva fotografii istorice, din preajma Marii Adunări de la Alba Iulia. Astfel, 3 fotografii au fost realizate la 17 noiembrie 1918, la Viena, la sfinţirea primului steag tricolor şi la momentul depunerii jurământului de către ofiţerii şi soldaţii români, în curtea cazărmii „Franz Ferdinand" „acum a noastră", cum a menţionat părintele Gheorghe Oprean, preot militar şi secretar al „Senatului (Sfatului) central al

Samoilă Mârza (1886-1967)

ofiţerilor români din Ardeal, Banat şi Bucovina", organizaţie realizată din aproximativ 70.000 de militari români din armata Imperiului Austro-ungar, în dezagregare, subordonat de la început Consiliului Naţional Român, ce avea ca scop, aşa cum a menţionat acelaşi Gheorghe Oprean, devenit ulterior protopop la Târnăveni, „realizarea idealurilor noastre, ale strămoşilor şi ale moşilor noştri, adică pentru eliberarea şi unirea noastră, a tuturor românilor". Alte trei fotografii sunt cu delegaţia de români din satul său, Galţiu, care a participat la Alba Iulia, la Marea Unire, cu înscrisul pe o pancartă atât de cunoscut, inclusiv din manualele şcolare, „Galţiu – Trăiască Unirea şi România Mare".

Samoilă Mârza a realizat şi alte fotografii istorice, de mare importanţă pentru neamul nostru. În pofida acestor mari servicii aduse naţie a trăit şi murit sărac. Ba mai mult, a fost un timp în care „rămăşiţele lui Samoilă Mârza au fost pe punctul de a fi exhumate de firma care administra cimitirul în care se afla mormântul fotografului, în Alba Iulia". Istoricul Liviu Zgârciu afirma că „pe monumentul funerar fusese lipită o somaţie pentru neplata taxei de concesiune a locului de veci!!!!" Cu mari intervenţii, s-a oprit acest gest infam! (Aşa ştim noi, câteodată, din păcate, să ne cinstim marii înaintaşi!!!!). În anul 2003, în satul său natal, i s-a dezvelit un bust, realizându-se în acelaşi an, şi un mic monument în cimitirul Maieriu din Alba Iulia, lansându-se, de asemenea, şi o carte cu titlul „Samoilă Mârza – 1886-1967 – Fotograful Unirii Transilvaniei cu România".

Samoilă Mârza rămâne, dincolo de orice, un nume care trebuie să stea alături de marii artizani, cu nume propriu, al Unirii Celei Mari, de la 1 Decembrie 1918.

RĂZVAN DUCAN

Cultură şi rasă în Transilvania, Câmpia Tisei şi Panonia

Cultura maghiară (III)

Thaly Kalman, versificator şi politician, a fabricat nişte cântece pretinse a fi din vremea frăţiei ungaro-tătaro-turce, zise cântece ale curuţilor, împotriva tocmai a eliberatorilor de sub turci a Câmpiei Panonice. Un contemporan, Cserei Mihaly, scria: „*că toţi tâlharii, criminalii şi neisprăviţii care, sub numele de curuţi, au năpăstuit, torturat, ucis şi aruncat în foc atâţia oameni cinstiţi, nobili sau de rând ...*" O punere la punct o face şi Szekfu (Istoria maghiară IV, p. 293): „*Curuţii îşi făcuseră şcoala la tătari, ne deosebindu-se de ei decât că nu târau oameni în robie. Dar unde i-ar fi putut târî? Dar înhăţau orice valoare la vedere sau ascunsă, umblau în cete mari prin câmpii, prefăcând tot ceea ce le ieşia în cale în cenuşă şi mormane de piatră ... De îndată ce zăreau o însă o trupă de oameni înarmaţi şi cu experienţă, nu aşteptau nici măcar primul foc, ci o lua la fugă peste dealuri şi prin văi...*" Despre şeful acestor bande de tâlharii, Rakoczi, slav de nord după tată şi slav de sud după mamă, aliat cu turcii şi tătarii, care s-ar fi aliat şi cu francezii sau ruşii dacă aceştia l-ar fi luat în serios, Petöfi scria: „*Sfânt al patriei noastre, conducător al libertăţii, / Steaua noastră luminoasă în noaptea întunecată*". Iată câteva crâmpeie din aceste cântece inventate: „*Ia uitaţi-vă ce-a făcut neamţul din ţara noastră: / Ne-a pângărit femeile şi fetele*" sau „*Nu cred în cuvântul habotnicului neamţ mai mult ca în lătratul câinelui. / El a venit să pustiască nu să ajute, pentru a cuceri ţara noastră .../ De aceea, ucide-l şi pe maghiarul care-i ţine tovărăşie! / Bea astfel vinul, încât atunci când auzi trompetele / Să poţi bea sânge şi să faci grămezi din cadavrele nemţeşti!* " sau „*Neamţ nenorocit / cu picioare de cocor, / cu nas de coţofană; / el fuge de noi, îi e frică de noi, / naţiune nenorocită!* " sau „*vezi tu neamţule, vezi raicule, astfel trebuie să ispăşeşti, aşa te bate Dumnezeu, fiu de târfă bestial, trândav şi jefuitor, tâlhar cumplit. Ei, nemţi râioşi, acum umblaţi ţanţoşi! Raicilor lepădături de căţea, acum desigur, vă căraţi*" sau „*Nu-l crede pe neamţ, maghiare, / Ori cu ce-ar vrea să te înşele... / Bătu-l-ar Isus Christos*" sau „*Fugi, curuţe, vine neamţul, / Ia te uită ce vierme învăţat...*" sau „*Nenumărate arme ne ameninţă, / Căci neamţul se află printre noi / Şi loveşte cu sete .../Ca un călău*" sau „*Dumnezeu să nu îngăduie ca maghiarul / Să fie batjocorit şi pângărit de un asemenea duşman / Respingător cum e neamţul / Să nu îngăduie ca un asemenea popor / Îngâmfat să-i răpească / Veşnica-i reputaţie glorioasă*". Cultul acestor tâlhari (vezi Szekfu) a fost amplificat de zeci de alţi scriitori unguri şi maghiarizaţi aşa cum a fost răspândit *turanismul*, mai târziu. Mecanismul îl descrie **Sassi Nagy Lajos**: „*Este necesar să alimentăm de sus acest sentiment naţional, pentru ca pe urmă el să pătrundă de jos întreaga societate, sub forma unei forţe de neînfrânt*".

Tolnay Lajos - în romanele sale, germanii sunt numiţi balegă şi gunoi, viermi nenorociţi, lepădături ale omenirii. În romanul *Onorabila doamnă baroneasă* apare un cântec: „*Să fie aşa cum a fost înainte! / Atât germanul, / Cât şi croatul şi slovacul / Să-şi scoată pălăria în faţa maghiarului*". Tot aici apare şi propoziţia: „*Dragii de cehi, filozoficii de nemţi şi cămătarii de galiţieni au trebuit să părăsească Ungaria*"(nn, după dualism).

Lingvistul **Gardonyi** (pe adevăratul lui nume **Ziegler**) **Geza**, se dezice de propriu lui popor şi îşi dovedeşte maghiaritatea scriind: „*Căpătoşenia nemţească este caracterizată şi de literele pe care le folosesc. Scrierea germană şi tiparul german arată de parcă ar fi fost concepute de un oftalmolog nemernic, care nu s-a gândit decât la câştigul său. 99 din o sută de nemţi sunt ochelarişti ... Oare neamţul orbeşte din patriotism sau din prostie?*"

Herczeg Ferenc, fiul lui Franz Herzog şi al Luisei Hoffmann, în romanul pseudoistoric *Păgâni* scrie că fiii lui Vazul „*vor readuce vechea lege* (n.n., păgână) *măturând gunoiul străin* (n.n., germanul creştin) *din Ungaria*".

Ardealul

e-un loc unde lacrima ia formă
de vatră
ca să susţină visul, flama lui
scăpărată pe stei, pe piatră

e-un loc unde ramurile îl
închipuie pe Horia pe roată
iar infinitul poate fi zărit dintr-o
ochire, întreg, deodată

respiraţia are polen. arvunita e
bolta de rai
cu sângele lui Sofronie, Oprea şi
Visarion Sarai

mai sună încă paşii Crăişorului
in catedrala Apusenilor, vastă…
peste crucile drumurilor, roua ca
un psalm
coboară şi învăluie
ocroteşte
adastă

DOINA POLOGEA

Poetul **Ady Endre**, mai rasist decât rasişti de până la el, rodul acestora, îi combate nu numai pe nemaghiari, ci şi pe asimilaţi: „*Aici, în această anticameră a Europei cu atâtea uşi, unde din est şi din vest, din toate părţile, se mătură înăuntru gunoiul, absolut nimic nu este sigur. Ştefan cel Sfânt a fost primul nostru, aproape conştient, furnizor de gunoi... Asemănătoare unei invazii de lăcuste s-a dovedit pentru această sărmană ţară acea rasă a primilor sosiţi care, jefuind şi asociindu-se, îi stă şi azi în cârcă.*" Când asimilaţii Jeno Kremsner şi Ferenc Herzog au pus în discuţie originea lui Ady, acesta a erupt: „*Pentru cei îngălaţi şi cei murdari, / Pentru bastarzi şi cei ahtiaţi după podoabe, / Pentru cei pe jumătate morţi, cei cu spume la gură, / Pentru cei care fac pe maghiarii şi pentru mâncătorii de ceaţă, Pentru maghiarii proveniţi din şvabi / Eu nu sunt maghiar?* "

Ideologul *noii reocupări maghiare a ţării*, **Szabo Dezso**, scria în 1928: „*Ea (noua literatură) şi-a dat seama de sutele de mii de lăcuste ale distrugătoarei pofte germane, cum aceştia ... au scos maghiarimea din toate drepturile ei, răpindu-i orice posibilitate de a trăi, forţând-o să iasă de pe pământul ei, dar şi* →

OCTAVIAN CĂPĂŢÂNĂ

din sufletul ei şi devenind unguri aşa de vehemenţi, încât pot distruge maghiarimea ”

Romancierul şi etnograful rasist **Kodolanyi Janos** scrie: „*Slujnica şvăboaică, indiferent dacă o cheamă Resi şi Lesi, este peste măsură de proastă, murdartă şi leneşă. ... Totul mă scârbeşte la şvăboaicele astea* ”.

Poetul **Babits Miklos** exclama în 1933: „*Există oare un pericol mai mare şi mai vechi blestem pentru maghiari decât germanul?*”

Dordai Lorand, horthyst până în 1945 şi comunist după, scria sub pseudonim, în 1939, în lucrarea *Fără îndurare*: „*Voi suprima pe fiecare valah ce-mi iese în cale. Nu va fi îndurare! Voi aprinde noaptea satele valahe. Voi trece prin sabie toată populaţia, voi otrăvi fântânile şi voi ucide până şi copii din leagăn... Voi suprima orice valah şi atunci nu va fi în Ardeal decât o singură rasă, cea maghiară, naţia mea, sângele meu!*” Pentru acest ilustru reprezentant al culturii ungare, UDMR-ul, printr-o adresă a cerut Primăriei Dej, dreptul de amplasare a unei plăci memoriale. Cererea UDMR-ului a fost întărită de preşedintele Uniunii scriitorilor din Cluj, Mircea Opriţă!

Poetul **Hidas Antal** scrie: „*De patru sute de ani te lupţi cu neamţul cel lacom, / dar încă tot n-a terminat de supt sângele tău gros şi bun, / Ungarie*”.

Poetul **Horvath Bela** scrie în 1946: „*Aşa că tremuraţi în faţă mea şvabi idioţi, / În mutrele voastre vomit ciuma. / Eu viu sau mort vă vânez, Ucigaşilor, păgâni băutori de sânge! / ...Îneacă-l pe bastard, omoară diabolicul vierme, / Pe pezevenghiul înfumurat, pe burduhănosul călău!* ”

Poetul **Illyes Gyula** trage un semnal în 1933: „*Transdanubia se află în cea mai teribilă primejdie ... Marea germană se umflă, asaltând satele maghiare, şi nu mai există nimic care ar putea s-o oprească ...*”. În 1938, concluziona: „*în trecut maghiarimea a fost o naţiune doar în măsura în care a fost duşmănoasă faţă de germani*”. Iar în 1945 trage foloasele din acest merit istoric sub naţional-comunism: „*Eu am fost printre primii care, atunci – încă înainte de acapararea puterii de către Hitler – am adus vorba despre pericolul german din Transdanubia. De pe atunci am pomenit în repetate rânduri, intuind rădăcinile acestei chestiuni, de expulzarea germanilor*”. În 1970 Illyes primeşte premiul Herder !

În iulie 1956, **Pesti Joszef** jubila: „*Se apropie ora să sărim la beregata lor...*”. A şvabilor şi evreilor, precizează Johann Weidlein, în preţioasa sa lucrare *Imaginea germanului în literatura ungurească*!

Ungurul Engel Pal scrie în finalul cărţii *Regatul sfântului Ştefan. Istoria Ungariei medievale 895-1526*: *„Nici pe departe, generaţia Mohacs-ului nu a dispărut, ci a rămas vie ideologia ei... Xenofobia ei, părtinirea, iluziile şi narcisismul, au trăit mai departe, de la sfârşitul secolului al XVII-lea, sub forma unui naţionalism virulent, provocând grave desfigurări de conştiinţă şi sociale, servind ca model urii etnice din bazinul carpatic”*

După trecerea în revistă a liniilor de forţă a culturii ungare făcută cu multă acribie şi reţinere de Johann Weidlein, probabil sentinţa absolută a lui Fabchich Jozsef, preotul catolic al oraşului Raab, pe atunci în întregime german, dintr-o scrisoare către unicatul poet, Kazinczy Ferenc, (1759-831) nu mai miră: „Şvabilor cu care ne-am procopsit trebuie să li-se impună cu forţa nume ungureşti. Trebuie să înveţe ungureşte, fie să moară. ”

Maghiarizarea în România, continuă şi azi, cu aceeaşi ură, la fel de nestingherită, ca în vremea lui Horthy, ca în vremea comunismului stalinist (până în 1964), ca în vremea comunismului zis autohton (până în 1989). Ignoranţa şi incultura liderilor românii, din toate timpurile, ne-au adus şi ne aduc grave prejudicii.

Referinţe

Milton G. Lehrer, Ardealul pământ românesc, ISBN 973-29-0010

Johann Weidlein, Imaginea germanului în literatura maghiară, ISBN 973-577-257-4

Ion Iosif Rissu, Les Roumains et les Sicules, ISBN 973-577-185-3

Ernst Hauler, Istoria nemţilor din regiunea Sătmarului, ISBN 973-971-56-6-4

Teodor V. Păcăţian, Cartea de aur, vol. I, ediţia a II-a, Sibiu, 1904

PARADOXURI APARENTE

scârbit de oameni – vămuit de soartă
ling răni trecute – mursec viitoare
aştept în aştri să deschid o poartă
decid ferm cărnii strașnică-nchisoare

în vrăjbi necruțătoare sunt cu răul
arestez viața – să-i dau libertate
urc pisc amețitor – e-o tiflă hăul
cu oști de brazi te asaltez - dreptate

din splendidă vigoare – isc uimire
din scrâșnet și credință – nemurire:
căzut în stei – nasc izvorâre-adâncă

sorbii din ape plămădiri de stâncă
...un prinț s-a încruntat la cer – iar Crist
surâs ivi – din foc de ametist!

TRĂDĂTORILOR DE NEAM ȘI ȚARĂ

să-ți tragi cu mâna cioatele oloage
prin viscol și prin frigul descărnat
iar în găvane-ți scurse de lumină
sporească-ncolăcirea de vermină

în zdrențe se prelingă de pe oase
leprosu-ți hoit cu preadulcegi miasme
nu mâini – ci cângi de hrăpitoare iasme
să-ntinzi spre lumea crimelor scabroase

nu om – nici oarbă ligav târâtoare
față vei fi la Tron de peste Zare :
hidos precum krakeni sorbind vapoare

tu ți-ai trădat o mumă născătoare
scuipat-ai sfântă-ți rădăcina din pământ...
nu ai strămoși: să nu ai nici mormânt!

ADRIAN BOTEZ

Exerciții de admirație pentru Dumitru Dan Lucinescu

Întîlnirile cu Dumitru Dan Lucinescu (n. 1927, Botoșani) constituie mereu o încîntare: cît de frumos știe acest bărbat să-și poarte ființa prin lumea amestecată și neașezată contemporană; cît de frumos poate să vorbească acest fost deținut politic încă **nereabilitat**, ca întreagă elita românească autentică din care face parte, ci doar **amnistiat**, așa cum au decis comuniștii autohtoni instalați temeinic la putere, susținuți de marii lumii acesteia (altfel cum să-mi explic blocarea unui proces al nefastei orînduiri de cinci-șase ori mai distrugătoare de valori morale și materiale decît nazismul, care a fost deja judecat și condamnat?)...

Calvarul penitenciar comunist românesc, cu nimic mai prejos decît acela sovietic, descris cu atîta dureros talent de Alexandr Soljenițîn, își așteaptă în continuare cercetătorii, analiștii, romancierii, dramaturgii, cineaștii spre a fi pus științific și expresiv în cruda lumină a judecății omenești pe baza adevărului istoric. Memorialistica apărută pînă în prezent permite unele concluzii, dar veritabila judecată, aducătoare de verdicte definitive, încă întîrzie și consider că, indiferent de manevrele, de diversiunile, de tertipurile juridic-administrative menite tergiversării *sine die* întreprinse de beneficiarii tenebroși ai regimului comunist, adevărul va ieși la iveală în cele din urmă...

Mă întorc însă la omul exemplar dinaintea mea: nimic nu-i trădează suferințele îndurate.

Mic de statură, îmbrăcat cu gust, ușor adus de spate, cu un zîmbet cald pe față, cu ochi luminoși în care umbrele trecutului nu mai răzbat de dragul prezentului și mai ales al viitorului, mereu cu cîte un cuvînt bun exprimînd, pentru fiecare, o urare și un fel de legămînt de prietenie perpetuă, Dumitru Dan Lucinescu rostește „dragii mei“ din tot sufletul, cum rar mi-a fost dat să percep de la vreun alt semen de-al meu. E în tot ce face și rostește acest om un preaplin de iubire, ilustrînd viu acea sintagmă a părintelui Nicolae de la

Rohia *dăruind vei dobîndi* (e expresia pe care o țin cel mai aproape de inimă din tot ce-a scris ilustrul convertit). De aceea îmi fac timp și alerg ori de cîte ori se decide să apară în public, mai ales sub auspiciile Fundației Creștine „Părintele Arsenie Boca“ pe care a fondat-o în 2009.

Deși este om de știință, cu invenții brevetate în domeniul ultrasunetelor, demn de a ocupa un fotoliu al Academiei oricărei țări de pe mapamond (titlul de doctor în științe i s-a refuzat în România din motive politice), deși a elaborat peste douăzeci de cărți îmbrățișînd varii domenii – istorie, economie, filosofie, memorialistică –, deși este membru al Uniunii Scriitorilor din România și din Suedia, paradoxal, nu complexitatea personalității sale, ci simplitatea lui m-a ținut la distanță pînă acum, căci, mereu și față de oricine manifestă, această simplitate caldă, prietenoasă l-a ținut mereu ocupat, mereu luat cu asalt de felurite persoane, care-l antrenează în diferite proiecte. O excepție am făcut, totuși, în urmă cu trei ani, cînd l-am sustras pentru două ore și jumătate multiplelor sale preocupări, invitîndu-l să le vorbească elevilor și colegilor mei din liceul unde predau, al cărui patron este Traian Vuia, marele pasionat de aviație (e momentul unei paranteze: de la 16 ani Dumitru Dan Lucinescu deține brevetele de zbor A, B și C!). Astfel, tinerii l-au putut auzi vorbind despre libertatea de gîndire, despre importanța cunoașterii trecutului, despre experiențele limită la care a fost supus în anii detenției...

Ca și-n acel miez al zilei de 23 septembrie 2010, tot în luna denumită popular răpciune, anume în cea de 13 a acestui an, dar de această dată seara și în ambianța cărților din librăria Cărturești, învecinată Muzeului Țăranului Român, am trăit din nou momente memorabile. Scriitorul și omul de omenie care este Dumitru Dan Lucinescu ne-a evocat anii tinereții: venirea trupelor rusești, arestările din 14 mai 1948, inclusiv a sa, răspunsurile stereotipe pe care le dădea torționarilor – „Nu declar nimic! Nu sînt criminal ca voi!“ –, cangrenarea gambei stîngi, pînă spre genunchi, în urma bătăilor la care a fost supus fără întrerupere, de către patru echipe de torționari-anchetatori, de la orele 21 pînă la 4 dimineața, vindecarea minunată, fără vreun medicament, ci doar prin rugăciune, spre stupefacția medicilor închisorii, care, diagnosticîndu-i cazul și decizînd amputarea imediată ca soluție pentru salvarea vieții pacientului, lovindu-se de refuzul categoric al acestuia, deja îi anunțaseră familiei decesul („înțelesesem mesajul Proniei Cerești – explică fostul deținut politic – că vindecarea minunată era răsplata divină fiindcă nu trădasem pe nimeni, nu ucisesem pe cei patru indivizi care mă împresuraseră la Tîrgu Neamț. Acolo, văzînd spectrul morții în ochii unuia dintre ei în momentul cînd îmi îndreptasem arma spre el și eram gata să apăs pe trăgaci, am pus revolverul în toc gîndind într-acea fracțiune de secundă că nu pot omorî patru oameni pentru a scăpa eu, avîndu-i însă pentru totdeauna pe conștiință“. Fiul de magistrat judecase în acele clipe dramatice, îmi permit să apreciez, nu după firea omenească, egoistă și efemeră, ci după aceea îngerească, menită a vedea etern Fața lui Dumnezeu)... De data aceasta, insistă asupra unei schițe de portret, anume a doctorului Iugu, din Cluj, care, numai pentru că fusese medicul lui Lucian Blaga, fusese condamnat la zece ani de închisoare. Eminentul slujitor al lui Hipocrate îi comentase gîndul comuniștilor ce înadins eliminaseră elitele din România, după modelul sovietic. Le spuseseră cu maliție demonică: „Voi, ăștia, care ați vrut să ajungeți la conducerea țării, veți ajunge în închisoare animale de experiență și cînd veți ieși veți fi batjocoriți de toți“. De aceea, doctorul îl sfătuise să lupte pentru a-și păstra sistemul nervos integru. Așa își căutase refugiu tînărul ofițer rupt de studiile abia începute la Facultățile de Matematică și de Fizică din Iași treisprezece din cei cincisprezece ani de detenție în interminabile calcule de matematică și fizică zgîriate pe bucățele de sticlă. Preocupările acestea intelectuale îl izolaseră →

MIHAI FLOAREA

de mediul nociv al temniței și îi menținuseră facultățile mintale integre. Aprofundarea cunoștințelor în această formă avea să aibă încă o urmare fericită: i-a permis, după eliberare, nu numai să reușească la examenul de admitere de la Facultatea de mașini termice, ci să o și termine cu zece pe linie! „Înțeleg bine – adaugă, depănîndu-și amintirile – că trebuie să depun mărturie despre toate acestea, fiindcă prietenii mei au murit...“

Într-adevăr, asistența îl ascultă fascinată. Lîngă mine, o tînără reporteriță de la unul dintre canalele comerciale de televiziune, se foiește și, la un moment dat, îi surprind privirea mirată și-o interpelez, ca pe elevii mei: „Nu v-a vorbit nimeni despre aceste lucruri în școală, nu-i așa? Eu îi familiarizez pe liceenii mei cu această istorie vie, deocamdată neinclusă în manuale!“ „Ce noroc pe ei!“ – exclamă cu o nuanță de regret și-i apreciez sinceritatea...

Dumitru Dan Lucinescu nu-i un orator desăvîrșit și nici măcar versat ca absolvenții de la fosta școală de partid „Ștefan Gheorghiu“, în stare să te adoarmă și să te facă să exclami, ca femeia dintr-o anecdotă: „Tulai! Că frumos mai vorghi 'mnealui!“ „Și ce-ai înțeles, nană?“ „Apă' nimnic nu-nțelesăi, că io-s făr' de carte multă... Da' taaare frumos mai vorghi!...“ Așezată sub lupa omului de la catedră, expunerea lui Dan Dumitru Lucinescu își vădește chiar mici stîngăcii; e adeseori stufoasă, cu numeroase divagații, vorbitorul fiind dornic de a comunica multe într-o mică unitate temporală. Fascinația expunerii lui se explică altfel; ea rezultă din adevărul celor rostite, din căldura conștiinței nepătate, din patriotismul asumat, din luciditatea analitică, din anvergura ideatică sporită de experiența de viață. Cel mai amuzant e că, deși realmente vrăjit de adevărul acestor calități ale mărturisirilor sale, auditoriul îl poate auzi spunînd: „Dacă vă plictisesc, opriți-mă! Faceți un gest!...“

În ceea ce mă privește, mărturisesc public: cum să mă plictisesc dinaintea culorilor vii ale descrierilor locurilor prin care a trecut acest om? Cum să mă plictisesc auzind evenimentele trăite de acest privilegiat care l-a cunoscut personal pe părintele cu o viață asemeni sfinților Arsenie Boca? Cum să mă plictisească un om care, deși nevinovat, ofițer al armatei regale, înarmat fiind, s-a lăsat arestat pentru a nu ucide patru semeni, spre a fi apoi torturat și privat de libertate pentru cincisprezece ani? Cum să nu mă captiveze un om care a cunoscut în închisorile pe unde a trecut (Tîrgu Neamț, Iași, Suceava, Jilava, Pitești, Gherla, Aiud) personalități așijderea sie, precum părintele Iustin Pârvu ori părintele Ilie Cleopa?

Plictisească-se-n voie, așadar, obișnuiții consumatori de emisiuni televizate hăcuite de nenumăratele pauze publicitare, cei zălogiți ore-ntregi dinaintea unor „spectacole“ improvizate cu „analiști“ de duzină, cu „gînditori“ deținători de funcții trecătoare, cu „VIP“-uri de carton și mucava, însă gras plătiți spre a ține hangul realizatorilor stipendiați!

Pentru mine, cel de prin 1980 lămurit despre adevărata istorie a țării mele, grație prieteniei unui partizan de talia lui Vasile Valușescu, Dumitru Dan Lucinescu este un exemplu de lucrare dumnezeiască. În acest om mărunt la stat, precum odinioară Ștefan al Moldovei (comparația a făcut-o prietenul său, scriitorul Radu Cârneci), Pronia Cerească a pus har după har spre a rodi însutit, căci e nevoie ca de aer de adevăr rostit iarăși și iarăși, nu atît spre înfierarea ticăloșilor – mulți încă în viață, bucurîndu-se de răsplată și onoruri publice, după grila valorilor răsturnate conform bunului plac al celor departe de Dumnezeu –, cît spre edificarea tinerilor care au de preluat greaua misiune a îndreptării societății pe calea cea bună...

Stînd la rînd, în seara lui 13 septembrie 2013, să primesc un autograf pe volumul ***Sfîrșit de lumi*** (Bacău, Editura Babel, 2013), citesc din prolog: *Cei care consideră terminată perioada comunistă trebuie să înțeleagă puternica ei inerție, greu de înlăturat, care traumatizează în continuare mari colectivități umane* (...)

Cînd ajung dinaintea autorului, nu îndrăznesc să-l îmbrățișez decît cu privirea. Îmi scrie simplu:

Pt. bunul meu prieten Mihai Floarea.

Mulțumesc, iubite Dan Dumitru Lucinescu! Dumnezeu să vă răsplătească frumusețea și dărnicia cu care ne luminați conștiințele!

20 noiembrie 2013

ELEGIE DE TOAMNĂ

Cuvintele din urmă
Cu gust de must
Niciodată băut până la capăt,

Nucile noi lăsându-se
Pradă degetelor cum le dezbracă
Alba cămașă
Subțire ca un dor
Și ploile, răzbunătoarele vrăjitoare
De după colțurile caselor
Umilite, înfrigurate, fără amintiri,
Precum coviltirul rece
Și umed
Din fructul toamnelor
Necoapte.

SOLDATUL NECUNOSCUT

Tăcute riduri lungi
Pe fruntea Galileei.
Ca pașii.

Soldat necunoscut
Ca lava fără sens
Izbucnind din iadul
Adâncului crater,
Din coasta vremii
Suntem făuriți,
Nu te frământa:
Cine ajunge primul,
Așteaptă.
Rândurile nu scad.

LILIECII

Precum muntele între munți,
Nimic nu mă mai miră,
Nici gloanțele oarbe
Uitate în podul palmei
Cum ard
Nu le voi mai presimți.

Rămân poemele
Zburând în mine speriate:
Lilieci bănuiți în beznă.

ANDREI FISCHOF

Atlas

CEZAREEA

• Locul unde, cu adevărat, „s-a dat Cezarului ce e al Cezarului şi lui Dumnezeu ce e al lui Dumnezeu” • Blestemul şi binefacerile timpului: port fenician, piaţă grecească, cetate romană, vatră creştină, redută musulmană, fort cruciat

La Cezareea, am văzut unul dintre cele mai surprinzătoare monumente: o maşină de scris, veche, ruginită, recuperată din apele Mediteranei şi aşezată pe un soclu, drept statuie, în apropierea catargului pe care flutura, deasupra cetăţii, drapelul de stat al Israelului.

În momentul acela am simţit că mă aflu în Ţara Cuvântului Scris.

30 000 de manuscrise – atâtea număra la începuturile erei noastre biblioteca şcolii creştine înfiinţate la Cezareea de unul dintre *părinţii bisericii creştine*, Origene, teolog şi mare cărturar. El însuşi a contribuit la îmbogăţirea tezaurului bibliotecii, elaborând – într-o vreme când religia lui Isus îşi căuta drum printre curentele filosofice ale epocii – o lucrare creştină cu ajutorul filosofiei lui Platon. Lucrarea, operă cu un caracter profund doctrinar, se numea *Împotriva lui Celsus*.

Tot Cezareea este masa de lucru pentru alt titan al gândirii teologice creştine, Eusebiu (265-340), episcopul cetăţii, care a elaborat câteva lucrări monumentale – o istorie universală de la începuturi până în anul 325, un studiu istorico-geografic detaliat al Ţării Sfinte, intitulat *Onomasticon*, şi o istorie a începuturilor creştinismului, *Historia Ecclesiastica*, în 10 volume (Evsevie Pamfil, „episcopul Cezareii Palestinei, scriitorul istoriei bisericeşti” – cum spunea Părintele Cleopa). În această ultimă istorie se vorbeşte despre un lucru senzaţional: regele Abgar din Edessa l-ar fi rugat pe Isus, într-o scrisoare, să-l vindece, iar Isus i-ar fi răspuns tot în scris că o va face, dar prin unul din discipolii săi, după ce se va înălţa ceruri. Un document scris de mâna lui Isus – prea frumos să fie adevărat...

Cu şi fără legende, la Cezareea s-au pus bazele *patristicii*, doctrina care a fundamentat teologia creştină, numele de patristică venind tocmai de la aceşti *părinţi ai bisericii*.

Şi astfel, oraşul sortit a purta numele Cezarului a împlinit cuvântul evanghelistului, dând Cezarului ce era al Cezarului şi lui Dumnezeu ce era al lui Dumnezeu!

Şi alte împrejurări vin să sublinieze rolul Cezareei în aşezarea temeiurilor creştinismului. *Faptele Apostolilor* relatează pe larg despre prezenţa în cetatea de la ţărmul mării a apostolilor Petru şi Pavel. Primul a ţinut acolo o predică memorabilă, urmată de botezarea multora dintre ascultători, între care şi un sutaş, respectiv un militar roman care comanda o sută de soldaţi. Evenimentul a avut loc după învierea lui Isus.

Pavel la Cezareea constituie un capitol distinct. Din portul Cezareei s-a îmbarcat pentru călătoriile sale în Mediterana orientală, dar tot în acest oraş a fost adus, întemniţat vreme de doi ani, judecat în trei rânduri, o dată în faţa dregătorului roman Felix, a doua oară în faţa succesorului acestuia, Festus, iar a treia oară înaintea regelui Iudeii, Irod Agrippa. Deşi n-a fost condamnat, totuşi de la Cezareea i se trage moartea, întrucât, încrezător în statutul său de cetăţean roman, a cerut să fie judecat la Roma, de împărat. A fost decapitat. Şi sfinţii greşesc.

Numele de Cezareea putea fi întâlnit dintr-un capăt în altul al Imperiului Roman. Erau în moda timpului localităţile botezate cu titlul împăraţilor Romei. Acest nume îl purtau oraşele de astăzi Kaisery, Cherchell şi Tanger, din Turcia, Algeria şi Maroc.

Cezareea israeliană, *Qesarya*, situată între Haifa şi Tel Aviv, mai era numită *Cezareea de la malul mării*, spre deosebire de *Cezareea de la poalele muntelui Hebron*, respectiv *Cezareea Philippi*.

Cine păşeşte pe sub porticele ce se deschid în zidurile groase ale cetăţii poate spune că a trecut prin tunelul timpului. Aceste ziduri, roase de vânturi şi ploi, de apele mării, demolate, refăcute, luând mereu altă şi altă înfăţişare, după stiluri şi civilizaţii, au fost martorele tuturor metamorfozelor aşezării: port fenician, piaţă grecească, cetate romană, vatră creştină, redută musulmană, fort cruciat.

Oraşul îşi trage numele de la Cezar August şi, pentru o vreme, a fost capitala ţării, după distrugerea Ierusalimului.

Cezareea reprezintă pentru arheologie ceea ce este o pinacotecă pentru pictură. Baronul-bancher Rothschild a avut inspiraţia să vadă în arheologie o atracţie vie şi profitabilă, finanţând copios amenajarea la Cezareea a unui centru turistic, cu buticuri, galerii de artă, plajă, restaurante. Graţie săpăturilor, au fost aduse la lumina zilei splendori uitate, care pot fi vizitate astăzi, aşa cum sunt palatul lui Irod, templul, amfiteatrul, hipodromul, cetatea cruciaţilor etc.

Istoricul Flavius Josephus (37-100) a lăsat în opera sa *Antichităţi iudaice* o descriere detaliată a vechii Cezaree.

Palatul lui Irod, pomenit şi în *Noul Testament* (FA 23:35), a fost locuit de toţi guvernatorii romani ai Iudeei. Numele lor sunt înscrise pe două dintre coloanele palatului, în limbile latină şi greacă.

Templul, care omagia şi în plan religios figura lui Cezar August, exemplificare sui-generis a adagiului „Să dăm Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu”.

A*mfiteatrul* cu mii de locuri, decorat cu plăci pictate şi dale de marmură.

Hipodromul, care găzduia cursele de cai şi putea primi 16.000 de spectatori.

Flavius Josephus evocă, de asemenea, *sediul administrativ*, care adăpostea instituţiile guvernământului, între care şi o sală vastă de tribunal.

Cezareea veche trebuie să fi fost o cetate frumoasă, de vreme ce face obiectul unor descrieri amănunţite, cum este şi cea a unui apeduct care, şi azi, pune în lumină o adevărată lucrare de artă, cunoştinţe tehnice remarcabile. Construit în timpul lui Irod, pe structuri arcuite, apeductul pornea de la sursele de apă aflate la piciorul Muntelui Carmel, străbătea o creastă de teren de-a lungul coastei, printr-un tunel, pătrundea în nord-estul oraşului şi asigura pe tot acest parcurs, lung de circa nouă km, scurgerea naturală a apei. O reţea amplă de canale, bazine şi fântâni asigura alimentarea cu apă de munte a întregului oraş.

Arheologii au pus în lumină şi numeroase lăcaşuri de cult – biserici, temple, moschei, sinagogi. Pe baza unor capiteluri ornate cu *menorot*-uri (candelabre) sculptate, precum şi a altor relicve istorice, au putut fi reconstituite funcţiile sacerdotale ale Templul din Ierusalim.

Dincolo de siturile arheologice, pe străzi, în parcuri şi vile, în restaurante, cinematografe, teatre pulsează viaţa unui oraş contemporan, care se bucură în plus faţă de altele de briza mării şi de serile fără egal pe faleza Mediteranei, de turiştii care îl vizitează în toate anotimpurile, de spectacolele şi festivalurile care se organizează în această dublă milenară incintă a artelor.

PAUL-LOUIS LAMPERT

Starea prozei

ÎNVINGĂTORUL

În tulburarea ei, o hulubiţă gră-ieşte către iubit: „Soţul meu, s-a sfî-rşit cu noi. Jos stă un vînător cu arc şi săgeată ascuţită în mînă, în jurul nostru dă tîrcoale un şoim.” Aşa şi era. Dar un şarpe îl muşcă pe vînător şi acesta nimeri cu săgeata şoimul.

(Çukla Bhüdeva)

1.

Aparatul se comporta impecabil, indicatoarele de bord îl asigurau că totul era în ordine, înaintau pe direcţia obiectivului, îndeplinirea misiunii părând să fie un fapt deja realizat. Avea, ca de altfel toţi conaţionalii lui, un moral excelent. De aproximativ două luni de zile încordarea şi îngrijorările se risipiseră, în locul lor se instalaseră încrederea şi optimismul, un tot mai profund sentiment al vechilor lor certitudini reconfortante, liniştitoare, pacea era aproape. După cum se previziona, războiul acela stupid avea să se sfârşească în patru-cinci săptămâni. Avea să se încheie după care, în cel mai scurt timp, îşi vor relua îndeletnicirile cotidiene, vechile tabieturi: cumpărături, nu totdeauna necesare dar făcute de dragul gestului în sine, vor schimba mobila, vor înlocui perdelele, vor zugrăvi locuinţa, îşi vor duce copiii la tenis ori fotbal sperând să ajungă să-i vadă mari campioni; vor asista cu înfrigurare la primele meciuri şi examene, vor fi alături de ei în momentele de cumpănă, se vor bucura de succesele lor, vor suferi când îi vor vedea îngenuncheaţi; vor trăi şi încântaţi şi surprinşi şi derutaţi momentul în care vor realiza faptul că fetiţa de până atunci e de fapt domnişoară în toată regula, pe care sunt în situaţia de a o pierde, deoarece tânărul de lângă ea, necunoscut de ei, pe care îl vedeau pentru întâia oară, le va pune o întrebare care îi va năuci: „Domnule... pentru că ne iubim… Pentru că ne iubim şi intenţionăm să întemeiem o familie... vreţi să-mi acordaţi mâna fiicei dumneavoastră?”... Îşi vor trăi adică viaţa cu bucuriile şi necazurile ei, cu clipele frumoase şi momentele cenuşii, unele greu de îndurat, e drept, cu toate astea stări fireşti, normale, nu ca acelea în care,

smuls de lângă familie cu brutalitate, din tranşee ori de după vreo moviliţă fixezi, prin cătare, pieptul unui necunoscut, din nefericire fiind posibil oricând să te trezeşti şi tu cu un glonţ în frunte; deci stări fireşti, cu totul altele decât cele în care, deşi în ochii superiorului distingi convingerea că nu ai nicio şansă să revii la unitate, ţi se ordonă să îndeplineşti misiunea respectivă fiindcă în acest mod restul unităţii poate fi salvat… Ori, aflându-te în spatele frontului, din cauza unui bombardament să-ţi părăseşti casa, cu copiii în braţe, fără să ai certitudinea că, la întoarcere, vei mai găsi ceva din ceea ce reprezintă munca, eforturile şi investiţiile tale de ani şi ani de zile...

– Domnule sublocotenent, am înţeles că asta e a treia misiune din viaţa dumitale. E adevărat?

Din cauza unei crize de ulcer, copilotul său se găsea în spital. Tânărul din dreapta îi fusese repartizat cu o zi în urmă. Atunci când se puseseră la punct detaliile acţiunii la care tocmai participau. I se adresase doar după ce-l *furase* de câteva ori cu privirea periferică. Faptul că subalternul îi plăcea avea importanţă. Ca şi acesta, nici el nu era militar de carieră, credea în autoritatea competenţei nu a însemnelor de pe umeri, apela la argumente nu la formulări cazone, nu ridica tonul niciodată.

De câte ori îl privise, rămăsese cu aceeaşi imagine: a unui tânăr perfect stăpân pe sine, încrezător în forţele sale, capabil să ia hotărârea potrivită în orice situaţie. De altfel, buna impresie i se conturase cu mult timp înainte de a da cu ochii de el, din fişa cu datele personale şi din prezentarea pe care i-o făcuse generalul: tânărul fusese şef de promoţie, profesorii şi instructorii semnaseră referinţe de-a dreptul de excepţie.

– Da, a treia.

– Şi?... Mă refer la evenimente deosebite.

– Nu am avut, încă, şansa asta.

– Deci nu ştii ce înseamnă să fii... vânat?

– A, la asta vă referiţi? Ştiu. În ambele situaţii. Şi de către un avion inamic şi de către antiaeriană. S-a tras o dată în noi ca în filme. A fost extraordinar. Proiectilele pocneau pretutindeni, *înfloreau* şi în stânga şi în dreapta, unele aproape, foarte aproape, dar domnul căpitan, trebuie să-1 ştiţi, e vorba despre...

Locotenentul major zâmbi şters, îngăduitor. În tânărul acela capabil, al cărui frumos viitor se contura cu destulă uşurinţă, exista, încă — în pofida experienţelor trăite de când purta uniforma militară –, exuberanţă, candoare şi naivitate de copil. Adică ingredientele din care se sublimează acel minunatul *sentiment al nemuririi,* care ne face să spunem, chiar să credem că da, altora li se poate întâmpla un necaz, chiar o nenorocire, nouă însă nu!... Şi pilotul se lăsă sedus de verva subalternului său, de vorbele, gesturile şi mimica tânărului subordonat. Doamne... îşi zise după un timp... ce bine este până nu vezi un abdomen din care intestinele se scurg printre degete, ce romantic ţi se pare războiul până când nu dai peste un camarad căruia o schija i-a smuls piciorul şi el nu înţelege ce i s-a întâmplat, câtă disponibilitate te animă până când nu trece pe lângă tine un soldat care orbecăie, în plină zi, pentru că o explozie i-a luat lumina ochilor pentru totdeauna...

– Ei bine, interveni atunci când tânărul îşi încheiase juvenila-i intervenţie, de data asta nu o să vezi nimic... *pocnind ori înflorind.*

– De ce?

– Unitatea spre care ne îndreptăm nu dispune de dispozitive antiaeriene. Ar putea trage în noi doar cu armament uşor, ceea ce...

– Doar astfel?... Păcat!

Nu-1 putea bănui de bravadă ieftină. Sinceritatea replicii, spontaneitatea ei, în ciuda unei impetuozităţi perfect scuzabile, se situase dincolo de orice dubiu. Întâmplător ori nu, atunci îşi zise vorbe la care avea să revină, din păcate pentru amândoi nu peste mult timp, într-o situaţie coşmarescă: *Şi-o va pierde!... În mod stupid, numim pierderea candorii — maturizare! Asta se va întâmpla în urma unei experienţe care nici nu poate fi prea îndepărtată. Numai de-ar da Dumnezeu să nu fie dramatică!...*

TITUS SUCIU

În calea-ți...

Cu primăvara...te vei întâlni
mângâie-i pletele obosite de flori de câmp
sărută-i buzele de zumzet pline
cuprinde-i umerii sfioși
înalță-te spre ciocârlii
alintă-te-n jocul fluturilor
plângi ...cu zăpezi căzute pradă
suliţelor din soare.
Ascunde-te în verdele câmpului
de vorbă...stai cu vântul
iubirilor mele ascunse...
În alte timpuri.

Așteptări

Frunzele au uitat ...să mai cadă
îndrăgostite de soarele tomnatic
la porțile orizontului...
ochii mei, în palida mirare
așteaptă mirifica ninsoare.

Aștepți și tu,
tăcut cu chip de piatră
să ningă liniștit, să ningă viscolit.
să ningă, odată!

Zăpezile ce stau topite sub sărut,

Noi nici măcar nu le-am văzut
sau poate le-am uitat prin timpuri
de demult.

Chemare

Prelung te uiți...
amețitor în zare-și cine știe?
Poate să apară...
o pasăre rotundă, ireală
venită de departe...
desprinsă de pe Aurora Boreală

O chemi cu gândul
faci un semn cu mâna,
iar haosul devine mândra arcă

și tu un matelot uitat în noapte,
dar către ziuă zarea se împarte
între chemați și cei veniți.

Statornicie

Eu am ales liniștea,
tu ai ales furtuna,
eu am ales țărmul,
tu ai ales marea.
Eu îmi iubesc copacul,
tu venerezi frunza.
Eu îți arăt fața,
Tu... îmi îngădui umbra.

Rugăminte

Mă rog... să nu apui curând,
în ape fără murmur.
Mai stai, să-ți mângâi tremurând
imaginea ulciorului de lut,
din care însetat de viață și de patimi
ai băut.
Stai încă un mileniu,
neclintit.
Ascultă vechea stâncă,
e un mileniu în care te-am iubit.
Târziu... bătrânul orologiu
din ceruri m-a trezit,
dintr-un mileniu, care încă n-a venit.

Ecoul

Pădurea din ochii ...
scăldată în roua înserării
străbătută de vuietul trist
glasul melancolic.
Izvoarele uitând să mai curgă
râul inimii.
se preschimbă în lacrimi
ascunse sub pleoapele
unde, doar ecoul pătrunde.

Octombrie

E soare...și toamnă
arămiul pădurii
obsedantă armură
în urmă culorile mor-dureroase
până când doi vulturi albaștri.
Noi.
Prefac privirile noastre în ploi,
prin ploi...mai putea-vom să ne arătăm
unul altuia verdele crud
care ne pulsa prin întreaga trăire.
Decât să împărțim pe din două pustiul,
care ni se arată în cale?
Mai bine s-ar dezbrăca de noi
muzica și culoarea
în vânt s-a îmbrăcat cuvântul meu...
Către tine... doar către tine.
Cad frunzele, vuiește marea.

Toamnă târzie

Amurg tomnatic
înnebunesc salcâmii
e semnul toamnei lungi...
cu zile mohorâte,
emoții negrăite.
De câte o frunză roșie,
care a uitat să-și ia zborul
spre ierburi veștejite.
Mâine un frig subțire
ne va poleii inimile
și întreaga simțire.
Într-o mâhnire cerească...
Primii fulgi întârzie să apară.

Rustică

S-a înroșit pădurea de sub munți,
un semn că toamna vine.
E timpul când în sat se joacă pe la nunți
și viile te cheamă cu struguri auriți.
Un foșnet surd străbate lung livada...
e vântul cel pribeag al toamnei reci,
un gând mă poartă pe cărări străine
rămân aici... rămâi, să nu mai pleci!
Ușor coboară turmele din munte,
în vremea înserării cu câini și cu ciobani.
Un cântec trist dintr-un caval răsună
al mioriței plâns.
În fiecare an...

Târziu...

Vraja s-a stins
ultima petală a trandafirului cade
pe pagina încă nescrisă
Se va scrie târziu...
de umbra cenușie
în lumina palidă.
A uitării...
A iubirii mele
stingându-se vraja
gândul pribeag se va aduna
în matca timpului
lăsând, doar o singură lacrimă
să mai cadă...pentru tine.
Uită...că te-am întâlnit târziu
că am plecat prea devreme
rătăcită către nemurire...

EMILIA POPESCU RUSU

Biblioteca Babel
Sílvia Aymerich i Lemos

(SPANIA)

Poeta catalană s-a născut la Barcelona în 1957. Este licenţiată în ştiinţele biologice şi în filologie. A studiat engleza la Universitatea din Barcelona şi predă catalana la Universitatea Autonomă din acelaşi oraş. Studii axate pe traductologie la Universitatea din Perpignan (Franţa). Reputata poetă, prozatoare şi traducătoare a publicat, printre altele: *La meva Europa* (Premiul Amadeu Oller 1985), *Berlín Zoo* (1991), *Els déus de Califòrnia* (Premiul oraşului Elx 1993), *Ulls de pantera* (1994) şi *Gelati!* (1998). Este una din vocile cele mai prestigioase ale poeziei catalane.

NICOVALĂ A INIMII

Lui Ricard, prezentul perfect

Pe nicovala inimii,
Metal de o rară nobleţe,
Îmi baţi simţurile şi sexul
Fără răgaz,
Până la sufocare.

Zadarnic
Mă revolt.

TOAMNĂ PIERDUTĂ

Lui Sergi, fără nostalgie

A fost o toamnă pierdută:
Ce trupurile ne-a lins,
Ca o tânără primăvară.
Dar iarna era pe aproape.

Imediat
Ne-am jurat o dragoste trecătoare
Şi-mbrăţişări eterne,
Hotărâţi
Fără să socotim
Că tandreţea ne-ar putea
supravieţui
Dincolo de sărutările noastre.

POEZIE CIVICĂ

În acest oraş de provincie numit Paris ...

Jules Barbey d' Aurevilly
Parisul, se ştie prea bine,
E un tip cu pălăria de paie
Lipit de o cocotă
În cel mai elegant cabaret.
Adeseori
Îl poţi vedea
Într-un colţ la Maxim
Privindu-te de sus
Cu-n aer dispreţuitor,
Ascunzându-şi măruntele mizerii
În spatele unui decor măreţ
Atât de regional, atât de parizian.

Parisul, o ştie toată lumea,
E şi cântăreţul ratat,
Bătrânul poet blestemat,
Pictorul ratat.
Sub cerul său palid
Vorbeşte mereu
Cu ultimul Jean-Paul
Stând la Café de Flore.
El, care a fost
Amicul de suflet al marii Piaf
Înainte ca jalnicul acordeon
Să fi amuţit pentru totdeauna.

Dar lui,
Orice ce-ar fi,
Nu-i poţi ierta
Zâmbetul indulgent ,
Când spun „Roussillon ...”"
Şi el răspunde: „Midi ...”
Peniţa-i goneşte,
Pensula sau notele-i curg
Ca gloanţele asasinului
Peste patria mea.

AMSTERDAM

Prestigiul bătrânei Europe
S-a prăbuşit înaintea apelor tale,
Amsterdam
Pe verdeaţă din parcurile tale,
Pe miile de flori.

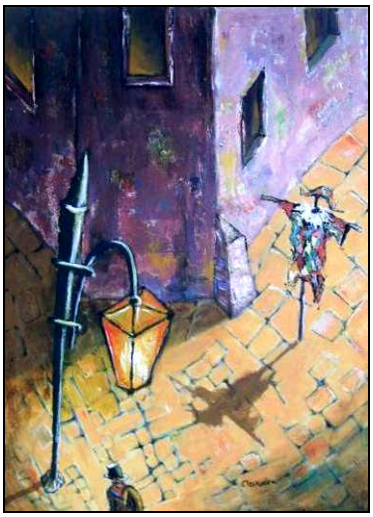

Cristian Tănăselea,
„Exorcizarea”, acril pe pânză

Te-am urmat în tăcere,
Am ascultat zgomotul neregulat
Al podurilor tale ...
(Europa e pe moarte)
Şi totuşi,
Eşti un paradis al refugiaţilor,
Al celor fără adăpost, apatrizi,
Îmi placi aşa
Fără machiaj,
Atât de cinstit,
Şi de sincer.

VIENA

Un mare tort de nuntă
Pentru cea mai frumoasă *Kaiserin* a Europei!

Un mare război,
Un imperiu ce moare

Îşi înclină trupul şi eliberează,
Palate pudrate cu zahăr, fără moştenitori,
Grădini cu mentă şi căpşuni...
– Schönnbrunn, fântana ta frumoasă,
Belvedere, povestea ta de dragoste
Nu mai înăbuşesc ţipetele
Mitteleuropei.

Un mic răgaz de pace
O Dunăre ce trebuie salvată,
Cu oameni veniţi din depărtare
Fugind din calea genocidului,
Cineva cântă Dylan
Într-o piaţă
În care oamenii
Au cunoscut respectul forţei.

Doar tu Strauss
Pluteşti în nori,
Cu lumina pe mâinile tale
Duci un tort uriaş pentru o păpuşă
Un vals pentru iubita ta:
Viena, Viena,
Viena!

Traducere şi prezentare de
ION CRISTOFOR

Biblioteca Babel

Jose Guillermo Vargas

Scriitor şi poet peruan, autor a 7 cărţi: *Hoyuelos* (1976) / *Mañana es Setiembre* (1983) *Los Manuscritos desasidos* (1984) / *Fábula del Fauno Socarrón* (1985) / *Seis razones para la perfección del beso* (1987) / *El Espinario de Faón* (1987)/ *Como años esculpidos* (1995) / *Canto Lascivo* (1998) / *Zarabanda del Abuelo* (2001 si 2005). Toate aceste cărţi s-au publicat la Editura Maribelina în Lima, Perú.

Vechiul Cămin

Sunt exasperat, plâng şi mă zbucium,
Ca un şarpe muşcându-şi coada la infinit,
Fugind şi fugărindu-se pe sine în mare-nvolburare.

Casa mea:
Câtă durere m-apasă în această casă!

Elegie Pentru Dansul Mâinilor

Noaptea vine mestecând între dinţi ziua
Şi
Mâinile mele, reptile obosite,
Se încolăcesc în epiderma nopţii.
Lunile de aprilie – desigur – ne-au îndestulat, s-au stins
Şi-acum,
Mâinile continuă să conserve opaiţuri
Căutându-te iar de-a lungul nopţilor.

Dar tu ştii deja toate astea!

Baladă pentru Jose Guillermo

Am venit să te caut după amiază târziu,
Aici şi acum, pe când timpul moare încet,
Şi ritmul sângelui se micşorează în curgerea sa.
– Aici, unde durerile se alungesc
Când zenitul îşi strânge împrejur fustele largi –

Am intrat prin spatele casei, Jose Guillermo:
Străbătând curtea interioară, pelerin vagabond,
Pe lângă piersicul jumulit, cu

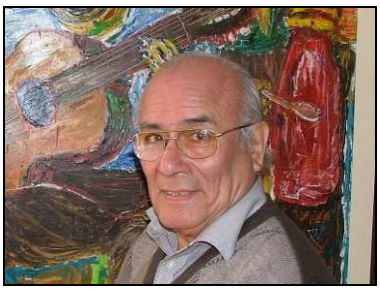

frunzele-i lungi, veştede, zăcând la pământ,
Covor solemn
Monumentului ridicat în cinstea bătrâneţii şi abandonului.

Râsul tău înveşmântat în bucurie tristă
Răsuna ruşinat pe coridoare
Amintirile tale se despleteau şi-o porneau în şiruri lungi
Ca furnicile, cărându-şi ospăţul funebru-n spinare.

Nu există nimic nou pe aici Jose Guillermo,
Crede-mă: Am aruncat la gunoi toate vechiturile
În afară de câteva ilustrate comerciale şi două, trei fotografii,
Suveniruri ale primei noastre aniversări.
Pisica mieuna jalnic, presimţindu-ţi absenţa,
Şi greierul cânta, stârnit de umezeli sălcii
Ce se filtrau dinspre mare.

Biblioteca ta îşi pierduse limpezimea ingenuă
De lună plină, şi un nor de praf uscat de aluminium
Ii acoperea milostiv rafturile.

Jose Guillermo n-am întâlnit pe poliţa făcută din mărgele de sticlă
Nici pana sârguincioasă de gâscă pe care ai creat-o,
Nici ceara aurie cu care-ţi sigilai misivele;
sau pergamentele albe de format scurt,
Şi nici călimara plină de cerneala stoarsă din ciorchini de strugure.
Calomniile se "spionau" pe ele însele prin colţuri obtuze,
Căzând într-un pact straniu cu şobolanii.
Atât de stupide-s toate, şi-i atât de goală prostia!
Gara pe care ai construit-o acum mai bine de o jumătate de secol,
Funcţionează cu vagoane de tren mai generoase azi,
Ele pleacă mereu pe seară, fiindcă întâmplările nocturne
Sunt codoaşele omului mizerabil.
De aceea nu te-am întâlnit, Jose Guillermo
Deşi mi-am dat toată osteneala să străbat
Casa mare şi pustie a existenţei tale.

Ce s-a ales de vulturul pleşuv, de ogarul tău pur sânge, de crescătoria ta de şoimi?
Lancea ta ruptă şi zalele ruginite, îţi semnează pe podele înfrângerea
Si în şantiere navale stau spânzurate – într-un dans macabru –
Oasele blestemate ale miilor de vise concepute în zori.

Chiar într-atât îl pot schimba înserările
Pe un cavaler Hidalgo?

Am venit să te caut Jose Guillermo
după amiaza, spre seară,
Şi iată, mă simt mai îmbătrânit
Decât casa ce stă să cadă, bătrână,
Pe care abia am vizitat-o.

Elegie Pentru Dansul Mâinilor
(*Presto ma non tropo*)

Mâinile mele,
Aceste mâini noduroase de bumbac,
Pistile de aur,
Şi
Cabluri alungite, tăcute;
Mâini care desenează febrile,
Dar nu prea repede,
Orbitele flecare
Ale ochilor tăi.

Mâinile mele,
Aceste mâini îmbelşugate,
De mentă şi iasomie,
Dreapta şi stânga,
In
Pi-zi-ca-tos
Zboară repezi
Începând de la stânca înaltă a frunţii tale,
Pentru a se aşeza, reverenţioase
Pe culmea şi în abisurile profilului tău
Cel care-ţi uneşte nasul
Cu caracterul,
Adăpostindu-ţi astfel orgoliul,
Aşezând în ordine diademele
Ce navighează lucitoare
Printre sprâncenele tale.

Prezentare şi traducere de
FLAVIA COSMA

Jurnal de călătorie

VIETNAM

(XIV)

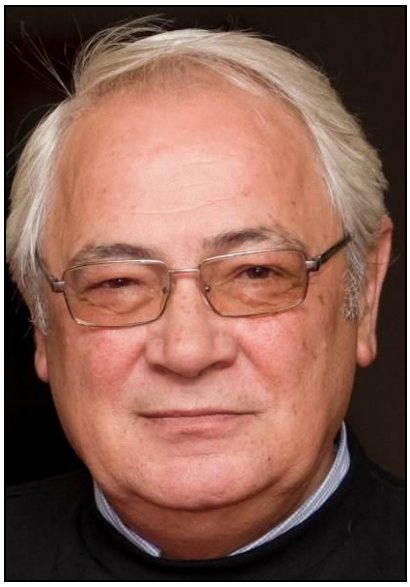

La ora 7 punct, unul din angajaţii micului hotel a bătut discret în uşă. Eu aşteptam întins pe pat, treaz de la ora 5. Deschid. Boarea proaspătă a dimineţii a năvălit în cameră. Mă cam chinuisem puţin din cauză de ţânţari... nu mulţi dar sâcâitori, până mi-am adus aminte de metoda fără greş pe care o aplicasem de atâtea ori până atunci: dacă lăsam lumina aprinsă în baie şi uşa întredeschisă, ţânţărimea trăgea într-acolo, intra în capcană şi mă lăsa să dorm liniştit. Dimineaţa luam sprayul, nimiceam duşmanul şi aeriseam. Seara o luam de la capăt, în schimb nu trebuia să mă ung cu tot felul de smacuri sau să dorm ca o mumie învelită în cearceaf.

În prag, cu casca pe cap şi alta în mână pentru mine, tânărul face semn: „hai să mergem”.

În câteva clipe ne aflam în drum spre ţintă. Strada pustie, liniştită, defila cu palmierii, tufele de flori şi casele rare scăldate în lumina blândă a dimineţii. Motorul se auzea surd, îndepărtat...Imaginile se perindau repede ca şi când aş fi fost la fereastra unui tren. Deodată, într-o curte largă înconjurată de clădiri joase, am văzut mulţi copii. Îmbrăcaţi în tricouri albastre, cravate roşii la gât şi pantaloni de trening, aranjaţi în detaşamente, făceau exerciţii fizice cu ochii la silueta subţire a profesoarei care sta în centrul curţii cu un megafon în mână. Toţi odată, aceleaşi mişcări precise, fără râsete sau zgomot. Toată şcoala! Vocea stridentă m-a ajuns din urmă ca un vaier ciudat. Ceva s-a strâns undeva în adâncul sufletului meu, dar s-a stins repede. Undeva în faţă, pe dreapta drumului, zărisem forfotă. M-a cuprins o nerăbdare copilăroasă.

Când am ajuns, am dat cu ochii de o îngrămădire de dughene, standuri şi umbrele mari amestecate de-a valma, sub care se adăpostea piaţa. Impresia generală era de dărăpănat. Înainte de a ajunge acolo, un careu mărişor înconjurat cu sfoară; pe jos, praf de-o palmă. Parcarea! Zeci de motorete ieşeau şi intrau în acelaşi timp, bulucindu-se aparent unele într-altele, dar nu se întâmpla niciun accident. Aşa cum am mai remarcat, exista un singur principiu: acela de a se feri unul pe celălalt indiferent dacă se respectau reguli de circulaţie ca la carte, sau nu!

O armată de motorete parcate ordonat, fără locuri marcate, ocupau mare parte din careu. Doi gardieni cu atitudine degajată sporovăiau, dar ochii mici supravegheau ageri tot perimetrul. Tânărul şi-a lăsat casca pe şeaua motoretei, pe când eu m-am repezit, am dat buzna plin de avânt în piaţă, lovindu-mă cu capul de acoperişurile joase. Atunci de-abia m-am fericit că nu-mi scosesem casca. Pocnetul destul de puternic al izbiturii i-a făcut pe câţiva din cei care-şi vindeau marfa la gura pieţii să ridice ochii. Majoritatea au izbucnit într-un râs vesel şi au început să mă cheme prin gesturi la ei. Încovoiat, cu capul plecat, atent la acoperişuri dar şi la cei care-şi vindeau marfa stând pe vine de-a lungul unei cărări înguste pe care treceau strecurându-se siluete cu pălăria conică specifică, mă uitam în jos la ei ca şi când aş fi fost într-un balcon. Printre pălării îmi vedeam picioarele în sandale. Arătau mari, de Gulliver printre pitici. Pe lângă ele, pe scânduri sau pe saci de plastic tip rafie, peşti mai mari sau mai mici, cu solzii sclipind sidefiu, creveţi de diferite mărimi, ouă de gâscă, raţă, prepeliţă, găină, carne proaspătă de porc, pui şi raţe cu cap şi gheare, gata jumuliţi, crabi albaştrii cu cleştii prinşi în elastic şi maldăre, movile de scoici. Mă uitam şi-mi lăsa gura apă imaginându-mi cum ar fi arătat toate gata preparate în farfurie…

Încet, mi-am dat seama că în tot calabalâcul exista o ordine. Peştii, carnea şi fructele de mare, ocupau un loc aparte, fructele şi legumele, altul. Până atunci însă, am observat că unealta cel mai des folosită nu era cuţitul, ci un fel de satâr. Indiferent că era vorba de carne sau de peşte, satârul era mânuit cu o dexteritate de invidiat. Vânzătorul se uita în sus la cumpărător şi plimba satârul de-a lungul mărfii. Când primea semnul, ciopârţea bucata respectivă, o băga într-o punguliţă de plastic şi-o cântărea pe un cântar rotund cu talger. Abia târziu am văzut că majoritatea celor care vindeau carne sau peşte, aveau mânuşi de plastic. Nu conta că scoteau cu aceeaşi mână şomoiogul de bani dintr-un buzunar al şorţului. Aveau ei mănuşi de plastic? Aveau.

Învârtindu-mă pe loc sau strecurându-mă cu grijă să nu cumva să calc pe cineva sau pe marfă, am văzut altă ciudăţenie. Peştii mai mici erau curăţaţi nu cu un cuţit, ci cu o foarfecă. Bronhiile, înotătoarele, măruntaiele şi coada la gunoi, capul nu! Mai târziu, când am fost invitat la masă în „colectivul de muncă” al hotelului, am văzut cu uimire că mănâncă şi capul de peşte dar nu aşa… ciugulit ca la noi, ci cu voluptate. Îl băgau cu totul în gură şi scuipau mai apoi oasele. Mi-au dat şi mie unul… le-am arătat prin gesturi că aveam gura plină de scoici. Am scăpat… au uitat să mă mai îndemne…

De partea cealaltă a cărării, tot pe jos sau pe tejghele, mormane de roşii, castraveţi, vinete, ceapă, varză chinezească şi murături. Nu murături de castraveţi sau gogonele, ci de alte legume al căror gust sau nume nu le ştiam. Multe verdeţuri legate în snopi. Tot felul de plante a căror prospeţime şi aromă nu mi-au părăsit nici azi memoria. Dacă pomenesc numai menta, gustul ei când o mâncai ca pe salată, seara, în urmele căldurii de peste zi, la masa plină de tot felul de bunătăţi. Stropită cu diferite sosuri picante!!! Acolo însă! În aerul şi căldura aceea aveau gustul original. La noi, îşi pierde gustul. Sau frunzuliţele care-mi pomeneau de florile galbene de crăiţă… Ce aromă, ce gust… Mi-au explicat că asta şi erau, crăiţe, dar una era floarea şi alta planta comestibilă.

ALEXANDER BIBAC

VLAD ZBÂRCIOG – 70

Bolnavi de-arginţi…

Bolnavi de-arginţi şi acceptând uitarea,
O, neam de daci, feciorii tăi păgâni
Au învăţat, orgolioşi, trădarea
Lovind în Doină, Dor şi Rădăcini.

Trecuţi la cont, de zodie lipsiţi,
Şi-au îngropat şi visul şi speranţa
Şi, acceptând destinul, rătăciţi,
În umilinţă-şi văd azi siguranţa.

Trimite, Doamne, îngerii spre noi,
Să-mpartă din lumina Ta cerească,
Pe rug de stea mereu călătorească

Sânge de neam cu focul în văpăi,
Redând la Judecata de Apoi
Iubirea şi virtutea strămoşească.

Amurg de sânge…

Amurg de sânge pâlpâie pe creste,
Cad munţii în genunchi, parcă-s statui,
Priveşte, cerul ne trimite-o veste –
Un înger pe un nor, bătut în cui…

La ora sfântă-a încercării pure
Ne căutăm în mituri rădăcina,
De parcă s-a cernit în noi lumina
Şi am căzut sub lama de secure.

Dar norul îşi preface-nfăţişarea
Şi îngerul, topit, ia forma morţii,
Trecând uşor peste misterul sorţii

Şi-mprăştiindu-se pe toată zarea,
Încearcă să inunde ochiul, floarea
Şi să le-acopere în cerul nopţii..

Ni-i anotimpul trist…

Ni-i anotimpul trist, fără de vină,
Amurgul intră-n noi cu insistenţă.
Mai facem, în convulsii, aparenţă,
Deşi ne ameninţă ghilotina.

Ce vină ai, tu, neamul meu iubit,
Că ai ajuns să fii şi tras pe roată,
De parcă ai uitat că altădată
În ceruri şi în lume-ai fost slăvit?

Cu ce-ai greşit, că Dumnezeu te bate,
Că te-a lăsat în grija lui Satan?
Au, nu de-aceea c-ai uitat de frate,

Că-n sângele tău aprig de Balcan
S-a diluat virtute şi elan
Şi ai trădat şi suflet şi cetate?…

Ne depărtăm în timp…

Ne depărtăm în timp, ca-n infinit,
Schimbând ades iluzia-n cuvinte –
Un tren de cursă lungă, neoprit,
Risipitor de gând şi lucruri sfinte.

Ce-am mai putea salva din ce-am avut,
Când ne doboară crunt indiferenţa,
Când somnul raţiunii ne-a pierdut,
Turnându-ne în inimi indecenţa?

Vom mai putea renaşte într-o zi
Să-ngenunchem în cuget disperarea
Iluziei să-i zicem: grand mersi!

Căci nu mai vrem întunecată zarea
Nici să purtăm în suflete trădarea,
Cât mai există verbul „a iubi”…

Cristian Tănăselea, „Matriarhat”, acril pe carton

E-un timp concret…

E-un timp concret, e-un timp indefinit,
Ce-mi sugerează iar că nu am parte
De-o dragoste, de-un vis nemărginit,
Rămas captiv iluziei deşarte.

Că am iubit sau că iubesc mereu
Pe cine-acum îl mai interesează?
Au, nu de-aceea bunul Dumnezeu
Mă ocroteşte şi mă luminează?

Mi-i zborul falnic, chiar de sunt rănit
Şi timpu-mi lecuieşte-n zbor iubirea
Îmi ordonează gândul, mersul, firea.

Încât, la ceas astral, din infinit
Renaşte-n mine-un dor neîmplinit
Şi prevesteşte-n sufletu-mi venirea.

La ceas de echinocţii

E toamnă iar, dragostea mea cea mare,
Chem din tumult durutele restanţe
Să le transpun în ritmuri de romanţă
Ca vraja lor adânc să ne-nfioare.

E toamnă iar. Acorduri de Vivaldi
Palpită lin în spaţiul vederii,
Frunze de dor în trista lor cădere-s
Portrete atârnând pe-un fir de aer.

E toarnă iar. La ceas de echinocţii
Grăbim să prindem clipele astrale
Lumina lor de taine ancestrale
Vindecător să ardă-n cerul sorţii.

E toamnă iar, dragostea mea cea mare,
Lumina ta şi-n ceruri seamăn n-are…

Sunt voievodul tainei din cuvinte

Sunt voievodul tainei din cuvinte,
Mi-i sufletul dumnezeiesc altar
Şi nu există linii de hotar
Pentru coloana dorurilor sfinte.

Îngenuncheat, sub cerul de cristal,
Veghez la tronul veşnicei iubiri
De neam, de ţară, limbă şi martiri
Ce şi-au ţinut credinţa vertical.

Şi, protejat de-un zeu, simt cum uşor
Vibrează-n mine Cerul tămâiet,
De parcă-ar fi o strofă din sonet
Desprinsă la chemarea unui dor…

Rătăcitor prin gânduri, eu te chem
Cu imne de iubire şi blestem…

La ceas bezmetic

La ceas bezmetic, ţăcănind despotic,
Din ascunzişuri, ies iar liliecii;
Privindu-i gânditori, miraţi, culbecii,
În zori, le-admiră zborul orb, haotic.

La ceas bezmetic, piază rea, în turlă,
Mai ţipă cucuvaia lung, a jale
Şi zvon de-aramă suie-n catedrale,
Tresare teama în ghioc şi urlă.

La ceas bezmetic, lumea toată trece,
Visând la vremea albă şi înaltă;
Anoste clipe-n trupul vremii saltă
Şi-ngroapă brume în uitarea rece.

Bulgăre de poezie

Aruncă-mi, draga mea,
aruncă-mi
pe sicriu
un bulgăre de poezie!

În loc de lutul greu
şi lipicios ca un limax,
ca o năpârcă,
aruncă-mi tropi
şi rime şi măsuri
şi ritmuri.

Aruncă-mi, draga mea,
un bulgăre de poezie,
să se sfărâme-n tropi,
dar mai ales
într-o metaforă
obscenă –
moartea mea!

Să crească muşuroiul dolofan;
mormântul – el –
mormântul meu;

din rădăcini de stânjeni
ce-şi trag prin capilare
tropi
şi rime
şi măsuri
şi ritmuri
de prin poemele
din preajmă,
acoperite cu bulgări
de uitare.

Iar dacă
timpul, spaţiul
se vor curba
într-o einsteiniană
logică,
(poate ilogică),
voi reveni din humă,
din propria-mi cenuşă
să-ţi număr

silabele din versul
(dacă-ţi este versul)

endecasilabic
ori
alexandrin.

Şi-apoi,
din versul alb,
să-ţi număr
silabele
(accentuate
şi neaccentuate)
fără rimă.

Doar ritmul,
ritmul nesincopat
va bate-n altă clipă.

Pânza Penelopei

Şi te-am cules din Eve şi din visuri
prin veac secund să-ţi recompun întregul,
iar după, m-am izbit de aisbergul
ce m-a lăsat la fund printre abisuri.

Şi-acum, de-acolo caut timp pierdut;
purtai azur şi ochii Caliopei
şi-ntregul tâlc al pânzei Penelopei
de-abia-n târziul meu l-am priceput.

Liniştea de după furtună

Mai las', iubito, să închid fereastra
să sechestrez un univers în noi
să simt a magmei scurgere-n şuvoi
să fie-ntreg potopu-n noaptea asta.

Prin noi, fluid universal să curgă,
să se pogoare din senin fortuna,
să se ogoaie-n linişte furtuna,
ca liniştea de după…să se scurgă.

Deschide larg fereastra ce-am închis-o
s-ascult cum pacea curge-n univers,
să-ţi recitesc poema într-un vers
ce pentru tine dinadins am scris-o.

Vânzând iluzii

– dublă nonă –

Vânzând iluzii ca pe cărţi poştale,
când nu sălăşluieşti mistere să le-ascunzi,
ai dat la toată lumea pe parale.
Atât de darnică ai fost cu mine!
mi-ai dat pe gratis ere glaciale.
Şi care pricini ţi-au dat ghes să te afunzi
în labirintu-ntoarcerii în tine?
de ce cu-atât hatâr n-ai vrut să mi le vinzi
aşa, chiar dacă, ca pe cărţi poştale?!

Dar tu, de ce te reîntorci în tine,
ca un prelung ecou de liră de Orfeu?
cu el ai umple hăul meu din mine.
De ce pe gratis mi-ai lăsat iluzii
cum lasă stelele ce cad „lumine",
de parcă n-ai în tine nici un dumnezeu!
Mă cheamă cerul şi nu pot să-ntârzii.
Acolo, făr' de tine, o să-mi fie greu
pe cât de greu îmi e când spun: „cu bine!"

Cum e?!

Cum să răsari din răsărit de soare,
să ai apus, s-apuni la soare-apune,
cum e când eşti luceafăr, lună, stea să fii,
cum e când ţi-oglindeşti lucirea-n mare,
să ai cuvânt, dar n-ai răspuns a pune,
cum e când eşti poet, poemul să le scrii,
să ai în ochi privire să priveşti 'napoi
întreaga odisee din Big Bang, - la noi?!

Mai fă un semn, Prea 'Nalte, de ne-ai dat ca să fim,
şi lasă-ne cuvântul, răspunsuri să găsim!

Ex nihilo nihil*

Cât poate însemna să iei
nimic dintr-un nimic mai mare?
Ce te îndeamnă şi să vrei
să ai ce toată lumea n-are?

Cât poate fi mai mult când pui
nimicul mic într-altul mare?
de am venit, suntem ai cui
când tot ce mişcă, totul moare?

Veriga lipsă, tot pierdută
şi, de-am găsi-o, cui folos
când lumea asta e bătută
'n cuie ca pe un Cristos?

Vii din nimic şi-n el revii;
e-acelaşi joc stereotipic;
din toate câte-s care-s vii,
rămâne din nimic nimic.

*Ex nihilo nihil (lat.) – din nimic nimic.

VASILE POPOVICI

Tineri scriitori

MARIAN HORVAT

***Marian Horvat** (n. 6 august 1991, la Dej) este absolvent al Liceului „Alexandru Papiu Ilarian" din Dej, specializarea Sport. În prezent, este student la Facultatea de Istorie şi Filosofie, secţia Istorie, din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca. Fiind pasionat de Evul Mediu şi de biografiile marilor personalităţi ale istoriei, are deja în proiect alte 15 romane, nuvele şi diverse scrieri, multe dintre ele cu subiecte istorice (despre bătălia de la Mohacs şi despre urcarea pe tron a lui Vasile Lupu).*

A mai publicat câteva articole în Caiete Silvane *şi în* Nord Literar*, iar romanul său, **Codrul Ducelui**, a apărut deja în 2013 la Editura Eikon, fiind câştigător al Premiului de Debut al Uniunii Scriitorilor la filiala Cluj-Napoca a USR. Este membru al Cenaclului literar „Ion Apostol Popescu" din Gherla.*

Criticul literar Irina Petraş apreciază „buna melodie a frazei şi ştiinţa detaliului picant, dar (cartea) ispiteşte şi la cercetări pe cont propriu, căci documentul istoric acceptă interpretări/„imposturări nenumărate". În prefaţa romanului, prof. Andrei Moldovan reţine „capacitatea de evocare, munca de documentare susţinută, spiritul perfecţionist, tenacitatea, dar mai cu seamă credinţa puternică în valori durabile" aspecte ce recomandă un „prozator capabil să decidă singur şi cu folos care îi va fi drumul de urmat".

IULIAN DĂMĂCUŞ

Vasile Vodă

I

„ Au chemat îndată capitanii, dându-le poruncă să purceadă într-acea dată cu toţi slujitorii, şi din slugi boiereşti, şi din târgu… "
Miron Costin

Ţara Moldovei ni se dezvăluie ca un ţinut al belşugului, îndestulării şi al mierei, dar şi al năvălirilor, pustiirii, scrumului şi nestatorniciei. Tătarii, cazacii, leşii şi turcii, ori mai mulţi dintre aceştia deodată, năvăleau dincolo de hotare, flămânzi şi lacomi, dornici să se înfrupte din sângele şi trupul ţării. Iar domnii, singurii care ar fi putut mântui prostimea, erau prea nevolnici sau prea temători pentru a ridica paloşul. Oastea pământului era rareori chemată, şi atunci doar pentru a-i ajuta pe păgâni în campaniile lor. Voievozii priveau neputincioşi, boierii erau prea învrăjbiţi între ei sau pe Vodă, în vreme ce talpa ţării trăgea ponoasele nenorocirilor de tot felul. Clipa mântuirii şi a izbăvirii părea mai departe decât oricând…

Codrii din preajma Iaşilor fremătară de tumultul cornului de vânătoare, puternic şi răsunător, ce vestea trecerea unui pâlc de călăreţi. Razele soarelui se strecurau timide printre frunzele copacilor, asemeni unor dansuri orientale, răsfrânte pe pământul jilav, presărat pe alocuri cu rouă. Zburătoarele se avântară spre înalturi, mustind de viaţă şi vioiciune, în vreme ce copacii păreau să întâmpine venirea călătorilor cu mişcarea discretă a crengilor lungi, mângâiate de un vânt cald. Zarea le apărea oamenilor limpede, îmbie-toare, ca în sânul Edenului veşnic.

Poteca din pădure era îngustă şi pietroasă, doar câte un călăreţ putea înainta de-a lungul ei. Dincolo, desişul încâlcit al codrului, plin de gropi şi movile de pământ aspru.

Micul pâlc de călăreţi număra şapte arnăuţi, unul mai mândru şi mai oacheş decât celălalt. Cel din capătul şirului avea puţin peste cincizeci de ani, barba deasă şi neagră ca tăciunele, ochii înşelători, parcă adormiţi, dar ascunzând nebănuite taine. Pieptul şi braţele îi erau vânjoase, călite de furtuna încercărilor. Straiele sale păreau împărăteşti, nu prin bogăţie, ci prin măreţia şi semeţia lor sfidătoare. Greu puteai găsi un ins mai mândru de veşmintele pe care le purta.

Al doilea arnăut era abia un june, aproape de vârsta unui aprod, însă

sprâncenele încruntate trădau o voinţă şi o putere de nestăvilit, care făceau o stranie impresie tuturor celor care îl întâlneau. Calul său, roşcovan cu pete negre, parcă stropite de o mână nevăzută, era cel mai nărăvaş şi mai vioi, dar şi cel mai isteţ dintre camarazii săi.

Al treilea călător sărea de-ndată în ochi cu părul său bălai, asemeni spicelor de grâu în cea mai îmbelşugată zi a lor, puţin prelins pe umeri. Obrazul său tânăr arăta numai bunătate şi dragoste de oameni, de oricare soi ar fi fost aceştia. Puţini ar fi putut ghici în acest flăcău un ostaş aşa viteaz şi dibaci, de până şi sabia primului arnăut ceda în faţa lui. Ochii îi erau jucăuşi, parcă nepăsători, dar tăinuind de fapt o mare văpaie şi o mare nelinişte. Mâinile cu degete lungi mângâiau cu drag coama armăsarului negru, iar pieptul îi tresălta la fiecare pas.

Al patrulea arnăut avea fruntea largă, un ochi puţin saşiu şi braţele mari, îndeajuns de puternice pentru a smulge din pământ rădăcinile copacilor. Sărmanul bidiviu se încovoia din greu din pricina povarei ce o purta, nu atât datorită mărimii sale, cât robusteţii cu care fusese înzestrat de natură. Înfăţişarea insului amintea de cea a seminţiilor de prin părţile Braşovului şi Sibiului.

Ceilalţi ostaşi nu se deosebeau prin nimic aparte şi nu sunt atât de importanţi pentru povestirea noastră, astfel că nu vom zăbovi prea mult asupra lor. Erau înveşmântaţi asemeni camarazilor lor, iar obrajii fragezi trădau, deopotrivă, o juneţe şi o bărbăţie abia înmugurită.

Poteca şerpuia neobosită printre stejari şi printre crengile noduroase, iar frunzele păreau să se mai fi liniştit, odată cu tăcerea aşternută ca →

MARIAN HORVAT

un linţoliu al morţii.

Fruntaşul se opri câteva clipe şi-l ţintui cu privirea pe cel de-al patrulea călăreţ. Acesta pricepu semnul şi-şi scoase încă o dată cornul. Pădurea vui iarăşi, de parcă furtuna cea din urmă se înstăpânise pe acele meleaguri. Caii fremătară încetişor, adulmecând aerul înmiresmat de florile codrului înverzit, tezaurul atâtor minunăţii… Primăvara bătea la porţile cerului şi ale văzduhului.

– Oargă, frumos mai cânţi, şi celelalte cete ne vor auzi ! spuse fruntaşul, cu un surâs enigmatic pe buze.

Cornul amuţi şi arnăutul zvâcni din sprâncene. Mâinile sale răscoliră şaua calului. Iubea sunetele pădurii, ale naturii şi ale vânătorilor care aveau cutezanţa să se arunce în braţele ei.

– Târgul Iaşilor e aproape, strigă al doilea călător, numit Iancu Ruset. Aproape simt mirosul tarabelor măcelarilor şi ale zarzavagiilor.

Fruntaşul zâmbi doar din colţul buzelor, puţin mirat. Se născuse acolo şi nu-i simţise miasma decât de la mică distanţă.

– Un voinic ca Bogdan Coribut trebuie să ştie să aleagă clipa potrivită, zise Oarga Sasul, cercetându-l pe îndelete pe căpetenia lor. Cuvintele sale trecură prin văzduh aproape ca o şoaptă.

Despre ce vorbea saşiul, arnăuţii ştiau prea bine. Iaşiul era acum un cuib de viespi, o vizuină de scorpioni furioşi, locul unde se unelteau câte şi mai câte. Un pâlc de ostaşi puteau cădea oricând la momentul nepotrivit.

– Moise Movilă ne-a chemat la acest ceas de restrişte, murmură Coribut, jucându-se cu mânerul paloşului de la brâu. Stolurile de arnăuţi trebuie să şadă în jurul tronului când ameninţă şi se apropie mişeii!

„Doar dacă viteazul din scaunul Moldovei ar fi altul” cugetă în sinea lui Marcu Nechita, cel de-al treilea arnăut din grup. Simţea că şi ceilalţi aveau gânduri asemănătoare cu ale lui.

– Soarele se va învârti şi mâine, la fel ca şi azi, şi ursitele vor urzi aceleaşi nenorociri pe spinarea ţării noastre, orişicare ar fi hulpavul ce leneveşte pe tron, glăsui unul dintre tinerii arnăuţi, mai visător şi mai slab de înger decât ceilalţi.

(fragment din primul capitol al nuvelei „**Vasile Vodă**”)

LA TRECEREA VĂMILOR

*

Nebunii orbi ai oraşelor
poartă pe chipuri măşti perfide
cântă cântece mai frumoase decât ei
cu ochii lor întunecă cerul
cu răsuflarea lor amuţesc şuierul vântului
şi-mi ameninţă umbra cu pumnul.

*

plouă mărunt
miroase-a praf muiat pământul ud
poporul liniştit doarme în tihnă
în ascunzătoarea nopţii
casele cu ochii închişi au orbit
fiecare drum pe care-am trecut
în grămada de-ntuneric se-mplântă

plouă tăcut în noaptea-n care suntem singuri
ascultăm adierea întunericului prin arborii uzi
şi culegem fructele răscoapte ale inutilităţii
dincolo de porţile oraşelor
se-aud zgomotele destrămării
cineva vine pe strada lumii
cineva mai luminos
mai înţelept mai inocent decât mine
dar poţi să ştii
scoicile vântului rău de noiembrie
te pot minţi atât de bine.

*

e frumoasă călătoria cu muritorii de rând
dar vine noaptea rostogolindu-se
ca un năvod azvârlit deasupra zilei
un val – să spunem aşa –
care vine şi de ţărmul pieptului meu se izbeşte

ce am să iau
ce am să dau
înainte să trecem prin vămi?
salcia a-nverzit
amurguri îşi pun lumina târzie
peste muguri cu pedunculi plăpânzi
când umbra fricii şi-a singurătăţii
în zvâcnetul pulsului fierbe
şi degetele mele fierbinţi
pe apele verzi ale verilor trecute le plimb

de-ai ştii ce încet îmi bate inima
şi cum mi se înroşesc tălpile
uitând de unde-am venit
şi unde mă duc

---

un strat gros de nisip
mi se-aşează pe pleoape
precum pulberea drumului
pe malul cetăţii pustii
aştept să se rupă ceva în mine
sunt într-o lume fără oxigen
şi dau sânge întunericului

*

dimineaţa cu picioarele ei albe
ca o undă rece va străpunge
măduva umbrelor obosite

*

moliile deznădejdii rod carnea zilei
viitorul s-a închis ca într-un mormânt
ţărâna primitoare încă proaspătă
se-nroşeşte ca macii sălbatici
lepădaţi de făgăduinţa inocenţei
mieii îşi sfâşie gâtlejurile
şi se scaldă în sânge

copii din trecut şi din viitor
purtând pe braţe întinse încărcături de timp
vin din câmpiile întunericului
copii ai visului
cu trupuri mai uşoare ca moaştele păsărilor
copii care nu s-au născut încă
din înălţimea turnului alb
privesc pământul greu de noi seminţe

*

în îmbrăţişarea somnului rece
să fi fost eu aceea care tremurând a gemut
ori poate vântul în coroana copacilor.

DORINA BRÂNDUŞA LANDÉN

ORADEA - CAPITALĂ TEATRALĂ

În capitala Bihorului, în perioada denumită „Toamna orădeană”, Teatrul „Regina Maria” a organizat prima ediție a unei ample manifestări artistice, **FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE TEATRU ORADEA (FITO),** în cadrul căruia au avut loc: a XIX-a ediție a **Festivalului de Teatru Scurt (FTS** – cu 20 de spectacole în concurs și 9 off-concurs, precum și cu 12 spectacole în secțiunea Fringe și 12 spectacole de stradă), a II-a ediție a **Festivalului de Teatru-Circ (FTC** – cu 3 spectacole) și prima ediție a **Festivalului de Teatru pentru Copii „Arcadia” (FTCA** – cu 14 spectacole și o paradă a păpușilor).

Meritul pentru faptul că Oradea s-a transformat, în cele trei săptămâni ale acestei uriașe desfășurări de forțe și talente artistice, într-o veritabilă capitală teatrală, cu trupe din Germania, Austria, Franța, Belgia, Ungaria, Mexic și România, revine conducerii Teatrului „Regina Maria” – director general Daniel Vulcu (actor și regizor), director artistic Victoria Balint (teatrolog) –, care au avut inițiativa și curajul de a da o mai mare amploare vechiului Festival de Teatru Scurt și a-l integra într-o manifestare festivalieră de mult mai largă anvergură, cu posibile deschideri în multe alte direcții. Deocamdată au adăugat (în limitele unui buget, bănuiesc, auster) manifestări ale unor genuri spectacologice apropiate, manifestări menite să atragă și să convingă de bogăția, frumusețea și bucuria artei alte multe categorii de spectatori. Iar la Oradea, în zilele aflate sub sigla FITO, a fost într-adevăr o efervescență artistică deosebită. Sper că autoritățile, atât cele locale cât și cele centrale, vor sprijini dezvoltarea viitoare a acestui festival care și-a demonstrat viabilitatea și care, cu o susținere adecvată, poate deveni unul dintre cele mai mari, mai importante și mai valoroase din România.

Fiind membru al juriului FTS și având, ca atare, obligația de a viziona toate spectacolele din concurs, precum și cele două spectacole din off care au deschis și, respectiv, au închis festivalul, în cele ce urmează

Cel mai bun spectacol – “Domnul Swedenborg vrea să viseze”

Premiul special al juriului – “Cei ce nu uită”

mă voi referi doar al acestea, la celelalte ne având posibilitatea să asist.

Festivalul s-a deschis, așadar, cu un spectacol off-concurs: premiera pe țară a musicalului ***Producătorii*** de Mel Brooks, în interpretarea colectivului Teatrului „Regina Maria”. Exersați deja în spectacole muzicale, artiștii orădeni au dat credibilitate poveștii cam bizare a celor doi producători care speră să se îmbogățească realizând cel mai mare fiasco de pe Broadway, dar se trezesc că spectacolul lor are cel mai fulminant succes. Alexandru Rusu și Pavel Sîrghi (cei doi producători, Max și Leo), Daniel Vulcu (Franz Liebkind, admiratorul lui Hitler), Richard Balint (regizorul Roger DeBris), Dania Țica (frumoasa și prostuța Ulla), Ioana Dragoș Gajdo (O bătrână admiratoare), care s-au distins prin creații deosebite, precum și numeroșii lor colegi din distribuție au realizat un spectacol bun, în care doar unele dansuri dovedesc oarecare stângăcie, nesiguranță în execuție, lipsă de suficient exercițiu. Din păcate însă, libretul acestui musical nu are nici pe departe valoarea celui din ***Scripcarul pe acoperiș***, un mare succes de public și de prestigiu al teatrului orădean, și asta scade valoarea realizării, chiar dacă succesul de public va fi, cu siguranță, foarte mare.

Să trecem însă la spectacolele din concurs, și mă voi referi mai întâi la cele premiate.

Premiul pentru cel mai bun spectacol a fost câștigat de ***Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași*** cu un spectacol montat de regizorul Mihai Măniuțiu, ***Domnul Swedenborg vrea să viseze***. Suedezul Emanuel Swedenborg (1688-1772), pe care Balzac l-a numit „Un Buddha al Nordului”, a fost un celebru om de știință interesat de domenii dintre cele mai diverse (astronomie, anatomie, chimie, medicină, zoologie, economie, științe militare etc), un prodigios inventator (a construit, printre multe altele, o mașină de zburat cu aripi fixe și elice), om politic și filosof, dar mai ales un renumit teozof care avea vise revelatorii pe care le-a descris în câteva cărți rămase celebre. Studiind viața și opera lui Swedenborg, Mihai Măniuțiu a esențializat personalitatea acestui om genial într-un scenariu dramatic coerent și captivant, căruia i-a conferit – într-o construcție care îmbină proza, muzica și dansul, dezbaterea filosofică și umorul, ironia și autoironia, seriozitatea și persiflarea – o imagine scenică unitară, clară și percutantă.

Premiul special al juriului a revenit ***Trupei „Iosif Vulcan” a Teatrului „Regina Maria” din Oradea***, pentru originalitatea și oportunitatea spectacolului ***Cei ce nu uită***, realizat de regizorul Gavriil Pinte pe un scenariu propriu. Este o montare neconvențională, profund emoționantă, de-a dreptul zguduitoare prin adevărurile crude pe care le aduce la lumină despre ororile și crimele comunismului. Actorii interpretează cu dăruire și într-o formă artistică elevată un text care mixează inteligent înscrisuri reale din documente oficiale ale vremii, poezii și cântece de glorificare a regimului și superbe, dar în același timp cutremurătoare, versuri scrise în închisoare de marele poet Radu Gyr, reconstituite din aducerile aminte ale camarazilor de celulă care au reușit să le memoreze.

Premiul pentru regie a fost adjudecat de ***Gábor Tompa*** pentru montarea sa de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, ***Leonida Gem Session***, o adaptare în cheie contemporană după I.L. Caragiale. Spectacol plin de inventivitate, lucrat de regizor cu migala și rigoarea ce-i sunt caracteristice, la un înalt →

ZENO FODOR

nivel artistic, această combinație ingenioasă de fragmente esențiale din ”Conu Leonida față cu reacțiunea”, texte transcrise din dosare de urmărire ale Securității și comentarii ale dramaturgului András Visky ne propune ideea că lipsa transparenței totale asupra unor evenimente revoluționare (cum au fost și cele din decembrie 1989) poate însemna că totul nu a fost decât un scenariu diabolic pus la punct de unii dintre cei de la putere.

Tânăra creatoare ***Alina Herescu*** a obținut **Premiul pentru cea mai bună scenografie** prin realizarea decorului și costumelor la spectacolul ***Tăietura*** de la Teatrul Clasic „Ioan Slavici” din Arad. Ca și cele două spectacole amintite anterior, și textul englezului Mark Ravenhill ne duce într-o lume a torționarilor, dar a unora mai subtili, a celor care realizează „tăietura” – o operație care-i „scapă” pe oameni de dorințe, de responsabilități sociale, de propria personalitate care-i incomodează în relația cu puterea – chiar la cererea celor pe care îndoctrinarea i-a convins că în felul acesta vor fi liberi și fericiți. Alina Herescu a realizat un decor simbolic dar foarte funcțional, adecvat perfect ideilor piesei și propunerilor spectacolului, pe care regizorul Alexandru Mihăescu a știut să-l integreze cu pricepere concepției sale, exploatându-i bine sugestiile.

Premiul pentru cel mai bun actor a încununat creația lui ***Anton Tauf*** în rolul titular din ***Barrymore*** de William Luce, spectacol, montat de Tudor Lucanu la Teatrul Național „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca. Piesa surprinde un moment de la sfârșitul dureros al carierei unui mare actor, celebru pentru creațiile sale shakespeariene (mai ales Richard III și Hamlet), care își amintește – într-un amalgam de stări de mândrie și disperare, de furii turbate și slăbiciuni omenești, de înjurături și vorbe înțelepte pe care Toni Tauf le simte organic și le redă nuanțat, cu credință și sinceritate – de succesele sale artistice, de bețiile care l-au distrus, de femeile care i-au trecut prin viață, de toanele care l-au amuzat sau i-au creat neplăceri.

Premiul pentru cea mai bună actriță a ajuns la ***Rita Lőrincz,*** pentru talentul, inteligența și măsura cu care a redat diferitele etape și stări ale existenței ***Femeii III*** din ***Gardenia*** (Teatrul Maghiar „Csiky Gergely” din Timișoara, adaptarea Nóra Sediánszky, regia Gábor M. Koltai), piesă în care scriitoarea poloneză Elżbieta Chowaniec ne povestește – pătrunzător și captivant, colorat și cu mult adevăr de viață – destinele a patru generații de femei din aceeași familie, care s-au iubit și s-au înfruntat, s-au certat și s-au împăcat, au trăit drame și bucurii, au fost disperate și pline de speranță, pe fundalul unei istorii răvășite, care a fost și ea plină de tragedii, confruntări, răsturnări de situații.

Athanor Theatre din Germania a prezentat ***Lecția*** de Eugène Ionesco într-o interesantă și inedită concepție (regizor Florin Vidamschi), bine realizată scenic, în care rolul servitoarei Maria (foarte bună Karina Pele) devine mult mai important, pentru că, de fapt, ea este stăpâna care dictează.

Urâtul de Marius von Mayenburg, o piesă despre pierderea identității într-o lume în care nu valoarea contează, ci imaginea, aparența, este jucată corect (uneori chiar cu momente de apreciat) de către actorii Teatrului de Comedie din București, dar cu lungimi plicticoase în partea a doua.

Pornind de la o repetiție cu piesa ***Frilensăr*** de Enoch Darli, patru tineri actori din Iași, membri al Companiei Frilensăr, aduc în discuție situația tinerilor actori fără angajament, se ambalează într-o dispută (mult prea lungă) despre relația regizor-actori, satirizează pe criticii de teatru și încheie cu „Dilema” lui Topârceanu.

Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara a adus la festival piesa deja celebră a lui Nick Mancuso ***Dumnezeu e un mafiot***. În noaptea de Crăciun, un om care s-a apucat de băut și a ajuns boschetar pentru că a rămas fără slujbă după 30 de ani de muncă cinstită și a fost părăsit de nevastă și fetiță, ajunge să se creadă Dumnezeu și predică împotriva nedreptăților lumii folosind cuvinte din Biblie. Spectacolul lui Doru Iosif (concepție și interpretare) pare mult prea lung pentru că e monoton și nu are impact asupra spectatorilor.

Același teatru a prezentat, în regia Antonelei Cornici, o poveste plină de haz, dar tratată cam liniar și banal de autor, ***M-am hotărât să devin prost*** de Martin Page. Un talentat tânăr actor, Călin Stanciu jr., expresiv și cu temperament, interpretează un geniu

Cea mai bună regie – “Leonida Gem Session”

Cea mai bună scenografie - Alina Herescu

care se simte exclus din societate datorită inteligenței sale neobișnuite și încearcă cu disperare să ajungă prost, pentru a fi în rând cu ceilalți.

În cunoscuta farsă polițistă ***8 femei*** a lui Robert Thomas, actrițele Trupei „Iosif Vulcan” a Teatrului „Regina Maria” din Oradea au reușit portrete bine diferențiate ale personajelor angrenate în conflict, ritmul era adecvat, trecerile de la o situație la alta se realizau cu precizie, decorurile și costumele erau fără cusur, și totuși spectacolul, în ansamblul său, nu te „ținea”, nu devenea pasionant, părea să nu aibă o miză majoră, rămânea doar un divertisment oarecare. Însă unul de calitate, ce-i drept.

În ***Tape,*** de Stephen Belber (Teatrul Tineretului din Piatra Neamț), reîntâlnirea, după mulți ani, a trei prieteni din tinerețe (doi bărbați și o femeie) prilejuiește rememorări de fapte frumoase și urâte, dezvăluiri neașteptate, confruntări dure. Spectacolul lui Răzvan Muraru reconfirmă talentul deosebit al actorului Cezar Antal.

Celebra piesă ***Sfârșit de partidă*** a lui Samuel Beckett, text ciudat și greu de înțeles și descifrat atât de interpreți cât și de spectatori, parabolă pesimistă și grotescă despre sfârșitul lumii, care nu se termină de fapt, ci se reia mereu și mereu în aceleași forme îngrozitor de triste, a fost interpretată tern de actorii orădeni (Trupa „Iosif Vulcan”), care n-au reușit să pătrundă și să redea esența profundă a operei lui Beckett. →

Literatură şi film

TAINA LUI FRED ŞI LEGEA FLUVIULUI

Ce făcea Procust cu musafirii săi? Avea patul acela aducător de moarte. Nu aveai cum să te potriveşti în el. Erai scurtat sau alungit, adică trimis pe lumea cealaltă. Aşa îşi concepe Camil Petrescu personajele care pier, se sinucid. În romanul ***Patul lui Procust*** poetul Ladima e superior Emiliei, pe când Fred Vasilescu e complexat în raport cu Doamna T. În clipele de luciditate, Ladima e conştient că dintr-un miliard de posibilităţi ale vieţii, el a ales varianta cea mai umilitoare, în care a iubit cu ardoare şi pierdere de sine o simplă curvă. De aceea, pregătindu-şi sinuciderea, lasă nişte bani în haină, ca să nu se ştie câtă foame a răbdat, după care scrie o scrisoare unei doamne rafinate (Doamna T.), ca să nu se afle că iubirea lui s-a îndreptat către o actriţă vulgară şi cabotină.

În 2001, apare un film cu acelaşi titlu, realizat de Viorica Mesina şi Sergiu Prodan. Distribuţia uneşte nume sonore: Oleg Iankovski (Ladima), Maia Morgenstern (Doamna T.), Tania Popa (Emilia), Petre Vutcărău (Fred). Urmează Adriana Trandafir, George Dinică, Silviu Stănculescu, Răzvan Vasilescu, Claudiu Istodor, Adrian Titieni. De la acest casting aştepţi o revelaţie. Numai că filmul e ratat. Cei doi realizatori au conceput un scenariu corect, care cade urgent în platitudine. Orice posibilă empatie se volatilizează. Totul e atât de explicit, minimalizat! Vocea din off devine obositoare, insuportabilă, despotică. Mă tot întreb cum se poate pedala astfel pe vocea din off, când îţi propui o ecranizare după un roman celebru?! În loc de directeţe filmică, regizorii aleg o cale pleonastică derizorie.

Desigur, costumele sunt corecte, la fel decorul. Poate că reţin atenţia fracurile albe, acordeonul, şampania, chiar acel dans transformat într-un duel al atitudinilor. Îl vedem pe Oleg Iankovski, actorul lui Tarkovski din **Nostalgia** şi **Oglinda**. Oleg a murit de un cancer rebel şi e înmormântat în cimitirul unde dorm Cehov, Gogol, Bulgakov. Cea mai potrivită în rol e Tania Popa, care concepe o Emilie credibilă, veridică, vitală, cuceritoare, agasantă. Păcat că e obligată să stea secvenţe în şir lângă patul în care se citesc în neştire scrisorile lui Ladima.

Ecranizarea de faţă ucide literatura, iar elevii, din lene, vor vedea filmul, ca să bifeze un titlu din bibliografia obligatorie. Ce vor crede despre Camil Petrescu? El va rămâne o mare taină, precum misterul lui Fred. Regizorii filmului nu s-au axat pe indicibil, vrând cu orice preţ să strivească acea „corolă de minuni a lumii”. Redeschid romanul lui Camil şi citesc fraza finală: „Taina lui Fred Vasilescu merge poate în cea universală (...), aşa cum un afluent urmează taina fluviului”. Filmul ***Patul lui Procust*** se mulţumeşte să stea pe mal de fluviu.

ALEXANDRU JURCAN

Oradea, capitală teatrală

→Într-un spectacol independent, doi actori bucureşteni, Dan Bordeianu şi Diana Roman, conduşi bine de regizorul Bogdan Dumitrescu, dau viaţă personajelor din piesa olandezului Theo van Gogh ***Interviu***: un jurnalist şi o actriţă. Discuţia, plină de capcane, duce la dezvăluirea unor taine din viaţa celor doi, poate şi la naşterea unei simpatii sau iubiri, dar miza e mult prea neînsemnată.

În cadrul Asociaţiei Culturale Art-Cord din Cluj-Napoca, trei actriţe au prezentat o insolită variantă a binecunoscutei piese ***Angajare de clovn*** de Matei Vişniec. Dramatismul situaţiei din text constă în faptul că trei clovni bătrâni, cândva celebri, dar acum uitaţi de toată lumea, sunt gata să se lupte între ei pe viaţă şi pe moarte când se anunţă concurs pentru angajarea unui clovn bătrân. Dar când pe scenă apar trei fete tinere, frumoase şi pline de viaţă, toată povestea devine neverosimilă. Chiar dacă fetele sunt realmente talentate.

Contra progresului, piesă pusă în scenă la Teatrul Bulandra din Bucureşti, face parte dintr-o trilogie a dramaturgului spaniol Esteve Soler. Celelalte două părţi ale tripticului se intitulează *Contra democraţiei* şi *Contra iubirii*. Piesa adusă în festival – şi căreia regizorul Bobi Pricop i-a găsit o formulă de prezentare simplă dar convingătoare – e formată din şapte scenete care ne prezintă un viitor coşmaresc al omenirii dacă lumea va urma actualul curs al progresului.

Spectacolul noului teatru bucureştean Mignon, ***Moftul român***, este un *one man-show* al actorului Lari Giorgescu, compus din texte de I.L. Caragiale. Materialul literar este bine ales şi inteligent articulat, hazul spectatorilor fiind stârnit mai ales de scrierile marelui clasic, interpretul (care nu e lipsit de talent) nefiind prea dotat pentru comedie.

Ultimul spectacol din concurs, ***Tres***, a venit din Franţa şi este rodul Companiei M.A.S. Productions. Actorul franco-spaniol Miguel Ange, care în prima parte a interpretat-o în travesti pe cântăreaţa Carolina, ne-a relatat, mai ales cântând, dar fără să stârnească prea mult interes, povestea unei emigrante şi a iubirilor sale.

În ultima seară a festivalului, într-o reprezentaţie off-concurs, excelentul musical al teatrului gazdă, ***Scripcarul pe acoperiş*** de Joseph Stein, inspirat din romanul *Tevi lăptarul* al lui Şalom Aleihem (folosesc pentru numele scriitorului şi al personajului său formele consacrate în traducerile româneşti, nu cele anglo-saxone), care se joacă de trei ani cu mare succes şi s-a bucurat de numeroase cronici elogioase, a încheiat cu adevărat triumfal întâlnirea teatrală de la Oradea.

Cea mai bună actriţă - Lorincz Rita

Cel mai bun actor - Anton Tauf

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

„La mulţi ani, cu şi mai mari împliniri în scris şi în făurirea uei reviste cu adevărat de referinţă!”

Şerban Cionoff

Stimate Domnule Băciuţ,
Mă bucură că aţi acceptat rubrică despre ortografie. E un aspect al culturii şi revista Dumneavoastră îşi respectă statutul de publicaţie de cultură. Rubrica aş vedea-o cu titulatura *Spui ce înţelegi, dar înţelegi ce spui?,* sau, cu un evantai mult mai larg, ***Corect!*** După cum vedeţi, sînt foarte prompt cu textul pe tema ortografiei. Nu am aşteptat răspunsul Dumneavoastră privitor la întinderea textului; am respectat dimensiunea minimă despre care vorbeaţi. Am conceput un text pe ideea nevoii de ortografie, condiţionată de ortoepie, un text deschizător de probabile discuţii. Promit că, dacă mă vot ţine puterile, voi trimite cîte un text pentru fiecare număr al revistei şi, în măsura posibilităţilor, să răspund eventualelor probleme ridicate de alţi colaboratori.
Am introdus la semnătură şi statutul meu pentru a atrage mai mult atenţia asupra problemei în discuţie.
Pentru orice alte aspecte, vă stau la dispoziţie.

G.M.

Stimate domn,
De multă vreme ne bucuraţi sufletul cu revista *Vatra veche* şi vă mulţumim. Astăzi de Ziua Naţională ne gândim la românii deosebiţi. Gândul ne-a purtat şi către colectivul revistei *Vatra veche.*Prin oameni ca Dvs. credem că România mai are sorţi de izbândă. Vă urăm succes în toate, multă sănătate şi bunăstare. La mulţi ani!
Cu prietenie,

Eleonora Arbănaş

Doamne, ajută!
Vă mulţumesc din suflet pentru enorma surpriză şi vă confirm că am primit atât revista în forma ei tipărită (nr. 10/2013), cât şi fişierele cu publicaţia în format pdf (nr. 10 şi 11). Vă urmăresc atent şi chiar dacă nu am dat niciun semn până acum, vă am în suflet mereu şi mă bucur pentru orice reuşită a redacţiei pe care o păstoriţi. Iar spre satisfacţia mea, reuşit e fiecare număr, atât prin conţinut, cât şi ca ţinută grafică. În măsura în care vă este utilă, vă trimit, la rându-mi, o consemnare despre cartea poetului Constantin Donea.
Toate cele bune,

Cornel Galben

Vă mulţumesc pentru revista pe care o primesc lunar de la domnia voastră. Îndrăznesc să vă expediez şi eu revista cenaclului nostru.
Cu stimă,

Ioan Mugurel Sasu

Iubite Domnule Baciuţ,
E o adevărată sărbătoare ori de câte ori primesc VATRA VECHE, această deosebită revistă pe care o grădinăriţi. Nu ştiu cum să vă mulţumesc pentru această bucurie sufletească. Dumnezeu să vă binecuvinteze deopotrivă prisaca, albinele şi livada, iar talentatului prisăcar multă sănătate şi Sfintele Sărbători cu bucurie. La mulţi ani şi fericiţii! Hristos s-a născut!

D. Ichim
Kitchener, Ontario

Dragă domnule Băciuţ,
Vă mulţumesc mult şi vă felicit pentru fiecare număr din *Vatra Veche* pe care mi-l trimiteţi. Vă trimit simbolic, chiar dacă nu sunteţi în Bucureşti, invitaţia la lansările noastre (şi a mea) la Gaudeamus
Cu prietenie,

Ana Blandiana

Stimate domnule Băciuţ,
Poetul Nicu Caranica a decedat pe data de 19 de iunie 2002, la Paris. Informaţia am primit-o de la un aromân din Paris şi e sigură.
Cu stimă,

Dina Cuvata

Dragă domnule Băciuţ
Vă mulţumesc pentru generozitatea şi statornicia cu care îmi trimiteţi pe mail revista dv., "Vatra Veche", pe care o citesc cu plăcere şi interes. Vă propun şi eu un grupaj de poezii şi voi fi onorată dacă le veţi găzdui în această splendidă revistă. Vă doresc multă sănătate, spor în tot ce faceţi şi bucurii. Cu mulţumiri anticipate,

Victoria Milescu

Vă doresc multă sănătate şi bucurii în casa şi sufletul Domniei Voastre.
Cu mult respect şi recunoştinţă,

Pr. prof. univ. dr. Emil Jurcan
Facultatea de Teologie Ortodoxa din Alba Iulia

Mereu, acelaşi Nicolae Băciuţ! Omniprezent. Frumos. Iubitor de cultură şi de oameni. Mulţumesc pentru revistă şi Doamne dă să mai fiţi cu noi, domnule Băciuţ!

Ştefan Doru Dăncuş

Stimate domnule Băciuţ,
Vă trimit acest poem, având în vedere marea sărbătoare a Naşterii Domnului. Rămâne să hotărâţi Dvs. dacă este sau nu este binevenit. Oricum va fi, va fi bine, din punctul meu de vedere. Vă doresc toate cele bune.
Cu aleasă consideraţie,

George L. Nimigeanu

Abia ieri am citit/răsfoit *Vatra veche*. Vă mulţumim încă o dată pentru sprijinul dat şi încurajarea pentru Miruna. Din păcate timpul e destul de compactat zilele astea şi va mai fi aşa, dar vom reveni ori de câte ori vom avea ocazia.

Cătălin Miron

Mulţumesc mult pentru *Vatra veche 11 /2013*, Domnule Nicolae Băciuţ! Să reuşiţi şi de acum înainte să-i daţi suflarea de viaţă cuvenită. Cu profund respect,

Ana Sofroni

Mii şi mii de mulţumiri!!!! Sănătate şi împlinire, stimat domn.

Relly Maria

Câtă viaţă aţi prins în revistă! Să ne anunţati când va ieşi de sub tipar cartea „Tara Sfântă din inima mea".
Cu toată consideraţia,

Jungheatu Georgiana

Bună ziua, Domnule Băciuţ!
Vă mulţumesc pentru multele daruri pe care le-am primit de la Dumneavoastră între ”copertele” ”Vetrei”, revistă dragă pe care am descoperit-o, demult, în vremea studenţiei mele, prin anii '70... Să vă dea Domnul sănătate şi putere, inspiraţie şi colaboratori de nădejde ca să puteţi scoate, multă vreme, această nouă ”Vatră veche”!
Cu recunoştinţă şi bucurie,

prof. Ioan Sterea,
Deva

Cu aceeaşi sinceră recunoştinţă, vă mulţumesc pentru regularitatea cu care îmi trimiteţi revista "Vatra veche"!

Iosif Fiţ,
Alba Iulia

Dragă Domnule Nicolae Băciuţ,
Vă mulţumesc foarte mult pentru revistă. Excelentă, ca de obicei.
Cu deosebită preţuire,

Rodian Drăgoi

Bună seara!
Vă mulţumesc pentru revistă. Colaborarea la *Vatra veche* mă onorează.
Cu drag şi urări de bine,

Daniela Pănăzan

Mulţumesc. Succes!

Petre Popa.

Dragă Nicule,
Îţi mulţumesc mult pentru publicarea Sonetelor Muntelui Athos, Dumnezeu să-ţi dea putere, inspiraţie, prieteni buni, bani şi multă credinţă în tot ce faci. De la Oradea, un prieten pe cât de vechi, pe atât de bun. Ca vinul,

Paşcu Balaci

Dragă Domnule Băciuţ,
Vă mulţumesc mult pentru revistă. M-a bucurat să citesc articolul doamnei Ofelia Uta-Burcea despre cartea mea *Zgârieturi pe faţa oglinzii*, traducerile din Ana Maria Intili şi mai ales recenzia despre al 8-lea Festival Internaţional de la Val-David. Ţin să vă informez că am trimis revista şi altor scriitori din Spania, Argentina şi Peru, şi cu totii şi-au manifestat încântarea faţă de ţinuta revistei. Vă felicit încă o dată pentru această interesantă ediţie a revistei *Vatra Veche*.
Cu mulţumiri şi cu cele mai bune gânduri,

Flavia Cosma

Vă mulţumesc mult pentru revistă. Cu alese sentimente de respect şi admiraţie pentru mentorul acesteia cât şi pentru cei ce sunt acceptaţi în publicatrea textelor.

Constanţa Abălaşei

De fiecare dată, când primesc „Vatra veche”, aceeaşi mirată încântare pentru ritmicitatea unui act de cultură nebănuit de meşteşugit; diversitatea colaborărilor, ariile preocupărilor artistice, tot atâtea piese ale mozaicului efemer ce devine substanţial cu timpul. Cei care, lucrând frumos, au creat frumosul, poate au mesele goale dar spiritele lor sunt alese de neuitare.

Marian Drumur

Vă mulţumesc, Maestre,

Vale

Mult stimate Dle Redactor-şef Nicolae Băciuţ
Sunt onorat să Vă trimit prezenta "recenzie" a unei cărţi deosebit de interesantă şi actuală pentru tematica ei. La insistenţele unor specialişti cartea a fost tradusă şi pentru cititorii români, iniţial ea a apărut în limba maghiară.
Cu mulţumiri şi deosebită stimă,

Nicolae Bucur

Ataşez şi imaginea coperţii.

Vă mulţumesc pentru revistă, care arată foarte bine şi este deosebit de interesantă. Vă trimit in "attach" un material. Dacă îl consideraţi →

potrivit, vă rog să-l publicati într-unul din numerele viitoare. Numai bine şi succes,

Răzeşu

Mulţumesc frumos pentru minunata revistă. Ca de obicei, o trimit tuturor prietenilor. Cu mult respect,

Puiu Răducan

Stimate domnule Nicolae Băciuţ,
Vă mulţumim pentru noul număr al revistei "Vatra veche"! Ne oferiţi un conţinut atât de bogat, ca o continuă sărbătoare de toamnă.
Citind articolul dumneavoastră, "Ştefan Baciu - al lumii", mi-am amintit că în urmă cu trei-patru ani am alcătuit o prezentare PowerPoint cu imagini de la Casa memorială "Ştefan Baciu" din Braşov. Am găsit prezentarea şi v-o trimit!
Domnul profesor Ion Predescu ăa mulţumeşte mult şi, până duminică, va mai lua câteva lecţii de calculator, ca să vă trimită personal câteva gânduri. Cu mulţumiri şi aleasă preţuire,

Carmen Sima

Mulţumesc pentr nr. 11 al revistei *Vatra veche*... Cât de mult lipseşte această revistă din bibliotecile Liceelor şi a Universităţilor, măcar pentru profilul filologie..
Felicitări şi calde mulţumiri.

Ioan Seni,
Năsăud.

Mulţumesc pentru noul număr al revistei,

Simona Florea.

Mulţumesc! Îţi datorez foarte mult pentru faptul că-mi trimiţi consecvent revista, pentru conţinutul ei, pentru tot ce faci meritoriu pentru cultura română!

BiaMedOsn

Mulţumesc frumos.
Cu tot dragul,

MIB

Stimate Domnule Nicolae Băciuţ,
Vă mulţumesc pentru recentul număr al revistei "Vatra Veche". Este mereu o adevărată plăcere să cutreierăm paginile pline de frumuseţile cuvântului scris. Ne oferiţi întâlniri inedite nu doar cu literatura, dar şi cu oamenii dedicaţi acestei arte. În acest număr am întâlnit în rubrica intitulată "Curier" şi o măruntă însemnare venită la redacţia dvs. din partea mea. A fost o adevărată surpriză să-mi văd numele, pentru care vă mulţumesc mult. Vă doresc în continuare multă sănătate şi putere de muncă în folosul revistei şi al iubitorilor de frumos.
Cu deosebită consideraţie,

profesor Judit Ionescu

Mulţumesc frumos!
Gânduri bune,

Sânziana Batişte

Domnule Nicolae Băciuţ,
Am primit formatul pdf. al revistei. Vă mulţumesc! Gânduri alese,

Valentina Becart

Mulţumiri pentru revistă şi felicitări pentru conţinutul "Vetrei vechi" în haine noi!.

Constantin Huşanu

Vă mulţumesc din suflet! Este o încântare modul în care se adună oamenii şi îşi varsă comorile în jurul unui OM.
Cu stimă,

Adina Dumitrescu

În sfârşit, am reuşit să-mi schimb calculatorul şi acum pot deschide revista *Vatra veche*. Am citit cu bucurie. Vă muţumesc frumos, domnule Nicolae Băciuţ, să fiţi sănătos, că vă aşteptăm revista cu drag. Aceeaşi consideraţie.

Veronica Oşoheian

Cititor de Proză -Republica artelor Hopernicus
http://cititordeproza.ning.com/forum/topics/vatra-veche-11-2013 Va multumesc!
http://cititordeproza.ning.com/forum/topics/vatra-veche-11-2013 e-manuel

http://www.netvibes.com/cititor-de-proza

Domnule Nicolae Băciuţ, am primit numărul pe noiembrie al revistei VATRA VECHE. Un număr bogat şi interesant în tematică, dovadă a abilităţii manageriale de care daţi dovadă şi a atenţiei cu care trataţi problemele valoroase ale culturii.
Mulţumesc pentru că mi-aţi oferit posibilitatea unei lecturi interesante atât ca informaţie, cât şi în privinţa talentului autorilor.
Vă felicit!
Cu apreciere şi deosebită consideraţie,

prof. dr. George Baciu

Mulţumesc frumos! Am şi citit-o! Cu prietenie,

I.Ş.

Mulţam şi salutări codiale din Munţii Pădurea Neagră,

Hans Dama

Stimate dle Nicolae Băciuţ,
Vă mulţumesc frumos pentru publicarea poemelor, fapt prin care mi-aţi adus un omagiu aniversar. Vă rog să-mi rezervaţi 2 exemplare din revista de noiembrie 2013. Acum eu sunt în SUA (în vizită la fiu-meu) şi o să revin în ţară în februarie. Atunci o să vă dau un mesaj ca să mi le trimiteţi la Braşov, cu plata ramburs. Sper ca acest lucru să nu prezinte o problemă pentru Dvs. Vă mulţumesc anticipat.
Cu preţuire şi respect,

Dumitru Băluţă

http://www.florentinadalian.blogspot.ro/
Mulţumesc foarte mult.

Felicitări, este un număr foarte reuşit.

Voica Foişoreanu

Stimate domnule Nicolae Băciuţ,
Vă mulţumim pentru atenţia şi preocuparea de a ne trimite regulat revista pe care cu pasiune şi multă muncă o realizaţi. Am totodată plăcerea să vă transmit şi rugamintea să primiţi în vererea publicării potrivit planului dvs. editorial şi a pozei poetului CONSTANTIN BIHARA... pentru a o avea când veţi publica materialele despre dânsul.
Cu cele mai bune urări,

Cornel Vlad

Domnule Nicolae Băciuţ,,
Multe mulţumiri pentru Revista *Vatra veche* nr. 11/2013 şi vă doresc mult succes în continuarea activităţii dvs.
Cu respect şi consideraţie,

prof. Vasile Puni

Stimate domnule Redactor sef Nicolae Baciut,
Multumesc pentru nr 11 in format pdf.Voi citi cu atentia cuvenita totul.Nu ma uitati,va rog,pentru a primi revista prin posta. Desigur Îmi veti scrie c\nd va ajunge plicul recomandat retrimis.
Cu multe urari de bine!

Decebal Alexandru Seul

Bună ziua, Domnule Nicolae Băciuţ,
Ce minune de număr aţi scos, din nou, pentru *Vatra Veche*! Felicitări şi vă mulţumesc că mă ţineţi aproape.
Eu sunt tot la Archiud, încerc să rămân aici peste iarnă şi vă aştept când aveţi drum prin zonă, şi îmi achit atunci şi datoria la carte.
În ataş sunt nişte cronici scrise de mine în vara asta, unele cu copertă, altele nu, şi de aceea vă mai pun şi nişte foto de ale mele de autor.
Mai este şi un eseu al meu, cum m-am format ca scriitor... Ţinem legătura şi încă un MULTUMESC din inimă,

Melania

Bună ziua, Mulţumim pentru revistă. Am adăugat pe scoala-online.eu ultimul număr şi un banner care anunţă apariţia acestuia. Toate cele bune.

Corina şi Bogdan Simeanu

Cu felicitări şi alese mulţumiri,

Ion Solcanu

Da, am primit revista, e superbă, v-am trimis deja de ieri un email de mulţumire, poate n-aţi apucat să-l vedeţi! Şi Toma e încântat de treaba pe care aţi făcut-o!
Cu aceeaşi admiraţie,

VPL

Mulţumesc pentru clipele de lectură pe care mi le oferiţi lună de lună! Toate gândurile bune!

Maria Pandele,
ISJ Covasna

Foarte, foarte mulţumesc. I-am retransmis revista d-nei Eugenia Vodă. Vă felicit pentru tot, puterea dv. de muncă e grozavă.
Cineva m-a rugat să-i trimit numarul in care era ceva despre Iosif Sava, i l-am trimis şi mi-a scris cât de interesantă e revista. Iar unele "guri rele" spun ca ar fi cea mai bună revisăa din ţară.
Bravo! Cu stimă,

VPL,
Toronto

Domnule Nicolae Băciuţ,
Mulţumesc frumos pentru Revista Dvs.!
Binecuvântată să vă fie fiinţa!

Georgia M.

Maestre,
Mulţumesc mult petru trimiterea revistei. E încă un număr interesant, plăcut la lectură. O bucurie a minţii şi inimii!
Cu gratitudine,

Ion Cristofor

Dragă Nicolae, îţi mulţumesc mult pentru revistă. Deja am parcurs o bună parte din ea, căci mi-a trimis-o Răzvan Ducan, căruia îi voi face o cronică la cartea de versuri cu Eminescu şi ţi-o voi trimite. Am şi acum senzaţia minunată a întâlnirii noastre, când eram pe urmele lui Eminescu.
Cu drag,

Valentin Coşereanu

Minunată ca întotdeauna, o revistă modernă şi un conţinut bogat ! Vă trimitem noi texte pentru numărul urmator, rugându-vă să ne confirmaţi primirea lor.

Julieta & Liviu Pendefunda

Am primit numărul 11 al revistei. Dens, consistent, de foarte bună calitate. Felicitări sincere!

Geo Galetaru

Mulţumesc foarte mult... De fiecare dată ceva nou şi interesant.. felicitări sincere!!!

M.I.

Mulţumesc! Foarte bună ilustraţia, spre deosebire de a lui Al. Dobrescu, de la care am primit nr.10....

Ecaterina Ţarălungă
www.tzaralunga.org

Vă mulţumesc, Dle Nicolae Băciuţ, dar din păcate revista nu a ajuns, pur şi simplu nu *s-a agăţat* de mesajul Dvs., şi nu v-aş deranja cu acest e-mail, dar numărul pe care mi l-a trimis Dl. Ioan Matei, acum circa o lună, →

a fost atât de interesant şi deplin, încât nu aş vrea să ratez să-l primesc pe următorul.
În altă ordine de idei, trebuie să vă spun că e a doua oară în existenţa mea recentă de *autoare*, care a ajuns în faza în care, ar vrea să facă *vizibil ceea ce scrie,* când sunt îndreptată către Dvs. şi, văzând un prim (prim, pentru mine) exemplar al revistei, am inteles de ce.
Îmi doresc foarte mult ca şi pentru domnia voastră să se fi prefigurat vreo înţelegere a faptului că poemele mele au fost trimise către Dvs. şi dacă asemenea unui mesaj introdus cândva într-o sticlă, plutind într-o doară, s-a întâmplat să fi atins limanul la care trebuiau să ajungă.
Vă mulţumesc pentru intenţia de a publica ceva din ele şi sper ca,ceea ce scriem şi nutrim să ne aducă într-o bună zi faţă către faţă.
De asemenea , dacă numărul de decembrie se poate bucura de ilustratii cu imagini sacre, sper ca icoanele/picturile soţului meu Petru Botezatu trimise pe stick, la sugestia D-lui Ioan Matei, să vă poată fi de folos
Cu cel mai adânc respect şi plecăciune pentru revista Dumneavoastră, vă doresc tot binele românesc şi literar care există.

Cora Botezatu,
Birmingham, Alabama, USA.

Vă mulţumesc! Nu-mi pot imagina efortul pe care-l depuneţi pentru realizarea acestei reviste, dar vă mulţumesc că existaţi!
Cu mult respect,

Andra Dumitrescu

Bună seara, stimate maestre! Ataşez câteva epigrame pentru revelion (*Vatra veche* 12/2013). în completarea de care spuneaţi. Funcţie de spaţiul disponibil, dumneavoastră veţi hotărî. Mulţumesc pentru atenţia acordată! Multă sănătate şi succes!
Cu aleasă preţuire,

Vasile Larco

Domnule N. Băciuţ, vă mulţumesc pentru balsamul sufletesc, sper că ajută un pic la vindecare... după moartea surori mele. Vă trimit câteva versuri de ale mele pe care mi-ar plăcea să le publicaţi în *Vatra veche*, însoţite de o poză de a mea. Dacă poate să le publicaţi bineînţeles. Acum circa 2 luni, mi s-au publicat câteva poezii în revista literară *Hyperion*, din Botoşani.
Cititoarea fidelă,

Katalin Cadar

Cu mulţumiri din suflet, distinse maestre, Nicolae Băciuţ!

Perivadeanu Vica

Dragă Nicu,
Este o veste foarte bună pentru mine şi pentru Carmen&John Evans. Îţii mulţumim cu recunoştinţă pentru acest gest luminos, după atâta tristete. Această artistă cu numeroase oportunităţi de a trăi în America a preferat să trăiască aici, deloc uşor.... cu toate că realitatea dură a învins-o prea repede. Era cât trei Victoria Lipan la un loc. Fiica ei şi soţul său, americanul John Evans, sunt încă aici pentru a înfiinţa o fundaţie internaţionala şi o şcoală în Arad cu numele artistei. Succes, inspiraţie şi sănătate,
Cu aceeaşi preţuire,

Suzana

Vă mulţumesc d-nule Băciuţ pentru revista trimisă!

Nicolette Orghidan

Dragă Nicolae,
Îţi mulţumesc. M-am şi prins în convorbirea cu Amelia Pavel şi în recetirea lui Nietzsche.
Cu cele mai bune gânduri,

Iulian Filip

Icoană de Petru Botezatu, Deisis, Biserica Bucea

Domnule Nicolae Băciuţ,
Mulţumesc pentru revistă, o revistă serioasă, atentă la fenomenul literar actual, care pune preţ pe valoare, pe densitatea poeziei, pe sabia eseului, pe vâltoarea prozei. Am postat revista pe blog, fiind căutată şi apreciată...

C. Stancu

Bună ziua! Numele meu este Diana Adriana Matei şi sunt o iubitoare de cultură. Scriu poezie încă din perioada adolescenţei, acum fiind absolventă a unei facultati de litere cu specializare în pedagogie. Am citit revista *Vatra veche*, mi-a plăcut mult şi îmi doresc să pot colabora şi eu cu dvs. pe această cale; pentru mine ar fi o onoare. Am ataşat mai sus materialele mele împreună cu o fotografie. Vă mulţumesc!

Diana Adriana Matei

Am primit revista, vă mulţumesc!

Elisabeta Isanos

Doamne ce surpriză frumoasă mi-aţi făcut, Domnule Băciuţ!
Nu mă aşteptam să mă regăsesc în sumarul revistei. Aveam chiar mustrări mari, pentru că nu am scris demult ceva nou, demn de publicare. M-aţi nimerit chiar în preajma zilei de naştere (17 noiembrie). Poate că e doar o întâmplare, dar una miraculoasă, de bună seamă. Vă mulţumesc!
Sper să revin în curând cu gânduri la înălţimea finalului de an! Cu deosebită preţuire şi gratitudine, rămân în continuare, a Dumneavoastră, aceeaşi

Gabriela

Vă mulţumesc din suflet. Am acum certitudinea că voi petrece acest week-end într-o stare de confort sufletesc. Aşa se întâmplă de fiecare dată când parcurg splendida dumneavoastră revistă. Vă doresc sănătate, inspiraţie, puterea de a continua, în pofida "răutăţilor" de tot felul, cum zicea cronicarul. Toate cele bune !
Sărbători fericite !

Doru Moţoc

Multumesc frumos pentru minunata brevista.
Ca de obicei o trimit tuturor prietenilor. Cu mult respect,

Puiu Răducan

Dragă Nicu,
Nu-ţi poţi imagina cât de mult m-am bucurat pentru publicarea minunatului şi ineditului interviu luat de Eugenia Vodă, Ameliei Pavel în 2003, această capodoperă vie a criticii de artă şi a istoriei ei care afirmă şi crede în conceptul că „arta este generatoare de timp". Aştept cu aceeaşi emoţie şi partea a II-a emisiunii „Profesioniştii".
Una dintre cărţile mele preferate scrise de Amelia Pavel e „Expresionismul si premizele sale", pe care de altfel aţi reprodus-o în revistă.
Am avut fericita ocazie să o cunosc pe această mare Doamnă a culturii româneşti în anul 2000, cu ocazia acordării Meritelor Culturale din partea preşedintelui ţării în prezenţa domnului Emil Constantinescu. Se întâmpla în curtea (grădina) Uniunii Artiştilor Plasici din România, cu sediul pe str. Nicolae Iorga. Mi-a rămas profund întipărită expresia feţei atât de spiritualizată şi a corpului fragil ca un lujer. Am îndrăznit să o felicit şi atitudinea Domnieisale sobră şi demnă m-a determinat să cred că într-adevăr întruchipează un mit sau demolează un mit, „mitul feminin".
Ulterior, am ascultat un interviu la Radiocultural şi am rămas uimită de faptul mărturisit în legătura cu nepoţica Domniei-sale...citez din memorie: „buni, sunt atât de fericită.....de ce dragă ?....pentru că trăiesc !"
În altă ordine de idei, mi-a plăcut cartea editată de tine (ed. Nico), cea a lui Iosif Albu, cu un titlu frumos „Se ascunde vântul în clepsidră".... o metaforă genială...
De asemeni, am stăruit cu interes asupra scriitoarei canadiene Alice Munro, Proza scurta dar mare.....cât un Premiu Nobel !
Poeta Melania Cuc de fiecare dată impresionează prin profunzimea şi gravitatea mesajelor. În poemul „Din mers" (o asigur pe marea poeta că şi eu călătoresc cu autobuzul) m-a frapat plasticitatea versurilor „şi sudoarea pictează pe guler/trandafiri galben-tizian". Aceste rânduri scrise întrec orice penel mânuit de un pictor-maestru.
Revista „Vatra veche" nr.11 este frumos echilibrată imagistic, în sensul că grafica ovimorfă, alb-negru, a Ilincăi Maria Lăzărescu-Seda, suavă şi poetică, suplineşte fotografia portretistică diversa a distinşilor semnatari ai revistei.
Felicitări Nicu. M-ai convins pentru totdeauna că ai o putere inepuizabilă!
Mereu alaturi de *Vatra*.....caldă şi primitoare,

Suzana

Vă mulţumesc mult pentru revistă. Cu alese sentimente de respect şi admiraţie pentru mentorul acesteia cât şi pentru cei ce sunt acceptaţi în publicatrea textelor.

Constanţa Abălaşei

Stimate domnule Nicolae Băciuţ,
Vă mulţumesc pentru regularitatea cu care îmi oferiţi scânteierile de lumină şi căldură ale VETREI noastre româneşti, care străbat lungul drum până în îndepărtata Canada.
Mulţumiri în plus pentru că din paginile acestei reviste mi se întoarce zâmbetul pe care vi l-am trimis între copertele cărţii apărută în vara aceasta, "Zâmbind vieţii".
Din paginile acestei cărţi, vă trimit pentru lectură şi dacă vă plac pentru publicat, câteva însemnări pentru Sărbătorile de iarnă, urându-vă să ajungeţi şi chiar să depăşiţi anii mei şi *să nu pierdeţi trenul copilăriei care să vă ducă în lumea mai frumoasă şi mai curată a perioadei de început a vieţii, în acea fascinantă lume a cugetului pur, ca apoi să întoarceţi semenilor câte ceva din darurile ei.*
SĂRBĂTORI FERICITE ŞI LA MULŢI ANI!

Elena Buică,
Toronto

Mulţumesc mult.
Cu deosebită preţuire,

Mina Maria Rusu

Spiritul Crăciunului

RUGĂ PENTRU MOŞ CRĂCIUN

Moş Crăciun cu albe plete
Cu haina până la ghete
Şi barba ca de zăpadă
Din vată, ce stă să cadă,
De ce-nceputul de veac
Pentru mine-i mai sărac?
Vii cu câte-o jucărie
Când noi avem sărăcie
Şi nimic de pus pe masă
Şi e frig şi ger în casă
Vii ca să ne dai bomboane
Păpuşele şi baloane
Iar noi nu avem paltoane
Încălţări, că-s vechi, se duc,
Iar banii nu-s nici de-un suc
Moş Crăciune, moş Crăciune,
N-avem un lemn, un cărbune,
O... ceva pe foc a pune!
De nimicuri ţi-e plin caru',
Iar noi stăm să dăm de dracu'!
Moş Crăciun cu sure plete,
Omul vrea să se îmbete
Să mai uite de necazuri
Haide, nu mai face nazuri,
Dă ceva, să mă adap,
Că, de nu, o iei la trap
Şi-ţi dau şi cu sacu-n cap!
Aşa că te rog frumos
Umple sacul cu spumos.
Moş Crăciun cu barbă albă,
Dă o bere, dă o halbă,
O vodcă, un şnaps, un ţap,
Moş Crăciun cu fes pe cap,
Dă un şpriţ, un rom, că crap.
Eu, să ştii, atât îţi spun
Hâc! Noroc! Şi-un an mai bun,
Moş Crăciun, moş Crăciun...

URĂTURĂ...PENTRU CINE-I RĂU DE GURĂ

(la mâncare, de sărbătoare)

Vă dorim să vă distraţi
Să petreceţi, să cântaţi,
Să dansaţi şi să mâncaţi,
Că bucatele-s gustoase,
Numai zgârci, numai oase,
Iar sarmalele sunt mari
Numai de-ţi pui ochelari.
Căpăţâni de usturoi...
Ia pocniţi-vă-ntre voi!
În meniu avem de toate,
Sărmăluţe îngheţate,
Cârnaţi la grătar cu frişcă
Ardei iuţi, umpluţi, ce pişcă,
Cine-i muşcă, nu mai mişcă!
Avem la tavă purcel
Sau… ce-a mai rămas din el.
O cafea cu coniac
(Coniacu-i în caimac)
Mititei graşi cât un şnur
Şi-mprejur, cartofi natur.
Nelipsita murătură,
Multă, multă udătură,
(Băutura ideală,
Recte, apa minerală!)
Chifle cât mai îndesate,
Să aveţi cu ce vă bate,
Tot meniul la un preţ
Ce îţi face părul creţ!
Toate astea fiind zise,
Precizăm că-s interzise:
Apa în consum prea mare
(Preaviz la soţioare
Să ne lase la pahare!)
Certurile, doar acasă,
Fără semne pe sub masă…

Atât am avut de spus,
Sus paharul, cât mai sus,
Cu Cotnari şi Odobeşti,
Uşa să n-o nimereşti!
Aşezaţi-vă la masă
Şi…petrecere frumoasă!
Nu vă reveniţi...o lună
Totuşi, vă zic „Poftă bună!"

ANANIE GAGNIUC

Stimate Domnule Băciuţ,
Am primit de ceva vreme numărul din noiembrie şi m-am bucurat din nou de o lectură placută şi utilă. Tocmai îmi pregăteam o selecţie de câteva poezii din creaţia mea, ca să vi le propun pentru o viitoare selecţie în unul din numerele revistei dvs.,văzând, în numerele anterioare, caăacordaţi un spaţiu destul de generos poeziei şi publicaţi nu numai poeţi locali. Am amânat această intenţie, lecturând întâi numărul primit. Dacă vă place ceva din poeziile trimise şi spatiul revistei vă va permite să mă onoraţi cu publicarea unora (ştiu că primiţi multe materiale), aş fi bucuroasă.

Cu gânduri de bine şi mulţumiri,

Rodica Dragomir

Mult stimate Domnule Nicolae Băciuţ,

La Mulţi Ani cu sănătate şi cât mai frumoase împliniri şi pe viitor !

Vă mulţumesc din suflet pentru Revista "Vatra veche" nr.1 din acest an – transmisă pe sursă electronică - pe care o oblăduiţi cu atâta înţelepciune şi generozitate. O cunosc de multişor, de pe vremea celei Tinere, cu regretatul fondator Romulus Guga. Acest FAR şi FOCAR sensibil de comunicare ne este atât de necesar şi nouă cărturarilor de pe meleagurile harghitene, mai ales în aceste vremuri, când unii au cam uitat de acel străvechi slogan precum că fără rădăcini nu poţi înflori.

Îmi permit, stimate dl redactor-şef, să vă necăjesc şi eu cu un material pe care-l ataşez … Poate s-ar preta în revista Dvs. Accept, privind lungimea lui, să-l scurtaţi pentru a se încadra normelor redacţionale. Privind ilustraţiile şi în acest caz puteţi lua o decizie: cu ele, evident o selecţie, sau fără, – sunt câteva dintre lucrările artistului Constantin Grigoruţă.

Cu deosebite respecte,

Nicolae Bucur

_____

Nota redacţiei

Mulţumim tuturor celor care ne-au fost alături, colaboratori şi cititori, pentru ca *Vatra veche* să-şi binemerite un loc privilegiat între publicaţiile culturale ale vremii.

În portofoliul revistei s-au adunat peste 4000 de pagini, care aşteaptă să ajungă la cititori. Vă rugăm să aveţi înţelegere şi răbdare. Şi, dacă se poate, textele trimise să fie redactate cu diacritice şi atent corectate.

Scriitori din diaspora: Ştefan Baciu

Muzeul Casa "Ştefan Baciu" Braşov si Fundaţia "Arania" Braşov, prin Grupul de litere-sunete-şi-culori "Caii verzi de pe pereţi", a organizat, la sediul Muzeului Casa "Ştefan Baciu" (Str. Gheorghe Baiulescu nr. 9) o „Întâlnire specială cu ŞTEFAN BACIU, poetul oraşului".

În acest cadru, s-a lansat cartea de convorbiri, evocări şi poeme "Ştefan Baciu – privire prin geamlâc în paşalâk", de Nicolae Băciuţ. Invitaţi: scriitorul Nicolae Băciuţ, chitaristul Ioan Mara, chitaristul Laurenţiu Mara, flautistul Adrian Tină.

Moderatori: Adrian Munteanu şi Laurenţiu-Ciprian Tudor. **(N.B.)**

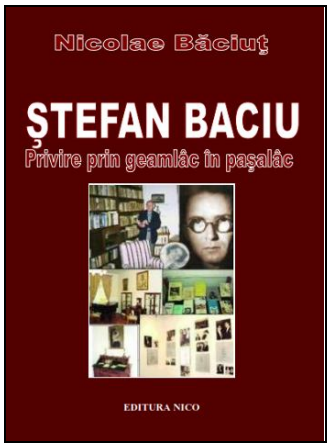

CUGETARE DIN POVARNĂ

Țuica, știe orișicare,
Este răul necesar:
Face poftă de mâncare...
Și de încă un pahar!

DUPĂ ADERAREA LA SPAȚIUL SHENGEN

Cum o să prindeți gustul pâinii
Și-n grabă vrând să umpleți sacii,
Români, să nu vă muște câinii,
Când le luați din cozi colacii!

ÎN ATENȚIE CÂINII

De când e lumea, toți stăpânii
Doresc, având un bun temei,
Să-și țină lângă casă câinii,
Îndepărtându-i pe „căței”!

GLASUL VIORII

Privind în viitor, vioara,
Și spre copaci, dând curs măsurii,
„Cod roșu” a trimis spre țara
Distrugătorilor pădurii.

CUTREMUR, ALARMĂ FALSĂ

N-a fost cutremur, de-astă dat`,
Dar pe la noi – și nu te miri –,
Poporul s-a cutremurat...
De-atâtea valuri de scumpiri!

GLOBALIZARE ȘI ÎNGRIJORARE

Umblând mereu – și nu sunt glume –
De-o apăsare nu mai scap:
Azi știu atâtea despre lume,
De-mi vine să-mi iau „lumea-n cap”!

SCRISOARE CĂTRE IARNĂ

Cum pe acei din primării
Îi prinzi nepregătiți când vii,
Bătăi de cap să nu le dai,
Te rog, la noi să nu mai stai!

S-A MĂRIT NOAPTEA

Cu liniștea să nu glumiți,
Munciți, aveți mărețe fapte,
Iar noaptea-ntreagă s-o dormiți...
La fel ca paznicii de noapte!

ANGAJATUL „PASĂRE”

„Ciripește”- având antene,
Ciugulește, să nu moară,
Nici nu prea se umflă-p pene,
„Ciocul mic”, altminteri zboară!

DUPĂ SCUMPIREA ALIMENTELOR

În această grea etapă,
Pe la magazin când trec,
Mulți beau din pahare apă,
Pentru-a nu-nghiți în sec!

RONDEL MATRIMONIAL

E scris adeseori prin ziare
Câte-un anunţ publicitar:
Donjuan deştept şi plin de har
Doresc o nimfă de-alinare!

Efortul nu-i chiar în zadar
Doar e şi câte-o fată, care
Citeşte uneori prin ziare
Câte-un anunţ publicitar.

Și se cunosc, dar mi se pare
Se-ndrăgostesc în mod bizar
Căci ei nici după-o lună, iar
Sunt cavaleri şi domnişoare…

E scris adeseori prin ziare.

ÎNSTRĂINARE

Motto:

Băieți și fete au plecat,
Lăsând în urmă vechi hotare,
Și-apoi spășiți se-ntorc în sat…
Ca să primească ajutoare.

Azi tinerii-s plecați de-acasă
Din satul drag în depărtări,
Venind la nunți și-nmormântări,
Dar nicidecum nu vin la coasă.

S-au dus în cele patru zări,
Părinții plâng când stau la masă;
Azi tinerii-s plecați de-acasă
Din satul drag în depărtări.

Găsit-au muncă mai bănoasă
Doar după multe căutări
Și plecăciuni și închinări,
De-ntreb: chiar nimănui nu-i pasă:

Că tinerii-s plecați de-acasă?

După ciorba de potroace

Fumul gros inundă casa,
Curge vinul în pahare
Și de la un timp, doar masa
Se mai ține pe picioare.

Unui soț la cumpăna dintre ani

Când s-o stinge brusc lumina,
Nu te avânta subit
Și ai grijă că vecina
Are-un ruj deosebit!

Revelionul tineretului

Când văd cum strigă toți în van
Și-ntrec măsura glumii,
Întreb: O fi sfârșit de an
Sau e sfârșitul lumii?

Unui șofer de revelion

Lui nu i-a mai tihnit de frică,
Deși era sfârșit de an
Băuse numai „una mică”…
Uitând că nu e la volan.

De revelion

Toată lumea e voioasă,
Iar acel ce s-a-mbătat,
Schimbă locul de la masă
Cu „confortul” de sub pat.

La balul mascat

Nimeni să nu-i recunoască
Mulți își pun pe față mască
Astfel vede lumea toată
Fața lor adevărată.

La doctor, după chef

– Mi-e foarte rău, ieri la agapă
Băut-am bere, vin, trăscău,
Spre seară, doar un strop de apă,
Să-mi fie de la apă rău?

Gând, după revelion

A răsunat acordeonul,
Uitând de stres, de muncă, bani,
Dar m-a costat revelionul
Venitul net pe șapte ani!

VASILE LARCO

Mozaic de sfârşit de an

DE REVELION:

– Tăticule, e-adevărat că după Anul Nou, toţi vom fi cu un an mai bătrâni?
– Da, puişor!
– Şi tu?
– Da, dragă.
– Şi eu?
– Şi tu.
– Şi mămica?
– Nu!! Ea va fi cu zece mai tânără!

ÎN PRAG DE REVELION

– Cum, dragă, nu mai petrecem revelionul la restaurant? Ce-ţi veni?! Doar am plătit!
– Am spus: Stăm acasă! N-ai auzit ce mi-a spus horoscopul pentru azi? Să evit întâlnirile. Acasă vă veţi simţi mult mai bine.

ÎN FAMILIE

– Irina, de ce nu te apuci de învăţat? Ce mai aştepţi? Revelionul?
– Nu, tăticule, aştept un copil!

DOUĂ COLEGE SE ÎNTÂLNESC PE STRADĂ

– Ce faci, dragă, te muţi tocmai acum de revelion?
– Da! M-am certat cu amantul şi mă mut la soţ!

HOTĂRÂTUL, DE REVELION

– Bărbate, ia măcar o înghiţitură! N-ai mâncat nimic toată noaptea de revelion. Poftim, ia din vinul acesta măcar o înghiţitură!
– Nevastă, nu mai înghit nimic! Ţi-am înghiţit destule tot anul!

SE APROPIE CRĂCIUNUL:
– Bărbate, anul acesta să nu mai cumperi brad! Nu mai facem pom de Crăciun. Ce să punem în el? E criză!
– Facem pom, nevastă! Avem ce pune! Fii atentă: în loc de lumânări punem cârnăciori umpluţi cu aer, în loc de globuri punem sărmăluţe neumplute, în loc de bomboane, răbdări prăjite, iar în vârf punem „luminiţa de la capătul tunelului”.

LA BALUL MASCAT

Nimeni să nu-i recunoască
Mulţi îşi pun pe faţă mască
Astfel vede lumea toată
Faţa lor adevărată.

VASILE LARCO

PLUGUŞOR LA „VATRA VECHE”

Aho, aho, copii şi fraţi
Venim de peste Carpaţi
Noi, din neam de moldoveni,
Să-i urăm pe ardeleni
Pe cei de la „Vatra Veche”,
Revistă fără pereche,
Să aibă noroc în toate,
Numere cât mai bogate,
Pagini multe şi notorii
Să-ncapă colaboratorii,
Iar cei rămaşi pe la anul
Să-i publice cu toptanul
În numărul care vine!
Mânaţi s-auzim de bine,
Mânaţi măi!
Hăi! Hăi!

Am venit toţi într-un iureş
De la Iaşi la Târgu-Mureş,
Să mânăm pe îndesate
Că suntem oameni cu carte,
Dăm din bice, facem paşi,
Să s-audă pân' la Iaşi!

Cristian Tănăselea – „Spiritul oraşului”, acril pe carton

Ia mai îndemnaţi, flăcăi
Şi sunaţi din zurgălăi
Să răsune munţi şi văi,
Mânaţi măi!
Hăi! Hăi!

Măi flăcăi, măi băietani,
Opriţi plugul cu plăvani
Să le urăm „La mulţi ani”
Lui Băciuţ şi-ai lui fârtaţi,
Nişte oameni minunaţi,
Puşi pe treabă, nu pe glume
Ce ne fac cinste în lume!
Hai să le dorim de toate
Şi bani dar şi sănătate
Ani mulţi, fericiţi şi buni,
Cum e vorba din bătrâni!
Mai pocniţi din bici o dată
Să răsune ţara toată,
Şi-n Ardeal şi-n Maramureş
Că doar unu-i Târgu Mureş,
O cetate culturală
Cu-alură medievală!
Opriţi plugul, flăcăoani,
La anul şi la mulţi ani!
Aho!

VASILE FLUTUREL

ULTIMULUI ROMANTIC

Fată bălaie,
cu fruntea senină,
Moş Nicolae
n-o să mai vină…

Zilele-s grele
şi nici de hârtie
prea multe lovele
n-or să mai fie…

În prag, lângă uşă,
ghetele-s goale,
gândul, pe tuşă,
obosit, dă târcoale,

dar nu fi prea tristă,
un ultim romantic
ştie că soluţii există…
când el va sufla în jăratic

chiar dacă vatra e veche,
scânteia va da-n vâlvătaie,
fiind făr' de pereche
acest B. N.
(în faţa căruia eu supusa-
nesupusă mă înclin cu afecţiune,
ce minune, ce minune…)

DOINA CHERECHEŞ

Opera de artă - lecţie de elevaţie spirituală şi morală

Artistul plastic constănţean Constantin Grigoruţă, descinde din oraşul Dorohoi, judeţul Botoşani, cu studii la Bucureşti (Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" – promoţia 1983), stabilit în 1980 la Constanţa, de formaţie designer, dar tot atât de pasionat şi de arta fotografică. Este membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România, membru al Societăţii Designerilor Profesionişti, membru în Comisia Naţională de Arte Vizuale Arhitectură şi Istoria Artelor şi în alte Comisii şi Consilii didactice. A profesat ca designer La IPEE Electroargeş, IPA Bucureşti, Filiala Constanţa, ONT Litoral, Prefectura Constanţa. De un debut artistic putem vorbi din anul 1983, prezent la *Trienala de Design* – Sala Dalles Bucureşti (prima participare expoziţională). Ani la rând (1992- 2012) profesor de specialitate la secţia design a Colegiului Naţional de Arte „Regina Maria" din Constanţa, s-a evidenţiat printr-o prodigioasă şi diversă activitate profesională, obţinând rezultate meritorii cu elevii secţiei design la olimpiadele de specialitate, fazele judeţene şi naţionale, organizând şi coordonând numeroase expoziţii, precum Salonul Internaţional al Benzii Desenate organizat de Alianţa Franceză. Cel care a fost şi este încrezător, că şcoala de artă are viitor, îi instruieşte de peste două decenii şi-i îndeamnă pe tinerii zilelor noastre la studiu şi muncă, talentul şi cultura generală punându-şi amprenta asupra fiecărei ieşiri în public a individului. Omul de la catedră a reuşit să alcătuiască un program deopotrivă divers şi valoros, un tandem ordonat cu propria-i creaţie, participând la nenumărate expoziţii personale şi de grup. Constantin Grigoruţă a realizat lucrări de design industrial – obiecte intrate în producţia de serie, amenajări interioare, logotypuri, afişe diverse, ilustraţie şi copertă de carte, fotografie, manipulări foto, grafică şi pictură. A colaborat şi colaborează cu edituri de prestigiu din ţară, a realizat identitate vizuală pentru peste 50 de societăţi comerciale şi manifestări diverse. A participat cu lucrare despre implicaţiile designului în societate la Simpozionul Internaţional Responsabilitate Publică în Educaţie 2011 şi cu o suită de 50 afişe pe teme de educaţie în 2012. În Expoziţia itinerantă de artă plastică *Atitudini contemporane* din 2012, care, după Râmnicu Vâlcea, a poposit şi la Miercurea-Ciuc, ne-am reîntâlnit şi cu lucrările artistului.

Constantin Grigoruţă a devenit un oaspete distins şi îndrăgit şi pe meleagurile harghitene. În 2007, participă la Bienala internaţională de Artă Fotografică "Experiment" 2007" de la Miercurea-Ciuc, ca după un an, în 24 octombrie 2008, să participe, tot aici, cu ciucanul Incze Domokos la o expoziţie de fotografii, după ce cu zece luni în urmă cei doi, pe 18 ianuarie, expuneau la Muzeul de Artă din Constanţa. Am avut prilejul să constat că pentru artistul plastic Constantin Grigoruţă fotografia vine să preia „misteriosul limbaj" al picturii, „tăcută putere ce vorbeşte doar sufletelor" (Rimbaud). Fotografia, ca de altfel şi pictura i-au devenit artistului acea lumină expusă ori culoare bine „frământată", oglinzile unor vise şi amintiri, documentul existenţei vizibile.

Există pentru creator un spaţiu şi un timp ce trebuie explorat, esenţialul este să le găseşti, să te simţi bine. Lucrările sale sunt rodul unor investigaţii, cercetări, documentări, studii şi proiecte ce facilitează descoperirea „tainelor" dosite în profunzimile propriei sale fiinţe. A venit la noi încărcat cu o bogăţie de imagini, forme, culori, ritmuri, viziuni, ziduri şi cetăţi, timpuri apuse şi universuri călătoare… La „*Fereastra unui nou destin*" – titlu generic al ciclului său,

se perindă trăiri pilduitoare şi tensiuni nostalgice. Peste marea majoritate a lucrărilor se aşterne starea de linişte, de echilibru, de meditaţie. Din adâncul fiinţei sale, artistul emană mesajele şi sonorităţile tainice, ne invită să-i răsfoim filele „Albumului": „fântâna copilăriei", „arhiva vremii", viziunile subiective, amintirile bunicilor, „înţelesurile trunchiate", „axa timpului", veghea poetică şi atâtea altele.

Cu acelaşi frumos chip al artei, îşi va face reverenţa în faţa privitorului din Miercurea - Ciuc la Tabăra Internaţională de Artă Plastică FREE Camp, 22-31 august 2011, ediţia a VII-a, alăturându-se celor 10 artişti sosiţi din cele cinci ţări: Austria, Germania, Suedia, Ungaria, România. Tabăra comună de artă, intrarea într-o altă formă de existenţă, comunicare şi armonie au devenit şi pentru dascălul şi pictorul Constantin Grigoruţă motive pentru simţire, pasiune şi acţiune, iar trecerea de la activitatea de „atelier" la cea de „grup", vrem să credem, i-a animat visele şi l-a inspirat în creaţie.

În cadrul unor discuţii cu artiştii care au creat în acel an în Atelierul comun al Taberei, am sintetizat nişte răspunsuri la un chestionar pregătit special. Dl Constantin Grigoruţă avea să ne răspundă la cele opt întrebări după cum urmează:

1. Vă deranjează „trecerea" de la activitatea de „atelier" la cea de „grup" într-o tabără ca aceasta ?

-Nu ! Activitatea de atelier în grup are totuşi un farmec aparte.

2. Cum vă împăcaţi cu *Spaţiul* şi *Timpul*? Care-i mai important?

-Timpul. Simt că trece prea repede şi mai am foarte multe de făcut. Spaţiul se cuibăreşte în sufletul nostru, de noi depinde până unde se întinde.

3. Artistul îmbătrâneşte, dar arta?

-Îmbătrânim încet dar sigur (fizic)… creaţia noastră nu ar trebui să fie afectată, aceasta poate fi supapa (noastră) spre nemurire →

NICOLAE BUCUR

(*cam mult spus !)*

4. Prin ce s-ar individualiza arta Dvs. ?

-*...Doresc să fiu cât se poate de sincer...totodată vreau să dau privitorului şansa de a vedea mai departe decât am făcut-o eu!*

5. Arta e universul pe care îl poartă cu sine un artist. Creaţi şi din nemulţumiri ?

-*Sentimentul creaţiei ne ţine departe de tumultul cotidian al nemulţumirilor.*

6. În artă simbolurile au semnificaţii deosebite. Din multitudinea acestora care sunt cele *trei* pe care le agreaţi?

-*„Dragoste", „dragoste", „Dragoste".*

7. Trăiţi momente când simţiţi că fantezia creatoare vi se epuizează?

-*Deocamdată Dumnezeu m-a ferit de acest necaz, găsesc mereu un sprijin în cei de lângă mine.*

8. Credeţi în sensibilitatea şi gustul estetic al publicului vizitator de expoziţii?

-*Oamenii sunt oameni!... Purtăm cu toţii responsabilitatea legată de educaţia estetică a publicului consumator de artă.*

*

Cu prilejul acelei întâlniri artistice, mi-am propus realizarea unui dialog cu profesorul şi artistul plastic Constantin Grigoruţă, care, aşa cum aveam să aflu, din toamna anului 2012, devine profesor titular la Liceul de Arte Plastice „Nicolae Tonitza" din Bucureşti. La data de 6 mai 2012, distinsul profesor avea să-mi expedieze răspunsurile la întrebările adresate, pe care le reproducem aici. Ideile gândite şi expuse se doresc semnale şi mesaje convingătoare că şi în artă omul trebuie să aibă un univers din care să nu lipsească harul plăcerii, iar singurul lucru care poate echilibra viaţa omului este munca.

*

„Lucrarea de artă plastică trebuie să fie capabilă a transmite sentimente şi emoţii provocate de creator în mod asumat "

– Cum transpuneţi în activitatea creativă "paralelismele" nevoia *formativă* şi cea a *exactităţii*...?

– În tot ce fac pe plan artistic sunt conştient că plătesc tribut formaţiei mele de designer. Simt nevoia de a dezvălui privitorului crâmpeie din realitate, cu detalii şi elemente concrete, întrepătrunse de tuşe şi interpretări abstracte printr-o strădanie uneori împinsă la extrem, în faţa pânzei dezarmant de albă. Toate aceste trăiri gestuale cu trasee modulate, suprapuneri, texturi, scrijeliri, volumetrii discrete, reprezintă discursul argumentativ ce încearcă să transmită mesaje, emoţii, sentimente celor din jur, făcându-i astfel părtaşi demersului artistic ca expresie a gândului şi imaginaţiei mele.

Prin compoziţiile mele încerc să stabilesc (poate subiectiv) un dialog activ de semne plastice plasat la graniţa dintre abstract şi concret.

– În artă trebuie să ţinem cont că viaţa acestei lumi este în perpetuă *mişcare* şi *transformare*, o lume care se reînnoieşte mereu pe drumurile sale ascensionale.

Ce poate face ceva mai deosebit artistul, creatorul de artă pentru a ţine pasul „vremurilor" de acum şi celor ce vor veni?

– Din păcate, trăim astăzi într-o lume fără repere valorice autentice, o lume în care voit s-au abandonat, artistul plastic este parte. De cele mai multe ori, artistul acumulează "în tăcere" energii nebănuite, care ulterior se revarsă în avalanşe creative asupra celorlalţi, într-un repertoriu propriu, divers, autentic, simbolic şi de ce nu, premonitoriu.

Ca artist plastic, prin creaţiile de grafică, pictură, fotografie şi grafic design, simt că am o datorie faţă de cei din jurul meu şi nu mă pot sustrage societăţii. Comunicarea devine astfel pentru mine un factor important, un mecanism bazat pe imaginaţie şi măiestrie tehnică cu ajutorul căruia mă confesez celorlalţi, uneori secretos, abscons, introvertit sau chiar exuberant şi haotic. Această forţă pare a fi acumulată în lungile

clipe de tăcere şi meditaţie petrecute "departe de lume" în sanctuarul numit atelier de creaţie.

– La catedră, în faţa şevaletului mai reflectaţi la sloganul: Opera de artă – lecţie de elevaţie spirituală şi morală, o lecţie de comportament existenţial şi de demnitate umană?

– Activitatea la catedră se desfăşoară în strânsă legătură cu munca de atelier. Aici, la catedră, tactul pedagogic, experienţa, ţinuta morală, căutările şi toate experimentele creative de atelier sunt împărtăşite cu drag şi dăruire „viitorilor mei colegi", aşa cum îmi place să-i alint pe actualii mei elevi. Cred cu tărie că acesta este crezul oricărui cadru didactic din învăţământul vocaţional de artă.

– EUL – cunoaşterea de sine / pe sine a constituit totdeauna o surpriză neaşteptată şi neprevăzută. Cum ve-deţi acest fenomen în zilele noastre?

– Artistul plastic prin creaţia sa are menirea de a pune în evidenţă trăsături psihice personale construind plasticitatea pe adevărate structuri comportamentale şi configuraţii specifice *eului,* într-un repertoriu de forme, investigări şi expresii plastice cu puternice conotaţii şi mesaje profunde privind existenţa.

EUL creatorului de frumos, din dorinţa de a fi unic trimite artistul prin discursul său, într-o zonă a cunoaşterii existenţei umane concentrându-se adesea asupra propriei individualităţi. Acesta trece dintr-o stare psihică şi sufletească uneori nesigură, incertă, confuză, →

într-o lume concretă, palpabilă şi totodată greu de descifrat.

– Prin creaţie putem stabili ordine în natură, pentru ca ea să fie inteligibilă şi exemplară… Aveţi opinii, „soluţii" mai speciale teoretice şi practice în acest sens?

– Natura este cel mai bun profesor! O spun mereu elevilor mei de la secţia design şi le recomand să privească în jurul lor cu ochi iscoditori pentru a descifra adevăratele înţelesuri ce alcătuiesc structurile naturale dar şi cu dorinţa de a desluşi sensul întregului univers imagistic apt să alimenteze izvorul creaţiei.

O spun fără rezerve că suntem martori, uneori fără vrere, ai unui amalgam de atitudini socio-culturale, existenţiale, codificate, ermetice, confuze, brutale, ilogice, stridente, chiar aberante, într-un ansamblu copleşitor de factori, gata să invadeze spaţiile convenţionale proprii şi să pătrundă în intimitatea noastră marcându-ne astfel existenţa. Percep acest fapt ca pe o realitate, o verigă intermediară între „sine" şi „realitatea imediată".

Mă străduiesc (atât cât pot) să o identific pentru a mă face înţeles publicului iubitor de frumos prin atitudini gestuale, prin tuşe incisive, texturi şi „sonorităţi cromatice" generatoare de trăiri şi stări de spirit coerente, în strânsă concordanţă cu personalitatea care mă defineşte.

– În actul creativ aveţi metode speciale pentru „dialogul " între reflexia tehnică şi spontaneitatea eului?

– Creaţia artistică, indiferent de exprimarea specifică artelor vizuale, este de fapt o explozie creativ-plastică, ca rezultat iniţial al unei „implozii" conceptuale, energetice petrecute anterior în mintea şi inima noastră ce are în centru, nucleul personalităţii artistului dublat de experienţă şi sinceritate. Dorinţa este de a aduce privitorului, repere, siluete şi scheme structurate într-o compoziţie creativ plastică în care forme recognoscibil realiste alternează cu expresivităţi abstracte, calme sau angoasante imprimând o stare sau un anumit dramatism psihologic. Lucrarea de artă plastică trebuie să fie capabilă a transmite sentimente şi emoţii provocate de creator în mod asumat.

– G. Călinescu ne-a lăsat şi această cugetare: „Creaţia este un produs împotriva golului, un stupefiant prin care suportăm ameţeala pe marginea abisului." (Ulysse). Vă rog să comentaţi această afirmaţie.

– Creaţia plastică se bazează pe conştiinţa valorii autorului într-o complicitate discretă sau intenţionată cu tot ceea ce reprezintă percepţia fenomenului artistic contemporan în acel moment. Rezultatul muncii creatorului de frumos, un altruist prin definiţie, reprezintă o gestionare eficientă a tuturor resurselor creative pe care acesta le are la îndemână, cu scopul precis de a deveni făuritorul unui spaţiu generator de noi sensuri specifice universului citadin, al unui viitor apropiat, un viitor poate mai bun!

– Omul despre care ne învaţă psihologia este încă omul exterior, nu omul interior. Profunzimea omului este mai mult decât umană, în ea dăinuie legătura tainică cu Dumnezeu şi lumea. „Adevărata ieşire din sine, din închidere şi izolare, se ascunde înăuntrul sinelui propriu, iar nu în exterior, în ceea ce este interior, nu în ceea ce este exterior." (Nikolai Berdiaev). De multe ori arta preia „mistica" şi-o transpune în aşa zisele opere de artă şi acestea sunt străbătute de „mistificare", un „haotism" al sufletului contemporan.

Vedeţi în mistică acea rază, izvor reînnoitor de creaţie?

– Spectrul mistic învăluie din

când în când activitatea creativă a artiştilor plastici contemporani, fie ei pictori, graficieni, sculptori, artişti decoratori etc. Cred că Dumnezeu sălăşluieşte în fiecare dintre noi, aşa că simţim nevoia să dialogăm şi pe această temă. Viaţa cotidiană, întâmplări de tot felul ce se petrec în jurul nostru ne determină să trecem deseori prin stări de spirit de o anumită profunzime cu privire la noi „ca muritori pe acest pământ" la rolul şi menirea noastră în raport cu tot ce ne înconjoară.

– Cred că în zilele noastre se greşeşte în „selecţie" – nu orice mistică poate deveni izvor de creaţie în literatură sau artă plastică (în artă, în general).

– Trăim în spaţiu şi timp, în tăcere şi mister. Educaţia dar şi libertatea în gândire şi exprimare face ca selecţia noastră în plan artistic să vibreze cu acea coardă sensibilă a EUL-ui profund, fundamental specific omului modern, contemporan, cu un spirit echilibrat a cărui personalitate concordă cu imagini reale, corecte, echitabile şi bazate pe un adevăr perceptibil.

– Dacă a avut latura ei trecătoare (cu nobile manifestări în Renaştere) astăzi mistica trebuie să devină viaţă transfigurată a lumii.

Vă invit să comentaţi această „viziune".

– Arta plastică trebuie să semene în sufletele celor care o acceptă, aşa cum se întâmplă cu religia, un sentiment de bucurie, de înălţare, o puternică trăire şi percepere afectivă aptă să ne transforme în bine, din punct de vedere moral şi spiritual. Rătăcirile noastre în cotidian prin forme şi exprimări noi, specifice, aduc în centrul atenţiei o realitate de multe ori perfidă şi halucinantă bazată pe tehnologii moderne, dar inaptă să mai ofere omului actual un minim dram de sensibilitate şi speranţă. Poate să pară trist, dar din nefericire acesta este universul nostru ...

PICTURA IMAGINATIVĂ

Cristian Tănăselea intenționa să urmeze Filosofia și-i putem trece, prin urmare, în inventar pregătirea pentru studiul sistematic în această direcție. A debutat cu poezie în revista **Vatra veche** și are, din cât știu, în vedere tipărirea unui volum de poeme. Cu această zestre ideatică e firesc ca artistul să fi apucat în pictură, încă de la începuturi, o cale diferită de ceea ce s-ar putea numi drumul obștesc în această artă vizuală: viziunea obținută din contactul nemijlocit cu realitatea. Abandonându-l, Cristi Tănăselea a optat pentru ceea ce un Albert Elsen a numit *arta imaginativă* – o artă, adică, ce izvorăște, cum afirmă eseistul și istoricul artei, din alte surse decât imitarea lumii treze și vizibile – surse care sunt, se înțelege, visurile și coșmarul, reveriile ori fantasmele, deja halucinațiile. Am fi aci astfel pe tărâmul bizarului și grotescului: mai degrabă al fantasticului.

De regulă, aceste surse se regăsesc chiar în artă, în literatură. Arta plastică a Evului Mediu, de exemplu, era, din acest punct de vedere, abundentă. Cristi Tănăselea s-a îndreptat totuși, nepărăsind perimetrul artei imaginative, spre așa-numita artă metafizică, reprezentată îndeosebi în contemporaneitate de italianul Giorgio de Chirico. În tablourile acestuia – de pildă în pânza „**Un măreț interior metafizic**" – aidoma în cartoanele din această perioadă ale pictorului nostru – obiectele pot fi inventariate și identificate, sunt aparent definisabile: însă, iată, contextul și, în special, conexiunea lor ocolesc în realitate orișice definiție, sunt stranii, inaccesibile, cheamă deruta, îndeamnă la perplexitate. În, spre exemplu, **Misterul și Melancolia unei străzi**, Giorgio de Chirico, zice că a premeditat divorțul luminii, a umbrei, a spațiului și tăcerii de asociațiile lor raționale. Liniile de fugă nu se întâlnesc într-un centru de perspectivă.

Giorgio de Chirico era convins că artistul trebuie să picteze o realitate mai elevată decât aceea a simțurilor – va reinstaura în chipul acesta misterul, taina, zugrăvind imaginile obsesive care, cum simțea el, reflectau starea lui sufletească. De acea, el și-a numit pictura metafizică: nu va picta o lume așa cum va fi fost ea în amintire, dar va picta o lume ca fundal pentru relații tainice și miraculoase; pentru întâlniri neașteptate.

În noua sa fază, reprezentată de recenta sa Expoziție (pe simezele de la Mediateca Franceză din Brașov) Cristi Tănăselea își propune să depășească metafizicul (nu doar în accepțiunea chirichiană a termenului) pentru teologal. Din unele mărturisiri ale artistului aflăm că ideea cu *perspectiva inversă* (cum se și intitulează această a șasea întâlnire a artistului cu publicul), sau, dacă vrem, *perspectiva răsturnată* e împrumutată de la icoanele creștine. Dacă în perspectiva clasică, centrul optic, unde se adună toate liniile de fugă îl simbolizează pe Dumnezeu – așa cum, se înțelege, și-l închipuie omul –, în cazul liniilor ce fug invers ne apare un Dumnezeu așa cum se lasă el descoperit de om. Cristi Tănăselea va face însă și ceva mai mult: îl va înlocui, în acel centru optic – un centru simbolic al universului plastic – pe Dumnezeu cu *omul deplin* care, la fel cu creatorul lumii, se lasă descoperit de om: de omul comun, marginal, de omul de sub vremi, om relativ și vulnerabil. Nu doar Dumnezeu – crede Cristi Tănăselea –, nu numai metafizicul sau tăinuitul trebuie descifrate (sau au privilegiul de a se bucura de dezvăluire), dar acest privilegiu l-ar avea și omul. „Omul periferic – zice el undeva – aflat la marginea cercului privește spre centru, caută de fapt – înspre punctul optic de reunire a razelor – omul însuși. Iar *omul deplin*, centrat, se lasă descoperit de către cel aflat la diferite distanțe radiale în diferite etape gnoseologice".

A.I. BRUMARU

Perspectiva inversă

Cristian Tănăselea este un artist surprinzător din mai multe motive. Este în același timp cât se poate de contemporan, în ce privește opțiunea de stil și de atemporal din perspectiva tematicii abordate. Cu mijloace specifice unei înțelegeri actuale a expresivității estetice și a mizei unei compoziții plastice, Tănăselea alege să rezoneze cu temele de referință ale picturii deja clasicizate, teme recurente în întreaga istorie a artelor vizuale. Refuză să se alinieze acelor artiști actuali care supralicitează simțul ludic și cedează prea ușor tentației de a persifla arta contemporană prin recursul ironizant la clișeele acesteia. Pe Cristian Tănăselea îl preocupă dimensiunea gravă a lucrurilor și a rețelei de interferențe dintre ele, dinamica tensiunilor dintre forme și sensuri, dintre forme și forme, dintre sensuri și sensuri; el pictează într-un spirit esențialist și nicidecum într-unul minimalist în accepțiunea actuală a termenului.

Deconstrucția se poate manifesta la nivel de fond, formă sau în ambele sensuri. Tănăselea nu deconstruiește propriu-zis nici forma (pictura lui este una hotărât figurativă) nici sensuri, dar surprinde prin pictura sa, în registrul stilistic, starea de decompoziție și deconstucție în care se află lumea actuală și conștiința umană. Se poate vorbi astfel despre un lirism critic al deconsctrucției care îi potențează arsenalul creativ. El nu este adeptul deconstrucției programatice, după cum nu este niciun misionar al postmodernității, dar privește cu luciditate și melancolie procesul de fragmentare a unității reprezentărilor lumii. Știe prea bine că lumea este doar reprezentare și doar ficțiune culturală, dintotdeauna, este doar o rețea de fotograme ale conștiinței și de aceea pentru el materia primă nu este nici realitatea vizibilă, nicio presupusă natură genuină a lucrurilor, ci însăși arta de gândi și reprezenta lumea ajunsă într-un punct de criză și poate chiar de disoluție. „Moartea artei" profețită de Hegel este una a idealului estetic pe de-o parte și a unității viziunilor despre lume pe de altă parte, este o moarte a universalității valorilor, pe care Tănăselea o deplânge explicit și emoționant. Pictura lui ne face să realizăm că, indiferent dacă prețuim postmodernitatea, ne e indiferentă sau o detestăm, trebuie să ne confruntăm cu ea într-un fel sau altul pentru că face parte din substanța gândirii colective, a relațiilor dintre fiecare și fiecare, a reprezentărilor actuale ale existenței. Dacă e să ținem cont de sugestia shakespeariană : „menirea artei este aceea de →

a-i ține lumii oglinda în față", atunci o artă contemporană, chiar dacă nu este adepta vreunui curent estetic contemporan, e totuși chemată să țină cont de formele germinative ale contemporaneității, de cauzalitățile și mecanismele ei constitutive, ea trebuie să adopte o poziție, fie și virulent critică la adresa prezentului. Există și oglinzi care te arată cu degetul.

Pictura lui Tănăselea este una filosofică, prea puțin narcisică sau autoreferențială. Poate de aceea am fost și atât de atrasă de la prima „vedere" de profilul său creativ. El pictează, în termeni contemporani, într-o manieră în care intertextualitatea plastică este un mijloc de expresie pregnant.

Asemeni unui eseist ce creează un „palimpsest" (după formula lui Gérard Genette care vizează o anumită transcendență textuală), Tănăselea invocă elemente de pictură consacrată în secolul XX pentru a le redimensiona, filtra și transmuta într-o înșiruire de sensuri echivocă. S-ar putea spune că pictura lui Tănăselea este una de tip *eseu*, în care întreaga istorie a artei moderne este chestionată, interpretată și reeditată într-un limbaj propriu cu accente dramatice sau lirice din regnul ars-poetica. Tănăselea are o imensă cultură artistică și o îndelungată ucenicie în școala ideilor europene, iar în picturile sale creează eseuri plastice în care citează, chibzuit, din expresioniștii secolului XX cu aceeași ușurință cu care un erudit într-ale filosofiei citează din operele marilor gânditori pentru a-și susține propria interpretare.

Cu fiecare nouă serie tematică artistul ne propune să explorăm nu atât un nou limbaj plastic, pentru că stilul său este unul ajuns la maturitate, cât o nouă paradigmă filosofică. Arta este realmente un mediu prin care artistul vorbește despre existență cu aceeași larghețe și complexitate cu care un scriitor se exprimă în prozodii

Cu siguranță, Cristian Tănăselea este un nume de care vom mai auzi și de care școala românească de pictură merită să fie mândră.

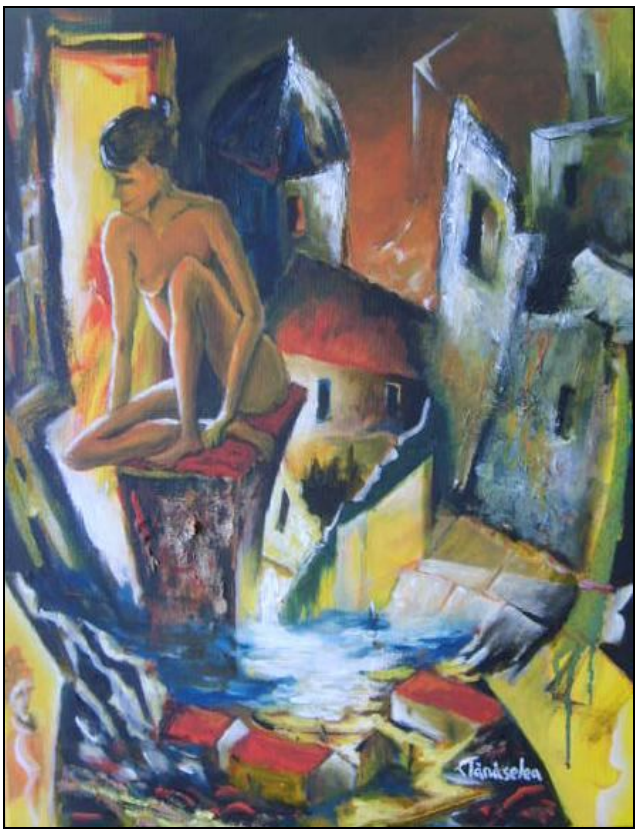

Cristian Tănăselea – „Modelul", acril pe pânză

Cristian Tănăselea – „Modelul", acril pe pânză

ILINCA BERNEA

Ideea cu perspectiva inversă sau răsturnată e împrumutată de la icoanele creştine şi, lăsând la o parte mistica, religiosul, aspectele teologale, mi s-a părut interesantă interpretarea iconarilor sau, mai degrabă, a apologeților lor: în perspectiva clasică, albertiană, centrul optic unde se strâng toate liniile de fugă îl simbolizează perspectival pe D-zeu, așa cum încearcă să și-l închipuie omul, pe când liniile care fug invers, adică se strâng undeva în josul imaginii sau în partea de centru aproximativ a lucrării, îl descriu pe Dumnezeu așa cum se lasă el descoperit de om! L-am înlocuit, însă, în centrul optic, dar mai ales simbolic, al universului plastic, pe D-zeu cu OMUL DEPLIN, care la fel ca al său creator, se lasă descoperit de către om, omul de sub vremi, relativ, vulnerabil! Nu numai D-zeu, metafizicul sau misterul trebuie descifrat, sau posedă „abilitatea"' de a se lasă descoperit, ci și OMUL! Omul periferic, aflat la marginea cercului privește spre centru, caută spre punctul optic de reunire al razelor, spre OM de fapt! Iar OMUL DEPLIN, centrat, se lasă descoperit de către cel aflat la diferite distanţe radiale de EL, în diferite etape gnoseologice.

OCHIUL CICLOPULUI

Cristian Tănăselea, "Mireasa", acril pe carton

Culegătorul de hribi

Ghioţiu se trezi cu noaptea-n cap,îşi trase pe el hainele ponosite,de furcă dându-i nojiţele de la opinci. Cu bascul bine îndesat pe chelia lucioasă şi cu nelipsita-i traistă-n balans pe unul din umeri îşi lăsă fata încă prietenă cu somnul şi strecurându-se printre grohotişurile din susul colibei se cufundă în brădiş. În brădişul încreţit de o pală de vânt, desfăşurat până sub stâncile ce tronau împrejurimile ca nişte spinări de dinozauri. Omul începu deja să scotocească cu băţul prin stratul de muşchi până ce-şi dezveleau pălăriile la tot pasul. Erau atâtea că le putea călca. Creşteau peste noapte.

,,Tiii...şi ayi am atâta baftă!", exclamă culegătorul de hribi. Sumedenia ciupercilor era lăsată pe seama norilor radioactivi. Însă puţini oameni din Brădiţa îşi chinuiau mintea cu vreo explicaţie... Şi nici Ghioţiu nu-şi frământa gândurile cu aşa ceva.

Invazia hribilor! Într-o zi aduna bureţi, de invidiat pentru banii cu care-şi drămuia existenţa în sezon dar şi pentru mai mult timp. Ştia cu ochii închişi locurile norocoase. Dar acum dădeau Ei peste el. Aşa erau de numeroşi, dolofani şi cărnoşi ca niciodată. Şi tot adunându-i, nimeri din nou sub stejarul singuratic înfipt cu rădăcinile în pântecul stâncii la umbra căruia prin tinereţe găsise într-o coşarcă un prunc, ţipând. Fiind burlac pe atunci (ca şi acum) îi făcuse acte în regulă şi-l crescuse în adăpostul lui dărăpănat de pe malul râului, uneori, nebunatic.

Copilul de altădată era acum o fată bine împlinită. Îşi spuneau încă ,,tată" şi ,,fata mea" dormind în paturi separate. Până ce, îngenuncheat de ecoul unei porniri lăuntrice, ecou cu rezonanţe mai vechi se mută în patul ei. Făcuse asta ştiut doar de Cel de Sus.

Colindă apoi cu şi mai multă furie pădurile. Cerul devenise posac şi chiar stăpânit de neguri. De astă dată, Ghioţiu se reîntorcea cu tafâlca aproape goală. Şi-n miez de noapte scăpărară fulgerele, furtuna scăpată din ţâţânile cerului rostogoli coliba care fu înghiţită de puhoiul hulpav.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL

Directori de onoare
MIHAI SIN
ADAM PUSLOJIC
MIHAI CIMPOI

Redactor-şef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:
Cezarina Adamescu, A.I. Brumaru, Mariana Cheţan, Geo Constantinescu, Luminiţa Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuş, Darie Ducan, Răzvan Ducan, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorinţiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuţ Maximinian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Marcel Naste, Cristian Stamatoiu, Gheorghe Şincan, Gabriela Vasiliu

Corespondenţi: **Claudia Şatravca (Chişinău), Flavia Cosma (Canada), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brânduşa Landén (Suedia), Gabriela Mocănaşu (Franţa), Dwight Luchian-Patton (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac (Chişinău), M.N. Rusu (New York)**

Lunar de cultură editat de ASOCIAŢIA „NICOLAE BĂCIUŢ" PENTRU DESCOPERIREA, SUSŢINEREA ŞI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ŞI PROFESIONALE Preşedinte SERGIU PAUL BĂCIUŢ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureş, str. Cuza Vodă nr. 57, România.

Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuţ 2013

***Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacţiei: Târgu-Mureş, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258.**

Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.